RUD. G. BANDAS
IGNAS ČESAITIS

RELIGIJOS MOKYMO METODAI

KAUNAS, 1932

RUD. G. BANDAS
IGNAS ČESAITIS

RELIGIJOS MOKYMO METODAI

Švietimo Ministerijos Knygų ir Mokslo priemonių tikrinimo Komisijos pripažinta tinkama mokslo priemone Lietuvos Mokytojų Seminarijoms (Prot. 323 nr.)

Atspauda iš „Tiesos Kelio“

KAUNAS, 1932

IMPRIMATUR

Nr. 368

Datum Kaunae, die 11 februarii 1932

C. Šaulys
Vic. Generalis
(L. S.) Praelatus S. S.

„Šviesos" spaustuvė, Kaunas, Jakšto gatvė, Nr. 2 Tel. Nr. 20-95.

Prakalba

1925-6 mokslo metais V. D. Universitete, teologijos-filosofijos fakulteto filosofijos skyriuje, skaičiau religijos mokymo ir religinio auklėjimo kursą. Jau tuomet galvojau, kaip galėčiau patarnauti kiekvienam, kurs moko religijos, nes šis objektas yra ne tik kad reikalingiausias, bet ir sunkiausias dėstyti. Religijos mokytojai ne kartą gali išgirsti priekaištų, esą jų dėstymas prieštaraująs pagrindiniams psichologijos dėsniams; mokydami jie perdedą atminties ir žmogiško autoriteto vaidmenį; skelbią mokiniams abstraktišką, nuo kasdieninio gyvenimo atitolusią, doktriną; nepaisą natūralinių dorybių, kuriomis turėtų atsiremti antgamtinės dorybės; net konfesinėse mokyklose jie traktuoją religiją kaipo specialinį objektą, kuomet iš tikrųjų jis turėtų būti visų kitų objektų siela. Nuosekliai, prikišama, kad mūsų dabartiniai religijos mokymo metodai stumia mokinius nuo religijos. Šiuose priekaištuose daug karčios tiesos pasakyta kiekvienam religijos mokytojui.

Gal būčiau ir negrįžęs prie šio dalyko, nes kitais metais buvo man skirta kiti objektai dėstyti, jei ne laimingai patekusi į mano rankas *dr. Rudolph G. Bandas,* St. Paul, Minn., kunigų seminarijos dogmatikos ir diecezijos mokytojų seminarijos katechetikos profesoriaus, veikalas *„Catechetical Methods“*, skiriamas kunigų seminarijoms, naujokynams, mokytojų seminarijoms ir visiems religijos mokytojams. Veikalas išleistas Joseph F. Wagner, Inc. New York, 1929.

Dr. Bandas kritiškai analizuoja įvairius metodus, kurie turėtų pašalinti dabartines religijos mokymo ydas. Jis iškelia įvairių metodų nuopelnus, kad mokytojas pasinaudotų jais, prisitaikydamas prie vietos sąlygų.

Man jo vispusiškas darbas užimponavo, ir, jo veikalą sulietuvinęs, ką-ne-ką nuo savęs pridėjęs, įteikiu jį Gerbiamiesiems Religijos Mokytojams.

Kun. Ignas Česaitis.

Kaunas
1932 m. Šv. Ignaco, mano Globėjo,
vasario mėn. 1 dieną.

I. SKYRIUS

Katechizacijos turinio istorija.

I. Du pirmieji amžiai.

Įvardas „catechesis“, kilęs iš graikų kalbos veiksmažodžio χαπηλέω, reiškia mokyti žodžiu. Šito veiksmažodžio prasmė vartojama Naujame Įstatyme, o ypač šv. Luko [1]) ir šv. Povilo [2]). Bažnyčios Tėvai šį graikų kalbos įvardą κατήχηϐις ir lotynų kalbos catechesis vartoja mokymo veiksmo ir paties objekto prasme. Atsiradus katechumenąto įstaigai, šis įvardas įgauna griežtesnės prasmės; jis buvo taikomas specialiai žodžiu pamokyti tiems, kurie ruošėsi priimti šv. krikštą. Pirmaisiais amžiais katechumenai buvo subrendę žmonės, o viduriniuose amžiuose vaikai. Šiandien **katechizacija** yra religinis jaunuolių mokymas nuo pat ankstyvųjų protui prašvitus dienų ligi subrendimo religijos gyvenime amžiaus. **Katechetika** yra katechizacijos teorija, tai yra, sistematingai sutvarkytas tiesų ir dėsnių kompleksas, kurio prisilaikoma dėstant krikščioniškąją doktriną.

Apaštalai, pirmieji paisydami Mokytojo įsakymo, mokė ir paskui krikštijo [3]). Jų katechėzių tikslas keitėsi atsižvelgiant į besimokančius klausytojus. Jie pranešė žydams, kad Kristus buvo dieviškasai Mesijas, pranašų skelbiamas [4]). Šv. Steponas, žydų akivaizdoje, iškeldamas Kristaus, o ne Mozės pirmenybę, pareiškia, kad jo religija nepriklauso Mozės apeigų ir nuostatų [5]). Kalbant apie žydams laiško autorių, šie esminiai elementai sudaro pirmykštę katechėzę: atgaila, tikėjimas Dievą Atlygintoją, krikštas, sutvirtinimo sakramentas, prisikėlimas ir amžinasis teismas [6]). Pirmoji kliūtis, kurią sutiko Apaštalai, mokydami pagonis, buvo giliai įsišaknėjęs pagonizmas. Kaip

---

1) Ap. Darb. XVIII, 25, Luk. 1,4.
2) I Kor., XIV, 19.
3) Žiūr. Leono D. Epist. XVI, 6, in P. L., LIV, 702.
4) Ap. D. II, 22—36.
5) Ap. D. VI—VII.
6) Žyd., V. 12, VI, 1—2.

mums rodo šv. Povilo kalba Areopage [1]), Apaštalai atkartotinai kelia šituos dalykus: vieno Dievo esimą, dangaus ir žemės Sutverėjo, stabmeldystės ir pagonizmo atsižadėjimą, atgailos reikalingumą, turint galvoje būsimąjį garbingojo Kristaus teismą.

Vertingas ir betarpiškas po Apaštalų amžiaus liudijimas yra Didache. Pirmoje šio veikalo dalyje randame katechėzės pavyzdį, skiriamą katechumenams prieš priimant krikštą. Veikalas susideda iš trumpų dorovinių pamokymų dvejopa kryptimi. Gyvenimo kelias (I—IV skyr.) kalba apie dvejopą Evangelijos meilės įsakymą, ir mirties kelias (V—VI) išskaičiuoja įvairius nusidėjimus. Nors katechėzės neturi aiškiai dogmatiško pobūdžio, tačiau iš tikrųjų jos suponuoja pagonystės atsižadėjimą ir elementarinį susipažinimą su pagrindinėmis krikščionybės doktrinomis. Barnabo laiškas nuo 18—20 skyr., pirmoji Justino kentėtojo Apologija ir „Exhortatio ad Paganos" Klemenso Aleksandriečio duoda mums kai kurias dorovės ir dogmatikos idėjas, jų dėstomas kandidatams prieš krikštą.

Iš mums prieinamų šaltinių sužinome, kad ligi antrojo amžiaus pusės katechumenatas nebuvo užbaigta organizacija ir tik vėliau galutinai išriedėjo. Antroje antrojo amžiaus pusėje mes galime pastebėti iš įvairių raštų laipsnišką tos organizacijos tobulėjimą. Paruošimas prie krikšto eina pagal tų laikų aiškiai nustatytų taisyklių. Konvertitai privalėjo pasekt organizuotu mokymo kursu ir prisilaikyti asketikos, liturgikos kodekso nuostatų. Augant kandidatų skaičiui, Bažnyčia kreipia vis didesnio dėmesio į kandidatų vertingumą. Decijaus valdymo laikais, esant vis daugiau atpuolėlių, spiria Bažnyčia stropiau tvarkyti katechumenatą, ir taikos laiku jo regulacija tobulinama. Katechumenatas savo kilme nėra bažnytinio dekreto, bet laiko reikalavimų padarinys. Jis pasiekia aukščiausią savo tobulybės laipsnį ketvirtame ir penktame šimtmetyje ir paskui staigiai krinta.

II. Nuo trečiojo amžiaus pradžios ligi penktojo.

Šiuo laikotarpiu katechumenatas veikia kaipo organizuota įstaiga. Prieš priimamas į katechumenatą kandidatas privaląs gauti įžanginius pamokymus ir pereiti kai kuriuos bandymus, nes Bažnyčia norėjo prileisti tik tuos, kurie buvo pasiryžę būti ištikimi naujojo gyvenimo sekėjai. Nors ir neturime kurio nors šitokių katechėzių pavyzdžio, tačiau apie jas neabejojame. Vertingi šiuo atžvilgiu yra *Constitutiones Apostolicae* [2]), šv. Ambrozijaus [3]), Grigorijaus iš Nysos [4]) ir šv. Augustino raštai [5]). Šv. Ambrozijus reikalauja, kad Bažnyčios nuomonė apie stabmel-

---

[1]) Ap. Darb., XVII, 24—31.
[2]) L. VIII.
[3]) „In Luc"., VI. 104—105, in P. L., XV, 1096—1097.
[4]) „Oratio Catechetica Magna" in P. G., XLV, 9 sqq.
[5]) „De catechisandis rudibus", in P. L., XL, 307 sqq.

džius būtų tokia pat, kurią skelbė šv. Povilas Areopage: pagonys privalą tikėti vieną Dievą, pasaulio Tvarkytoją ir į Aukščiausiąjį Gėrį; jie turį atsižadėti stabmeldystės ir priimti Kristų kaipo Išganytoją, kuris per savo darbus ir savo prisikėlimą įrodė savo dieviškumą. Šv. Gregorijaus katechėzė duoda nurodymų, kaip krikščionių katechetai privalo elgtis su skirtingais priešais, ypač pagonimis, žydais ir eretikais. Jo nurodymų santvarka yra greičiau apologetinė, gvildenanti kai kuriuos daromus krikščionių doktrinai priekaištus, negu katechetinė. Tik šv. Augustino dėka mes žinome apie šitos rūšies katechėzes, jų metodą ir objektą. Jis rūpestingai aprašinėja laikymosi būdą, sektinąjį planą ir svarstytinąją medžiagą. Jis nurodo sėkmingą elgimosi taktiką su neišmanėliais (rudis arba indoctus), su žmogumi, nusimanančiu apie Šventąjį Raštą ir krikščioniškąją literatūrą, ir pagaliau su literatūrinio išsilavinimo žmogumi, bet religiniu ignorantu. Jis įdeda dvi pavyzdingąsias pamokas, vieną ilgą ir kitą trumpą, kurios pagal reikalo naudojamos. Kiekviena pamoka susideda iš įžangos, papasakojimo ir užbaigos.

A. *Katechumenai.* — Kandidatai, patenkinamai atlikę įžanginius uždavinius, ir kurių krikšto prašymus priėmė, anksčiau stropiai ištyrus jų pareikštus motyvus, buvo įrašyti į katechumenų tarpą. Po įvairių liturginių funkcijų, kaip ekzorcizmų, paženklinimo kryžiaus ženklu, pašventintos druskos paragavimo, patepimo aliejais, katechumenus atskirdavo nuo senųjų draugų ir priimdavo į tikinčiųjų susirinkimą. Čia, tam tikroje jiems paskirtoje vietoje, jie klausėsi šv. Rašto skaitymo, aiškinimo. Naujoji išaukštintoji Evangelijos dorovė buvo ypatingu budu įspaudžiama į jų širdis ir protus. Šį pamokymą užbaigdamas dijakonas prašė klausytojų pasimelsti už jį. Po to, kaip vyskupas su ištiestomis rankomis pasimeldė už juos, jie išeidavo iš susirinkimo. Katechumenatas ne visur lygiai ilgai truko. Rytuose truko trejus metus, o Ispanijoje dvejus metus. Kai kuriais atvejais buvo pratęstas neribotam laikui, kai kada net ligi mirties valandos.

B. *Kompetentai.* — Kai katechumenai buvo pakankamai paruošti, Gavėnios pradžioje juos pasikviesdavo vyskupas, kad įregistruotų jų vardus į krikšto kandidatų sąrašą. Po to jie jau nebuvo „katechumenai", bet „kompetentai" (petere baptismum). Jie dabar ruošėši prie krikšto. Katechėzių turinys buvo tas pats kaip ir anksčiau, būtent tikėjimo tiesos ir krikščioniškojo gyvenimo praktika[1]). Bet jis buvo aiškinamas smulkiau, aiškiau ir analitiniu būdu. Pamokas dabar dėstė patsai vyskupas ar jo skirtasis atstovas, o ne kuris nors klero narys ar pasaulietis mokytojas (didaskalos).

Šių pamokymų prigimtį, būdą ir objektą geriausiai nurodo aštuoniolikos katechėzių serijos, kurios buvo šv. Cyriliaus išleistos Jeruzalėje 348 m. vyskupo Maksimo vardu[2])

---

[1]) Žiūr. „Constitutiones Apostolicae", VII, 39, ir P. G., I, 1040
[2]) P. G. XXXIII, col. 332 sqq.

Apaštalų Išpažinimo (Credo) buvo dabar pirmą kartą mokoma. Šita ceremonija buvo pavadinta „traditio Symboli", o Romoje ji įvykdavo trečiadienyje po sekmadienio Laetare. Kelias dienas vėliau jie mokėsi Viešpaties Maldos — „traditio Orationis Dominicae". Šias maldas išmokdavo atmintinai, kalbėdavo jas viešai ir be to jas išaiškindavo nuodugniai. Abi formulės sudarydavo „slaptosios disciplinos" dalį. Kompatentai paskui buvo viešame tikinčiųjų susirinkime nuodugniai egzaminuojami ir turėjo duoti patenkinamą išmoktųjų dalykų atsakymą. Liturgiškose apeigose kompetentai priimdavo ekzorcizmus ir rankų uždėjimą, kad tuo būdu pareikštų savo nusistatymą nutraukti visus ryšius su nuodėme ir jos autoriumi.

C. *Neofitai* — Nors kompetentai pagaliau buvo iškilmingai pakrikštyti ir sutvirtinti anksti Velykų rytą (šeštadienyje) ir apvilkti balta tunika, kurią jie nešiojo ligi sekančio sekmadienio, jų katechizacija dar nebuvo baigta. Pirm negu buvo galutinai priimti į krikščionių draugiją, jie mokėsi dar aštuonias dienas savo mokytojų vadovaujami. Šv. Cyriliaus[1]) Jeruzaliečio penki pamokslai taikomi neofitams nurodo ypatingą šių pamokymų būdą. Milano šv. Ambrozijus atidėdavo po Velykų tikėjimo pasiapčių aiškinimą, nes šių paslapčių pergyventasai įspūdis juos buvo tinkamiausiai paruošęs joms suprasti[2]). Afrikoje ypač Hiponoje šių paslapčių dauguma buvo dėstoma prieš suteikiant šv. krikšto sakramentą. Velykų savaitę jie gaudavo papildomąsias žinias apie šv. mišias, komuniją ir neofitai buvo raginami ištverti naujame krikščionių gyvenime[3]).

Kad nuolatinės kunigų ir katechetų tais laikais pastangos buvo gausiai Dievo palaimintos, aišku iš puikių pasiektų pasekų: net pagonys stebėjosi krikščionių pavyzdingu elgesiu ir kentėtojai savo tikėjimą užantspaudavo savo krauju.

III. Nuo penktojo šimtmečio pabaigos ligi devintojo.

Nors senoji organizacija dar gyvavo įvairiose Afrikos,[4]) Ispanijos[5]) ir Galijos[6]) dalyse, katechumenatas pradėjo visur greitai nykti. Krikšto teikimo dienos daugėjo. Kūdikių krikštas vis buvo dažnesnis. Bažnyčia, dabar galinga Italijoje, Šiaurinėje Afrikoje, Ispanijoje ir Galijoje, pradėjo priiminėti į savo globą šiaurinių kraštų barbarus. Ištisos giminės dažnai atvirsdavo masėmis ir buvo krikštijamos dar pakankamai nesusipažinusios su Kristaus mokslu. Toki subrendę konvertitai — ir vaikai, vos

---

1) P. G., XXXIII, col. 1065 sqq.
2) „De Myst.," 1, 2, in P. L., XVI, 889.
3) Šv. Augustinas, Serm. cclx, in. P. L., XXXVIII, 1202; Serm. cccliii, in P. L., XXXIX, 1560.
4) Žiūr. Fulgencijus iš Ruspo, Serm. lxxviii, in P. L., LXV, 950.
5) Žiūr. šv. Izidorius, „De offic"., ii, XXI, in P. L., LXXXIII, 814.
6) Žiūr. Gennadijus, „De Eccl dog.", lxxiv, P. L., LVIII, 997.

ateidavo į protą — privalėjo išeiti krikščioniškojo mokslo kursą, kad geriau susipažintų su krikšto dedamomis pareigomis. Juos mokydavo krikšto tėvai, gimdytojai ar kunigai.

Katechumenato katechėzes pakeitė krikščioniškasis pradžiamokslis. Kaip kituomet katechumenai „gaudavo" Tikiu ir Viešpaties maldą, taip dabar, tų pačių formulių lotyniškai ar savo kalba išmokę atmintinai, gaudavo paaiškinimą iš kunigo ar katecheto. Karolio Didžiojo imperijoje ta pati programa visur įsigalėjo. Frankfurto susirinkimas 794 m. nutarė, kad visi privalo mokėti Credo ir Pater[1].

Karolis Didysis nemokantiems atkalbėti šių dviejų formulių draudė būti krikšto tėvais. Pas Alkuiną (735—804) mes pirmą kartą randame vadovėlį, panašų į mūsų katechizmą. Klausimų ir atsakymų formoje jis lotynų kalba aiškina Tikiu ir Tėve mūsų. Aix-la-Chapelle[2]) susirinkimas 836 m. pareiškia, kad vaikai turi būti gerai susipažinę su Pater ir Credo. Dešimtame šimtmetyje Ratherius, Veronos vyskupas, įsakė savo kunigams aiškinti Credo ir Pater liaudžiai sakomuose pamoksluose[3]. Taip pat suaugę susipažįsta su šv. Atanazo Credo, su savo luomo pareigomis ir su įvairiomis nuodėmių ir ydų rūšimis.

Galime tad lengvai spėti, kuris buvo tos epochos katechetinis metodas vartojamas misijų kraštuose. Misionieriai aiškino Kristaus mokslą, prisitaikydami prie savo klausytojų sugebėjimų. Jų pamokymų pagrindinius bruožus mes randame anų laikų dokumentuose. Juose glūdi apaštališkųjų ir patristiškųjų katechėzių elementai. Nors nugalėtosios tautos atsitiktinai ir buvo verčiamos priimti tikėjimo jungą, šiaip jau misionieriai naudojosi paprastais įtikinėjimo būdais ir savo mokymą rėmė pavyzdžiu, savo šventu gyvenimu ir atsidavimu savo pareigoms.

Misionierių katechėzės pirmiausia smerkia stabmeldystę ir pagonizmą. Šv. Eligijus mini daug jų prietarų[4], ir Concilium Liptinense[5]) išskaičiuoja bent trisdešimt. Paskui aiškinama vieno Dievo, dangaus ir žemės Sutvėrėjo, esimas, Įsikūnijimo mokslas, trumpa religijos istorija ir Atpirkimo reikalas, seka krikšto ir atsižadėjimų dėstymas, vengtinų nuodėmių ir pildytinų prievolių sąrašas ir galutinių dalykų suminėjimas, ypač amžinosios bausmės ir atpildo.

Anglijos apaštalo šv. Augustino metodą galime nuvokti iš jam siųsto Gregorijaus Didžiojo laiško karaliaus Etelberto atsivertimo proga 597 m.[6]. Kitą katechetinę programą nurodo Bonifacas V 624 m. laiške Nortumberlando karaliui Edvinui, kuriame jis ir jo visa šeima raginama priimti tikėjimą[7]. Žmogaus

---

[1]) Mansi, XIII, 908.
[2]) Mansi, XIV, 681.
[3]) „Synodica", 12, in P. L., cxxxvi, 563.
[4]) „Vit. S. Eligii" 11, XV, in P. L., LXXXVII, 524—550.
[5]) „Indiculus superstitionum et paganiarum", in P. L. LXXVII, 810 sqq.
[6]) „Epist.", lib. XI, epist. XXVII, in P. L., LXXVII, 1139.
[7]) „Epist.", III, in P. L., LXXX, 438.

kilmės ir likimo klausimas, matos, vaidino žymų vaidmenį bekatechizuojant anglo-saksus [1]). Šv. Eligijaus pamokymai yra tarsi Didache dviejų kelių ir šv. Augustino De catechizandis rudibus aidas [2]). Šv. Galijaus pamokslai ant Konstancijos ežero krantų panašiai primena šv. Augustino narratio [3]). Popiežiaus laiškas, kurį šv. Bonifacas, po to kaip buvo Gregorijaus II konsekruotas Romoje, atnešė germanų giminėms [4]), ir šv. Lebvino prakalba Merkle [5]) vaizduoja misijų darbą Vokietijoje.

IV. Viduriniai amžiai.

Viduriniuose amžiuose katechumenų ir suaugusių katechizacija baigiasi: vaikai mokomi religijos. Pirmiausia tėvai privalo susirūpinti, kad jų vaikai pažintų tikėjimo tiesas. Todėl Bažnyčia reikalauja, kad krikšto tėvai ir norį vesti ar ištekėti pakankamai mokėtų tikybos. Kunigija taip pat įpareigojama mokyti. 1254 m. Albi sinodas įsako, kad sekmadieniais ir šventadieniais septynerių metų vaikai vyktų į bažnyčią susipažinti su Kristaus mokslu ir išmoktų Tikiu, Tėve mūsų ir Sveika Marija. Taip pat, Karoliaus Didžiojo laikais mokykloms besidauginant, religija dėstoma ne tik kaipo atskiras objektas, bet yra visų dėstomųjų dalykų pagrindas, ir tikėjimo dvasia gaivina visas mokslo šakas. Pagaliau, ilgus pamokymus prieš krikštą dabar pakeitė platus paruošimas prie išpažinties ir šv. komunijos. Išpažinties maldaknygės, išpažinties veidrodžiai, dešimties Dievo įsakymų ir įvairių rūšių nuodėmių išaiškinimas, komunijos traktatai daugėja.

Du nauji metodai, turėję nemaža pasisekimo ir įtakos vėlesniam religijos mokymui, atsirado dvyliktame šimtmetyje. Pirmasis, vadinamas *Elucidarium*, ima pradžią iš Honorijaus Autuniečio [6]). Honorijaus Elucidarium dalinasi į tris dalis ir apima Apaštalų simbolą (Tikiu), dorovinį, fizinį blogį ir galutinius žmogaus dalykus, ypač palaimintųjų ir pasmerktųjų buitį. Antrasis metodas *Septenarium* yra Hugo Viktoriečio [7]). Jis aiškina mokslą septyniuose skyriuose ir lygina jį ar pastato prieš septynis kitus mokslo dalykus. Pavyzdžiui, septyni Tėve mūsų maldavimai sugretinti su septyniais palaiminimais ar septyniomis Šv. Dvasios dovanomis; prieš septynias didžiąsias nuodėmes pastato septynias pagrindines dorybes ar septynis gailestingumo darbus. Šis dėstymo būdas, neabejotinai paskolintas iš šv. Augustino [8]), buvo labai populiarus, ir jo įtaka jaučiama bemaž kiekviename vidurinių amžių katechetikos veikale. Įvairūs susirinki-

---

1) Bede „Hist. Eccles.“, II, XIII, in P. L., XCV., 104.
2) „Vita Eligii“ II, VIII, in P. L., LXXXVIII, 513; II, XV, ibid. 524—550.
3) „Serm“., in L., P. L., LXXXVII, 13 26.
4) „Epist.“, VII, in P. L., LXXXIX, 504—505.
5) „Vita s. Lebwini“ XII, in P. L., CXXXII, 890.
6) P. L. CLXXII, 1109—1176.
7) „De quinque septenis seu septenariis opusculum“, in P. L., CLXXV, 405—414.
8) „De Sermone Domini in monte“ in P. L. XXXIV, 1285—1286.

mai įsakinėjo kunigams, kad jie aiškintų tikintiesiems, be kitų dalykų, septynis gailestingumo darbus, septynias pagrindines dorybes, septynis sakramentus ir t. t.[1]). Tarp įvairių *Septenarium* įkvėptų eilėraščių pažymėtina *Floretus*, kuris aiškina svarbiausias dogmas ir įvairių dorybių žiedus.

Kam buvo nesuprantamas rašytas žodis, tas mokėsi žiūrėdamas į vitražus, į tapybos kūrinius ir paveikslus, kurie puošė bažnyčias ir vaizdavo Biblijos scenas, šventųjų gyvenimą ar mirtį. Tai buvo vadinamoji „Vargšų Biblija". Paveikslų centrą sudarydavo įžymiausi Naujojo Įstatymo atsitikimai, juos gi supo Senojo Įstatymo prototipai. Paveikslo viršuje buvo atitinkamas parašas. Iš šito atsirado vėliau „katechizmai paveiksluose", vaizduoją savo pamokymus taip realiai ir apčiuopiamai, kad ir nemokytas galėtų suprasti. Kiti konkretūs mokymo būdai buvo bažnyčiose statomos kutelės Kalėdų metu, Velykų grabai ir keturiolika paveikslų primeną Kryžiaus stotis. Pagaliau panaudoti dramatiški misterijų ir stebuklų vaidinimai. Per bažnytinių metų įvairias šventes bibliniai įvykiai ir atsitikimai buvo vaizduojami gyvais paveikslais ir vaidinimais. Pirmiausia šie vaidinimai buvo ruošiami bažnyčiose lotynų kalba. Vėliau jie buvo statomi liaudies kalba ir atvirame ore.

Daug ir kitų šio laikotarpio autorių padirbėta katechetikai. Alkuino mokinys Rabanus Maurus (m. 856) savo *De Disciplina Ecclesiastica* veikale paliko katechetams brangių pamokymų. Šv. Edmundas Kanterburietis (m. 1224) parašė labai populiarų maldos, septynių didžiųjų nuodėmių, dekalogo ir sakramentų išaiškinimą. Šv. Tomas Akvinietis (m. 1274), didysis Bažnyčios Daktaras, taip pat parašė katechizmą, skiriamą katechetams. Šis katechizmas aiškina Apaštalų Tikiu, Sakramentus (sąryšyje su aštuntuoju Tikiu straipsniu), Viešpaties maldą, Sveika Marija ir įsakymus. Jis pasižymi kalbos paprastumu ir sugretinimu vienų tiesų su kitomis katalikiškos doktrinos tiesomis. Šis angeliškojo Daktaro vadovėlis buvo plačiai vartojamas klero ir mokyklos mokytojų tryliktame ir keturioliktame šimtmetyje.

Vienas įžymiausias šio laiko katechetas buvo Jonas Gersonas (m. 1429). Gersonas aiškiai mato, kad Bažnyčios reforma turi prasidėti su jaunuomenės religijos mokymu. Nors jis buvo Paryžiaus universiteto kancleris, laisvąjį savo laiką jis pašvęsdavo jaunimui mokyti. Jo draugai jam prikaišiojo esą nedera tokiam aukštos pozicijos žmogui aikvoti savo laiką vaikams. Jis pasiteisino parašydamas trumpą traktatą „De parvulis ad Christum trahendis". Šiame veikalėlyje jis pataria susirūpinti vaikų religiniu auklėjimu nuo pat mažens, kalba apie blogus padarinius juos apleidus, nurodo vartotinas priemones, su kurių pagalba galima vaikus patraukti prie Kristaus, ir aprašinėja reikalavimus ir savybes, kuriomis turi pasižymėti kilnioji katecheto profesija. Jis griežtai pataria naudotis religijos vadovėliais, ku-

---

[1]) Mansi, XXIV, 410—418.

riuose vaikai randa vyriausių tikėjimo tiesų paaiškinimą. Jo „Opus tripartitum de praeceptis decalogi, de confessione et de arte moriendi“ veikalas, kurį jis parašė sielų ganytojams, buvo labai populiarus Prancūzijos diecezijose ir vyskupų rekomenduotas.

Prieš pat Reformacijos laikotarpį pastebimas religinis smukimas. Dorovingumo palaidumas vidurinių amžių gale skaudžiai atsiliepia katechizacijai. Bažnytinio autoriteto pagarba griaunama iš pagrindų prakalbomis ir pamfletais. Kunigai ir pasauliečiai mokytojai buvo dažnai niekinami tėvų ir vaikų. Religinis mokymas laipsniškai nebetenka savo paprastumo ir masinančios istorinės formos ir yra vis labiau ir labiau argumentatyvinis ir apologetinis. Bet tarp žmonių, kuriuos Apvaizda iškėlė Bažnyčios krizio metu, nedaug atsirado tokių, kurie būtų atsidavę katechetinei dvasiai gaivinti.

V. Nuo šešioliktojo ligi devynioliktojo šimtmečio.

Nors su Liuteriu ir su spaustuvės išradimu rišaši katechizmo vardas ir ligi šių dienų jis savo vardą yra išlaikęs, negalima vienok pasakyti, kad su Liuteriu atsirado katechizmas. Jo forma ir turinys jau seniau buvo žinomi. Pirmiausia, mes jau minėjome ne vieną veikalą, kurs nors ir neturėdamas katechizmo vardo, yra tačiau „katechizmas“ savo turiniu. Alkuino traktatas, Honorijaus *Elucidarium*, trumpa Tortozos (1429) susirinkimo santrauka buvo prieš Liuterį. Taip pat Liuteris buvo susipažinęs su Diedericho (1470) *Christenspiegel* ir su Bohemijos brolių *Kinderfragen*. Jo prašomi, tuli Liuterio tiesioginiai sekėjai paruošė vaikams katechizuoti vadovėlių. Jų kompozicijos yra reprodukuotos „Monumenta Germaniae paedagogica“. Liuteris, rašydamas savo katechizmą, seka Bažnyčios nuo šimtmečių vartojamą praktiką ir prisišlieja prie amžiais nustatytų papročių. Kas yra tikro, tai kad nuo Liuterio laikų „katechizmo“ vardas duodamas tai knygai, kuri aiškina pagrindinį krikščionybės mokslą klausimų ir atsakymų forma.

Katechizmas dabar yra bendra katalikų ir protestantų nuosavybė, ir įvairūs jo laidimai plaukte plaukia iš spaustuvės. Neįmanomas dalykas duoti pilną spausdintų katechizmų sąrašą. Tepaminėsime įžymesniuosius katechizmus. Martynas *Mažvydas*, liuteris, žemaičių bajoras (m. 1562) išleido 1547 m. pirmą lietuvių kalba knygą „*Catechismusa prasty szadei*“, spausdintą Karaliaučiuje. Lotynų kalba rašytoje prakalboje, kreipiasi autorius į Didž. Lietuvos kunigus, ragindamas juos rūpintis lietuvių liaudies tikybiniu švietimu, nes ,anot jo, „mūsų tauta nemokyta ir tamsi, nieko nenusimananti apie krikščioniškąją dorą ir tikybą, kaip maža terasi liaudies tarpe tokių, kurie ne tik kad suprastų katechizmą, bet dargi nors žodį galėtų tarti iš Tėve mūsų“ maldos... Daugelis dar lig šiolei atvirai praktikuoja pagonybę ir viešai ją išpažįsta: vieni medžius, kiti upes, treti žalčius,

kiti dar kitus daiktus garbina, atiduodami jiems Dievo garbę. Vieni garbina Perkūną, kiti Laukosargą už žemės vaisius, arba Žemepetį už laimingą gyvulių auginimą. Kurie burtais verčiasi, tie savo dievais laiko Aitvarus ir Kaukus".

Po tos prakalbos eina kita, jau lietuviškai, patiems skaitytojams: Knigieles paczias byla Letuvinikump jr Szemaicziump, kurioje atpasakojamos aukščiau minėtos mintys.

Po „bylos" eina trumpa abėcėlė, paskui trumpas katechizmas ir 11 giesmių su gaidomis.

Pastorius Baltramiejus *Vilentas* (m. 1587 m., kaipo Karaliaučiaus lietuvių parapijos klebonas) išvertė mažąjį Liuterio katechizmą „Enchiridion Catechizmas maszas, dael paspalitų Plebonų ir Koznadijų", Karaliaučiuje 1579 m. [1]). 1563 m. Kalvinas parašo katechizmą prancūzų kalba ir atsargiai skiepija savo hereziją [2]).

Lietuvoje reformacija plito labiausiai Kalvino mokslo pavidalu. Kalvinus rėmė galinga ir turtinga Radvilų giminė. Jie įsisteigė keletą savo mokyklų ir spaustuvę Kėdainiuose. Garsi jų buvo mokykla Kėdainiuose (1625—1824), ėjusi lenktynių su taip pat garsia jėzuitų mokykla Kražiuose (1616—1840). Reformatų tikybinio švietimo židiniais iš pradžios buvo Vilnius, o paskui Kėdainiai. 1598 m. Vilniuje jie išleido *„Polski z Litewskim Katechizm"*. Parašė jį Vilniaus žemiečių raštininkas Malcheras *Petkevičius*, lenkiškai ir lietuviškai; jo turinys: katechizmo tiesos, maldos, giesmės ir psalmės.

Kova su reformacija Lietuvoje pagimdė lietuvių katalikų tikybinę literatūrą. Reformaciją (ypač Kalvino mokslą) platino Lietuvoje daugiausia lenkų protestantai. Galingiausi jos rėmėjai buvo Radvilas. Buvo laikas, kuomet Žemaičiuose beliko tik 7 bažnyčios. Katalikai sukruto. Vilniaus vyskupas Protasevičius atsigabeno Vilniun mokytų vienuolių jėzuitų (1569), kurie čia įsisteigė aukštesnę mokyklą kolegiją, virtusią paskui akademija. Uolus Žemaičių vyskupas Merkelis Giedraitis, jėzuitų padedamas įstengė sugrąžinti katalikybei žemaičius. Atgyjant katalikų tikėjimui, pasirodo ir pirmieji Lietuvoje jų raštai lietuvių kalba. Toje raštijoje daugiausia pasidarbavo kun. Mikalojus *Daukša* ir kun. Kanstantinas *Širvydas*.

Daukša buvo žemaitis, Žemaičių vyskupijos kanauninkas ir Betygalos klebonas. Jis yra vienas stropiausių vysk. Giedraičio bendradarbių. Jo paragintas ir lėšomis išvertė ir išleido Vilniuje jėzuito *Ledesmo katechizmą* 1595 m. [3]).

Anglijoje „Book of Common Prayer" (1549) yra pirmasis katechizmas su trumpu dešimties Dievo įsakymų ir „Tėve mūsų" paaiškinimu.

---

[1]) V. Zajančkauskas Lietuvių literatūros vadovėlis, p. 39 ir 41, Vilnius, 1924.

[2]) „Le formulaire d'instruire les enfants en la chrestienté, fait en manière de dialoque on le ministre interroge et l'enfant repond".

[3]) Zajančkauskas, ibid. p. 48, 44.

Katalikiškosios katechizacijos atgimimas po Reformacijos turi daug priežasčių. Uolus tikybos mokymas yra penkioliktame šimtmetyje prasidėjusios religinės reformos pasėka. Jis gavo naujų akstinų, kaip: staigi religinė revoliucija, šventų ir mokytų vyrų pastangos ir labiausiai energingas Tridento susirikimo (1545—1563) balsas. Šis pastarasis savo penktame ir vėl dvidešimt ketvirtame posėdyje karštai primena ganytojams jų pareigą mokyti jaunuomenę religijos. Vyskupai spiriami sutvarkyti religijos mokymą savo diecezijose. Dažni sinodų šaukimai svarsto jaunuomenės auklėjimo klausimus; įsikuria daug vienuoliškųjų ordenų, kurie savo pirmuoju uždaviniu stato jaunuomenės auklėjimą, ir krikščioniškojo mokslo brolijos greit išugdė gražių vaisių.

Iš katalikų katechizmų rašytojų tarpo šv. Petras Kanizijus [1]) (m. 1597) neabejotinai užima garbingą vietą. Jo platusis katechizmas pavadintas „Summa doctrinae christianae per quaestiones tradita", pasirodė 1555 m., nors jaunuomenei skirtas, veikalas rašytas lotynų kalba. Anais humanistiniais amžiais lotynų kalba buvo dėstoma kiekvienoje kaimo mokykloje. 1556 m. jis paskelbė savo trumpą *Summa* — „ad captum rudiorum accomodata". Vokiečių kalba veikalo vertimas pasirodė 1558 m. Tai buvo trumpiausias ir labiausiai prasiplatinęs Kanizijaus katechizmas. Tretysis ir vidutinio dydžio katechizmas pasirodė 1559 m. ir buvo įvardintas „Parvus catechismus catholicorum". Kanizijaus katechizmo padalinimas yra šitoks: tikėjimas, viltis ir malda, meilė, Dievo ir Bažnyčios įsakymai sakramentai ir krikščioniškasai teisingumas. Kanizijus ypatingai akcentuoja ir plečia klaidatikių puolamą mokslą. Jis aiškina rimtai, neaistringai ir taikiai. Šituo būdu jis skiriasi nuo savo priešų. Jo biografai pastebi, kad jis vengęs mechanizuoti vaikų atmintį ir stengęsis pritaikinti savo mokymą jų sugebėjimams. Jis daugiau pasitikėjęs malda negu bauginimais ir bausmėmis, ypatingai rūpinosi silpnesniais ir vargingesniais mažutėliais ir raginęs vaikus dažnai eiti prie šv. Sakramentų.

Kuo šv. Petras Kanizijus buvo Voketijai, kardinolas Robertas Beliarminas (m. 1621) buvo Italijai. 1598 m., popiežiaus Klemenso VIII įsakymu, palaimintasis Beliarminas paskelbė krikščioniškosios doktrinos ar katechizmo „Dotrina cristiana breve da imparasi a mente" santrauką. Veikalas yra sutvarkytas klausimų ir atsakymų forma, bet jo ilgi sakiniai buvo neigiamas veikalo pažymys. Katechetams jis parašė „Dichiarazione più copiosa della cristiana" traktatą. Jo veikalai buvo išimtinai skirti Romos jaunuomenei mokyti ir tik popiežiaus įsakymu buvo priimti kitose diecezijose. Vatikano susirinkimo metu (1870) pop. Pijus IX pageidavo, kad Beliarmino katechizmas būtų oficialinis katalikų pasaulio katechizmas.

---

[1]) Cfr. Otto Braunsberger, „Beati Petri Canisii Epistulae et Acta," (8 vol., Freiburg im B., 1896—1923).

Katechizaciją žymiai pastūmėjo išleistasis „Catechismus Romanus". Tridento susirinkimas (1545 — 1563) nutarė atspausdinti šį katechizmą, bet jis tebuvo išleistas 1566 m. šv. Pijaus V šia antrašte: „Catechismus ex decreto Concilii Tridentini ad parochos Pii V jussu editus Romae, 1566. Šv. Karolius Baromėjus yra žymiausias šios knygos autorius. Veikalas keturiose dalyse dėsto Apaštalų išpažinimą, Sakramentus, dešimt įsakymų ir Viešpaties maldą. Jis ne mokyklai skiriamas, bet ganytojams, mokantiems katekizmo. Jis labai suvienodino krikščioniškosios doktrinos dėstymą ir davė stiprų smūgį protestantų priekaištams.

Verta čia paminėti ne vieną septynioliktojo ir aštuonioliktojo šimtmečio katechizmo autorių. 1686 m. Bossuetas paskelbė Meaux diecezijai katechizmą ir parašė ne vieną instrukciją, kaip juo naudotis. Šis katechizmas prisilaiko paprastos tvarkos, tik prieš kiekvieną pamoką dedamas konkretus istorinis pavyzdys. Airijoje du garsūs autoriai stovi vienas šalia kito: Armago arkivyskupas dr. Railly (m. 1758) ir Cashelo arkiv. dr. Butleris (m. 1791).

Įsigyvenę katechizmai ligi šešioliktojo šimtmečio turi šiuos bendrus bruožus: 1. krikščioniškoji doktrina dėstoma klausimų ir atsakymų forma. Tačiau naujasis Augsburgo Fleury katechizmas ir Yorke religijos vadovėlis sumaniai jungia klausimų atsakymų ir nuoseklaus dėstymo metodus. 2. Visi katechizmai remiasi keturiomis formulėmis,kurios sudaro krikščioniškojo mokslo griaučius: Credo, Sakramentai, Įsakymai ir Viešpaties malda. 3. Dieceziniai katechizmai dažnai turi du ar tris leidimus: trumpąjį, vidutinį ir platųjį. Jie yra koncentriniai: antrasis turi pirmojo leidimo klausimus ir trečiasis pirmų dviejų. Mažesnės reikšmės klausimai, skiriami vyresniems ir gabesniems mokiniams, dažnai žymimi žvaigždute.

Daug šio laikotarpio rašytojų, nors ir neparašė katechizmų, praturtino katechetikos mokslą, Šv. Pranciškus Ksaveras, didysis Rytų misionierius, yra vienas iš daugelio žymus katechetas. Jo laiškas iš 1544 m. gruodžio 1 d. duoda mums smulkų jo metodo paaiškinimą ir yra brangus katechetams keliarodis. Jo pamokymus lydi dažni tikėjimo aktai aiškinant didžiąsias antgamtines paslaptis, kurios sudarydavo atskirų katechėzių objektą. Kalbėjome apie šv. Karoliaus Baromėjaus, Milano arkivyskupo (m. 1584), nuopelnus. Jis ne mažiau kaip per šešis provincijos susirinkimus plačiai svarsto katalikiškųjų mokyklų būklę ir katechetų bei religijos mokytojų pareigas. Jis stengėsi visur įkurti krikščioniškojo mokslo broliją. Šv. Pranciškus Salezietis, Genevos vyskupas (m. 1622), buvo taip pat uolus krikščioniškojo mokslo brolijų globėjas, rašė traktatus, skiriamus kunigams, apie katechizaciją ir patsai dažnai mokė vaikus. Jonas Jokubas Olier (m. 1657) buvo garsus katechetinių klasių steigėjas Paryžiaus šv. Sulpicijaus parapijoje ir plačiai žinomas kaipo šv. Sulpicijaus metodo autorius. Fenelonas, Cambrai arki-

vyskupas (m. 1715), paskelbė daug raštų apie krikščioniškąjį auklėjimą ir savo traktate apie „Mergaičių auklėjimą" nutiesė krikščioniškosios ditaktikos principus. Benediktas XIV išleido daug laiškų, instrukcijų ir encikliku krikščioniškosios doktrinos ir katechizmo klausimu.

Šešioliktasis, septynioliktasis ir pirmoji aštuonioliktojo šimtmečio pusė pasižymi katechizacijos pažanga. Katechizmo mokoma nuosekliai ir atsidėjus. Katechizmas yra kiekvienos šeimos stalo knyga. Jis buvo taisomas, papildomas, prie dienos reikalavimų pritaikomas; taip buvo ypač su Kanizijaus vadovėliu, kurs visuomet palieka savo rūšies modeliu. Aštuonioliktojo šimtmečio gale ir devynioliktojo pradžioje religinis auklėjimas smunka. Racionalizmas, nuosekli Liuterio paskelbto privatinio sprendimo principo išvada, ir kiekvieno išviršinio autoriteto paneigimas religijoje žymiai įsiskverbia į pedagoginę literatūrą. Racionalistai sakosi tebetikį tuos dalykus, ar jie būtų apreikšti ar ne, kurie protu įrodomi. Jie tereikalauja vieno būtino dalyko — gero elgesio; Dievo pagalba esąs pertekliaus dalykas.

Šitokios racionalistinės tendencijos, įsigalėjusios ne tik inteligentijoje, bet praplitusios ir populiariuose leidiniuose, pasiekė laipsniškai ir katalikų katechetus. Dorybė ir dorovė labai akcentuojama. Doktrinos principų nepaisoma. Jie esą tik kelia nereikalingus ginčus. Gimtoji nuodėmė, pavyzdžiui, esanti, jų manymu, tam tikra kliūtis dorybei praktikuoti, bet tylėta apie reatus culpae; malonė esąs tam tikras palengvinimas praktikuoti dorybę, bet neužsiminta apie antgamtinį malonės gyvenimo charakterį. Religijos mokymo metodas nebuvo autoritatyvinis apreikštųjų tiesų konstatavimas ir pozityvinis jų aiškinimas besiremiant Bažnyčios autoritetingais mokytojais. Vyraujantis metodas yra sokratinis ar heuristinis, metodas veltui tvirtinąs, esą religijos tiesos glūdi vaikuose įskiepintos ir tereikia jas įsąmoninti progresyviniu klausinėjimu. Katechizmo padalinimas nutolsta nuo tradicija nustatytos tvarkos. Kanizijaus katechizmai, kituomet taip populiarūs, pavadinti nepraktiškais ir pakeisti racionalistinės dvasios katechizmais. Iš tiesų, sunku pasakyti, koki būtų buvę nuostoliai Bažnyčiai, jei ne katalikų liaudies tikėjimas, viešųjų pamaldų ir liturgijos ceremonijų palaikomas.

VI. Naujieji laikai.

Devynioliktame šimtmetyje pražysta ketechetinė literatūra. Ji jungia katalikišką dvasią ir korektiškus pedagogikos principus. Šio visuotinio susidomėjimo priežastis yra nuolatiniai ir karšti popiežių atsišaukimai, provincijų susirinkimai, kunigijos uolumas ir įsikūrimas įvairių vienuolijų išimtinai krikščioniškam auklėjimui atsidavusių. Katechizacija yra dabar atskira teologiškojo mokslo šaka katechetika vadinama. Katechetikos laikraščiai ir vadovėliai skubiai spausdinami įvairuose kraštuose. Dogma ar apreikštoji tiesa yra vėl viso religinio mokymo pagrindu

Biblinė istorija, dieviškojo apreiškimo istorija, užima sau tinkamą vietą. Bažnyčios istorija, organizacija, liturgika dažnai primenama vaikams. Daugiau kreipiama dėmesio į gilų tiesos supratimą, negu į atminties darbą; nepamirštama valios bei jausmų.

Šito katechetinio atgimimo centru yra vokiečių kraštai. Mes tegalime čia paminėti vyriausius vokiečių rašytojus, kurie daug nusipelnė katechetikos mokslui. Bernardas Overbergas (m. 1826) yra biblinės istorijos ir katechizmo autorius. Jis nustatė glaudžius santykius tarp katechizmo ir biblinės istorijos, pasmerkė ydingus mechaniškos atminties padarinius ir sugebėjo savo pamokymais suįdominti vaiko protą, jo nevargindamas. Jis stengiasi pasiekti ne tik protą, bet širdį ir valią. Salzburgo arkivyskupas Augustinas Gruberis (m. 1835), iškėlė tinkamon aukštumon šv. Augustino biblinį ir istorinį metodą. Jonas Hirscheris (m. 1865) yra daugelio katechetinių veikalų autorius ir yra kitus paakstinęs dirbti šioje dirvoje. Jis panašiai pabrėžia artimą santykį tarp biblinės istorijos ir katechizmo, smerkia abstraktiškų formulių kalimą atmintinai ir ragina susirūpinti vaikų širdies lavinimu. Juozas Deharbe (m. 1871), alzasietis, Bavarijos vyskupų raginamas, parašo katechizmą, kurs plačiai prasiplatino ne tik Vokietijoje, bet taip pat Anglijoje, Amerikoje ir kituose kraštuose. Deharbo katechizmas respektuoja senąsias katechetikos tradicijas, parašytas lengvu stiliumi, bet per daug kreipia dėmesio į definicijas, turi per daug klausimų, per dažnai vartoja nesuprantamus vaikams teologiškus posakius. Jonas Schusteris, Rottenburgo diecezijos kunigas, parašė Biblijos istoriją, kuri ne kartą taisyta įsigalėjo bemaž visų civilizuotų tautų mokyklose. Friderikas Justas Knecht iš Badeno Freiburgo, laikomas aukščiausiu biblinės istorijos autoritetu ir katechetikos bendrai. Per paskutinius dešimt metų didelis katechizmų ir katechėzių srityje veikimas susidarė įsikūrus Müncheno ir Vienos katechetų draugijai. Jų pažiūros yra dėstomos Müncheno *Katechetische Blätter* ir Vienos *Christlich pädagogische Blätter.*

Prancūzijoje, šio laiko katechetų tarpe, pasižymėjo Orleano vyskupas Feliksas Dupanloup (m. 1878). Jo katechizmas sustatytas Deharbo knygos pavyzdžiu. Svarbesnis katechetikos mokslui yra jo magistrališkas traktatas „Methode générale des catéchismes". Šis veikalas yra platesnis išdėstymas kito labai žinomo veikalo, „Šv. Siulpicijaus metodas", kurs buvo paskelbtas 1832 m. Paryžiuje ir aiškina katechėzių sistemą, vartojamą Šv. Siulpicijaus parapijoje.

Italijoje kardinolas Capecelatro (m. 1824), Paduvos arkivyskupas, buvo katechetų sąjungos organizatorius ir pirmojo kunigams skiriamo katechetikos žurnalo įsteigėjas. Katalikiškasai jaunuomenės auklėjimas, peršokęs net Italijos sienas, yra Don Bosco (m. 1888) ir jo įsteigtos Saleziečių Kongregacijos nuopelnas. Jo mokymo metodas remiasi mokytojo ir mokinių nuoširdžiu bendravimu vengiant bausmės. Jis stengiasi, kad

pamokos būtų malonios ir viliojančios, dažnai vartoja religinius lavinius ir labai pasitiki malone ir malda.

Jungtinėse Amerikos Valstybėse kun. P. C. Yorke išleidžia 1898 m. religijos veikalą skiriamą parapijų ir sekmadienio mokykloms. Autoriaus uždavinys buvo paruošti įvairių laipsnių vadovėlį, atitinkamą mokinių sugebėjimams įvairiose klasėse. Savo veikalo pagrindan jis deda Baltimorės katechizmą. Autorius atsargiai parenka kiekvienai klasei tokius klausimus ir atsakymus, kurie būtų suprantami mokiniams. Kiekviena pamoka susideda iš papasakojimo, klausimų ir atsakymų ir himno. Gražios iliustracijos konkrečiu būdu vaizduoja atitrauktas pamokos tiesas. Iliustracijos, kaip ir skaitymai, paimtos dažniausiai iš biblinės istorijos, be to Yorke vadovėlis labai vykusiai jungia katechizmą su bibline istorija. Mokiniai mokosi katechizmo teksto iš pavyzdžių, paveikslų ir eilių. Galima jam tačiau prikišti per didelį atminties darbo reikalavimą.

Kas ypatingo galima pastebėti, tai kad Amerikoje, Anglijoje ir Airijoje daug dėta pastangų suvienodinti katechizmui. Ne vienas provincijos susirinkimas šitą nutarimą yra padaręs, ir trečiasis visuotinis Baltimorės susirinkimas (1884) nutarė išleisti pataisytą Butlerio katechizmą. Šešių vyskupų komitetas 1885 m. šitą nutarimą įvykdė, išleisdamas „Catechism of Christian Doctrine, Prepared and Enjoined by Order of the Third Council of Baltimore". Netrukus pasirodė jo įvairūs leidimai su paaiškinimais ir net skirtingu sutvarkymu. Be to, daug naujų katechizmų pasirodė paskutiniais metais, kai kurie yra žymiai tobulesni už Baltimorės katechizmą.

Anglijoje trečiasis Westminsterio provincijos susirinkimas 1859 m. įsakė visoms diecezijoms laikytis „The English Catechism". Airijoje katechizmo suvienodinimo klausimas buvo svarstomas Maynooth 1875 m. plenariniame susirinkime, ir vėliau paskelbtas žinomas Maynooth katechizmas. 1892 m. Dublino arkivyskupas Walsh ruošia katechizmą savo arkivyskupijai. Bet „sužinojęs popiežiaus Pijaus X sumanymą išleisti katechizmą, visai Bažnyčiai privalomą, dr. Walsh jo neišleido, nors komitetas daug laiko sugaišo jį beruošdamas". Plenarinis Sydney 1885 m. susirinkimas nutarė priimti vieną katechizmą visai Australijai. Pirmiausia buvo linkę pasisavinti Maynooth katechizmą, bet vėliau nuo jo atsisakė.

Vienodo katechizmo idėja buvo suprantama visam katalikų pasauliui. Jo troškimus suprato Vatikano susirinkimas, sustatęs „Schema constitutionis de parvo catechismo". Siūlyta paruošti naują vadovėlį, priimtiną visai katalikų Bažnyčiai. Dėl pasiūlymo ėjo smarkūs ginčai. Prieš katechizmo vienodumą kalba nelygūs auklėjimo laipsniai, tautų skirtingumas, ne vienodi gamtiniai vaikų gabumai. Katechizmas turįs prisitaikinti prie laiko ir vietos reikalų. Pažymėta, kad viso pasaulio vyskupų laisvė būtų suvaržyta, nes jie stengiasi pritaikinti katechizmą prie diecezijos reikalų. Antra vertus, yra rimtų racijų už vienodą ka-

techizmą. Jis apsaugotų nuo klaidos, kuri lengvai pakliūva į diecezijos katechizmą; jis patikrintų visame pasaulyje doktrinos vienumą. Mokymo vienodumas labai palengvintų mokinių darbą, kurių tėvai dažnai kilnojasi iš vienos vietos į kitą. Taip pat, katechizmas turėtų didelio autoriteto tikinčiųjų akyse, jei jis būtų pripažintas aukščiausiojo Bažnyčios autoriteto. Ir kai jau eita prie diskusijų galo ir nutarimo, susirinkimas staiga buvo nutrauktas ir atidėtas. Katechizmo suvienodinimo klausimas rodėsi esąs užmirštas, ir tik popiežius Pijus X jį atgaivino 1905 m. įsakydamas vienodą katechizmą Romai ir Romos provincijai. Paskutiniais metais visuotinio katechizmo problema Romos autoritetų stropiai studijuojama, ir pirmasis katechizmo tekstas netrukus būsiąs pasiųstas vyskupams, kad jie padarytų savo pastabas ir pasiūlymus.

Išvada. — Aišku, diecezinis katechizmas, vietos Ordinaro patvirtintas, ir juo labiau visuotinis katechizmas — yra vyriausias katechizacijos objektas ir centras. Jis yra katechetinio darbo pagrindas, vadovaująs katechetui plečiant ir detalizuojant katechizme pažymėtas tiesas. Tai nereiškia, kad jau pirmaisiais mokymo metais jis turėtų katechizmą išaiškinti ir atmintinai išmokyti ar kad tekstas turėtų užimti pirmąją vietą. Bet tai reiškia, jog katechizmo pamokas taip turi lydėti biblinė istorija, liturgika ar Bažnyčios istorija, kad mokiniai geriau suprastų katechizmo tiesas ir praktiškai jas įgyvendintų.

II. SKYRIUS

Biblijos ir Bažnyčios Istorija.

I. Biblijos istorija [1].

Kalbėdami apie „Biblijos Istoriją", suprantame ne visos Biblijos ar apreiškimo istorijos pilnąją apžvalgą, bet Šventojo Rašto santrauką, apreiškimo istorijos sutrumpinimą, pritaikintą mokinių sugebėjimams, su įžymiausiais faktais nuo pasaulio sutvėrimo ligi Bažnyčios įkūrimo. Apaštališkosios katechėzės, kaip minėta, visų pirma rėmėsi papasakojimais iš išganymo istorijos, kaip jie buvo įrašyti Šventajam Rašte. Šv. Rašto pamokos sudarydavo vyriausiąją katechumenų pamokymo dalį. „Biblija paveiksluose" ir „Vargšų biblija" buvo plačiai vartojamos viduriniuose amžiuose. Nuo Reformacijos ligi devynioliktojo šimtmečio, Biblijos istorija, kaip specialinis mokykloms taikomas vadovėlis, yra nežinoma; atskiras Biblijos skyrius buvo sukondensuotas į trumpus katechizmo klausimus ir atsakymus. Biblijos istorija kaipo vadovėlis atsiranda su Overbergeriu (m. 1826), Gruberiu (m. 1835) ir Hirscheriu (m. 1865), kurie aiškiai numatė istorinio elemento svarbą katechizacijoje.

A. *Priekaištas.* — Paskutiniais laikais kai kurie pedagogai siūlo pašalinti Biblijos istoriją iš pirmų dviejų mokyklos metų programos. Biblijos istorijos mokymas žemesniuose skyriuose, jų manymu, esąs perankstyvas. Mokiniai negali įsivaizduoti biblinių faktų, nors ir turėtų geografinių bei gyvenimo sąlygų paaiškinimų. Biblijos kalba pilna orientališkų sinonimų. Palestinos papročiai vaikams svetimi. Todėl biblinė istorija gali virsti mechaniškosios atminties medžiaga.

Ši nuomonė nesiskaito su tuo faktu, kad katechetas moko krikščionių, o ne pagonių vaikus. Katalikų vaikai, lanką mokyklą ar katechizaciją, jau yra girdėję apie Kristų, apie Palestiną ir Betlėjų. Jie lankė sekmadieniais bažnyčią ir čia yra matę biblinių paveikslų. Taigi jie yra šiek tiek pasiruošę suprasti tolimesnius šios rūšies gaunamus mokykloje ar katechizaci-

---

[1]) H. Schmitz. Die religiöse Unterweisung der Jugend, Köln, 1920, pp. 65, 103; H. Feilzer, Kehreins besondere Unterichtslehre oder Methodik der einzelnen Unterichtsfächer, Paderborn, 1919, p. 19; Wolff-Habrich, Der Volkschulunterricht, Freiburg im Br., 1917 p. 1 et sq.

joje paaiškinimus. Taip pat, trumpos ir paprastos Senojo ir Naujojo Testamento istorijos dažnai giliai sminga vaikų atmintin ir tinka jų patirties plotmei. Biblinės istorijos įstabumai ir nepaprastumai ne tik kad nėra kliūtis, bet ypač patenkina prigimtąjį vaiko smalsumą, vyraujantį šiuo jo gyvenimo laikotarpiu.

B. *Biblijos istorijos įtalpa.* — Katechetas negali pavartoti visos Biblijos istorinės medžiagos. Jis privalo pasirinkti reikalingiausią ir ją tinkamai sujungti. Geriau pasirinkti, kas yra svarbesnio, ir tai tvirtai perduoti mokiniams, negu apimti platesnę medžiagą paviršutiniškai. Kai kuriose Vokietijos mokyklose biblinės istorijos, panašiai kaip katechizmo, mokoma koncentrišku būdu. Šis atkartojimas ne tik atgaivina atmintį, bet duoda pilniau ir geriau suprasti dėstomąjį objektą. Įsidėmėtinos ypač šios istorijos: 1. būtinos aiškinant Ap. Tikiu ir tos, kurios bus vėliau vartojamos katechizmą dėstant; 2. reikalingos šventėms ir bažnytiniems metams suprasti; 3. skaitomos sekmadieniais ir šventadieniais; 4. kurios vaizduoja vaikams šventų vyrų pavyzdžius, kaip Abelį (maldingumo), Izaoką (klusnybės), Juozapą (skaistybės ir nuopelno), Dovydą (nuolankumo ir gailesčio), Jobą (kantrybės), Tobiją (gailestingumo); 5. kurios sukelia nuodėmės ir jos blogųjų padarinių neapkentimą, sakysime, Kaino (neapykanta pavydas), tvano (nuodėmės bausmė), Sodomos (ištvirkimas ir jo baudimas), Faraono (širdies žiaurumas), Helijo sūnų (nepagarba), Absolono (neklusnybė); 6. pagaliau Naujojo Įstatymo istorijos turinčios didelės reikšmės katalikų tikėjimui, pavyzdžiui, Apaštalų persekiojimas, užmušimas akmenimis šv. Stepono, šv. Povilo atsivertimas ir t. t.

C. *Biblinės istorijos eiga.* — Naujojo Įstatymo istorijos privalo eiti prieš senojo Įstatymo istorijas. Sugrupuotos apie Kristaus asmenį, jos lengviau suprantamos. Be to, jos anksčiau ir greičiau supažindina vaikus su katalikų religijos vyriausiomis šventėmis ir tiesomis. Nepažinus Naujojo Testamento, negalima tinkamai suprasti Senojo Testamento. Šv. Augustinas sako: „Senasis Testamentas slepia Naująjį Testamentą, o Naujasis Testamentas atidengia Senąjį Testamentą.“ Biblines Naujojo Įstatymo istorijas reikia taip surišti, kad Kristaus gyvenimas būtų nuosekliai pilnutinis. Nedera nutraukti jungiamojo siūlo besigilinant į smulkmenas. Geriausias metodas sekti bažnytiniais metais.

Senojo Įstatymo biblinės istorijos turi prisilaikyti chronologiškos tvarkos, kad vaikai galėtų matyti žmonijos pasiruošimą sutikti Kristų. Šituo būdu istorijos geriau suprantamos ir lengviau atsimenamos. Retkarčiais galima chronologinę tvarką nutraukti ir net skirtingus pasakojimus surišti, kad didžioji tiesa, šių skirtingų faktų šviesoje (pranašystės, tipų), ryškiau nušvistų. Katechetas visuomet teatsimena, kad Senasis Testamentas yra krikščioniškosios doktrinos dalis. Jėzus Kristus

turi visumet užimti centrinę vietą Sename ir Naujame Įstatyme.

D. *Biblinės istorijos mokymo metodas.* — Čia aiškinamasa metodas remiasi tokiais įžymiais katechetais kaip Knecht, Urban Raab, Fassbinder, Feilzer ir kitais. Jis susideda iš šitų laipsnių:

a. *Paruošimas.* — Biblinis faktas ar atsitikimas, kuris turės būti pamokos dalyku, skelbiamas trumpai ir aiškiai pilnu sakiniu. Sioje objekto perspektyvoje, geriau vartoti konkretinius negu abstraktinius žodžius, veiksmažodį negu daiktavardį. Mokinys nesidomės ar nerimastaus nežinodamas, apie ką bus dėstoma. Paimkime kelis „paruošimo" sakinius apie „Kainą ir Abelį". „Nuodėmė ir jos kartūs vaisiai krito iš Adomo į visus jo ainius. Tai parodo patsai nedorėlis Kainas, vienas Adomo sūnų. Jis užmušė savo brolį Abelį. Apie tai aš noriu dabar papasakoti".

b. *Apsakymas.* — Vaikas nori matyti pilną reginį, girdėti visą istoriją, o ne jos dalį, reikia taip ir pasakoti. Nelaužyt apsakymo klausimais, nes jis nebetenka jėgos ir įspūdžio. Kadangi pasakojama be knygos, reikia laikytis vadovėlio žodyno, kad nesužeistume fakto ir nesuklaidintume vaiko, kurs paskui pasiskaitys apsakymą iš knygos. Kadangi vaikai turi linksmą ir gyvą prigimtį, pasakojimas turi būti gyvas ir nenuobodus, tinkamų gestų, balso moduliacijos, pauzų lydimas, vartojant dabartinį istorinį laiką, tiesioginę kalbą. Vaikai nori akimis matyti ir ausimis girdėti kalbamąjį dalyką. Tačiau reikia pasakoti istoriją lėtai, taip kad jie galėtų lengvai pasekti mintį; kalbėti pakankamai garsiai ir tarti kiekvieną skiemenį aiškiai nė vieno nepraryjant. Visame vengti ekzageracijos ir paisyti religijos mokymo rimtumo.

Kaino ir Abelio istorijos atpasakojimas turi, sakysime, šiuos punktus: 1. Kaino ir Abelio auka; 2. bergzdžias Dievo įspėjimas Kainui, žudančiam savo brolį; 3. Kaino nuteisimas; 4. Kaino nusiminimas.

c. *Pakartojimas ir paaiškinimas.* — Katechetas antrą kartą atpasakoja istoriją, bet jau dalimis. Vaikai dalimis ją atkartoja. Šis vaikų pakartojimas aiškiai parodo, kurio žodžio ar fakto jie nesuprato ir kas reiktų paaiškinti. Pavyzdžiui, tenka paaiškinti šituos žodžius ar posakius: „pirmagimis", „pabėgėlis", „bastenis", „Viešpats atsižvelgė į Abelį" ir t. t. Visi paaiškinimai teesie trumpi: tikybos pamokos nėra etimologijos ar archeologijos pamokos. Paaiškinimai nedaromi prieš ar pasakojimo metu, nes istorijos įspūdis mažėtų ir vaikų dėmesys nukryptų į antraeilius dalykus. Pakartojus visas istorijos dalis ir kas reikia paaiškinus, katechetas parodo vaizduojantį istoriją paveikslą.

d. *Dėstymas ar komentaras.* — Vaikai dabar apsiprato su įvykių eiga, suprato tiesioginę sakinių prasmę, kuriais istorija atpasakota. Vienok kiekviena biblinė istorija ne tik atpasakoja

tam tikrą faktą, bet ir praskleidžia mums Dievo valią, jo savybes ir rodo mūsų akims tam tikrą tikėjimo ir dorovės tiesą. Daug biblinių istorijų turi savyje kulto, apeigų ir Bažnyčios institucijų pradmenis. Katechetas šitas tiesas vaizdžiai vaikams iškelia, pabrėžia tipingą asmenų, šventųjų ir Senojo Įstatymo institucijų charakterį ir parodo jų sutapimą su Naujojo Testamento antitipais. Jis paaiškina parabolų prasmę ir atidengia Kristaus stebuklų dvasinę ir simbolinę reikšmę. Jis išveda doktrinalinę tiesą, ypač klausimų padedamas, ir įvelka ją, kiek galima, į katechizmo žodžius ir sakinius. Pagaliau, visi vaikai kartoja (koncertinis recitavimas) iš biblinės istorijos suformuluotus sakinius, posakius, maksimas.

Sakysime iš „Kaino ir Abelio" istorijos galime išvesti šitas doktrinos tiesas:

I. Dievo savybės. — 1. Jo visažinojimas. — Nors jis nematė Kaino piktadarybės, nors šis biaurus darbas buvo atliktas visiškai slapta, Dievas viską apie tai žinojo. Kaip mes turime pavadinti šitą Dievo savybę, dėl kurios jis viską žino, net labiausiai biaurius dalykus, net labiausiai slaptus? Ką manai sakydamas: Dievas yra visažinąs? *2. Jo begalinis šventumas.* — Biaurus Kaino pasielgimas labai nepatiko Dievui, nes jis neapkenčia ir biaurisi visu, kas yra bloga. Ką manai sakydamas: Dievas yra šventas? *3. Jo begalinis teisingumas.* — Dievas pažadėjo apdovanoti Kainą, jei jis būtų buvęs geras, ir nubausti už jo piktą darbą. Kaip pavadinsi tą Dievo savybę, dėl kurios jis apdovanoja geruosius ir baudžia piktuosius? Ką manai sakydamas: Dievas yra teisingas?

II. Kaino nuodėmės. — Kainas pavydi savo broliui už tai, kad Dievui patiko jo auka. Kas nusideda pavydu? Kurios yra septynios didžiosios nuodėmės? Pasakyk, kurios kitos nuodėmės atsirado iš Kaino pavydo: neapykanta, piktumas, melagystė, veidmainystė ir galų gale žmogžudystė.

III. Nuodėmės, šaukiančios dangaus keršto. — Nekaltojo Abelio kraujas šaukėsi keršto piktadariui. Laisvos valios žmogžudystė yra viena iš nuodėmės, kuri šaukiasi dangaus keršto. Kurios yra kitos nuodėmių, reikalingos dangaus keršto?

IV. Abelis yra Kristaus pavidalas ar tipas. — Abelis atnašauja mielą Dievui auką. Kristus atnašauja nepalyginamai mielesnę Dievui auką. Abelis buvo piemuo, Kristus yra Gerasis Ganytojas. Kainas nužudo savo Nekaltąjį brolį Abelį. Mūsų Išganytojas — nekalčiausias — žydų smerkiamas miriop. Abelio kraujas šaukiasi dangaus keršto; Kristaus kraujas šaukiasi pasigailėjimo ir išganymo. Kainas, Abelio užmušėjas, pasmerktas klajoti po visą žemę. Žydai, Išganytojo užmušėjai, pasmerkti klajoti po visą žemę be kunigo, be valdovo, be aukos.

e. *Dorinimas.* — Katechizuojant ypač svarbu auklėti vaikų charakterį ir supernaturalizuoti jų elgseną. Išdėstytas tiesas reikia taikinti vaikams ne tik bendrai, bet ir atskirai formuluojant gyvenimo ir elgesio taisykles. Pritaikymas išvedamas naturaliai iš istorijos ir neforsuojant. Jį reikia kreipti prie vieno tikslo, nes paprastai, kaip sakoma, norįs daug apžioti nieko nenukanda; jis formuluojamas konkrečiai, o ne bendrais ir neaprėžtais posakiais. Jis teesie trumpas ir tenevirsta pamokslu, nes vaikas lengvai pames svarbiausią mintį; jis taikintinas vaiko amžiui, palinkimams ir jo gyvenamosioms aplinkybėms. Sakysime, iš „Kaino ir Abelio" istorijos galima išvesti šitą dorinimą: Dievas žinojo Kaino mintis ir matė jo begėdišką darbą, nors jis ir pasislėpęs jį atliko. Mūsų Viešpats taip pat žino mūsų slapčiausias mintis, žodžius ir darbus. Dėl to saugokitės negražiai mąstyti ar blogai daryti.

Jei galima, dorinimo pastabos taikintinos ir kitais atvejais nieko nelaukiant, atsimenant posakį: kalk plieną, kol jis karštas; pavyzdžiui, sužadinus Šv. Sakramento adoracijos aktą, tikėjimo, gailesčio aktą ir t. t. Pagaliau, aplikaciją gera išreikšti trumpu ir ryškiu posakiu arba gerai žinomu Biblijos sakiniu arba giesmės posmu.

E. Auklėjamoji biblinės istorijos reikšmė. — Religijos mokoma žemesniuose skyriuose besinaudojant bibline istorija. Šių skyrių intelektualinė vaikų jėga mažai išplėsta. Nelengva jiems apčiuopti atitrauktas tiesas, suprasti dalykus, kurių jie negali matyti ar apčiuopti. Atitrauktos religinės formulės nėra tinkamos šio amžiaus vaikų mintims ir širdims maistas. Kadangi katechizmo formulės nelengvai suprantamos, pavojinga, kad ir paaugusį vaiką neatgrasintų nuo religijos mokslo. Biblinė istorija, jei dėstoma kompetentingo mokytojo, pažadina susidomėjimą, sukelia smagią nuotaiką ir norą klausyti. Visi auklėtojai sutinka, kad istorija privalo užimti įžymią vietą religijos bemokant, o biblinės istorijos, neabejotinai, labai tinka šiam reikalui. Jų paprasta, gyva ir nuoširdi fabula, trumpi sakiniai, šeimyniškas tonas derinasi su vaikų nuotaika. Šitos šventos istorijos pagauna vaizduotę ir žemesniąsias vaiko pažinimo pajėgas, o per jas siekia proto ir širdies. Jos duoda įtikinančių vaikui lengvai suprantamų argumentų. Paprastas paaiškinimas to fakto, kad dėstomoji doktrina yra paties Kristaus paskelbta, pralenkia visus kitus argumentus. Biblijos istorija atspaudžia tiesą jo mintyje. Abstraktiškoji doktrina, pavaizduota konkrečiai, su kūnu ir krauju judanti gyvose aplinkybėse, nelengvai iškrinta iš atminties, ar bent nesunku ją prisiminti.

Gyvas ir įspūdingas istorinis apsakymas tiesia tvirtą pagrindą tolimesnėms atitrauktoms katechizmo sąvokoms suprasti.

Pirmame skyriuje katechizmo tekstas nevartojamas; jį turi pavaduoti visų atsakinėjimas kartu. „Su mažais vaikais reikia vartoti tik žodinį metodą. Vadovėlis visiškai yra nereikalin-

gas. Mokytojas, be abejo, turi vadovėlį, bet nesinaudoja juo klasėje. Jis iš jo pasirenka medžiagą ruošiamai pamokai ir apsirūpina dėstytinomis formulėmis. Ar jis pasakoja, ar aiškina, ar stengiasi užfiksuoti tekstą vaikų atmintyje, jis viską tai atlieka žodžiu. Ši procedūra ne tik yra lengviausia ir tinkamiausia, bet greičiausia ir naudingiausia"[1]). Antrame ir trečiame skyriuje galima vaikams duoti katechizmą, kad jie galėtų lengviau išmokti atsakymų, susijusių su Biblijos istorija.

Biblijos istorija ypač labai svarbi katechizacijai, būtent, formuojant širdį krikščioniškų idealų kryptimi. Vaikų asmeniškoji nuodėmė dar neužkietino jų širdies. Šiuo laiku ji pakankamai plastiška, ir įspūdžiai yra daugiau ar mažiau pastovūs. Šventojo Rašto žodžiai turi didesnės jėgos ir įtakos, negu kurios nors kitos dievotumo knygos. Šventosios Dvasios malonė ypatingai juos lydi. Biblinės istorijos charakteringi ir gyvi pasakojimai labai sėkmingai paveikia žmogaus širdį. Jie piešia didžiai kilnųjį Dievo Sūnaus charakterį. Be abejo, niekas nesugeba taip vykusiai lavinti vaikų dorovinį charakterį, kaip mūsų Viešpaties gyvenimas. Pagaliau, gyvi dorybių pavyzdžiai (Samuelio, Tobijo ir t. t.) tegali padrąsinti jų pasiryžimą. Biblijos istorijos lavina jų būdą, švelnina jų jausmus ir stiprina jų širdį bei valią.[2])

F. Biblinė istorija ir katechizmas. — Dėstant tikybą (ypatingai žemesniuose skyriuose) su biblinės istorijos pagalba, esminius apsakymo dalykus reikia, kiek galima, išreikšti katechizmo žodžiais. Tarpiniuose laipsniuose, kur katechizmas yra centralinis vadovėlis, biblinė istorija persisunkia ir glaudžiai susipina su katechizacija. Biblijos istorija ir katechizmas sukasi apie tą patį objektą, būtent, dieviškąjį apreiškimą; kadangi pirmoji atpasakoja jį konkrečiai ir istoriškai, katechizmas jį išreiškia abstrasktiška doktrina. Biblijos istorija yra šaknis, iš kurios auga katechizmas, nuosekliai paruošia jam kelią. Biblinė istorija turi eiti prieš katechizmą, nes šitokia tvarka visiškai atitinka psichologinius principus, kurie sako, kad žmogaus mintis, siekdama mokslo, eina nuo juslinio ir konkretinio dalykų pažinimo prie intelektualinio ir abstraktinio.

Bet tai ne viena geradarybė, kuria naudojasi katechizmas, artimai susijęs su bibline istorija. Doktrinalinės katechizmo tie-

---

[1]) Christian Brothers, Catechist Manuel Philadelphia, 1912, p. 115.

[2]) Henri Gheon, savo „L'homme né de la guere" (Paris, 1924) pp. 12—13, reflektuodamas apie savo jaunų dienų religinimą, skundžiasi istorinio ir biblinio elemento stoka šiais žodžiais: „Viena ar dvi tikybos pamokas savaitėje, kurios visiems mums buvo nuobodžios; aš jas keistai prisimenu. Mūsų gerasis kapelionas nemanė konkuruoti su literatūros ar istorijos mokytojais, kad sudomintų jaunus protus. Už Plutarcho gyvenimo nagrinėjimus ar jis mums davė Šventųjų gyvenimus, net paties dieviškojo Mokytojo gyvenimą? Bet ne. Už tautų istoriją ar jis pasakojo mums išrinktosios tautos istoriją arba apaštalų, popiežių, Bažnyčios istoriją? Bet ne. Jis mums kalbėjo apie abstrakcijas. Jis mums, trylikos metų jaunuoliams, rodė teologijos viršūnes. Jis nagrinėjo, aš manau, moksliškai, gimtąją nuodėmę, teologiškąsias dorybes, malonę. O, jei jis būtų mums paskaitęs šventos Cecilijos aktus, Onos—Katarinos Emmerich kančios aprašymus ar net legendariškus „Fioretti"!.

sos yra šalta abstrakcija ir paprasti bruožai. Biblinėje istorijoje jos įsivelka į konkretines kūno ir kraujo formas. Biblinė istorija duoda praktiškų pavyzdžių, nurodydama, kaip moralinė katechizmo doktrina turi įsigyventi. Šituo būdu biblinė istorija yra tikrasis paveiksluotas katechizmas. Ar galima susidaryti geresnę Dievo savybių idėją, kaip besiremiant biblinės istorijos aprašymais — pavyzdžiui, Dievo visagalybę, prisimenant pasaulio kūrybą, Apvaizdą iš Juozapo istorijos, Dievo meilę iš Jėzaus Kristaus gyvenimo? Pagaliau, biblinė istorija išplečia ir papildo katechizmą. Katechizmas tyli, sakysime, apie Kristaus stebuklus, apie Dievo begalinį gailestingumą ir kantrumą. Katechizmas kalba apie Įsikūnijimą ir Atpirkimą, bet biblinė istorija duoda mums pilną ir smulkmenišką Kristaus gimimo, kančios ir mirties vaizdą ir jautriausiu būdu ragina mus realizuoti Dievo meilę ir neapkęsti nuodėmės. Biblinė istorija atstato į tikrąjį kontekstą tuos Šventojo Rašto posakius, kurie yra pareikšti katechizmo formulėmis.

Katechizmas ir Biblijos istorija neprivalo eiti šalia vienas kito, bet intymiai susiglaudę ir susipynę.

Štai kai kurie biblinės istorijos apsakymai, dar pailiustruoti paveikslais, derinasi su katechizmo pamokomis:

Credo.

Artikulas 1 . .	Šešios sutvėrimo dienos. (Gen., I). Pirmieji tėvai ir jų nuopuolis. (Gen., III).
Artikulas 2 . .	Mūsų Viešpaties užgimimo apreiškimas. (Luk. I).
Artikulas 3 . .	Mūsų Viešpaties užgimimas ir piemenys. (Luk. II).
Artikulas 4 . .	Nuplakimas, vainikavimas, septyni paskutiniai žodžiai. (Mat., XXVII).
Artikulas 5 . .	Prisikėlimas. (Mat., XXVIII). Jėzus pasirodo mokiniams iš Emaus. (Luk., XXIV). Jėzus pasirodo apaštalams ir Tomui. (Jon., XX).
Artikulas 6 . .	Įžengimas dangun. (Ap. D. I).
Artikulas 7 . .	Mūsų Viešpaties apyskaita paskutiniame teisme. (Mat. XXIV).
Artikulas 8 . .	Šventosios Dvasios atsiuntimas. (Ap. D., II). Kandakės karalienės galiūno atsivertimas. (Ap. D., VIII).
Artikulas 9 . .	Primato pažadėjimas ir suteikimas. (Mat., XVI, Jon., XXI). Jėzus steigia kunigystę. (I Kor., XI). Jėzus steigia mokymo prievolę. (Mat., XXVIII). Šv. Petras kalėjime. (Ap. D., XII).
Artikulas 10 . .	Galybė dovanoti nuodėmes. (Jon., X). Paklydęs sūnus. (Luk., XV).

Artikulas 11 . .	Prikėlimas jaunuolio iš Naimo. (Luk., VII). Visuotinis atsikėlimas, (Tesal., IV).
Artikulas 12 . .	Turtuolis ir Lozorius. (Luk., XVI).
Sakramentai.	
Krikštas . . .	Jėzaus krikštas. (Mat., III). Įsakymas krikštyti. (Mat., XXVIII; Mork., XVI). Pasikalbėjimas su Nikodemu.. (Jon., III).
Sutvirtinimas . .	Šv. Petras ir šv. Jonas teikia sutvirtinimo sakramentą Samarijoje. (Ap. D., VIII).
Šv. Eucharistija .	Šv. Eucharistijos pažadėjimas, (Jon., VI) Šv. Eucharistijos įsteigimas. (Mat., XXVI; Mork., XIV; Luk., XXII).
Atgaila	Atgailos sakramento įsteigimas. (Jon., XX). Petro gailestis. (Mat., XXVI). Atgailojanti Magdalena. (Luk., VII).
Išpažintis : . .	Dešimt raupsuotų. (Luk. XVII).
Paskutinis Patep.	Mokiniai patepa ligonius. (Mork. VI). Šv. Jokūbo liudijimas. (V).
Kunigystė . . .	Jėzus steigia kunigystę. (I Kor., XI). Galybė atleisti nuodėmes. (Jon., XX).
Moterystė . . .	Moterystės įsteigimas. (Gen., II). Išganytojas Kanoje. (Jon., II).
Įsakymai .	Mozė ant Sinajaus kalno. (Exodus, XIX).
Pirmasis . . .	Žydų stabmeldystė tyruose. (Ex., XXXII). Baltazaro šventvagystė. (Dan., V).
Antrasis . . .	Burnotojas užmušamas akmenimis. (Lev., XXIV). Ezavo priesaika. (Gen., XXV). Petro kreiva priesaika. (Mat., XXVI). Herodo priesaika. (Mat., XIV). Jėfto neapgalvotas apžadas. (Teis., XI).
Trečiasis . . .	Užmušimas akmenimis už malkų rinkimą subatoje (Num., XV). Apaštalai skinasi javus subatoje. (Luk., VI). Jėzaus gailestingumo darbas subatoje. (Luk., VI).
Ketvirtasis . . .	Juozapas atiduoda pagarbą tėvui. (Gen., XLV). Jaunasis Tobijas ir jo tėvas. (Tobijo knyga). Niekšo sūnaus Absalomo galas. (II Kar., XVIII) Rut ir Naomi. (Rut. knyga). Jėzus klusnybės pavyzdys. (Luk., II).
Penktasis . . .	Kainas užmuša Abelį. (Gen., IV).
Šeštasis . . .	Ištvirkimas baudžiamas tvanu. (Gen., V, VI). Sodoma ir Gomora. (Gen., XIX).
Septintasis . .	Achabas užgrobia Naboto vynuogyną. (III Kar., XXI). Gabelis grąžina Tobijui skolą. (Tob., IV).
Aštuntasis . .	Putifaro žmona šmeižia Juozapą. (Gen. XXXIX) Ananijo ir Safyros melas. (Ap. D., V).

	Melagingas liudijimas prieš Viešpatį. (Mat., XXVI).
Devintasis . .	Dovydo nuodėmingas gašlumas. (II Kar. XI. Moteris sugauta bepaleistavaujant. (Mork.,)
Dešimtasis . .	Helijodoro pasiryžimas plėšikauti. (II Mach., III)

Didžiosios nuodėmės.

Puikybė . . .	Fariziejus šventykloje. (Luk. XVIII).
Godumas . .	Judas. (Luk., XXII).
Paleistuvystė .	Paklydęs sūnus. (Luk., XV).
Pavydėjimas .	Juozapo broliai. (Gen. XXXVII).
Pyktis	Turtuolis. (Luk., XVI).
Tingėjimas tarnauti Dievui . .	Tinginys tarnas. (Mat., XXV).

Viešpaties malda.

Pirmasis prašymas . .	Petras Jėzaus vardu išgydo raišą žmogų. (Ap. D., III).
Antrasis prašymas . .	Senasis Tobijas nusako būsimąją Dievo karalystę. (Tob. knyga).
Trečiasis prašymas . .	Jėzus merdėjimo valandoje: „Ne mano valia"... (Luk., XXII).
Ketvirtasis prašymas . .	Varnas atneša Elijui kepalėlį duonos. (III Kar., XVII).
Penktasis prašymas . .	Šv. Steponas meldžiasi už žydus. (Ap. D., VII).
Šeštasis prašymas . .	Jėzus gundomas piktosios dvasios. (Luk., IV).
Septintasis prašymas . .	Danielius stebuklingai apsaugotas nuo nelaimės. (Dan., VI).

G. *Ginčai.* — Kai kurie istorinio metodo šalininkai katechizacijoje, paskutiniais laikais, siūlo dėstyti religiją išimtinai su biblinės istorijos pagalba ir visiškai pašalinti katechizmą. Pirmaisiais krikščionybės laikais, sako jie, katechizacijoje nusvėręs bibliškai istorinis metodas. Šis tad metodas turįs ir toliau būti mūsų modelis.

Šitokia teorija nepriimtina. Vyskupo aprobuotas katechizmas yra diecezijos oficialinis religijos vadovėlis. Be to, dabartinės formos katechizmas providencialiai įsigyveno protestantizmo revoliucijos laikais. Anuomet tikėjimui grėsė didelis pavojus, ir katalikai jautė didelį reikalą nuodugniau pažinti savo tikybą. Įvairių klaidų mišinyje svarbu turėti aiškų krikščioniškosios doktrinos supratimą. Katechizmas apsaugo doktrinos vienumą, pilnumą ir jos grynumą. Aiškinant tikėjimą istoriniu atžvilgiu, reiktų galų gale formuluoti katechizminiu būdu doktrinalinį biblinės istorijos turinį. Juk primityvinės Bažnyčios katechizacijoje istorinis metodas nebuvo vienintelis. Jis vyravo argumentacijoje su žydais; tuomet apaštalai dažnai kreipdavosi

į Šv. Raštą [1]). Herezijų atsiradimas ir laiko dvasia pakeitė Evangelijos dėstymo ir skleidimo metodą.

Jau senoji Bažnyčia suglausdavo biblinės istorijos turinį į trumpas formules ir jas vartodavo katechizacijoje. Visi pirmykštės Bažnyčios dokumentai rodo šitokių abstraktinių formulių buvimą, kurių tikintieji mokėsi. Pozityvinis krikščioniškosios doktrinos charakteris ir praktika neturėjo kitos išeities.

Po apaštalų mirties itin svarbu buvo stipriai apsaugoti krikščionybę ir išreikšti ją lengvai suprantama forma. Nuosekliai, doktriną, paskleistą įvairiuose konkretiniuose Biblijos ir Apaštališkosios Tradicijos išaiškinimuose, reikėjo suvesti į aiškias, abstraktines propozicijas, kuriomis turėjo naudotis pakrikę pasaulyje krikščionys.

Šitaip precizuotos formulės ar taiksyklės naudingos kaipo norma pamoksluose tiesą beaiškinant, Šv. Raštui gvildenti, senąjį ir naująjį apreiškimą patikrinant, naujus narius į Bažnyčią per krikštą priimant.

II. Bažnyčios istorija.

Bažnyčios istorija duoda Dievo karalystės žemėje apžvalgą, kurios Biblija nemini. Šv. Knygos kalba apie ateinantį didįjį palaiminimą per Bažnyčią, o Bažnyčios istorija rodo šių pranašavimų pilnutinį atbaigimą. Aprašymas Bažnyčios kilmės, augimo, vargų ir laimėjimų ir jos prasiplatinimas visame pasaulyje yra Biblijos istorijos priedas ir tąsa. Be to pastaroji būtų nesuprantamas fragmentas.

Auklėjamoji Bažnyčios istorijos reikšmė yra daugeriopa. Bažnyčios istorija stiprina mūsų tikėjimą, kadangi ji mus suveda veidas į veidą su Kristaus karalystės žemėje tąsa. Ji vaizdžiai įrodinėja Šventosios Dvasios veikimą ir jėgą Bažnyčioje ir patvirtina Kirstaus žodžių tiesą: „Aš esu su jumis per visas dienas iki pasaulio pabaigai [2])“ ir „pragaro vartai jos nenugalės [3])“ Patsai Išganytojas liepia žiūrėti į jo darbus, kas nenorėtų tikėti jo žodžiais: „Jei nenorite manim tikėti, tai tikėkite darbams“ [4]). Bažnyčios pašvenčiamoji ir naujinamoji galybė yra jos dieviškumo pažymys. Taip pat Bažnyčios istorija yra gero pavyzdžio studija. Šventųjų įstabūs pavyzdžiai, apaštališkųjų vyrų ir misijonierių uolumas, Bažnyčios kilnūs labdarybės ir kultūros darbai, visa tai raginte ragina vaiką į dorybių gyvenimą. Pagaliau, susipažinimas su Bažnyčios istorija paaiškina mums bažnytinių įstaigų ir įstatymų, vienuolynų, švenčių, pasninkų ir t. t. kilmę ir objektą, įsąmonina mus būti susipratusiais katalikais ir toliau gerbti ir mylėti Bažnyčią.

---

[1]) Palygink, pavyzdžiui, šv. Povilo kalbą Areopage (Ap. D., XVII) su jo laišku Galatiečiams (III).
[2]) Mat., XXVIII, 20.
[3]) Mat., XVI, 18.
[4]) Jon., X, 38.

Žemesniuose skyriuose paprastai mokoma Bažnyčios istorijos nesistematiškai. Mokytojas naudojasi Bažnyčios istorija aiškinamoms katechizmo tiesoms vaizduoti ir vaikų tikėjimui ir dievotumui sustiprinti. Prieš kai kurias Šventųjų šventes mokytojai trumpai nupasakoja jų gyvenimą ir iškelia vyriausius jų charakterio bruožus. Svarbesnių istorinių įvykių metinėse sukaktuvėse mokytojas paskaito atitinkamas vietas iš Bažnyčios istorijos, pav., nekalto Panelės Marijos Prasidėjimo šventei, skaito Liurdo apsireiškimus. Šitoki skaitymai ar apsakymai, kiek galima, pavaizduojami grafiškai, pav., parodyti asmenų ir įvykių paveikslus, žemėlapius ir t. t. Šitokios istorijos daugina vaikų religinį entuziazmą, Bažnyčios meilę. Bažnyčios darbas ir šventųjų antgamtinis charakteris aiškiai pabrėžtinas ir atskiratinas nuo grynai pasaulinių įvykių ir šiaip žmonių gyvenimo ir jų posakių. Pagaliau, nėra reikalo kreipti didelio dėmesio į įvairius vardus, sausas datas, chronologišką įvykių eigą ir faktų išskaičiavimą. Ne tiek čia svarbu atmintį apkrauti, kiek įjudinti mintį ir širdį.

Dėstant istoriją žemesniuose skyriuose labai svarbus dalykas yra biografija. Biografija apvaisina daiktus ir įvykius realybe. Tiktai auklėjamas vaikas privalo artimai ir daugiau susipažinti su veikėjo darbais negu su jo mintimis. Pavyzdžio įtaka didesnė už įsakymo. Šiandien pedagogai vis geriau įspėja auklėtojus grįžti prie naturalinių metodų, mažiau paisyti atminties darbo verčiant mokinius kalti religijos mokslo definicijas ir arčiau susigyventi su faktais ir darbais, iš kurių šitos definicijos išaugo ir kuriuose jos įsikūnijo suprantamu jaunuoliui būdu. Įvairių kraštų mokyklose šiandien kiekvieną dieną per kelias minutes skaitomi šventųjų gyvenimai.

Daugelio vyskupų nuostatų prisilaikant, Bažnyčios istorijos mokoma sistematiškai aukštesniuose skyriuose. Bažnyčios istorijos vadovėlis turi pasižymėti ypač įdomių faktų parinkimu, o ne chronologišku visos istorijos atpasakojimu. Jis turi iškelti tuos Bažnyčios darbus, kurie rodo, kaip jos vadovaujamoji žmonija siekia krikščioniškųjų idealų; Bažnyčios susiorganizavimas visame pasaulyje nėra tiek svarbus dalykas. Jis privalo nurodyti, kaip žmonių širdys ir keliai kinta Dievo malonės dėka. Jis privalo aprašyti Bažnyčios įtaką visuomenei, šeimai, moters ir vaiko likimui, menui, politinei laisvei, pramonės teisingumui ir ekonominei būklei. Krikščionybės išganingas veiklumas dar labiau aiškėja palygintas su stabmeldybės ir ne Kristaus religijos prietarais. Bažnyčios istorija, įrodydama krikščionybės nuopelnus amžinai ir dabartinei žmonių giminės gerovei, skatina vaikų jai lojalumą ir dėkingumą. Ji praskleisdama, ką krikščioniškosios kartos yra davusios praeityje ir ko dar tenka laukti iš dabartinės ir būsimųjų kartų, ugdo jų sumanumą, aktingumą ir susidomėjimą katalikų veikimu ir istorija.

III. SKYRIUS.

Liturgija.

Liturgija yra Bažnyčios oficialus Dievo pagarbinimas, kultas. Dievo kultas neįmanomas be Jėzaus Kristaus, Amžinojo ir Aukščiausiojo Kunigo. Patsai Kristus yra krikščioniškojo kulto įsteigėjas ant Kalvarijos kalno[1]). Tą patį Kristaus kultą šiandien Bažnyčia įamžina visame pasaulyje per Dievo — Žmogaus kunigystę[2]). Vienybėje su Kristumi mūsų Galva, mes, Jo mistiškojo kūno nariai, esame sėkmingi kulto dalyviai. Liturgija yra Bažnyčios mistiškasis gyvenimas, glaudžiai susijęs su jos Galva ir pareiškiąs giliausius santykius su triasmeniu Dievu. Liturginė malda yra Sužadėtinės balsas, kalbąs savo numylėtam, gyvojo Kristaus balsas, besikreipiąs į Amžinąjį Tėvą. Šitoje maldoje Bažnyčia surenka mūsų netobulą pagarbinimą, mūsų silpnus prašymus ir jungia juos su Jo tobulu pagarbinimu ir visagalingu prašymu.[3]) Šventoje mišių aukoje Kristaus mistiškojo kūno nariai atnašauja auką Šv. Trejybei, jungdami ją su Kristaus auka, kurią jis daro iš savęs ant altoriaus. Jame ir per Kristų jie atnašauja Dievui pagarbos, šlovės, padėkos ir maldavimo auką.

Šita prasme liturgija, aišku, artimai ir būtinai rišasi su religija[4]). Religiją suprantame kaipo dorybę, kuri, be trijų teologinių dorybių, nuteikia valią atiduoti Dievui pagarbą už Jo begalinę didenybę. Taigi kilniausias Dievo garbinimas yra oficialinė ir kolektyvinė Bažnyčios malda, Liturgija. Bažnyčia, tvarkydama šį kultą, parodo nepaprastą žmogaus prigimties, jos dėsnių ir jos reikalų supratimą. Bažnyčios ritualo maldos ir giesmės, gestai ir judesiai, simbolizmas ir apeigos, *Temporale* ir *Sanctorale*, įstabiai vaizduoja moderniškosios pedagoginės psichologijos principus. Dėl to aktingas dalyvavimas liturgijoje turi auklėjamosios reikšmės protui ir valiai, galingai naujina ir ugdo tikrą krikščioniškąją dvasią. Vėliau pagvildensime glaudžius religijos ir liturgijos santykius. Dabar panagrinėkime kai kuriuos psichologinius dėsnius, kuriais remiasi liturgija.

I. Liturgija ir psichologiniai dėsniai.

1. Prisitaikymas. — Kaip mūsų Išganytojas, panašiai ir Bažnyčia visuomet stengiasi prisitaikyti prie aplinkybių ir savo

[1]) S. Thomas, Summa Theologica, III, qu. 62, art. 5. „Per suam passionem Christus initiavit ritum christianae religionis.“ [2]) Op. cit., qu. 63, art. 3. „Totus autem ritus christianae religionis derivatur a sacerdotio Christi“.

[3]) H. Schmitz, Die religioese Unterweisung der Jugend. Koeln, 1920, p. 136 sqq.

[4]) A. Croegaert, La liturgie et le cours de religion, Semaines liturgiques, 1925, pp. 32—33. Cfr. G. Lefebvre, Liturgie catholique.

vaikų sugebėjimų. Dažnai ji įtraukia į savo ritualą ceremonijas ir apeigas, brangias atsivertusiai tautai. „Net katakombų laikais, sako Mgr. Glorieux[1]), bet ypatingai po pirmojo socialinio Bažnyčios triumfo, visa iškilmingoji liturgija sukosi apie konsekraciją ir komuniją. Ji skolino iš kiekvienos tautos labiausiai didingas ir imponuojančias formas ir, kiek galima, taikė savo kilniam uždaviniui". Pagonių gruodžio 25 d. „Nenugalimos saulės" šventę ji pakeičia „Teisingumo Saulės" švente. Ji pagonių „Lupercalia" šventėje žiburių nešimą pakeičia Žvakių procesija, kurioje degančios žvakės vaizduoja tikrąją pasaulio Šviesą. Šituo būdu, panaudodama medžiaginius individualinio gyvenimo momentus, ji juos sumaniai apgaubia kita mintimi, kuri lengvina aukštesnių tiesų supratimą.

2. *Psichologinė žmogaus prigimtis.* — „Bažnyčia,sako Dom Lefebvre[2]), yra žmonių draugija. Kadangi žmogus susideda iš kūno ir sielos ir yra socialinė būtybė, dėl to jis turi garbinti Dievą išviršiniu ir išvidiniu būdu, o taip pat bendrai su visais". Išvidinis Dievo garbinimas remiasi tuo sąmoningu supratimu, kad Dievas yra aukščiausias Viešpats ir kad mes jo priklausome. Garbindami Dievą išviršiniu būdu, mes tepareiškiame savo tikėjimą regimais ženklais. Įvairūs judesiai ir kultą lydinčios ceremonijos, kaip rankų pakėlimas ir suglaudimas, nuolanki laikysena, vis tai yra fizinės žmogaus prigimties pastangos bendrauti su siela pripažįstant Dievo valdžią ant savęs. Nors svarbiausia reikia paisyti išvidinio sielos nusiteikimo, negalima tačiau paneigti ir neįvertinti išviršinių kūno pasireiškimų.

3. *Psichofizinis veikimas.* — Nėra idėjos ar emocijos be fizinės reakcijos, nėra psichozo be atitinkamo neurozo. Šis psichinio ir fizinio reiškinio santykiavimas nėra vien paraleliškas, bet grįžtamasis ir priežastingasis. Iš šito psichologinio dėsnio seka dvi betarpiškos išvados.

Pirmiausia, kai kurie kūno nusiteikimai sukelia aiškius dvasinius nusiteikimus. Palinkęs kūnas, galva žemyn nusvirusi, įbestos akys žemėn, mušimasis į krūtinę, kūno pozicija *Confiteor* bekalbant, vis tai gausingi fiziniai akstinai, sukelią nuolankumo jausmus ir mintis. Ištiestos rankos maldoje labai sėkmingai sužadina psichinius maldavimo jausmus. Atsistoti Evangelijos metu tai pareikšti pagarbą ir skubotumą klausant Dievo žodžio. Ir taip mes galime dauginti pavyzdžius įrodinėdami, kaip liturginiai judesiai ir ceremonijos sukelia atitinkamus minties nusiteikimus. Pašalinti šituos išviršinius judesius iš religijos reikštų ne tik nusikalsti psichologijai, bet griauti patį išvidinį jos elementą.

Antra, išviršinės, kūno ir apeiginės išraiškos yra geriausia priemonė stiprinti sieloje dieviškajam gyvenimui. Idėja, pareikšta akcija, esti gyvesnė ir galingesnė; ji tuomet pilniau subręsta,

---

[1]) La musique d'Eglise, tilpęs Šventos muzikos Tourcoing kongreso darbuose (1919), p. 59.

[2]) Op. cit., p. 13; cfr. Tanquerey, De Religione, 22 laida, Paris, 1927, pp. 106 sqq.

nes ji įsikūnija. Iš to susidaro sėkmingi ir pastovūs nusiteikimai (habitus). Religija tol nėra mūsų gyvenimo valdytoja, kol jos nelydi atitinkami išviršiniai veiksmai. Čia vėl liturgija įstabiai tenkina šito psichologinio dėsnio reikalavimus. Kulto sistema Bažnyčioje taip suorganizuota, kad laiduoja mūsų religiniams įsitikinimams jų tinkamą pasireiškimą. Atsiklaupti Dievą garbinant, nulenkti galvą besimeldžiant, eiti prie Sakramentų kaip ritualas nusako, įvairių taisyklių, įvairių nuostatų prisilaikyti dalyvaujant liturgiškuose metuose, visa tai yra konkretus mūsų religinio gyvenimo pareiškimas.

Toliau, kai idėja sueina į asociaciją su tam tikru juslinių įspūdžiu, prisimeni įspūdį, ir atsigaivina jam koreliatyvinė idėja. Bažnyčios liturgija apsupa vaiką šventais simboliais, dieviškų dalykų kilniomis formomis ir emblemomis. Ji perduoda savo mokslą ne tik gyvu žodžiu ar spausdintu puslapiu, bet įspūdžiais ir paveikslais, kurie liečia visas jusles. Šituo būdu paprasti jusliniai įspūdžiai nusiskaidrina, susiję su kilniomis idėjomis. Įvairios kasdienio gyvenimo progos paverčia veiksmu liturgijos sudarytas idėjas. Liturgija turi gyvastingos įtakos vaikų gyvenimui. Dėl to nepaisyti ritualo ir liturgijos dėstant religiją, išvilkti ją iš kiekvieno išviršinio akstino, būtų pražūtinga. Tai atimtų juslėms kiekvieną įspūdį, kuriame religinė idėja gali rasti vietos. Mes stropiai laviname akį ir ausį paprastiems gyvenimo dalykams stebėti, mes pratiname raumenis fiziniems darbams atlikti, kodėl mes turėtume nepaisyti juslinio veikimo religijoje, kur jis keliamas į aukštesnę sritį?

4. *Juslių veikimas.* — Bažnyčia visuomet vadovavosi tuo principu, kad juslės yra kiekvieno pažinimo pradžia ir pagrindas, kad žmogaus protą ir valią tegalima pasiekti per juslių duris. Savo liturgijoje Bažnyčia seniau už scholastikus, Komenijų ir Pestalozzį vartojo principą: „nihil est in intellectu quod non prius fuerit in sensu". Kas gali stipriau paveikti jusles kaip Bažnyčios ceremonijos, Sakramentų teikimas, bažnyčių papuošimas, ir kiekvienas ritualo nuostatas? Statybos, tapybos skulptūros menas čia skuba patarnauti religijai. Šventų himnų ir giesmių melodijos veikia klausą. Šviesų ir spalvų žaidimas, Bažnyčios apeigos, skaptuotų statulų grožis pagauna akį. „Bažnytinė architektūra, ypatingai besimeldžiąs gotikas, varu kelia akis į kybančius skliautus, į kuriuos stiepiasi banguojančių kolumnų gyslos. Kryžius, durtuvas, vinys susiliejo su pasaulio architektūra. Kad dangaus šviesa nušviestų žmogaus atpirkimo istoriją, langai išpuošti stiklinėmis dieviškųjų dalykų figūromis. Marmuro ir audeklo spalvų siautimas pripildo vidų angeliškais šnabždėjimais. Sultingi vargonų tonai per mišias, mišparus, palaiminimą žadina tolimus kažko geresnio lūkesčius. Žvakių mirksėjimas apie altorių atbaigia paveikslą. Nėra meninko, kurs galėtų jį nupiešti"[1]).

---

[1]) E. J. Mannnix, Types of Converts pas John A. O'Brien's, White Harvest, New York City, 1927, p. 125 — 126.

Vaikas negali nepergyventi bažnyčioje matomų dalykų. Išviršiniai kulto elementai veikia jusles, sukaupia jo dėmesį ir yra jam malonumo šaltinis. Šis pirmasis susidūrimas su išviršinėmis kulto formomis labai derinasi su jo amžiaus smalsumu ir tyrinėjimais. Vaikas pradeda klausti, ką reiškia visi šitie dalykai. Jei į jo kritiškąjį amžių tinkamai neatsiliepsime, gali būti pavojus ne tik liturgiškiems nuostatams, bet ir religijai. Mat, vien jusles skatiną įspūdžiai laipsniškai nebeteks savo originalinio žavesio ir net gali sukelti jų neapkentimą. Vaikas vis gyvens įspūdžiais, tik jau nereliginiais. Tiesa, jei net Bažnyčiai terūpėtų juslinis grožis, ji jau atliktų svarbų auklėjamąjį uždavinį. Ji lavintų jo galią skirti, kas yra gražu, nuo to, kas yra biauru, ji plėstų grožio vertinimą, ji skatintų meniškus sugebėjimus ir grįstų estetinės kultūros pagrindą. Bet Bažnyčios tikslas yra kur kas aukštesnis. Jei ji lavina jusles ir veikia jas tai tam, kad juslės būtų dvasios nešėjos. Ji nori, kad per regimas jos ritualo formas mes stebėtume dieviškus dalykus, kad kaip išviršiniai simboliai užgauna jusles, jų gilesnis supratimas smigtų protan.

Taigi, Bažnyčia, panaudodama juslinį pažinimą, praveria durls sielai. Ant juslinių įspūdžių ir turtingų vaizdų ji stato abstraktiškas religinių dogmų sąvokas. Iš šitų išviršinių dalykų Bažnyčia moko tikinčiuosius skaityti juslėms nepasiekiamus dalykus. Šitie jusliniai vaizdavimai perkeliami į tikėjimo kalbą, kurios abstraktiškas, žodinis formulavimas būtų tikintiesiems nesuprantamas. Šituo būdu Bažnyčia duoda milijonams savo vaikų, visų rasių ir kalbų ir visokio auklėjimo laipsnio, pažinti ir suprasti savo kilniausių tiesų prasmę. Su Betliejaus Kūdikėlio paveikslais ji net mažus vaikus paakina apie Įsikūnijimo paslaptį. Atpirkimo, Prisikėlimo ir Šventosios Dvasios atsiuntimo (Sekminių) prasmę ji iliustruoja tapyba, freskomis ir vitražais. Visuotine spalvos kalba ji piešia tikintiesiems švenčių ir mišių charakterį, o gyvomis ceremonijomis ji dramatiškai tik nekruvinu būdu atnaujina Kalvarijos auką. Svarbu tad artimai susipažinti su liturgija ir liturgiškomis funkcijomis. Kiekviename vaiko protinimosi laipsnyje ir pagal jo sugebėjimus naujas ir pilnesnis tos pačios tiesos vaizdavimas vis labiau jį paruošia surasti turtingesnę ir gilesnę liturgijos prasmę.

Juslinių liturgijos formų vaidmuo ne tik lengvina abstraktiškos dogmos supratimą. Jei šis būtų jos vienintėlis tikslas, ją reiktų ilgainiui siaurinti ar net pašalinti antgamtinę tiesą supratus. Antgamtinio gyvenimo srityje išviršinės liturgijos formos turi aukštesnį tikslą. Dievo noru jos ne tik yra antgamtinių tiesų nešėjos, bet taip pat Bažnyčios gyvenimo gyslos. Nuo to laiko kaip *Verbum* — dvasinė būtybė — priėmė žmogaus prigimtį, visas mūsų šventėjimo veikalas yra pažymėtas šiuo regimuoju ženklu. Bažnyčia, Sakramentai, malonė, mokslas, viskas turi savo regimąją ir juslinę formą. Medžiaginių objektų charakteringas ir funkcionalinis veikimas — ar tai būtų vanduo, druska, aliejus ar kiti — regimu būdu vaizduoja dvasinį sieloje padarinį. Ban-

dymas suprastinti juslinį (regimąjį) liturgijos aparatą dėl neva aukštesnio gyvenimo, reikštų šituo būdu šalinti Bažnyčios pašvenčiamąjį veikimą ir mažinti jos dieviškąją įtaką mūsų sieloms.

Imkime, pavyzdžiui, katechetinį pamokymą, kurs pirmykštėje Bažnyčioje buvo duodamas prieš priimant krikštą. Jo aprašymą randame *Romanus Ordo* VII iš aštunto šimtmečio, bet kurs, kaip visi istorininkai sutinka, nusako trečiojo ir ketvirtojo šimtmečio papročius, nuosekliai remiasi visos patristinės epochos tradicija. Katechizmas ir liturgija buvo glaudžiai tarp savęs susiję. Katechetinis pamokymas liečia ritualo formą ir kunigo veiksmus. Siela buvo ruošiama priimti tikėjimo dovaną kontakte su jusliniais ženklais, perduodamais su antgamtine energija. Ekzorcizmai, iškilmingos bendros maldos, rankų uždėjimas, žymėjimas kaktos kryžiaus ženklu, įvykdavo įvairiuose susirinkimuose. *Ordo* aprašinėja taip pat kilnias liturgijos funkcijas kokiu būdu neofitams buvo „įteikiama" Šventoji Dvasia, Symbolum Fidei (Tikiu), Viešpaties malda. Šitas katechetinis įvadas buvo atliekamas prieš mišias ir yra iš esmės liturgiškas aktas, nes dvasiškio atliekamas ir pas altorių.

Liturgija daug sielų sužavėjo ir galutinai Bažnyčion atvedė. Rašydamas apie katalikų Bažnyčią, prieš savo atsivertimą, kardinolas Newman sako: „Aš žiūrėjau į ją — į jos ritą, jos ceremonialą ir jos įsakymus — ir aš tariau: Čia tai religija" [1]). Hermanas Cohen, didžios garbės pianistas, buvo pakviestas pavaduoti artistų grupės direktorių šv. Valerijos bažnyčioje Paryžiuje. Kuomet kunigas pakėlė monstranciją laimindamas, jis pirmą kartą pajutęs sąžinės priekaištų praeities gyvenimui ir patraukimo prie katalikų tikėjimo. Vėliau Emse, Vokietijoje, mišiose per pakylėjimą jo akys patvinusios ašaromis, ir jis gavęs tikėjimo malonę [2]). Robertas Bracey, niekinąs Popiežius ir ritualizmą, šešiolikos metų įėjo į Edgbastono koplyčią pasiklausyti giedotų mišių. Kontaktas su juslinėmis malonės formomis staiga pakeičia jo sielą, ir jis išeina iš bažnyčios, įsitikinęs apie katalikų Bažnyčios religijos tiesą [3]). „Mane katalikybė persekioja, sako Huysman, jos smilkalo ir vaško atmosferos mane užnuodijo. Aš dažnai apie ją mąstau, ligi ašarų susijaudinu jos maldomis, ligi smegenų esu užgautas jos psalmėmis ir himnais" [4]). Gerai žinomas danų konvertitas ir rašytojas Jonas Joergenson prisipažįsta, kad „visa liturginė, ceremonialinė ir dekoratyvinė katalikybės pusė mane patraukė" [5]). Paulius Claudel, nuo aštuoniolikos metų netikintis, įėjęs į Notre Dame katedrą Paryžiuje per Kalėdų pamaldas. Ir kai jis išgirdo iškilmingą *Magnificat* melodiją, malonė staiga nušvietė jo sielą, ir švelni *Adeste Fideles* giesmė sustiprino jo staigų atsivertimą [6]).

[1]) Apologia pro vita sua. London, 1886, p. 340.
[2]) C. Sylvain, Vie du R. P. Hermann, 4 édit., Paris, 1909, p 44.
[3]) Roads to Rome, London, 1901, p. 10.
[4]) En Route, Kegan Paul vertimas. London, 1922, p. 15.
[5]) An Autobiography, J. Lund vertimas, New York City, p. 297.
[6]) Th. Mainage, Les témoins du renouveau catholique. 5 édit., Paris, 1919, p. 61.

II. Liturgiški metai.

Bažnyčia žino žmogaus užsimiršimą ir apsileidimą. Ji supranta, kad intelektualinis pažinimas pareina nuo jį lydinčio juslinio veiklumo. Dėl to ji kasmet konkrečiai stato mūsų akims svarbiausius Kristaus gyvenimo įvykius. Ji rodo mums galeriją šventųjų, kuriuose Dievas buvo tikrai įstabus (mirabilis Deus in sanctis suis), kuriems Kristus tikrai buvo kelias, tiesa ir gyvybė. Metinis žmogaus gelbėjimo paslapčių šventimas ir Šventųjų minėjimas sudaro liturgiškus metus. Viena paskui kitą riedanti šventė metų laikotarpyje duoda ypatingų pažymių mišioms ir bažnytinėms maldoms (divinum officium). Kiekvienoje paslaptyje Bažnyčia rodo įsigytiną vaisių, siektiną dorybę, geistiną malonę, darytiną auką vienybėje su didžiąja altoriaus auka. „Kas yra tie įstabūs liturgiški metai?" klausia vyskupas Dupanloup Jūs gerai žinote, aš nesibijau atkartoti, kad tai yra gražiausioji Bažnyčios institucija. Nieko nėra gražesnio, nieko nėra žavingesnio. Jie yra viena poema, kilni poema, didžioji krikščioniškoji poema, kurią patsai Dievas pradėjo savo mintyje ir savo galia įvykdė. Pilnutinė krikščionybė yra čia — visos dieviškosios paslaptys, visi dieviški veikimai, visas evangelinis mokslas, viskas, kas apšviečia sielas ir jas pašvenčia, kurie visus suspiečia apie Auką, kurie yra viso katalikiško kulto centras ir saulė; viskas juose parodoma ir švenčiama himnais, psalmėmis, giesmėmis, pamokymais ir kuriuos kiekvieną šventadienį lydi kunigo lūpos; be mažiausios abejonės, tai yra vienas didžiausių Dievo Dvasios įkvėpimų ir, gal būt, turi galingesnės įtakos sieloms negu kas nors gali įsivaizduoti" [1]).

Tai tikra, kad per juos vaikai pilniau supranta liturgiškų metų reikšmę, geriau pažįsta religiją ir meiliau ją praktikuoja. Jei tikintieji tinkamai būtų pamokyti apie įvairių švenčių esmę, jei jie minėtų šventes Bažnyčios dvasioje, jų religija ir dievotumas atsinaujintų ir augtų, jų gyvenimas stiprėtų ir pasikeistų.

Pijus XI, savo enciklikoje „Quas Primas [2]), sako: „Žmonės sėkmingiau pasimoko tikėjimo tiesų ir labiau įvertina išvidinį religijos džiaugsmą iš kasmet švenčiamų šventų paslapčių, negu iš oficialinio Bažnyčios mokslo skelbimo. Liturgiškose šventėse viskas taip sutvarkyta, kad paslaptys, tiesos ar minimi įvykiai giliau pasiektų sielą ir ją išjudintų prie atatinkamų dorybių veiksmų. Savo vertingojo veikalo „Catéchisme des Fêtes"

---

[1]) The Ministery of Catechizing, New York City, pp. 69—70.

[2]) 1925 m. gru džio 11 d. Gi 1911 m. rugp. 5 d. La Croix. G. Kurth rašo: „Selon moi, l'une des plus grandes causes de l'ignorance religieuse, sinon la plus grande, est *l'ignorance liturgique.* Rendre aux fidèles l'intelligence et par suite l'amour des mystères qui se célèbrent à l'autel, *remettre dans leurs mains le missal* qu'ont remplacé tant de livres de dévotion vulgaires et médiocres, c'est la vraie manière d'enseigner la religion, d'attacher au temple ceux qui le vi itent encore et d' y ramener plus tard ceux qui l'ont désérte". Paimta iš Semaines Liturgiques, 1924, p. 11. Cfr. taip pat K. Mosterts, Jünglingsseelsorge. 2 laida, Freiburg im B., 1923, pp. 161 sqq.

įžangoje Bossuetas rašo: „Vyriausias tikslas, dėl kurio Bažnyčia steigia šventes, yra pamokyti tikinčiuosius. Šventės eina ta tvarka, kad jos mus pamokytų ką Dievas yra nuveikęs mūsų išganymui ir kas privalu mums daryti jo besiekiant. Iš tikrųjų, jei krikščionys stengtųsi susigyventi su Bažnyčios švenčių dvasia, jie išmoktų visų jiems reikiamų dalykų, nes jie rastų čia pamokymą ir pavyzdį [1])".

Liturgiški metai palaiko gyvąjį Kristų mūsų mintyse ir širdyse. Mes esame linkę žiūrėti į Kristaus gimimą, prisikėlimą, įžengimą dangun, kaipo į istorinius įvykius. Mes užmirštame, kad Kristus vis nuolat naujai gema žmogaus širdyje per pašvenčiamąją malonę. Mes užmirštame, kad kiekviena diena yra mūsų Vado prisikėlimo, garbės ir įžengimo diena, kad mes esame jo mistiško kūno sąnariai. Mes užmirštame, kad Šventoji Dvasia nuolat neregimai nužengia ir veikia mūsų sielose. Liturgiškuose metuose praeitis atsinaujina ir mes dar kartą kontempliuojame Kristų ir jo šventas paslaptis.

Mišių kolektų (maldų) pavyzdžiai patvirtina šitą faktą:

„Deus, qui hanc sacratissimam noctem veri luminis fecisti illustratione clarescere" [2])..

Dieve, kuris *šiai švenčiausiai nakčiai* leidai tikros šviesos spindėjimu nušvisti"...

„Deus, qui hodierna die Unigenitum tuum gentibus stella duce revelasti [3])"...

„Dieve, kuris *šiandieną*, vedant žvaigždei, apreiškei tautoms savo Viengimį Sūnų"...

„Deus, qui hodierna die per Unigenitum tuum aeternitatis nobis aditum devicta morte reserasti [4])"...

„Dieve, kurs *šiandieną* per savo Viengimį Sūnų, nugalėjusį mirtį, mums amžinatvės rūmus atidarei"...

Hodierna die Unigenitum tuum Redemptorem nostrum ad coelos ascendisse credimus [5])"...

„*Šiandieną* tavo Viengimį Sūnų mūsų Išganytoją, užžengus į dangų tikime"...

„Deus, qui hodierna die corda fidelium Sancti Spiritus illustratione docuisti [6])"...

Dieve, kurs *šiandieną* tikinčiųjų širdis, Šventąja Dvasia apšviesdamas pamokei"...

Šventoji Eucharistija be liturgijos, ypač nuolankiems ir mažutėliams, būtų tolima, atitraukta ir neasmeniška. Liturgijoje Kristus nužengia iš savo sakramentalinės būklės, kurią gaubia tyla ir ramybė. Kiekviena diena yra nauja paslaptis, naujasai Jėzus mišių maldų mums vaizduojamas. Mišių maldų dėka, tikintieji randa Mokytoją prie šulinio rentinio, kalnuose, vieškelyje, prie ežero kranto, Betanijoje — trumpai, visose jo žemiškojo gyvenimo apystovose. Šituo būdu mišios yra intymus

[1]) Oeuvres de Bossuet éd. F. Lachat, Paris, 1885, vol V, p. 139.
[2]) I-jų Kalėdų mišių malda.
[3]) Trijų Karalių, sausio 6 d. mišių malda.
[4]) Velykų mišių malda; cfr. taip pat Introitus.
[5]) Šeštinių mišių malda.
[6]) Sekminių mišių malda.

draugavimas su Kristumi, ir taip kaip jis vyko su pačiais mokiniais.

Liturgiškas švenčių sezonas daro mums minimų paslapčių įtakos. Tam tikras kiekvienos šventės ypatingas vaisius mums teikiamas. Bažnyčios mintis šiuo atžvilgiu aiškiai pasakoma šioje maldoje:

„Deus, qui nos resurrectionis Dominicae annuo solemnitate laetificas: concede propitius; ut per temporalia festa quae agimus, pervenire ad gaudia aeterna mereamur.“ [1]

„Dieve, kurs mus džiugini Viešpaties metine prisikėlimo švente, suteik maloningai, kad laikinas šventes minėdami, būtume verti pasiekti amžinuosius džiaugsmus.“

Kiekviename savo gyvenimo laikotarpyje ir kiekvienoje paslaptyje Kristus teikia mums ypatingų malonių. Jo kūdikystė, privatinis, viešas gyvenimas, prisikėlimas, įžengimas į dangų, Šv. Dvasios atsiuntimas teikia mums ypatingų malonių. Kalėdos įkvepia mums meilę, Trijų Karalių šventė pažadina mumyse gilią pagarbą mūsų Karaliui ir apaštališkąjį uolumą; Gavėnia ugdo mumyse atgailos dvasią, pasibiaurėjimą nuodėme; Velykos džiugina mus nugalėjus mirtį ir mūsų išganymo priešus; Įžengimas kelia mūsų mintis ir širdį į dangiškus dalykus; Sekminės šarvuoja mus malonės galybe ir tvirtybės dvasia. Ypatingai per mišias mes bendraujame su šiomis malonėmis ir jomis naudojamės.

Bažnyčia liturgiškų metų eigoje primena mums ne tik svarbiausius Kristaus gyvenimo įvykius. Ji stato prieš mūsų akis tuos, kuriuose mūsų aukščiausiojo Modelio gyvenimas, mokslas ir pavyzdys ypatingai atsispindėjo. *Sanctorale* tikslas gražiai nurodytas šitose dvejose maldose:

„Concede, ut eius auxilio et imitatione certantes in terris, coronari cum ipso mereamur in coelis“. [2]

„Suteik, kad jo padedami ir pavyzdžiu čia kovodami ant žemės, galėtume apsivainikuoti su juo danguje“.

„Fac nos, Domine Deus, supereminentem Jesu Christi scientiam, spiritu Pauli Apostoli ediscere“. [3]

„Padaryk, Viešpatie Dieve, kad Apaštalo Povilo dvasioje, išmoktume kilniausiąjį Jėzaus Kristaus mokslą.“

Vaikas savaimingai paseka kitų pavyzdžiu. Pirmas žodis jį moko kalbėti, pirmoji pamoka jį moko skaityti, pirmasis paveikslas jį traukia, viskas yra motinos ar mokytojo pamėgdžiojimo padarinys. Kai jo protinis akyratis plečiasi, kai jis išėjo iš pirmųjų jį supančių apystovų, jo įkvėpimai remiasi praeities pavyzdžiais. Bažnyčia supranta sekimo reikšmę auklėjimo procese ir ypač mokant religijos. Savo šventėse ji siūlo tuos sekimo pavyzdžius, kurie aukštame laipsnyje pavaizdavo Kristaus

[1]) Velykų trečiadienio mišių malda.
[2]) Malda iš šv. Ignaco mišių, liepos 31 d.
[3]) Malda iš šv. Antano Marijos Zakarijo mišių, liepos 5 d.

mokslą ir įsakymus. Ji drąsina žengti tų žmonių pėdomis, kurie panašiai kaip ir mes kovojo su kliūtimis ir pagundomis — žmonių, kurie jas nugalėjo net savo gyvybę aukodami už Kristų, kad laimėtų dangaus karalystę.

Norint suprasti kilnias tiesas, reikia tam tikro dėmesio, pasiruošimo ir geros valios. Liturgiški metai ir vėl vykusiai sutinka šitą auklėjamosios psichologijos reikalavimą. Pasiruošimo principas, kaipo faktas, rieda per visą Dievo bendravimo laikotarpį su žmonija. Senasis Testamentas paruošia Naująjį Įstatymą. Mesijo atėjimą nusako pranašai ir vaizduoja tipai ir auka. Kristui mokant, jo naujai doktrinai kelią paruošia jo paties šventas gyvenimas, stebuklai, parabolės. Bažnyčia taip pat, besiruošdama aiškinti kilnias religijos paslaptis, rūpestingai nuteikia savo narius. Prieš jo didžiąsias šventes kalbamos novenos, švenčių išvakarėse — vigilijose pasninkaujama. Per keturias Advento savaites ji ruošia tikinčiuosius prie Kalėdų ir per septynias Gavėnios savaites ji juos ruošia Velykoms. Advento maldos, kurios mums primena patriarchų ir pranašų vaitojimus belaukiant Išvaduotojo, derinasi su mūsų maldavimais, kad Jėzus ateitų į kiekvieną individualinę sielą; jos paruošia mus antram Kristaus atėjimui. Gavėnia yra visam pasauliui rekolekcijų laikas. Panašiai kaip senų laikų katechumenai ir vieši nusidėjėliai, mes taip pat privalome melstis, pasninkauti ir susikaupti belaukdami didžiųjų Velykų švenčių.

Liturgiški metai tuo būdu yra vaikų ir liaudies katechizmas. Vaikams baigus katechizmo pamokas, liturgija juos geriausiai pasiekia. Jei vaikai nesusipažįsta arčiau su liturgija, mažai yra vilties, kad jie uoliai lankytų bažnyčią. Liturgija jiems įgrįsta, nes jie nesupranta jos išvidinės kalbos. Atsimenant, kad liturgija gali ilgainiui jiems priminti svarbiausias katalikų mokslo tiesas, mokytojas privalo katechizacijos pamokose kiekviena proga gretinti katalikišką doktriną su liturgija. Štai pavyzdžiai šitam reikalui tinkami:

Švenčiausioji Trejybė.	Šv. Trejybės sekmadienis.
	Šv. Trejybės votivinės mišios.
	Šv. Trejybės sekmadienio prefacija.
	Šv. Krikšto formulė.
	Absoliucijos formulė.
Angelai.	Angelų šventė.
	Šv. Mykolo, Gabrielio, Rafaelio šventė.
	Angelų votivinės mišios.
	Prefacijos.
Sutvėrimas.	Didysis Šeštadienis.
Gimtoji nuodėmė.	Didysis Šeštadienis.
	Krikšto ritualas.
Nekaltas Prasidėjimas.	Nekalto Prasidėjimo šventė (maldos).
Atpirkėjo pažadėjimas.	Advento liturgija.
Įsikūnijimas.	Apreiškimas.
	Šv. Gabrieliaus šventė.

Kristaus užgimimas.	Kalėdų liturgija.
	Trijų karalių liturgija.
Kristaus prigimtis.	Nicėjos Credo.
Kristaus krikštas.	Trijų karalių oktavos diena.
Kristaus kančia.	Gavėnia ir Kančios savaitė.
Kristaus mirtis.	Didysis Penktadienis.
Prisikėlimas.	Velykų liturgija.
Įžengimas.	Įžengimo liturgija.
Šv. Dvasios atsiuntimas.	Sekminių liturgija.
Šv. Panelė Marija.	Advento marijoniškas charakteris.
	P. Marijos šventės ir oktavos.
Šv. Petro primatas.	Šv. Petro ir Povilo vigilija.
	Šv. Petro ir Povilo šventė.
	Memento apie Popiežių „Te igitur".
Kunigystės įsteigimas.	Didysis Ketvirtadienis.
Mokytojavimo prievolė.	Penktadienis po Velykų.
Šventųjų bendravimas.	Visų Šventųjų šventė.
Skaistykla.	Vėlinių diena.
Teismas.	Dvidešimts ketvirtas sekm. po Sekminių
	Pirmasis Advento sekm.
Mirtis.	Pelenų diena.
	Gedulingos mišios.
Krikštas.	Gavėnia.
	Didysis Šeštadienis.
	Velykų liturgija.
	Krikšto ritualas.
Sutvirtinimas.	Sustiprinimo ritas ir ceremonijos.
	Šventinimas aliejų didž. Ketvirtadienyje.
	Sekminės.
Eucharistija.	Didysis Ketvirtadienis.
	Dievo Kūno šventė.
	Palaiminimas ir keturiasdešimties valandų adoracija.
Mišios.	Altorius.
	Mišių maldos.
Atgaila.	Gavėnia.
	Absoliucijos formulė.
	Mišių Confiteor.
Paskutinis Patepimas.	Ritualas.
	Aliejų šventinimas didž. Ketvirtad.
Kunigystė.	Didysis Ketvirtadienis.
	Šventinimo maldos ir apeigos.
Moterystė.	Mišios pro sponso et sponsa.
Šventieji.	Sanctorale.

III. Šv. Mišios.

Liturgiški metai, metinis žmogaus išganymo paslapčių šventimas ir Šventųjų švenčių minėjimas, yra šventųjų mišių rėmai. Santykis tarp religijos dorybės ir mišių yra labai glaudus. Religijos dorybė nuteikia valią atiduoti pagarbą begaliniai didžiam Dievui. Katechizmas mums sako, kad Dievas sutvėręs mus tam, kad „jį pažintume, mylėtume, jam tarnautume". Čia pat turime atvirai pasakyti, kad naujųjų laikų dievotumai nustelbė dievotumą prie Šv. Trejybės. Nėra Trejybės garbei pašvęsto atskiro mėnesio, novenos ir tridieniai jos garbei yra retas dalykas. Tuo tarpu ji yra visų paslapčių paslaptis, tikrasis Naujojo Testamento kertinis akmuo. Mūsų amžinasis laimingumas yra Trejybės kontemplacija. Kaip galime geriau Dievo garbinimo pareigą atlikti jei ne per šv. mišias? Dievo garbinimo aktas (cultus latriae) pralenkia visus kitus. Mišių objektas yra Vienas ir Triasmenis (Unus et Trinus) Dievas: „Suscipe sancta Trinitas", „Placeat tibi sancta Trinitas". Priminsime kai kuriuos iš daugelio mišių atsikreipimus į Šv. Trejybę. Jie nurodo kaip galima gretinti mišias su katechizmu:

a) Kryžiaus ženklas: Vardan *Dievo Tėvo* ir *Sūnaus* ir *Šventosios Dvasios.*

b) Garbė *Tėvui* ir *Sūnui* ir *Šventajai Dvasiai.*

c) *Kyrie* eleison, *Christe* eleison, *Kyrie* eleison.

d) Gloria: Visagalis Dieve *Tėve*...
Viešpatie, vienatini *Sūnau*, Jėzau Kristau...
Su *Šventąja Dvasia*...

e) Kolektos: Su Dievu *Tėvu*...
Per mūsų Viešpatį *Jėzų Kristų*...
Kurs viešpatauja su *Šv. Dvasia*...

f) Credo: Dievą Visagalį Tėvą...
Viešpatį Jėzų Kristų, vienatinį Dievo Sūnų...
Ir Šventąją Dvasią...

g) Atnašavimas: Priimk, šventasis *Tėve.*
Kurs teikės palikti mūsų žmogiškumo dalininku, Jėzus Kr. tavo *Sūnus*...
Ateik *Pašventintojau*...

h) Priimk, *Švenčiausioji Trejybe.*

i) *Šventas, šventas, šventas.*

j) Kanonas: Maloniausias *Tėve*...
Per Jėzų Kristų, tavo *Sūnų*,
Vienybėje su *Šv. Dvasia.*

k) Būk maloni, *Šv. Trejybe.*

l) Telaimina jus Visagalis Dievas *Tėvas, ir Sūnus, ir Šventoji Dvasia.*

Šv. Mišios nėra individualinio pobūdžio auka. Mistiško Kristaus kūno sąnariai yra neskiriamai susiję su Galvos aukščiausiu pagarbos veiksmu. Mišių formulės „mes" faktas aiškiai

tai pasako. „Broliai, melskitės, kad *mano* ir *jūsų* auka patiktų Dievui; Viešpatie, būk meilus savo tarnams... kuriam mes atnašaujame, ar kuris *Tau atnašauja*, šitą garbės auką"; Mes meldžiame tave, Viešpatie, malonėk priimti šitą auką, kurią mes tavo tarnai ir su visa *tavo šventąja šeima* tau aukojame". Susivieniję su Galva mes garbiname Dievą aukodami jam savo atsilyginimą už nuodėmes ir tuo būdu rūpinamės savo išganymu:

„Concede nobis, quaesumus Domine, haec digne frequentare mysteria; quia quoties hujus hostiae commemoratio celebratur, opus nostrae rèdemptionis exercetur". [1])

Suteik mums prašome, Viešpatie, tinkamai dalyvauti savo paslaptyse, nes kiek kartų šios aukos atsiminimas švenčiamas, mūsų išganymas būtų patikrintas".

Ne tik Kristaus sąnariai aukoja su juo, bet visas mistiškas kūnas yra auka draug su savo Galva. Jei patsai Kristus tebūtų auka, nebūtų reikalo liturgijoje melstis šiais žodžiais: „mes turime prielankumo", kad „mūsų auka patiktų" ir angelų rankomis būtų nunešta Dievui. Susipažinus su šiomis kilniomis tiesomis, gema mumyse troškimas geriau pažinti šv. mišias, jos maldas, ritą ir ceremonijas. Tik katalikai supratę, jogei jie patys yra mišių dalyviai, mielai ir džiaugsmingai jųjų klauso ir neapleidžia.

Šv. mišiose tegalima tiksliai dalyvauti susipažinus su mišių maldomis. Gal neperdaug pasakysime, kad jeigu šiandien daugelis klauso šventų mišių Bažnyčios įsakymo verčiami ir silpno tikėjimo gaivinami tai tik dėlto, jog mišių maldos jiems yra užantspauduota knyga. „Misalas" (mišių maldos), rašo kun. Drinkwater [2]), yra gryna ir nesudrumsta religija — katalikybės esmė. Jis yra kilniausia pasaulio knyga, kilnesnė už Bibliją, kuri yra jo šaltinis, kadangi mišios yra Biblijos skaitymas stebuklingai naujomis Bažnyčios akimis, skaitomos visa ko nušviestoje Kalvarijos — Eucharistijos altoriaus šviesoje. Misalas yra posakių knyga sutelkusi apie save mišių akciją — poeziją, teologiją istoriją, visas katalikiškosios žmonijos viltis ir baimes, aukščiausius pasiilgimus ir slapčiausias mintis, suliejusi viską krūvon į vieną giedrią emociją, kuri yra žmogaus širdies atsakas bekontempliuojant Dievo tiesą".

Liturgiškas metodas yra giliai skripturistinis [3]). Krikščionybės senovėje, kaip šv. Jonas Auksaburnis iškalbingai liudija [4]), religijos mokymas buvo paremtas Šv. Raštu. Daug patristinių raštų buvo Biblijos pritaikymas katechizacijai. Šitos procedūros racija suprantama. Biblija yra Dievo Knyga, jo amžių bendravimo su žmogumi registracija, jo malonių liudininkė, jo aukščiausių norų kodeksas. Biblija yra taip pat Kristaus Knyga, kurs buvo vakar, yra šiandien ir bus rytoj, kurio Atpirkimo

[1]) 9-jo sekmadienio po Sekminių Sekreta.
[2]) The Givers. New York City, 1926, p. 13.
[3]) F. Cabrol. Liturgical, Prayer New York City, 1922, pp. 1 sqq.
[4]) Cfr. Semaines Liturgiques, 1924, pp. 13 sqq.

darbas yra pasakojamas Evangelijose ir Apokalipsės vizijose. „Nepažinti Šv. Rašto, rašo šv. Jeronimas, tai nepažinti Kristaus".

Šitą tradicinį metodą galima atstatyti dvejopu keliu: pirmiausiai skleidžiant tikinčiųjų tarpe populerius Evangelijų ir Epistolų (laiškų) leidinius; antra, platinant misalą (mišių maldų knygą). Pirmasis būdas ilgai buvo rezervuotas inteligentijai, nes jis suponuoja intelektualinę ir mokslinę kultūrą, kurią ne visi turi. Be to, Dievas neįgaliojo privatinius asmenis aiškinti Šv. Raštą, bet įsteigė neklaidingą autoritetą, kurs teduoda autentiškąjį jo paaiškinimą. Bažnyčia pati tėra kompetetingas mokytojas, galįs mus supažindinti su Šv. Raštu per liturgiją. Tikintieji, moką naudotis misalu, laipsniškai susipažįsta su misteriška Dievo kalba. Misalo liturgiškas ciklius reprodukuoja jiems Kristaus gyvenimą, čia jį atpasakoja psalmės, pranašavimai ir Evangelijos, čia jį paaiškina laiškai ir homilijos, čia jį pavaizduoja šventųjų gyvenimai aktingai dalyvaudami šventose paslaptyse. Žodžiu, liturgija yra supopulerintas, sukondensuotas, iliustruotas ir visiems prieinamas Šventasis Raštas.

Pirmųjų amžių krikščionybės katechetinis metodas, kaip matoma iš senų apeiginių knygų ir Tėvų raštų, buvo savo esme „maldos metodas". Religinės tiesos nebuvo teikiamos tikintiesiems sausomis, abstraktinėmis formulėmis. Religinis mokymas turi adoracijos, padėkos, maldos formą; jis buvo susiję̧s su himnais, antifonomis, doksologijomis, homilijomis ir giesmėmis, viskas buvo apgaivinta tikėjimu ir meile. Kaip tik nauji doktrinos punktai (definicijos) buvo paskelbti ar naujai suprecizuoti, jie tuojau buvo įterpiami į liturgiškus himnus, giedamus prie altoriaus ir sutapdavo su šventųjų paslapčių minėjimu. Tikintieji meldėsi savo tikėjimu. Jų garbinimas Dievo, jų adoracijos, jų šlovinimas buvo jų tikėjimo (credo) rodiklis: „lex orandi, lex credendi". Bažnyčia, altorius buvo religinio gyvenimo centras, židinys, iš kurio religija spinduliavo. Tiesos laipsniškai apsemdavo tikinčiųjų sielas ir teikė jiems dangiškos palaimos.

Sąmoningas tikinčiųjų dalyvavimas liturgijoje liepia atgaivinti „maldos metodą". Tiesa, metodiškas krikščioniškosios doktrinos išaiškinimas reikalingas susidūrus su herezijomis. Bet abstraktiškos formulės savaime nelavina tvirto tikėjimo, gilaus maldingumo krikščionių. Sausos formulės yra neveiklios ir miršta sieloje. Liturgija, antra vertus, yra mūsų jaučiamas, gyvenamas, išpažįstamas, besimeldžiąs ir gaivinamas tikėjimas, sueinąs į kontaktą su mūsų brolių tikėjimu ir visos Bažnyčios tikėjimu. Doktrinaline ir kolektyvine Bažnyčios malda pareiškiamas tikėjimas yra būtinas katechizmo papildymas. Katechizmo santykis su liturgija yra tas pats kaip gramatikos su šnekamąja kalba. Katechizmas sako mums, pavyzdžiui, kad antrasai Šv. Trejybės Asmuo įsikūnijo. Kad ši katechizmo formulė būtų mūsų gyvenime sėkminga, ją reikia pajusti, asimiliuoti. Tą padaro Advento, Kalėdų, Trijų Karalių liturgija. [1])

[1]) A. Croegaert „La liturgie et le cours de religion" tilpo *Semaines Liturgiques* (1924). p. 34, rašo: „Liturgiški ritai nėra vien tušti simboliai: jie

IV. Išvados.

Kur liturgika nedėstoma sistematiškai,reikia jos pamokyti bent vaizdavimo, pritaikymo būdu ar sąryšyje su katechizmu. Vaikus reikia išmokyti sąmoningai dalyvauti šv. mišiose ir įpratinti, jei tik galima, naudotis misalu. Besiartinant liturgiškam sezonui ar šventei, katechetas turi paaiškinti jiems šventės ar sezono reikšmę. Šventės Evangelijos paaiškinimas labai naudingas, nes dienos dvasia dažnai joje gražiai išreikšta. Kiek tik galima, biblinės istorijos ir katechizmo mokymą reikia jungti su bažnytiniais metais. Biblinės ir bažnytinės istorijos faktus, kurie buvo kai kurių atskirų švenčių priežastimi arba kuriuos simbolizuoja ceremonijos, reikia išaiškinti. Religinių lavinių praktikoje, katechetas privalo taip pat atsiminti bažnytinius metus ir melstis su Bažnyčia. Prieš kai kurias šventes gera išaiškinti ypatingas liturgikos funkcijas, susijusias su jomis — kaip pavyzdžiui, žvakių pašventinimą ir Purifikacijos (Gramnyčių) procesiją, pelenų pašventinimą Pelenų dienoje, Dievo Kūno procesiją ir t. t.

Vaikus reikia artimai supažindinti su bažnyčia, jos įtalpa ir priemonėmis, su zakristija, krikštykla, klausykla, sakykla, altoriumi, liturgiškais rūbais, indais, knygomis ir t. t. Šį pamokymą reikia duoti parodžius pačius daiktus [1]; kuomet to negalima padaryti, reikia panaudoti paveikslus.

Dažniausiai vartojamas sakramentalijas (kaip švęstas vanduo, ražančius, švęsti medalikėliai) reikia taip pat išaiškinti. Iš kunigo daromų ceremonijų paaiškinti tas, kurios dažniausiai atsikartoja ir kreipia vaikų dėmesį. Katechetas turi pamokyti vaikus tų veiksmų, kuriuos jie patys privalo atlikinėti, ir nurodyti juos lydinčią mintį. Ypatingo dėmesio tenka atkreipti į veiksmus susijusius su Atgailos sakramento, Eucharistijos, Sutvirtinimo, Paskutinio Patepimo teikimu ir priėmimu.

Bažnyčia nori, kad liturgija būtų net nemokytų knyga. Bet klaidinga manyti, kad liturgiškus paaiškinimus reikia palikti inteligentams ir mokytiems ir kad vaikai ne ką gali matyti per simbolių uždangą. Gerai liturgiją pažįstąs katechetas turės apsčiai medžiagos daiktinėms pamokoms, pavaizduodamas ir giliausias katechizmo skelbiamas paslaptis. Vaikai naturaliai yra smalsūs ir laukte laukia paaiškinimų apie kiekvieną jų akimis pasiekiamą daiktą. Tikėjimo dorybė, jų sieloms per krikštą įskiepinta, kelia juose taip pat susidomėjimą antgamtiniais daly-

---

išreiškia dogmą, nes Bažnyčia garbina ir *meldžiasi kaip ji tiki.* Jos tad liturgija yra jos poteriaujamoji dogma, jos giedamoji dogma, jos išpažįstamoji dogma gyvame brolių susirinkime, materialiai susirinkusių apie tą patį altorių, susirinkusių konkrečiai švęsti tą pat duonos laužymą, tas pačias pamaldas, pirmininkaujant tam pačiam Ganytojui. Liturgiškoji malda, tai kalbamoji ir gyvenamoji religija, tai pritaikomoji ir antgamtine energija išreikštoji dogma, su kuria susijęs kiekvienas menas daro sieloms maksimumą savo įtakos."

[1]) Cfr. *Semaines Liturgiques* (1924) pp. 47 sqq., 76; *ibid.* (1925) p. 107.

kais. Katechetas nepaisąs šito vaikų nusiteikimo gali lengvai nustelbti jų susidomėjimą kilniais dalykais, dažnai matomais ir vienok nesuprantamais. [1]) Kad oficialinė Bažnyčios malda siekia didaktinių tikslų, aiškiai pažymi po Kančios savaitės šeštadienio kolekta:

„Proficiat quaesumus, Domine, plebs tua tibi dicata, piae devotionis affectu; ut sacris actionibus erudita, quanto majestati tuae fit gratior, tanto donis potioribus augeatur".

„Prašome tavęs, Viešpatie, tegyvuoja tau atsidavę žmonės dievoto maldingumo meile, kad šventų veiksmų pamokyti, tiek gausesnių dovanų susilauktų, kiek tavo majestotui labiau įtiksią.

[1]) Cfr. H. Schmitz. Die religiöse Unterweisung der Jugend, Koeln, 1920, p. 136. Wolff-Habrich, Der Volksschulunterricht Freiburg im B., 1917, p. 62. Feilzer, Kehreins besondere Unterichtslehre oder Methodik der einzelnen Unterrichtsfächer, Paderborn, 1919, p. 44.

IV. SKYRIUS.

Šventosios giesmės ir muzika.

Visų laikų žmonės pripažįsta auklėjamąją giesmių ir muzikos reikšmę. Platonas ir Aristotelis tvirtina, kad muzika yra esminė auklėjimo dalis[1]). Žydai, aigiptiečiai ir graikai dalinai mokėsi svarbesniųjų mokslų, dorovės maksimų ir mandagumo manierų iš eilėraščių ir muzikos. Pytagoras giedojo ir grojo arfa kiekvieną rytą ir vakarą, kad tuo būdu jo mintis būtų dieviška[2]). „Muzika, sako Kasiodoras[3]), šalina liūdesį, saldina kartumą, ramina žiaurumą, kviečia veikti, pašvenčia vigilijų budėjimą, kviečia žmogų nuo nešvarios meilės prie skaistybės, meiliu žavesiu išstumia nesveikas mintis ir per kūno jusles siekia nekūniškos sielos“.

Nuo Apaštalų laikų Bažnyčia vartojo šventą muziką, mokydama tikinčiuosius, žadindama jų sielose kilnius jausmus ir dorybių troškimą. „Niekas, sako šv. Jonas Auksaburnis[4]), nekelia taip minties ir neduoda tokių sparnų, kurie taip ją vaduotų iš žemės ir išlaisvintų iš kūno ryšių, taip įkvėptų jai išminties meilę ir pripildytų paniekos žemiškiems dalykams, kaip eilėraščio melodija ir šventos giesmės meilumas“. Šv. Augustinas[5]) mums pasakoja, kaip jis buvo sujaudintas, išgirdęs šventą melodiją: „Kaip aš verkiau besiklausydamas Tavo himnų ir giesmių, buvau gyvai užgautas Tavo numylėtosios Bažnyčios balsų! Balsai plaukė į mano ausis, ir Tavo tiesa lašėjo į mano širdį, o kuomet mano dievotumo jausmai pilnėjo ir ašaros riedėjo per skruostus, kaip laimingas aš tuomet buvau!“. Arba vėl jis sako: „Kai aš atsimenu savo ašaras begiedant Tavo Bažnyčios psalmes, savo atsivertimo pradžioje, ir kaip aš buvau sujaudintas ne giesmės, bet giedamųjų dalykų, kurie buvo giedami aiškiu balsu ir švelniausia moduliacija, aš pripažįstu didelę šios institucijos naudą“. Šv. Pranciškus Ksaveras komponavo himnus savo katechumenams ir pritaikė muziką Tėve mūsų, Sveika Marija ir Apaštalų Tikiu. Šituo būdu jis ne tik išgujo blogas konvertitų dainuojamas dainas, bet įkvėpė savo avelėms naujas mintis, šventus jausmus. Šv. Pranciškaus bio-

---

1) Plato „Leges“, II, 655, VII, 795; „Respublica,“ III, 410; Aristotelis, l. „Politicorum“, V.
2) Jamblichus, „Vita Pythagori“.
3) Variarum, lib. II, ep. 40, in P. L., LXIX, 570.
4) „Expositio in Ps. xli“, in P. G., LV, 156.
5) Confes., IX. Ibid., X.

grafai sako, kad jo himnai taip patikę konvertitams, kad jie dieną ir naktį giedodavę, namie ir svetur. Šv. Karolius Boromiejus pasiekė panašių rezultatų Milane su himnais, kuriuos jis įsakė giedoti religijos bemokant. Šv. Pranciškaus Saleziečio gyvenime mes skaitome, kad šventas vyskupas pakaitomis su savo kanauninkais katechizuodavo vaikus. Po kurio laiko giedota šventi himnai, tai be akompaniamento, tai pritariant vargonams. Dažnai himnai buvo jo paties rašyti, nes jis mėgo religinę poeziją. Kitais atvejais jis parinkdavo kurią nors psalmę ir pavesdavo muzikams pritaikinti jai melodiją. Anot vyskupo Dupanloup, katechizuoti vaikus negiedant himnų reikštų siekti negalimo dalyko.

Kad himnai yra reikšmingi žinių nešėjai, aišku iš dažno klaidatikių elgesio, kurie himnais skleidė savo klaidas. Gnostikai, Bardesenas ir jo sūnus Harmonijus sustatė himnus, kurių muzikalinio žavesio grožis ir poetiškoji išraiška slėpė klaidingų doktrinų nuodus. Šių himnų pasisekimas paragino šv. Efremą komponuoti syrietiškus himnus, kurie turėjo atsverti gnostikų giesmes. Kristologiškos Laodicėjos vyskupo Apolinaro doktrinos buvo skleidžiamos pasigaunant gražių melodijų. Eretikas Arijus panašiai platino savo kristologiškas klaidas. Konstantinopolio arijonai, kurie neturėjo pamaldoms vietos bažnyčioje, buvo įpratę ateiti miestan saulei besileidžiant šeštadieniais, sekmadieniais ir didžiųjų švenčių dienomis. Susirinkę portikuose ar kitose publikos lankomose vietose per kiaurą naktį giedodavo antifoniškas giesmes, nes jose Arijaus doktrinos ryškiai atsispindėjo, palydėdami dažnai ortodoksus priekaištais ir pašiepimais.

Šv. Jonas Auksaburnis, pastebėjęs, kaip muzikos galybė lenkia paprastus tikinčiuosius Arijaus pusėn, suorganizavo priešingas jiems nakties procesijas su giesmėmis ir himnais, su sidabro kryžiais, žvakėmis ir kitomis ceremonijomis.

Liuteris kelerius metus gyveno Wittenberge, mokydamas liaudį giedoti protestantiškų himnų. Istorikai neperdėdami sako, kad Liuteris ne mažiau nusipelnęs Reformacijai savo himnais, negu kad išversdamas Bibliją. Jie buvo giedami gatvėse ir laukuose, dirbtuvėse, rūmuose ir protestantų bažnyčiose. Metriškasis Klemenso Marot ir Teodoro Bezos psalmių vertimas, pritaikius joms populiarias ir dievotas arijas, buvo galingas ginklas Prancūzijos kalvinistų vadų rankose. Metodistai Anglijoje ir Amerikoje savo pasisekimą liaudies tarpe priskaito ne tik savo mokytojų pamokslams, bet ir jautrioms giesmėms, kurios galingai apeliuoja į religines emocijas.

Iš to, kas pasakyta, aišku, kad giesmės yra galingos tiesos ar klaidos skleidėjos ir kad melodijos, kuriomis jos pasireiškia stipriai atspaudžia savo turinį mintyse.

Dabar trumpai panagrinėkime Bažnyčios giesmių ir muzikos vartojimą ir auklėjamąją jų reikšmę.

I. Psalmės.

Kaip žydams, taip pat ir krikščionims psalmių recitavimas ar giedojimas yra žymi kulto dalis. Nors nuo krikščionybės senovės liturgija pergyveno nemaža atmainų, psalmės vis paliko jos rėmuose. Žodis „psalmė“ yra kilęs iš graikų kalbos įvardo *psalmos, psallein* ir reiškia šventą giesmę, giedamą pritariant stygų instrumentui. Psalmės priklauso lyriškai hebrajų poezijai, kurie šioje literatūros srityje, sakoma, niekieno nebuvo pralenkti. Vienintelis psalmėse randamas ritmas yra paralelizmo ritmas, kurį galima aptarti kaipo minčių ir jausmų ritmą. Retkarčiais yra tam tikra simetrija tarp dviejų sakinių, iš kurių antrasis tesiskiria žodžio išraiška, pirmojo minties aidas; tai vadinamasis *sinonimiškas* paralelizmas. Kartais yra dviejų sakinių kontrastas, iš kurių antrasis pabrėžia pirmojo mintį, teigdamas jo priešingumą; tai vadinamasis *antitetiškas* paralelizmas.

Psalmių mintys sukasi aplink Dievą ir žmogų. *Dievas* yra dangaus ir žemės visagalingasis ir dieviškasis Kūrėjas. Jis įsakė, ir viskas sutverta; Jis suformavo žmogaus kūną ir įkvėpė jam gyvybę. Mūsų sąžinė, slaptosios mintys ir slapčiausios mūsų butybės gelmės Jam yra atidara knyga. Jis yra gyvybės, o ne mirties Dievas. Jis yra asmeniškas Dievas, kurio sprendimai yra rūstūs, kurio pyktis yra baisus, kurs savo priešus sutrupina ir dulkėmis paverčia. Bet Jis taip pat yra ištikimas ir gailestingas Dievas, kurs sustiprina, guodžia, gydo ir gelbsti. Mesianiškos psalmės pranašauja Jo Mesijo atėjimą, pažadėtąjį Išgelbėtoją, kuriam Dievas duosiąs valdyti visas tautas. Jos aprašinėja Jo būsimąją karalystę, Jo laimėjimus ir triumfus, Jo Bažnyčios visuotinumą, tikrąją Jeruzalę, kuri patrauks prie savęs visas tautas.

Kas yra *žmogus*, kurio Dievas neužmiršta? Kuo jis gali atsilyginti Dievui už visas geradarybes? Jausdamas savo silpnybę, žmogus šaukiasi pagalbos dangaus angelų, saulės ir mėnulio ir oro paukščių. Jis šaukia visos žemės žmoniją garbinti Dievo vardą. Tai vėl mes girdime psalmėse, kaip jo siela ilgisi Dievo, mes girdime jo nusiminusius aimanavimus sielvartams ištikus, jo kartų nusiskundimą priešui jį parbloškus, tarsi paukščio pakliuvusio į kilpas. Bet Dievas yra jo Išvaduotojas, jo jėga ir jo viltis. Kurs bėga prie Dievo, nieko neprivaląs bijoti. Vieno dalyko žmogus privaląs bijoti, būtent, kad Dievas nenukreiptų nuo jo savo veido.

Religinis psalmių turinys yra gražiausių maldų knyga ir žydams ir krikščionims. Niekas negali įeiti į liturgijos dvasią ir melstis su Bažnyčia, kol nėra apsipratęs su šitais šventais eilėraščiais. Jie taip prisisunkę gilių religinių jausmų ir pasitikėjimo Dievu, taip kupini įvairių garbinimo kirčiavimų, nuolankaus prašymo, nuoširdaus gailesčio, karšto maldavimo, taip ryškiai vaizduoja kiekvieną žmogaus sielos emociją, kad visų amžių krikščionys juos kartoja. Kas liūdesio apsemtas, gyveni-

mu nusivylęs nėra pajutęs galingo balso, kalbėjusio naktį, kurs gydė ir guodė? Dovydo žodžiai, regis, yra nežemiškas balsas, mokęs amžių išminties. Šventieji rado juose tikriausią savo troškimų išreiškimą. Kiekvienas psalmės žodis virpina širdį ir praskleidžia tūkstančius žmogaus sielos slėpinių. Labiausiai žinoma psalmė atrodo visuomet nauja. Jos gili prasmė neišsisemia, bet gauna vis tolimesnį žmogaus dorybių ir nuodėmių pavaizdavimą. Kaip žavi jos majestotingi aidai bažnyčios skliautus pasiekę ir atsimušę į žmogaus sielą senolių tikėjimu! Psalmės, švelniai ir iškilmingai giedamos, skleidžia viduramžių visuomenės dvasią, kuomet jos buvo Bažnyčios giedamos kasdien. Psalmių ir gregorianiško giedojimo dvasia patapo laikų dvasia.

Bažnyčios Tėvų ir teologų raštai aiškiai liudija, kiek suvargintoji žmonija sėmėsi jėgų, jas nuolat begiedodama. „Psalmodija, sako šv. Bazilijus [1]), ramina mintis, sprendžia taiką, tvarko pakrikusias svajones, malšina pyktį, sumezga draugiškumą, sutaiko priešus; ir kaip žmogus galėtų pykti ant savo brolio ar sesers, kurių balsai bendrai garbina Dievą?". Šv. Ambrozijus [2]) Psalmių knygoje rašo: „Jos yra žmonių giminės išgelbėjimo vaistas, tautos palaiminimas, Dievo garbinimas, Bažnyčios balsas, tikėjimo išpažinimas, pilnutinė autoriteto pagarba, laisvės džiaugsmas, susižavėjimo šauksmas; jos švelnina barnius, šalina rūpesnius, jos pradeda gimimo dieną, jos taip pat ją palydi, jos pašvenčia nakties tylą. Apaštalas įsako moteriai tylėti bažnyčioje, bet ji gali su pasididžiavimu giedoti psalmes. Jos mielos kiekvienam amžiui ir tinka abiem lytim; šis senelis gieda ir užmiršta savo ligas; šis jaunuolis gieda ir išvengia nesusiturėjimo; bernaičiai gieda psalmes be pavojaus jų nekaltybei, mergaitės neįžeisdamos savo kuklumo. Vaikai jas myli ir džiūgauja. Karaliai ir imperatoriai gieda kartu su liaudimi, nes psalmės visiems naudingos". Kas galėtų išskaičiuoti visas psalmių gerąsias savybes?" klausia Hugo Viktorietis [3])?

II. Kantikai.

Kai kurios giesmės liturgijoje vadinamos „kantikai". Jos panašios į psalmes savo įkvėpimu ir poetine forma. Nuo ketvirtojo šimtmečio jie eina greta su psalmėmis. Jie dažniausiai vartojami „Laudes", Aušrinės pamaldose ir retkarčiais mišiose lekcijų vietoje. Labiausiai žinomi Romos liturgijoje kantikai yra šie: trijų bernaičių kantikas krosnyje [4]), *Benedicite* [5]), *Magnificat* [6]), *Benedictus* [7]) *ir Nunc dimittis* [8]).

---

[1]) „Homilia in Psalmum Primum", in P. G., XXIX, 211.
[2]) „In Psalmum primum enarratio", in P. L., XIV, 924.
[3]) „De modo orandi" in P. L., CLXXVI, 935.
[4]) Dan., III, 26.
[5]) Dan. III, 57.
[6]) Lukas, I, 46.
[7]) Lukas, I, 68.
[8]) Lukas, II, 29.

III. Giesmės ir himnai.

Nors tikintieji paprastai meldėsi iš psalmių, ne kartą jie patys jautėsi esą įkvėpti ir galį pareikšti savo sielos dievotumą ir troškimus panašiai, kaip ir psalmininkas. Šios giesmės, išreiškiančios gilias religines emocijas ir sentimentus, naturaliai kildavo tų krikščionių lūpose, kurie nuodugniai suprasdavo gilią Bažnyčios švenčių ir pamaldų prasmę. Nuo pat ankstyvųjų Bažnyčios dienų šitų kompozicijų buvo be galo daug. Kartu su psalmėmis, lekcijomis ir maldomis, jos sudarydavo primityvinę liturgiją. Jų žymes galima rasti šv. Povilo laiškuose ir kitose Naujojo Testamento knygose. Kadangi klaidatikiai profanuodavo giesmes ir himnus, labai daug religinių giesmių iš pirmųjų trijų šimtmečių žuvo ir beliko tik fragmentai.

Metriškos kompozicijos prasme himnai datuoja nuo ketvirto šimtmečio, nuo dviejų garbingų Bažnyčios daktarų laikų, šv. Hiliarijaus ir šv. Ambrozijaus. Šv. Hiliarijaus himnų daugumas žuvo, nes nedaug pasisekimo turėjo. Šv. Ambrozijaus himnai buvo labai populiarūs ir iš Milano greitai plito Vakaruose. Daug poetų seka šv. Ambrozijaus stilium ir metru, ir jų himnai gavo bendrą *Ambrozijaniškų* himnų vardą. Tarp krikščioniškų poetų, kurie rašė nuo Ambrozijaus laikų ligi Karolio Didžiojo (m. 814) ir sekė šv. Ambrozijaus himnų formą ir metrą, tenka pažymėti šiuos: Sedulius (5 šimtm.), kurs davė mums gražų Kalėdų himną, *A solis ortus cardine;* Fortunatus (m. 609), *Vexilla Regis* ir *Pange lingua* autorius; Rabanus Maurus (m. 856), Mainzo arkivyskupas, apytikris *Veni Creator Spiritus* autorius. Vyriausias himnų kūrybos laikotarpis yra nuo devintojo ligi šešioliktojo šimtmečio. Šito laikotarpio populiarūs siužetai yra šie: Kančia ir Kristaus žaizdos, Jo šventas Vardas, paskutinis teismas, rojus, Mergelė Marija ir Šventieji. Tarp įžymiausių šio laiko vardų figuruoja šv. Tomas Akvinietis (m. 1274), Šv. Eucharistijos poetas; Jacopone da Todi (m. 1306) apytikris *Stabat Mater* autorius; Tomas Celanietis (m. 1255), apytikris *Dies Irae* autorius. Besibaigiant viduramžiams, nykstant lotynų kalbai kaipo gyvajai kalbai ir beslenkant Renesansui, lotyniškųjų himnų menas laipsniškai nyksta.

Bemaž yra tikra, kad himnus įvedė į „divinum officium", kaipo integralinę jo dalį, šv. Benediktas (m. 543). Rabanus Maurus (m. 856) sako, kad tais laikais himnai buvo labai vartojami. Romos Bažnyčia įtraukia himnus į „divinum officium" dvyliktame šimtmetyje. Tai nereiškia, kad Vakaruose negiedota himnų anksčiau negu kad jie oficialiai buvo pripažinti liturgiškų pamaldų dalimi. Nuo šv. Ambrozijaus laikų lotyniški himnai užėmė tą pat vietą Bažnyčioje, kurią šiandien užima mūsų kalba giedamos giesmės.

Kokių stiprių religinių emocijų ir net atsivertimų Bažnyčios giesmės ir himnai yra priežastimi! Kas yra tas, kurs niekuomet nebūtų jautęs *De Profundis* švelnaus pasitikėjimo, *Dies*

Irae šiurpulingos baimės, *Magnificat* iškilmingos nuotaikos, *Adeste fideles* meilios gaidos, *Salve Regina* entuziazmo, *Miserere* ir *Stabat Mater* gilaus skausmo, *Lauda Sion* dvelkiančios šilumos, *Adoro Te* gilaus tikėjimo ir *Te Deum* majestotingos visagalybės? Sakoma, kad *Dies Irae* turįs daugiau vertimų, negu kuri nors kita lotynų kalbos poema. Jos fragmentas išsiskverbė iš Walter Scotto mirštančių lūpų, Goetės Margareta *Fauste* alpsta iš baimės ir susijaudinimo išgirdusi katedroje ją giedant ir nuo to momento ji pasikeičia. Beklausant iškilmingos *Magnificat* ir džiaugsmingos *Adeste Fideles* melodijos Paul Claudel gauna tikėjimo malonę [1]. *Gloria in excelsis Deo*, ekspresyviški dieviškosios admiracijos tonai, staiga įveikia J. Joergenseną šv. Bonifacijaus bazilikoje Münchene ir duoda jam suprasti, kad Kristus yra Tiesa, Kelias ir Gyvybė [2].

IV. Šventoji muzika.

A. *Liturgiškoji muzika.* — Liturgija išreiškia aukščiausias ir kilniausias tiesas ne tik konkretiniu, bet ir artistiniu būdu. Muzika, kurios ji reikalinga, turi interpretuoti tekstus prisitaikydama prie Kristaus minčių, sentimentų ir jo mistiškojo kūno vieningos akcijos. Ji turi imtis tinkamų priemonių, kad siųstų Dievo sostui tikinčiųjų maldavimus. Tą pasiuntinybę ji turi atlikti artimai susieidama su liturgišku aktu. Anot Pijaus X *Motu Proprio*, giedojimas yra integralinė kulto dalis, ir tie, kurie gieda, eina tikrai liturgiškąją prievolę, nors ne esminę, daugiau negu antraeilę, nes jie „prisideda prie bažnytinių ceremonijų pagražinimo ir iškilmingumo ir dalyvauja bendrame liturgijos tiksle, kuriuo yra Dievo garbė ir tikinčiųjų pašventimas".

Bažnyčios giedojimas, kaip sako Benediktas XIV, yra lygus giedojimas. Pastarasis talpina savyje sinagogos ir Bažnyčios muzikališkas tradicijas. Jis iš esmės yra diatoniškas, tai yra, jo melodijos susidaro iš diatoniškos skalės tonų be iš anksto numatyto santykio su harmonišku akompaniamentu. Melodijos giedamos unisonu, be nustatyto laikosaikio, bet pagal šnekamosios kalbos ritmą. Jis vadinasi gregorianišku giedojimu, nes šv. Gregorijus Didysis surinko ir paskelbė šias melodijas. Iš Romos gregorianiškas Antifonaras pasklido po visą pasaulį. Šv. Augustinas ir jo keturiasdešimt devyni vienuoliai, sakoma, žavėję šiuo giedojimu Britanijos gyventojus. Šv. Bonifacas vartojo jį švelnindamas laukinės Germanų tautos papročius. Karolis Didysis favorizavo jo prasiplatinimą Frankų imperijoje ir draug su Romos Popiežiais pavartojo jį kaipo galingiausią priemonę, civilizuodamas savo plačiąją imperiją. Žinodama žmogaus grožio troškimą, Bažnyčia kilnia savo liturgijos muzika ir

---

[1] Th. Mainage, Les Témoins du Renouveau catholique. (5 éd., Paris 1919), 61 p.

[2] Vita Vera (3 éd. Paris, 1919), 89 p.

poezija galingai prisidėjo prie tautų atsivertimo lygiai kaip ir pamokslų sakymu.

Šventoji muzika, sako Pijus X, privalo pasižymėti aukščiausio laipsnio tinkamomis liturgijai savybėmis, būtent *šventumu* ir *formos maloningumu*, iš kurių jos kitas *visuotinumo* charakteris savaimingai tryška". Šitų savybių, jis tęsia, daugiausia turi gregorianiškas giedojimas, kurs yra, nuosekliai, Romos Bažnyčios nuosavus giedojimas. Antra, tų pačių savybių daug turi klasiškoji polifonija, ypač Romos mokyklos, kurios pasiekė aukščiausią tobulybę penkioliktame šimtmetyje vadovaujant Perluigi da Palestrina (m. Romoje, 1594). Ištikimai paisydamas bažnytinės skalės (gamos), vengdamas chromatiškų progresijų (pustonių) ir prisilaikydamas grynos religinės minties, Palestrina sukūrė veikalą, kurs ligi šių dienų yra bažnytinės muzikos pavyzdys. Pagaliau, kadangi Bažnyčia favorizuoja meno pažangą, kadangi ji įsileidžia į savo kulto tarnybą visa, ką tik amžiais genijus išrado gero ir gražaus, moderniškosios kompozicijos pasižymėjusios savo nuosaikumu, kilnumu, rimtumu ir tinkamumu liturgiškoms funkcijoms, taip pat gali Bažnyčioje sutilpti. Tačiau reikia saugotis, kad moderniškosios muzikos kompozicijos neturėtų nieko profaniško, kad būtų laisvos nuo teatrališkų motyvų ir kad savo išviršine forma nebūtų sukomponuotos pasaulietiškų kūrinių pavyzdžiu. Trumpai, kadangi kai kuri moderniškoji muzika yra leidžiama, o palestriniškoji muzika rekomenduojama, gregorianiškas giedojimas absoliučiai privalomas.

Apaštališkoje Konstitucijoje, paruoštoje *Motu Proprio* dvidešimt penkerių metų sukaktuvėms, pop. Pijus XI rūpinasi ir toliau Pijaus X troškimais [1]). Jis karštai ragina mus aktingai dalyvauti kulto apeigose ir taip gerai giedojimo išmokti, kad mes galėtume pamaldų laiku giedoti, kaip kituomet visur buvo įprasta. Jis nurodo, kad bažnyčios, mokyklos, draugijos galėtų žymiai prie šio darbo prisidėti. Būtinai reikia, sako Jo Šventenybė, kad tikintieji nebūtų tik pašaliniai ar nebyliai žiūrovai, bet ragautų liturgijos grožio, jie privalą dalyvauti ceremonijose ir pakaitomis pinti savo balsus su kunigo balsu.

B. *Neliturgiškoji muzika.* — Per skaitytines mišias ar ne griežtai liturgiškas funkcijas, galima giedoti himnus ir giesmes gimtąja kalba, suprantama, žodžiai ir muzika turi būti aprobuoti. Jokia muzikos rūšis neleistina neliturgiškų funkcijų laiku, kuri netiktų liturgiškoms apeigoms. Nes jei muzika nesiderina su liturgiškomis funkcijomis, ji jokia proga netinka bažnyčiai. Nuosaikumas, rimtumas ir kilnumas visuomet turi charakterizuoti šventųjų vietų muziką. Ypač svarbu apsaugoti jaunuomenę nuo netinkamų giesmių. Jei gatvės ir miškų melodijos įsi-

---

[1]) Constitutio Apostolica de Liturgia deque cantu Gregoriano et musica sacra cotidie magis provehendis, in *Acta Apostolicae Sedis* (febr., 1929), 33 sqq.

skverbia bažnyčion ir tesiskiria nuo jų žodžiais, jos sugadins jaunuomenės religinį skonį. Jei giesmės yra banališkos, be įkvėpimo parašytos, jos tenustelbs dievotumą, užuot jį ugdytų, ir paliks nepomėgį bažnytinei muzikai.

V. Šventojo giedojimo ir muzikos religinė ir auklėjamoji reikšmė.

Šios reikšmės negalima paneigti. Balso ir muzikos įvairūs tonai sukelia mumyse atitinkamas emocijas. Tarp muzikalinės kadencijos, ritmo, harmonijos, melodijos ir giliausių mūsų būtybės pajėgų yra nuostabūs santykiai. Šventa giesmė užgauna tam tikru būdu žmogaus širdies stygą ir patenkina dvasinį mūsų bendrosios prigimties troškimą. Kaip poezija, muzika yra žavintis sielą menas, valdąs ja magiška galybe.

Ji kelia mumyse pasibiaurėjimą nuodėmingais žemės dalykais ir žadina dangiškųjų dalykų pasiilgimą. „Daug kartų, rašo Karolis Warren Stoddart, [1]) aš klausiausi muzikos, prasiskverbusios iš gražios bažnyčios į gatvę. Tai nebuvo muzika panaši į tą, kurią aš girdėjau— muzika, kuri mane patenkino ir tuo pat kartu neapsakomai sužavėjo." Neaiškus, neapspręstas, misteriškas muzikos charakteris, nesiduodąs kartais tiksliai išanalizuoti, bet dėl to jis yra įstabiai ekspresyvus žmogaus sieloje. Ar ji panardino sielą į kilnios melancholijos svajones, ar į entuziastišką užsimiršimą, nėra meno, taip įstabiai harmonizuoto su begalenybės idėja ir sentimentu, su žmogaus ir Dievo santykiavimu, kaip bažnytinė muzika.

Gregorianiškas giedojimas, ypač nepaprastai interpretuoja mintis ir jausmus, kuriems siela nori duoti ekspresijos. Jo turtingas ir įvairus tonališkumas, jo rimtas čia paprastas ir čia jau majestotiškas, jo neumos taip daugeriopos ir savo įvairumu bemaž neribotos, gali savo pavėsiu pridengti krikščioniškąją dogmą ir išreikšti katalikiškojo maldingumo ir plotį, ir jautrumą Lygus giedojimas yra bendrai atliekama meditacija. Ilgųjų neumų dėka, siela kiek tik tinkama maitinasi dievišku žodžiu. Tiesos tuomet nušvinta, ir širdis suliepsnoja. [2])

Lygaus giedojimo grožį ir savybes labai subteliškai aprašinėja Huysmans knygoje „En Route." Lygaus giedojimo me-

---

[1]) White Harvest, (ed. by J. A. O'Brien, New York City, 1927), 126.

[2]) W. Verkade, Le tourment, de Die , Paris, 248 - 249, cituoja šį lygaus giedojimo įvertinimą: „Oui ce chant, ce merveilleux chant grégorien, je le chante déjà depuis vingt ans et je découvre chaque fois de nouvelles beautés dans ces mélodies. Il est vrai qu'il faut souvent bien du temps avant que nos oreilles gâtées s'y mettent, car la melodie y suit une tout autre ligne que dans la musique profane. Cependant l'art de varier une idée mélodique d'y entrelacer constamment les arnements de plus divers, ne se trouve nulle part si developpé que dant le chant grégorien... Le ceour du chantre tressaille de joie, quand il va ouvri un de ces passages de neumes onduleux (Graduel et' Alleluia), qui n'ont pas besoin de textes. Alors, il ne peut que jubiler comme une alouette dans l'air." Tokios yra nuomonės apie šį giedojimą vienas Beurono vienuolyno benediktinas.

lodijos, jo nuomone, labai sutampa su įvairiais architektūros stiliais. Ir šitą tvirtinimą jis įrodinėja.

Muzika yra dvasios linksmybė ir paguoda. Kai Homero didvyris kentėjo širdies skausmą, jis greit rado vaistą: sėdėdamas po didele uola ir žiūrėdamas į putojančią jūrą, jis pradėjo dainuoti. Jei linksma daina iš po uolos besiklausant jūros bangų ošimo gali įkvėpti paguodos minčių, mūsų šventos giesmės juo labiau! I Karalių kn. XVI, 25 mes skaitome, kaip Dovydas savo arfa numalšino audringas Sauliaus aistras ir pakrikdė jo įtarinėjimus ir pavydą. Jei muzikos instrumentas buvo taip išganingas Sauliui, juoba Bažnyčios šventos giesmės būtų pakėlusios jo mintį!

Giedojimas skleidžia meilės ir santaikos dvasią. Liturgiškas giedojimas yra išviršinis ryšys, jungiąs viso pasaulio tikinčiuosius. Balsų vienybė sudaro širdžių vienybę, kai visa minia gieda vienu balsu, kai tos pačios melodijos girdimos viso pasaulio visose bažnyčiose, tai vyksta visuotinė gerovė ir žmonių broliškumas, prašokąs erdvę ir laiką.

Šventą giedojimą turi būtinai vertinti katechetas. Giedojimas malonina katechizmo pamokas ir suderintas su jomis mažina vaikų nuovargį, atgaivina juos ir duoda pasilsėti po sunkesnių lavinių. Jis palaiko tvarką ir tylą, šalina vaikų išsiblaškymą, kurs paprastai neišvengiamas. Jis yra saugus energijos pertekliui nustoti laidas, sulaiko nervų įtempimą ir suerzinimą, lavina plaučius ir vokalinius organus, lenkia prie gyvumo, geros sveikatos, džiaugsmo. Kadangi katechetai ugdo religinį elementą vaikuose, šventas giedojimas nuteikia vaiką geriau pasinaudoti religijos pamokomis. Žodžiai giedami unisonu sušildo širdį, kelia sielą aukštybėsna ir tiesia pagrindą Dievo tiesai.

Giedojimą galima panaudoti bemokant ko nors atmintinai. Labai vargina vaiką mokymas maldų, vyriausių paslapčių, Įsakymų, Sakramentų ir t. t. atmintinai tik vienu kartojimu. Daug lengviau ir maloniau vaiką galima šitų dalykų išmokyti giedant. Muzika galingai padeda žodžiams, nes ji turi įtakos juslėms, vaizduotei, jausmams ir visai būtybei. Tarp atminties darbo akuratiškumo ir muzikos yra tam tikra giminystė. Šiaip ar taip, tinkama giesmė katechizmo pamokoje visuomet ją paspalvina ir pagardina. Kalbant apie Užgimimą, tinka Kalėdų giesmė, aiškinant Dievo privalumus, *Te Deum* ir t. t.

Religinis giedojimas nėra vien malda, bet yra religija praktikoje. Bemaž kiekviena giesmė talpina iškalbingą tikėjimo išpažinimą arba juslinį kai kurių dieviškojo apreiškimo tiesų pareiškimą. Kiekviena giesmė ar himnas, psalmė ar kantikas yra garbinimo, padėkos, prašymo malda. Tai verčia vaikus daryti tikėjimo, vilties, meilės, gailesčio ir gero pasiryžimo aktą.

Šventosios giesmės moko ir skatina: visas tikėjimo tiesas, didžiuosius dorovės įsakymus, visus akstinus vengti blogo ir daryti gera, galima rasti kiekviename kolektos, himno, ar giesmės puslapyje. Be to, religinėje muzikoje kiekvienas pats save

moko ir skatina, be mokytojo ar pamokslininko pagelbos. Šituo būdu mintis greičiau atsiliepia į gerus įkvėpimus ir širdis gauna stipresnio įspūdžio. Jei giesmės būtų tinkamai išaiškintos, jei vaikai pamatytų jų grožį ir pajustų jų jėgą, jos nepastebimai išstumtų netikusias ir nepadorias dainas, žymiai prisidėtų atgaivinti krikščioniškąją dvasią.

V. SKYRIUS.

Kristus Mokytojas ir Auklėtojas.

„Leiskite mažutėliams eiti pas mane ir nedrauskite jiems [1]“ Keistai skambėjo šie žodžiai pasaulio ausyse! Per ištisus šimtmečius kūdikis buvo ne tik mokslininkų niekinamas, įstatymo leidėjų nepaisomas, bet net šlykštūs papročiai ir negailestingi įstatymai jį buvo pavertę savo auka. Krikščionių apologetai, atsivertėliai iš stabmeldystės, pagonų poetai, filosofai ir istorikai, visi liudija, kad kūdikį buvo galima parduoti, niekinti ir net nužudyti. Kristaus žodžiai atnaujina to nuodėmingojo pasaulio veidą. Šitų sielų, jo paveikslu ir panašumu sukurtų, negalima atstumti, nes malonė jas taip pat gali pašvęsti. „Jie atnešė pas jį kūdikius, kad jis jų prisiliestų. Mokiniai gi varė atnešančius šalin. Pamatęs juos Jėzus buvo nepatenkintas ir jiems tarė: „Leiskite mažutėliams eiti pas mane ir nedrauskite jiems, nes tokių Dievo karalystė“. Tai yra patsai Jėzus Kristus, malonės ir žavesio pilnas, ir dėl mūsų patapęs „kūdikiu“, kurį mes priimame ir mylime šituose mažutėliuose [2]. „Ir paėmęs kūdikį, jis jį pastatė jų viduryje; apkabinęs jį, jis jiems tarė: „Kas nors priima vieną tokį kūdikį mano vardu, tas mane priima. Kas gi mane priima, tas ne mane priima, bet tą, kurs yra mane siuntęs [3]“.

Dėl to motinos, kurių širdys neklaidingai nujaučia, kame yra meilė, ėjo prie Jėzaus su visišku pasitikėjimu ir nešė jam vaikučius. „Tuomet atvesta pas jį kūdikių, kad uždėtų ant jų rankas ir pasimelstų“ [4]. Savo jautriausias ir galingiausias maldas Išganytojas kalbėjo už kūdikius, kad apsaugotų juos nuo pikto, kad jie išliktų nekalti ir būtų visuomet verti jo meilės. „Ir jis juos laimino, apkabindamas juos ir dėdamas rankas ant jų“ [5]. Vaikai savaimingai atsiliepdavo į Išganytojo meilę. Užmiršdami gyvenimo reikalus per tris dienas sekė jį tyruose. Kuomet mūsų Viešpats stebuklingai padaugino duoną tyruose savo klausytojams pavalgydinti, minioje mes matome daug vaikų. Evangelija, išskaičiuodama ten buvusius, priduria „neskaitant

---

[1] Mork., X. 13—14.
[2] Cfr. Boumard, Formation de l'enfant par le catéchisme. (Paris, 1927), I, 8.
[3] Mork., IX. 35—36.
[4] Matas, XXI, 13.
[5] Mork., X. 16.

vaikų [1]". Mes sutinkame juos vėl Kristui iškilmingai žengiant į Jeruzalę. Kristui patikęs džiaugsmingas jų nekaltų balsų sveikinimas. Kai fariziejai liepia jiems nutilti, Kristus juos gina. „Ar niekuomet neskaitėte, jis tarė veidmainiams, kad iš kūdikių ir žindančių burnos prirengei tobulą gyrių [2]". Kūdikiai sekė jį kančios keliu į Kalvariją. „Neverkite manęs, tarė Išganytojas gailestingoms motinoms, bet verkite dėl savęs ir savo vaikų [3])".

Mokytojas, norėdamas paskatinti Apaštalus įsigyti nuolankumo ir paprastumo dorybę, pastatė prieš juos kūdikį ir tarė: „Kol jūs neatsiversite ir nepasidarysite kaip kūdikiai, neįeisite į dangaus karalystę [4]". Mokiniai, grįždami su Kristumi po Atsimainymo nuo Taboro kalno ir nesuprasdami jo žodžių apie besiartinančias kančias, susiginčijo, kuris iš jų būsiąs didesnis karalystėje. Atvykus į Kafarnaumą, Mokytojas pasikvietė kūdikį ir pastatė jį nustebusių mokinių tarpe. „Jėzus, pasišaukęs kūdikį, pastatė jį į jų tarpą ir tarė: „Iš tikrųjų, sakau jums, jei jūs neatsiversite ir nepasidarysite kaip kūdikiai, neįeisite į dangaus karalystę. Taigi, kas tik pasižemina, kaip šitas kūdikis, tas didžiausias dangaus karalystėje [5]".

Bet vargas tam, kurs papiktintų kūdikį! Kas nors pagadintų kūdikio širdį ar suteptų jo sielą, nelaimė tam! Tas, kurs praskleistų kūdikiui, kurs nieko neįtarinėja ir nepažįsta blogo, tamsią nuodėmės uždangą ir mestų šešėlį į jo grynąjį dangų, vargas tam! Tas, kurs sukliudytų kūdikiui, dangaus įpėdiniui per krikštą, pasiekti jo kilnųjį paskyrimą, kurs atspaustų nuodėmingą žymę jo lanksčiame prote ir širdyje, kurs ištvirkintų šį, nuo kurio pareina Bažnyčios ateitis, vargas tam! „Kas papiktina vieną iš šitų mažutėlių, kurie mane tiki, tas vertas, kad asilo sukamų girnų akmuo būtų užnertas jam ant kaklo ir kad jis būtų nuskandintas jūros gilumoje [6]".

Sunku išspręsti iš Evangelijų užrašų, ar Kristus mokė kūdikius savo mokslo ar nemokė. Jaunimą jis mokė, kaip Eisingas pastebi, „in seiner Art kindlich [7]". Kristus patsai sakosi, kad jis siųstas nuolankiesiems, tiems, kurie prisipažįsta suskurdę savo dvasia ir nori būti dieviškos malonės vadovaujami, panašiai kaip kūdikiai. „Aš garbinu tave, Tėve, dangaus ir žemės Viešpatie, kad tai paslėpei nuo išmintingųjų ir gudriųjų ir apreiškei mažutėliams [8]". Kristus mokydamas daugiausia pavyzdžių ir paveikslų ima iš gamtos. Juos ir vaikai lengvai gali suprasti. Jei šiuo atveju jie ir netaikomi tiesiog vaikams, tai aišku, kad iliustracijos derinasi su vaikų patirties plotu ir šian-

---

1) Mat., XV. 38.
2) Mat., XXI. 16.
3) Luk., XXIII. 24.
4) Mat., XVIII. 8.
5) Mat., XVIII. 2—4.
6) Mat., XVIII. 6.
7) Die Katechetische Methode vergangener Zeiten in zeitgemässer Ausgestaltung. (Viena, 1905) 156—157 p.
8) Mat., XI. 25.

dien vartojami katechizacijoje. Mokytojas turi parinkti tuos palyginimus, kurie labiausiai tinka vaiko protui. Jie ne visur turi būti tie pa ys. Reikia paisyti vaiko aplinkumos ir paveldėtų polinkių. Besiruošiant panagrinėti Kristaus mokymo metodą griežta prasme, trumpai tenka pasvarstyti pedagogiškąją Kristaus gyvenimo ir stebuklų reikšmę.

I. Jo gyvenimas.

Pamokymas žodžiu veikia protą, pavyzdys veikia galingesnę — geidžiamąją galią ir ypač įgimtąjį imitacijos polinkį. Pavyzdys yra tikrai sėkminga priemonė mokant moralinių dorybių ir darant įtakos valiai, kad ji nurodomą dalyką įgyvendintų. Kristaus mokymas, be abejo, visus stebina savo išvidiniu grožiu. Tuo pat metu mokymo sėkmingumas parėjo nuo Mokytojo pavyzdžio ir Jo darbų. Neprilygstamai šventas Mokytojo gyvenimas taisė kelią Jo mokslui. „Aš daviau jums pavyzdį, kad kaip aš jums dariau, taip ir jūs darytumėte [1])“.

Ko gi pamoko Kristaus gyvenimas? Savo Įsikūnijimu ir Užgimimu Kristus moko klusnybės, nuolankumo, neturto, ir kantrybės. „Turėkite savyje tokius jausmus, kuriuos turėjo Kristus Jėzus. Jis Dievas iš esmės, atsižadėjo savęs, priimdamas tarno pavidalą... Jis pats save pažemino, patapęs klusnus iki mirčiai [2])“. „Jus juk žinote mūsų Viešpaties Jėzaus Kristaus malonę, jog jis, būdamas turtingas, dėl jūsų pasidarė beturtis, kad jo neturtu jus taptumėte turtingi [3])“. Gyvendamas nuošaliai jis ypatingai mokė klusnybės, darbo ir meilės. Savo viešame gyvenime jis praktikavo kiekvieną dorybę aukščiausiame tobulybės laipsnyje. Nedėkingumą, paniekinimą ir persekiojimą jis sutiko su didvyriška drąsa. Bendraudamas su visų luomų žmonėmis jis mokė juos mylėti ir užjausti artimą. Savo meilę jis rodė priešams ir draugams. Jis darė stebuklus ne tik gydydamas žmonių sielą, bet ir šalindamas jų skurdą, kančias ir sielvartus. Ir jo privatiniame gyvenime, ir vėliau viešame mes randame gausių klusnybės, meilumo ir nuolankumo pamokymų. „Mokykitės iš manęs, nes aš esu meilios ir nuolankios širdies [4])“.

II. Jo stebuklai.

Kristus vartoja stebuklus kaip konkretišką priemonę dėstydamas klausytojams atitrauktą tiesą. Stebuklai, sako Vatikano susirinkimas, „yra tikriausi dieviškojo apreiškimo ženklai“ (*divinae revelationis signa sunt certissima*)[5]). Žodžio pamokymas reika-

[1]) Jonas, XIII, 15.
[2]) Pilip., II, 5—8.
[3]) II Korint., III. 9.
[4]) Matas, XI. 29.
[5]) Denzinger, n. 1790.

lingas laiko, dėmesio ir sugebėjimų iš klausytojų pusės. Stebuklai, antra vertus, tiesiai apeliuoja į jusles, ypač į regėjimą ir klausą. Jie tiesiog įtikrina, sėkmingiau pasiekia protą, kelia religinį tikėjimą; visiškai išrodo antgamtines tiesas, ypač protui neprieinamas. Dievas, darydamas stebuklą tiesai išrodyti, tvirtina šitos tiesos neklaidingumą. Toji apčiuopiama ir nepaprasta mokymo priemonė buvo ypač reikalinga žydams Jėzaus Kristaus laikais, kadangi jų galvojimas buvo medžiaginis; jie nenorėjo priimti antgamtinių tiesų. Taigi stebuklai ypačiai tiko tautos psichologijai.

Kristaus stebukluose galima pastebėti dar šitas pedagogiškas savybes:

a. *Kristaus stebuklai patvirtina jo mokslą.* — Kristaus stebuklai įrodinėja jo mesianiškąją pasiuntinybę ir dievybę. Tas, kurs gydo ligas, ramina bangas, prikelia iš mirusių, turi būti daugiau negu žmogus, jis turi būti dieviškasai Mesijas. Ir tikrai, pranašai buvo paskelbę, kad Mesijas darysiąs stebuklus[1]). Patsai Kristus primena šituos darbus kaip sorendžiamąjį argumentą savo mesianiškai pasiuntinybei įrodyti[2]). Minios stebuklų dėliai Jį seka, ir daugelis priima jo mokslą[3]). Tie, kurie matė jo stebuklingą jėgą, buvo priversti pripažinti jo dievybę, mielai priėmė jo mokymą kaip neklaidingą. Taigi Kristaus stebuklai stiprino jo pamokymą žodžiu.

b. *Kristaus stebuklai vaizdavo Jo mokymą žodžiu.* — Stebuklingas padauginimas duonos[4]) ruošė minios protus kilniai Šv. Eucharistijos doktrinai suprasti[5]). Lozoriaus prikėlimas iš mirusių iliustruoja tą pilną paguodos mokslą, kad tikįs Kristų turėsiąs amžinąjį gyvenimą[6]). Įstabi žvejonė rodė mokiniams jų būsimąją žmonių žvejybos pasiuntinybę[7]) Kristus, pagydydamas Kanaano moters dukterį, vaizdžiai iškėlė maldos ypatumus[8]). Norėdamas pamokyti, kad Dievas labiau vertina pasitikėjimą ir meilę nekaip išviršinį Įstatymo pildymą, Išganytojas pagydo šimtininko tarną[9]).

c. *Kristaus stebuklai įrodinėja Jo mokslo tiesą.* — Išgydęs stabo ištiktą žmogų, kuris buvo nuleistas su patalu pro plytas žemyn į vidų, Jėzus tarė šio stebuklo liudininkams: „Kad gi žinotumėte žmogaus Sūnų turint žemėje valdžios atleisti nuodėmes (Jis tarė stabo ištiktajam), Sakau tau, kelkis, imk savo patalą ir eik į savo namus“[10]).

---

[1]) Iz., XXXV. 4—6.
[2]) Matas, XI. 3—5.
[3]) Jonas; I. 11,23; IV. 19,42, 53; VI. 14; XI. 45.
[4]) Jonas, VI. 5—14.
[5]) Jonas, VI. 25—59.
[6]) Jonas, XI 25—26.
[7]) Lukas, V. 10.
[8]) Matas, XV, 22—28.
[9]) Matas, VIII, 11—12.
[10]) Lukas, V. 24.

d. *Kristaus stebuklus dažnai lydėjo pamokymas žodžiu.* — Pamokymas žodžiu dažnai turėjo jungtis su tikėjimu[1]). Pagydęs dešimt raupsuotojų, mūsų Viešpats naudojasi ta proga ir moko, kad mes turime būti dėkingi ir gerbti vyresnybę, jos klausyti[2]) Šv. Petras, gindamas Išganytoją, vienam užpuolikui nukertą kardu ausį. Pagydydamas nukentėjusį Kristus moko, kaip reikia atleisti priešui ir pasitikėti Dievo valia[3]). Arba mokydamas nuolankumo jis ne kartą draudžia pasveikusiems garsinti įvykusį stebuklą[4]).

III. Jo kalbamasis žodis.

Be netiesioginio pamokymo savo gyvenimu ir stebuklais, Kristus mokė ir žodžiu griežta prasme. Jo mokymo metodas remiasi geriausiais psichologijos ir pedagogikos principais. Mūsų laikų auklėtojai ne kartą didžiuojasi atradę tuos principus, kuriais turįs atsiremti auklėjimas ir mokymas, jie išrodo, kad religijos reikią mokyti taip, kaip mokoma kitų dalykų. O iš tikrųjų ilgai studijavus, eksperimentus darius protinimo ir dorinimo teorija priėmė tuos pačius mokymo principus, kuriuos vaizduoja kiekvienas Evangelijos lapas. Kurie gi yra Kristaus mokymo metodo charakteringi bruožai?

Pirmiausia Kristus stengiasi sukelti susidomėjimą, dieviškųjų tiesų troškimą. Susidomėjimą ir troškimą Kristus kelia atsiliepdamas į savo klausytojų ankstyvesnį pažinimą Jis primena žydams jų tradicijas, pranašystes, figūras ir su jomis sumezga savo mokymą. Jis gretina naująsias tiesas su kasdienio gyvenimo šeimyniškais dalykais ir patyrimais ir juos taiko savo klausytojų sugebėjimams ir reikalams. Su mažomis išimtimis, mūsų Išganytojas eina prie abstraktiškų dalykų per konkretiškus, prie nežinomų per žinomus, prie bendrų per paskirus. Mūsų Mokytojas, pasitaikius progai, savo pamokymus plečia ir atkartoja Jis nori tuo būdu savo mokslą įsakmiai įspausti į klausytojų protą; stengias būti prieinamas nelygių sugebėjimų ir profesijų žmonėms. Jis svarbiausiai nori, kad naujoji tiesa įsikūnytų įr, patapusi gyva mūsų būtybės dalim, duotų šimteriopą vaisių

A. *Paruošimas ir sudominimas.* — Paruošimo principas nėra ypatingas Evangelijos pažymys. Jis rieda per visą Dievo ir žmogaus santykiavimą. Senasis Testamentas jau paruošia prie Naujojo Įstatymo. „Senasis Testamentas, sako šv. Augustinas, jau gaubia Naująjį Testamentą, ir Naujasis Testamentas praskleidžia Senąjį Testamentą". Mesijo atėjimas buvo pranašų nusakytas ir tipais bei aukomis įspėtas Atėjus laikui, viešąjį Išganytojo gyvenimą skelbia šv. Jonas Krikštytojas. Nepaisydamas žydų papročių ir nustumdamas juos į Jokūbo ir pranašų laikus, Kristus

[1]) Matas, IX, 28—29; VIII, 8—13; XIV, 31.
[2]) Lukas, XVII, 14—18.
[3]) Jonas, XVIII, 11.
[4]) Mork. I. 44; V. 48; Lukas, VIII, 56.

ruošia Samarijos moterį priimti jo mokslą; apreikšdamas jos nuodėmingą praeitį, jis sukelia ir skatina jos susidomėjimą ligi aukščiausio laipsnio. Eucharistija — maistas, turįs gaivinti žmogų ne laikinai, bet amžinai, numatomas mannoje, kuria stebuklingai maitinosi žydai tyruose daug metų. Atgailos sakramentas aiškiai vaizduojamas suparaližuotojo asmens pagydymu. Varinis žaltys tyruose, grąžinąs gyvybę kiekvienam, su pasitikėjimu į jį pažvelgusiam, buvo pirmykštis paveikslas ant kryžiaus kybančio Kristaus, kuris teikia antgamtinės gyvybės kiekvienam, žvelgiančiam į Jį su tikėjimu ir meile. Kristus paruošia Emaus mokinių protus, cituodamas Senąjį Įstatymą, tuo suartina juos su savim ir galutinai įtikina, kad jis yra tas pats asmuo. Pagaliau, apie šv. Dvasios atėjimą praneša keliomis dienomis prieš Sekmines.

Paruošimo ir susidomėjimo principai įstabiai atsispindi parabolėse, kurių vaizdinė prasmė ruošia kelią tikėjimo bei dorovės tiesoms pažinti. Kristus dažnai pasigauna parabolių, kad praskleistų kurią nors gilesnę tiesą ar pravertų žmogaus mintį didelės dvasinės reikšmės pamokymams. Paimtos iš gamtos įvykių ar paprasto žmonių gyvenimo, parabolės tarnauja tam pačiam tikslui kaip ir stebuklai: abu yra įvedamasis paruošimas Kristaus mokslui suprasti ir jam priimti. Tiesa, mūsų Viešpats būtų galėjęs paskelbti savo mokslą tiksliausiomis formulėmis. Jis būtų galėjęs išreikšti savo mintį griežčiausiais literališkais terminais ir tik tuomet pavaizduoti parabolėmis Bet paprastai jis pradeda parabole.

Susidomėjimas vis auga ir stiprėja, juo istorija iškelia vis gilesnę prasmę, negu gali ją atidengti paprastas papasakojimas. Jei ši prasmė ne visuomet tiesiogiai suprantama, jis pradeda ją plačiau aiškinti. Visas klausytojų susikaupimas nukreiptas geron pusėn. Skatinamas noras sužinoti. Jie nusiteikę laukti nes jie žino gausią atsaką į savo susidomėjimą.

Gal būt, geriausiai paruošimo ir sudominimo principai pavaizduoti šeštame šv Jono Evangelijos skyriuje, kur pasakojama apie stebuklingą duonos padauginimą ir pašnekesį apie Eucharistiją. Minios protai buvo paruošti pašnekesiu apie jų akyse įvykusį stebuklą. Stebuklas įrodė dieviškąją galybę, kuri patenkina jų reikalus negirdėtu ligi šiol būdu ir iškelia Mokytojo autoritetą. Sužavėta tuo, ką yra mačiusi ir girdėjusi minia, seka jį į Kafarnaumą ir atsidėjus laukia jo tolimesnių pamokymų. Stebuklas, pagavęs jų mintį, galėjo sudaryti sąlygas paaiškinti apie dar įstabesnę ir galingesnę Duoną. Išeidamas iš materialinės ir gendamos duonos, kuria jie pasistiprino, Kristus kreipia jų mintį į dangiškąją Duoną, kuri turi maitinti jų sielas ir su kuria dieviškasai Mokytojas turėsiąs maitinti begalinę savo sekėjų daugybę.

B. *Kristaus mokymas Senojo Testamento šviesoje.* — Kristus dažnai primena, ko yra mokęs Senasis Testamentas, kad paruoštų savo klausytojus naujoms tiesoms suprasti. Jis nori

glaudžiai sujungti Senąjį ir Naująjį Įstatymą, kurį jis paskelbsiąs. Hebrajų Biblija, žydų ausyse, buvo neprilygstamas literatūroje kūrinys. Šiam šventam Rašte buvo jų protėvių istorija, Dievo paskelbtas Įstatymas ir daugelio amžių pranašystės. Užteko panagrinėti vieną jo lakštą, kad būtų galima paruošti klausytojų mintį naujoms idėjoms.

Kristus, įrodinėdamas savo mesianiškąją pasiuntinybę, dažnai kreipiasi į Senąjį Testamentą. Besiremdamas Senuoju Testamentu Jis parodo, kad šv. Jonas Krikštytojas yra Mesijo pirmatakas: „Nes jis yra tasai, apie kurį parašyta: Štai aš siunčiu tavo akivaizdoje savo angelą, kuris taisys tau kelią [1].“ Mokydamas Nazareto sinagogoje Kristus skaito kitą Senojo Testamento pranašystę, kalbančią apie jo mesianišką pasiuntinybę: „Viešpaties Dvasia ant manęs, todėl jis patepė mane ir siuntė mane nešti linksmą naujieną beturčiams, gydyti tuos, kurių širdys kenčia, skelbti atvadavimą belaisviams ir regėjimą akliems, išvaduoti sulaužytus, skelbti maloningus Viešpaties metus ir atsilyginimo dienas [2]“. Ir kada visų akys į jį buvo nukreiptos, Kristus, uždaręs knygas, pridūrė: „Šiandien įvyko šitie Rašto žodžiai, kuriuos jūs girdėjote [3]“. Kad jo asmenybė susilauktų gilesnės pagarbos, jis primena kai kuriuos Senojo Testamento asmenis: „Kaip Jona buvo tris dienas ir tris naktis bangžuvio viduriuose, taip žmogaus Sūnus bus tris dienas ir tris naktis žemėje [4]“. „Štai čia daugiau, kaip Saliamonas [5]“. Kita proga, paruošęs žydų mintis palyginimu apie vynuogyno šeimininką, kalbėjo: „Ar jūs niekuomet neskaitėte Raštuose: Tas akmuo, kurį statytojai atmetė, pasidarė kampinis akmuo; tai Viešpaties padaryta ir stebėtina mūsų akyse [6]?“ Evangelistai priduria nuo savęs, jog vyriausi kunigai ir fariziejai „žinojo, kad jis kalbėjęs apie juos“. Dėl to jie turėjo suprasti, kad Kristus skelbiasi esąs Mesijas „akmuo, kurį statytojai atmetė“. Pagaliau, norėdamas pabrėžti sunkią atsakomybę atmetusiems jo mokslą ir bausmę, kuri jų lauktų, Kristus primena Sodomos ir Gomoros likimą Abraomo ir Loto laikais [7].

Aiškindamas, kokios tobulybės privaląs siekti Mozės įstatymas, Kristus dažnai grįžta prie Senojo Įstatymo. Savo pamoksle kalne jis primena ne vieną Senojo Įstatymo įsakymą ir perkelia jį dvasioje į Sinai kalną, kur Viešpats pasirodė Mozei žaibuojant ir griaudžiant. Šito įvykio priminimas ruošia klausytojų mintį naujam ir tobulesniam įstatymui, kurį jis jiems paskelbia: „Jūs girdėjote, kad buvo seniau pasakyta,... bet aš jums sakau“. Šituo būdu nauja pamoka pritaikoma seniau žinomam turiniui, kad būtų suprantamas dabartinis pamoky-

[1] Matas, XI. 10.
[2] Lukas, IV. 18—19.
[3] Lukas IV. 21.
[4] Matas, XII. 39 - 40.
[5] Matas, XII. 42.
[6] Matas, XXI. 42.
[7] Matas, X. 15.

mas. — Kada fariziejai skundžia Kristaus mokinius — esą jie laužo įstatymą, skindami varpas subatos dieną, Kristus primena Senąjį Testamentą, kuomet Dovidas ir jo kunigai nutolę nuo įstatymo raidės reikalui esant ir niekas jų už tai nesmerkęs [1]. Jis nutildė veidmainių murmėjimą, pacituodamas Senojo Įstatymo tekstą; jis parodydavo jiems, kaip jie besididžiuodami griežtu įstatymų prisilaikymu, dažnai jie tuos įstatymus sau švelnino ir netiksliai taikė šventuosius žodžius: „Gerai pranašavo apie jus, veidmainius, Izaijas, kaip parašyta: Ši tauta garbina mane lūpomis, bet jų širdis toli nuo manęs [2]".

C. *Kristaus mokymas paremtas gyvenimo patirtimi.* — Kada Rašto žinovas klausia mūsų Viešpatį: „ką aš turiu daryti, kad įgyčiau amžinąjį gyvenimą?" [3]) Kristus jį siunčia į Senąjį Įstatymą: „kas parašyta įstatyme? ką ten skaitai?" Bet kada Rašto žinovas jį spiria sakydamas „kas yra mano artimas?" Kristus atsako konkrečiai, savo klausytojams visai suprantamai: „Vienas žmogus ėjo iš Jeruzalės į Jerichą. ir t. t." — Kas pasakyta apie šį atskirą atsitikimą, tas pasakytina ir apie kitus.

Kristus visuomet derina pamokymus prie savo klausytojų papročių, darbų, minčių ir jausmų. Kitaip nei graikų filosofai, kurie kreipdavosi į pribrendusius protus ir apsipratusius su abstraktiškais principais ir formulėmis. Mūsų Viešpats turėjo bendrauti su neišlavintais žmonėmis, dėl to jis nuolat vartoja paprasčiausius ir artimiausius dalykus kaip priemonę giliausioms tiesoms perduoti. Nors savaime tos tiesos buvo sunkiai suprantamos, betgi jos buvo prieinamos miniai dėl paprasto mūsų Viešpaties pavaizdavimo. Jo prakalbose mes randame palyginimus, paremtus tokiais artimais dalykais, kaip žemės produktai (medžiai, lelijos, vaisiai), gamtos reiškiniai (debesys, lietus, potvynis, vėjai), ir toki daiktai kaip žvakė, puodas, pinigas, lėkštė, vyno butelis ir tt. Ir nors Kristaus auditorija buvo labai mišri, jo klausėsi nelygių gabumų ir nevienodo pasiruošimo žmonės, tačiau vieniems čia buvo sakoma vienas palyginimas, ten kitiems kitas, ir galutinai visi suprasdavo jo pamokymus. Kadangi jo vaizdai buvo paimti iš žmogaus gyvenimo, tai parabolė buvo sėkminga mokymo priemonė; dėl to visa mokymo procedūra yra ši: nuo konkretiško prie abstraktiško, nuo žinomo prie nežinomo.

Taigi Kristus kalbėjo savo klausytojams apie aukščiausias ir tolimiausias tiesas kasdienio patyrimo, gyvenimiškumo šviesoje. Ūkininkams jis kalba apie vynuoges ir šakas; Galilėjos artojams apie žemę, sėklą ir piūtį, apie kviečius ir rauges; Judėjos piemenims apie aveles ir ganymą. Jis kalbėjo savo mokiniams, kad jie būsią žmonių žvejais, žemės druska, pasaulio šviesa [4]).

---

[1]) Matas, XII. 1—8.
[2]) Morkus VII. 6.
[3]) Lukas, X, 25.
[4]) Matas, V, 13, 14—16.

Norėdamas sukelti juose pasibiaurėjimą nuodėme, jis ragina verčiau paaukoti savo kūno sąnarį — akį, ranką ar koją — negu pastūmėti artimą į nuodėmę. Panašiai jis išsireiškia ir tada, kai sako, jog kas nors patsai būdamas kaltas privaląs atleisti ir kitam: „Kodėl tu matai krislą savo brolio akyje, o nematai rąsto savo akyje?" [1]) Norėdamas pamokyti savo Apaštalus nuolankumo ir paprastumo, Kristus pastatė į jų tarpą kūdikį ir tarė: „Iš tikrųjų, sakau jums, jei jūs neatsiversite ir nepasidarysite kaip kūdikiai, neįeisite į dangaus karalystę". [2]) Kalbėdamas jiems apie Dievo Apvaizdą, Kristus paprastai sako: „Žvilgterėkite į dangaus paukščius: jie nesėja, nei piauna, nei į kluonus nekrauna; ir jūsų dangiškasis Tėvas juos maitina. Argi jūs ne daug daugiau verti kaip jie? Įsižiūrėkite į lauko lelijas ir t. t." [3]) Nuo šitų konkretiškų pavyzdžių nesunku buvo pereiti į kilnias abstraktiškas tiesas.

Šitie keli pavyzdžiai vaizduoja amžiną psichologinį principą: „Nihil est in intellectu, quod prius non fuerit in sensu". Kadangi kiekvienas intelektualinis pažinimas pareina nuo jį lydinčio juslinio veiklumo, reikia ypač atsižvelgti į pastarąjį, kuomet dėstomas gilus ir dvasinis pažinimo objektas.

Be to, šitie trumpi palyginimai ir pavyzdžiai turi pastovesnės reikšmės. Kiekvieną kartą pamatęs gamtos objektą, prisimena Kristaus pamoką ir vis geriau supranta aiškintąją tiesą. Žvejas negali žiūrėti į savo tinklus, piemuo į savo avis, daržininkas į savo vynuogyną, neprisiminęs minčių, kurias sukėlė jo galvoje Kristaus palyginimai. Asociacijos keliu, paprasti dalykai dabar primena kilniąsias tiesas.

Kristaus mokiniai buvo įpratę matyti pro išviršinius gamtos pavidalus neregimus Dievo dalykus. Taip lavinamiems protams, kurie matė harmoniją tarp gamtos ir Apreiškimo, negalimi buvo konfliktai tarp mokslo ir tikėjimo. Gamtos studijų gretinimas su religija yra didžiausios svarbos dalykas moderniškoje katechetikoje. Juo labiau žengia gamtos mokslas, juo didesnis yra reikalas paremti juo religijos pamokas, kaip Kristus kad darė. Jei šito nepaisoma, yra pavojus, kad mokiniai, vėliau subrendę, gali įpulti į natūralizmą. Jie gali žiūrėti į pasaulį kaip į kažką pilnutinio, Kūrėjo pagalbos nereikalingo. Jei jie ir tikės, tai jų tikėjimas bus visiškai atskirtas ir tolimas nuo kitų mokslų.

D. *Pakartojimas.* — Pakartojimo principas yra labai vykusiai nušviestas tryliktame Šv. Mato Evangelijos skyriuje. Kristus, matydamas savo klausytojų tarpe visokių profesijų ir gabumų žmones, duoda vieną po kito palyginimą, kol galutinai visi supranta jo pamokymą.

Prie palyginimo apie sėjiką Kristus priduria dar šešis:

---

[1]) Matas, VII, 3.
[2]) Matas, VI, 26—29.
[3]) Matas, XVIII, 3.

Dangaus karalystė panaši į žmogų, kurs pasėjo į savo dirvą gerą sėklą.

Dangaus karalystė panaši į garstyčių sėklos grūdą.
Dangaus karalystė panaši į mieles.
Dangaus karalystė panaši į paslėptą dirvoje turtą.
Dangaus karalystė panaši į beieškantį gerų perlų pirklį.
Dangaus karalystė panaši į įleistą jūron tinklą.

Visi šitie palyginimai kalba apie dangaus karalystės svarbą. Atkartojimas nėra monotoniškas tos pat minties recitavimas, bet yra vaizduotei teikiamų idėjų laipsniavimas. Palyginimas su sėjiku nusako Dievo žodžio likimą įvairiose širdyse; antrasis vaizduoja blogio kontrastą, trečiasis aprašo įstabų Dievo karalystės prasiplatinimą žemėje; ketvirtasis rodo antgamtinę Evangelijos jėgą ir sėkmingumą; penktasis ir šeštasis pažymi dideles pastangas, reikalingas dangaus karalystei laimėti; paskutinis pastebi vertingus ir nevertingus narius karalystėje.

Tas pats pakartojimo principas tinkamai vaizduojamas šeštame šv. Jono Evangelijos skyriuje. Iš įstabaus gendamos duonos padauginimo Kristus kelia savo klausytojų mintis į dangiškąją ir negendamąją duoną. Besiklausdamas, kiek duonos galima būtų rasti, Kristus reikalauja tikėjimo kaipo įžanginės sąlygos. Beaiškindamas Jis eina toliau. Jis sakosi patsai esąs ta Duona ir visi turį ją daimtis. Dar toliau jis žengia, kuomet skelbia, kad ta Duona yra Jo paties kūnas ir kraujas. Toliau tiems, kurie dalinsis Jo kūnu ir krauju Kristus pažada amžinąjį gyvenimą. Suminėjęs „duoną iš dangaus" primena žydams stebuklingąją tyrų manną. Kristus ta proga pažymi skirtumą tarp duonų: mannos ir mūsų valgomosios duonos padariniai yra laikini, o naujosios Duonos — dvasiniai ir amžini. Šituo budu Kristus atsargiai pritaiko dalyką prie savo klausytojų ir neskelbia naujų nesuprantamų sąvokų. Su Eucharistija glaudžiai siejasi Atpirkimo doktrina, aukščiausios Aukos ir mistinio kūno doktrina. Bet šitų kilnių tiesų žydai tuo laiku būtų nesupratę, ir dėl to Išganytojas jų ir nemini.

E. *Paaiškinimas.* — Mūsų Viešpats, norėdamas giliau įspausti į klausytojų mintis skelbiamąsias tiesas, progai pasitaikius, aiškina įvairias palyginimo dalis, jų smulkmenas. Tuomet idėja esti gerai suprantama ir pasisavinama, jos prasmė pagilinama, kuomet aiškiai yra nustatyti santykiai tarp palyginimo ir jo aplinkumos, akcijos. Imsime, pavyzdžiui, palyginimą apie rauges[1]).

Laukas yra *pasaulis.*
Geras grūdas yra *karalystės vaikai.*
Raugės yra *tamsybių vaikai.*
Priešas, jas pasėjęs, yra *velnias.*
Piūtis yra *pasaulio pabaiga.*
Piovėjai yra *angelai.*

---

[1]) Matas XIII. 36 sqq.

Kaip surenkamos raugės ir sudeginamos ugnyje, panašiai visus papiktinimus angelai susirinksią iš jo karalystės ir įmesią į ugnies krosnį.

Kadangi mūsų Išganytojas yra mokęs suaugusius žmones, o ne vaikus, jis paprastai palyginimų neaiškino. Jo palyginimus mokiniai ilgainiui sugebėjo taikinti antgamtinėms tiesoms, kaip jis to norėjo. Jis juos laipsniškai vedė nuo žinomų dalykų prie nežinomų, nuo konkretiško vaizdo prie abstraktiškos tiesos, nuo vienos idėjos prie kitos, kol galutinai jie visiškai suprato Jo pamokymus. Palyginimų gale dėstomąją tiesą Kristus suima į trumpą posakį: „Ir taip paskutinis bus pirmasis ir pirmasis paskutinis. Daug yra pašauktų, bet maža išrinktų"[1]). „Taip bus džiaugsmo danguje dėl vieno nusidėjėlio darančio atgailą daugiau, nekaip dėl devynių dešimtų devynių teisiųjų, nereikalingų atgailos"[2]). „Nes kiekvienas, kurs save aukština, bus pažemintas, ir kas save žemina, bus paaukštintas"[3]). „Kiekvienam turinčiam bus duota, ir jis apsčiai turės; iš to gi, kurs neturi, bus atimta net ir tai, ką jis turi"[4]). „Eik ir tu panašiai daryk"[5]).

F. *Pritaikymas.* — Mūsų Išganytojas nuoširdžiai trokšta, kad dieviškoji tiesa įsikūnytų ir pataptų mūsų būtybės dalimi Dieviškojo žodžio sėklą turi pasisavinti siela ir duoti šimteriopą vaisių. Teisingasis turi gyventi tikėjimu: „Ne vien duona žmogus yra *gyvas;* bet kiekvienu žodžiu, kurs eina iš Dievo burnos [6])". Mūsų tikėjimas privalo reikštis ne tik žodžiais, bet taip pat ir darbais: „Ne kiekvienas, kurs man sako: „Viešpatie, Viešpatie!" įeis į dangaus karalystę, bet kas daro mano Tėvo valią [7])". Visų pirma, mūsų tikėjimas turi pasireikšti Dievo ir artimo meile, nes „nuo tų dviejų įsakymų pareina visas įstatymas ir pranašystės [8])". Meilė, savo ruožtu, privalo remtis auka ir atsižadėjimu: „Kas nori eiti paskui mane, tas teatsižada savęs, ima kasdienį kryžių ir seka mane [9])".

Neįsigyvenusi šituo būdu tiesa mūsų mintyse ir širdyse ir nedavusi vaisių, smerks mus paskutinėje dienoje. „Kiekvienas medis, neduodąs gerų vaisių, bus iškirstas, ir į ugnį įmestas [10])".

Kalbėdamas apie nevaisingą fygos medį, Kristus sako, kad savininkas kreipiasi į daržininką šitaip: „Štai jau treji metai kaip ateinu ir ieškau vaisių ant šito fygų medžio, ir nerandu. Iškirsk tad jį, kam dar žemę užima? [11])"? Gal niekur kitur

[1]) Matas, XX, 16; XXII. 14.
[2]) Lukas, XV. 7.
[3]) Lukas, XVIII. 14.
[4]) Lukas, XIX. 26.
[5]) Lukas, X. 37.
[6]) Matas, IV. 4.
[7]) Matas, VII. 21.
[8]) Matas. XXII. 40.
[9]) Lukas, XIX. 23.
[10]) Matas, III. 10.
[11]) Lukas, XIII. 7.

mūsų Viešpats taip griežtai neišsireiškia, kaip palyginime apie talentus: „Nelabasis tarne ir tinginy, tu žinojai, kad aš piaunu, kur nesėjau, ir renku, kur nebarsčiau, taigi, tau reikėjo įduoti savo pinigus bankininkams, ir sugrįžęs aš juk būčiau gavęs kas mano su palūkanomis. Taigi, atimkite iš jo talentą ir duokite tam, kurs turi dešimtį talentų.. Ir nenaudėlį tarną išmeskite lauk į tamsybes [1])“.

Apreiškimą mes esame gavę ne tik tam, kad patobulintume savo protą ir padaugintume savo žinias, bet taip pat, visų pirma, kad pakeistume savo širdį ir valią [2]).

---

[1]) Matas, XXV. 26—30.

[2]) Cfr S. P. Raue, Christus als Lehrer und Erzieher, Freiburg Br. 1902; Kehrein, Geschichte der Erziehung und des Unterrichts, Paderborn, 16 Verl., 1922; L. de Grandmaison, Jésus Christ, 2 vol. Paris, 1929, J. Marique, History of Christian Education, New York City, 1926.

VI. SKYRIUS.

Švento Sulpicijaus metodas.

Įžymiausias katechizacijos atgaivintojas ir skleidėjas Prancūzijoje yra kun. M. Olier, šv. Vincento Pauliečio mokinys ir draugas. Didelė Paryžiuje šv. Sulpicijaus parapija, kurią jis paėmė 1642 m., buvo tikra nedorovės pelkė (l'égout de Paris). Tai buvo labiausiai ištvirkusi parapija ne tik Prancūzijos sostinėje, bet ir visame krikščionių pasaulyje. Bedieviai, ištvirkėliai, visa, kas tik buvo pagedusio, rado čia sau vietą. Žmonės buvo taip pasileidę, kad bemaž nebuvo vilties juos pataisyti.

Bet kun. Olier pasitikėjo Dievo gailestingumu. Jis pradėjo skleisti Evangelijos mokslą katechizuodamas ypač jaunuomenę. Dorovinis ištvirkimas ėjo lygiagrečiai su religine ignorancija. Kelis katechizacijos kursus Olier įsteigė šv. Sulpicijaus bažnyčioje ir apie dvylika kursų kitose parapijos vietose. Kiekvieniems kursams vadovavo du kunigų seminarijos klierikai. Šito kunigiško Olier ir jo įpėdinių uolumo vaisius buvo tas, kad šv. Germain priemiestis laipsniškai kitėjo, ir šlykštus Babilonas virto žydinčiu religinio gyvenimo centru.

Šv. Sulpicijaus katechizacijos pamokos ir šiandien prisilaiko tų pačių dėsnių, tų pačių papročių, kurie susidarė ilgo patyrimo dėka, kaip ir kun. Olier bei jo garbingų bendradarbių laikais. Jų įtaka išėjo iš šv. Sulpicijaus parapijos ribų, pasiekė kitas Prancūzijos diecezijas ir net užsienį. Tiesa, negalima visur tuo pat budu organizuoti katechizacijos pamokų; reikia atsižvelgti į vietos reikalavimus, individualinius katecheto ir vaikų sugebėjimus. Sulpicijaus metodas buvo sudarytas ypatingose sąlygose ir dėl to nėra taikomas mūsų mokyklai. Bet, jei mes nekreipsime dėmesio į atsitiktinius ir antraeilius metodo dalykus, mes greit pastebėsime, kad esminiai ir pirmaeiliai principai tinka ir musų dienų mokyklai mokant religijos.

Šv. Sulpicijaus metodas siekia ne tik vaikus išmokyti. Jam svarbu visų pirma paveikti jų širdis, kad jos mokėtų mylėti Dievą ir Jėzų Kristų, išrauti iš jų sielos ydas, įkvėpti jiems pasibaisėjimą blogiu ir gėrio meilę. Šito aukšto idealo negalima pasiekti sausa ir šalta pamoka, nors ir kažin kaip ji būtų paruošta. Šv. Sulpicijaus metodas kombinuoja ir vertina kai kuriuos paprastus lavinius, kurie, kaip patyrimas yra išrodęs, vaikus sudomina ir džiugina, ir stipriai suriša su religija ir katechizmu. Svarbiausi laviniai, tikrasis katechizacijos pagrindas, yra šie: katechizmo teksto recitavimas, pamokymas, Evangelijos ir homilijos skaitymas. Antraeiliai irgi svarbūs, kaip ir pirmieji:

giesmės ir maldos, pastabos. Tuo pat metu įvairūs pažymėjimai ir atrakcijos paįvairina pamoką ir palaiko vaikų norą tarp savęs lenktyniuoti[1]).

I. Paklausinėjimas.

Pagiedojus du ar tris himno posmus, imama kartoti katechizmas ar klausinėti. Katechetas šaukia vaiką vardu ir pavarde. Vaikas tuojau atsistoja, persižegnoja, tardamas žodžius garsiai, ir atsakinėja į katechizmo klausimus. Svarbu žinoti vaiko vardą ir pavardę ir ištarti juos taisyklingai. Jei katechetas pasako netikrą vardą, klasė pradeda šypsotis, vaikas susigėdina, ir jam kyla nepasitenkinimas pamoka. Jei vaikas turi juokingą pavardę, ne reikia jo šaukti viešai; geriau paklausti pirma šalimais sėdintį mokinį ir tik paskum kreiptis, sakant: „kaimynas".

Klausinėti reikia greitai ir gyvai. Vieną vaiką klausinėdamas, katechetas jau turi pasiruošti kitą klausimą ir prisiminti vardą ir pavardę kito vaiko, kurį nori paklausti. Gerai neatsakęs vaikas gali būti klausiamas antrą kartą, tuo patikrinama, ar jis atsimena kito duotąjį atsakymą. Galima ir vėl jį klausti, jei duotas sunkus klausimas, į kurį tegalėjo atsakyti tik gabesnis; šita privilegija, suteikta pažangesniems, gali pažadinti kitų didesnį dėmesį, kad ir jie savo ruožtu galėtų pelnyti „dažniau klausiamų" vardą. Jei vaikas yra išdidus ir gerai atsako, reikia tuoj duoti sunkesnį klausimą, į kurį jis negalėtų atsakyti, kad tuo būdu jis suprastų ne viską žinąs. Tačiau nereikia atimti vaikams drąsos žiauriu barimu; retkarčiais naudinga duoti labai paprastą klausimą (į kurį pakaktų atsakyti taip arba ne) ir tuojau žodeliu pagirti.

Šv. Sulpicijaus ketechizmo pamokose vartojami trys būdai varžytynėms vaikų tarpe paskatinti:

1. *Pagyrimas.* Sumanus katechetas gali šituo būdu paskatinti stropius ir nestropius mokinius lenktyniuoti.

2. *Geri pažymiai.* Katechetas paskelbia kiekvieno vaiko gautąjį pažymį ir įrašo jų vardus į žurnalą. Rašomi taip pat gero elgesio pažymiai.

3. Gerų taškų žaidimas (jeu de bons points). Katechetas duoda mokiniui trumpų ir aiškių klausimų seriją apie kurią nors pagrindinę religijos tiesą, kad šituo būdu tiesa giliau įsmigtų į mokinių protus ir širdis. Mokinys turi pasižymėti gerais pažymiais — 4 ar 5. Klausimas duodamas vienas po kito atsižvelgiant į mokinio gabumą. Klausinėjimas esti gyvas, einąs ligi ginčo, tartum, dvikovos. Šioje kovoje sumanus mokinys spiriamas kiek galima toliau. Jei katechetas moka palaikyti su-

[1]) Susipažinti su tuo metodu galima iš šių veikalų: J. Bricout, L'Enseignement du Catéchisme en France, Paris, 1922 — P. Boumard, Formation de l'Enfant par le Catéchisme, 2 vol., Paris, 1927. — Dupanloup, Methode générale de catéchisme, 1862, Paris, (vol. I, II, III) Ch. Douniol Ed. — Mano rašyta „Tiesos Kelyje" 1930 m. n. 6, p. 353 — 363.

sidomėjimą, visa auditorija įtemptai seka šitą dvikovą laukdama, kas laimės. Laimėjęs mokinys gauna *bon point*, šventąjį paveikslėlį. Retkarčiais, paįvairindamas tą lavinį, katechetas suruošia šitą žaidimą (pratybas) kelių mokinių tarpe. Kad žaidimas būtų sėkmingas, katechetas paruošia raštu duodamus mokiniams klausimus. Jis privalo būti iniciatyvos žmogus ir žinoti, kaip paįvairinti klausimus, kad išvengtų monotoniškumo. Ypač jis turi vengti tuščių ir subtiliškų klausimų, kurie galėtų sukelti mokinių protuose pavojingą smalsumą ir abejones tikėjimu.

II Pamokymas.

Šitame lavinyje katechetas turi nukreipti vaikų dėmesį, ypač labai išsiblaškusių, į dėstomąjį dogmos ar moralės objektą Aiškindamas abstraktišką tiesą ar paslaptį, jis turi pasiekti mokinių jaunąjį ir lakųjį protą ir ją įspausti jų atmintyje. Pagaliau katechetas turi padaryti šitas tiesas brangias vaikų širdžiai ir privesti juos prie to, kad didžiosios tiesos virstų jų elgsenos dėsniu. Kad pamokytų, kaip reikiant, katechetui tenka išlaikyti šitos taisyklės:

1. *Trumpumas.* — Neaprėžta, ilga, smulkmeninga kalba apskritai yra mažo pasiruošimo požymys. „Kai vynmedis turi daug šakų, rašo šv. Pranciškus Saleziętis, tuomet jis duoda mažai vaisių." Vaiko mintis, sako Fénelon, panaši į indą su siauru kakleliu, kurį tegalima pripildyti lašas po lašo. „Tikėk man, sako šv Pranciškus Salezietis Belley vyskupui, aš sakau iš patyrimo: juo daugiau tamsta pasakai, juo mažiau jie atsimena, juo mažiau kalbi, juo daugiau jie pasinaudoja, apkraudamas savo klausytojų atmintį, tamsta jas silpnini, panašiai kaip lempa gęsta, per daug pripilta alyvos, arba kaip sunyksta augalai, per daug palaistyti vandeniu."

2. *Aiškumas.* — Katechetas turi ne tik žinoti viską, ką jis nori pasakyti, bet turi sugebėti save patį pastatyti į klausytojų tarpą. Jis turi vengti miglotų posakių. skambių žodžių, perdėjimų, digresijų, įterptinių sakinių ir visų techniškų išsireiškimų. Jis privalo vengti visų terminų, kurie klausytojams nieko nepasako, atsimindamas, kad vaikai paprastai nelabai mėgsta prašyti, kad paaiškintų. Dievo žodžiui pagarba, antra vertus, draudžia katechetui vartoti vaikiškus juokus, nerimtas patarles ar gramatiškai netaisyklingus posakius.

3. *Metodas.* — Trumpai ir aiškiai pakartojęs paskutinės pamokos objektą ir svarbiausias jo dalis, katechetas privalo tuo pat aiškumu ir neskubėdamas paskelbti naujos pamokos objektą ir jo dalis. Patys mokiniai turi pažinti metodą ir sekti katechetą, turėdami prieš akis dėstomo dalyko suskirstymą. Kitaip, katechetas tekankintų jaunus protus; veltui jis norėtų, kad jį pasektų ir žinotų, kurį dalyką jiems aiškina, ar suprastų, ką jis jiems kalba.

4. *Įrodymai.* — Nenaudinga daug įrodinėti. Nuo to vaikų galvose pasiliktų mišinys. Vieno ar dviejų — daugiausia trijų įrodymų — pakanka. Labiausia neginčijami įrodymai yra imami iš Šv. Rašto; kai mes naudojamės šitais argumentais, tai patsai Dievas kalba. Paskui katechetas gali panaudoti Tėvų posakius, bet iš jų reikia tuos parinkti, kurie yra trumpi, aiškūs ir įtikiną, pavyzdžiui: „Tas, kurs tave leido be tavęs, neišganys tavęs be tavęs." (šv. Augustinas). Pagaliau, sėkmingai kartais veikia paprastas ir tvirtas proto įrodymas.

Įrodinėdami, mes privalome dažnai naudotis palyginimais ir parabolėmis, kurios taiko į jusles; palyginimai turi būti trumpi, tinkami ir aiškūs. Trys yra palyginimų šaltiniai: gamtiniai ir dirbtiniai daiktai, kurie jusles užgauna, Šv. Raštas ir gerai parinkti gyvenimo pavyzdžiai. Tačiau neprivalome duoti ir per daug palyginimų. Palyginimus reikia taip pasakoti, kad klausytojai susidomėtų. Pagaliau, jų formą reikia keisti: gilų įspūdį vaikams palieka Šv. Rašto, šventųjų gyvenimo, pasaulinės, bažnytinės istorijos pavyzdžiai. Nevartotina dialogų istorijos asmenų tarpe, nebent jie yra užrašyti Šv. Rašte, arba jei bent jie galėtų būti apytikriai.

5. *Pritaikymas* — Labai svarbi priemonė vaikų dėmesiui paskatinti (nors ji dažnai užmirštama). Reikia išjudinti mokinių aistras ir pakreipti jas į dorybę ir tiesą taip stipriai, kaip jos linksta prie ydos ir klaidos. Katechetas turi atydžiai stebėti savo jaunąją auditoriją, studijuoti jos jausmus, skaityti jos širdžių polinkius, kad vaikai to net nepastebėtų.

Dvejopai galima mokyti. Vienas mokymo būdas yra tolydinis pasakojimas. Nepritytęs katechetas neprivalo imtis šito metodo, nes jis nesugebės palaikyti vaikų dėmesį ilgesnį laiką; be to, vaikai nesibijo klausiami, ir todėl daugelis neklauso, apie ką kalbama, ir nesistengia katecheto pasekti. Antras — galima dėstyti dažnais paklausimais. Kai pamokos objektas ir jo dalys papasakotos, vienas mokinių jas pakartoja. Tuomet katechetas dėsto pirmąją pamokos dalį su įrodymais. Kai pabaigia, kviečia kelis vaikus, kad jie įrodymus pakartotų. Paskui katechetas eina prie antros dalies, kurią mokiniai taip pat pakartoja. Šita tvarka yra sėkmingesnė, nes ji palaiko gyvą vaikų dėmesį, ir jie du kartu išgirsta pamoką. Kad nebūtų monotoniška, pakartoti reikia trumpai ir įdomiai.

III. Evangelija.

Sulpicijaus metodo sekėjai stebi vaikų švintantį protą, kad nukreiptų jų mintis į Evangeliją ir Šv. Rašto studijomis pašvęstų jų ankstyvuosius atsiminimus. Šv. Rašto istorija tiesia pagrindą tvirtam ir sąmoningam tikėjimui, plečia maldingumo jausmus nesugadintoje širdyje. Dėl to visose šv. Sulpicijaus pamokose vaikai mokomi skaityti ir su didele pagarba pakartoti dienos Evangeliją, kuri eina homilijai tekstu ir pagrindu. Kate-

chizuojant vyresniuosius (ištesėjimo katechizmas), retkarčiais imamas vienas kuris evangelistas ir per ištisus metus aiškinamas nuo pradžios ligi galo.

Vyriausias homilijos uždavinys—suformuoti vaikų sąžinę ir karštais, tvirtais žodžiais sukelti jaunose sielose Dievo baimę. Homilijoje keliamos dorovinės Evangelijos idėjos, rodomas gyvasis, veikiąs ir kalbąs Išganytojas, atskleidžiama Jo asmenybė su visomis smulkmenomis. Visi dorovės pamokymai glaudžiai jungiami su Kristumi, su Jo dieviškąja valia, kad vaikai išmoktų mylėti dieviškąjį Mokytoją. Pagrindinės tiesos, didžiosios dorybės ir nuodėmės — esti dažniausios homilijai temos. Vaikai raginami vengti progų nusidėti, suvaldyti savo aistras, taisytis net iš mažų ydų, išrauti savo blogus įpročius. Kad gautieji pamokymai įsmigtų, reikia tas pačias tiesas dažnai kartoti, tik vis kitokia forma.

IV. Giesmės.

Iš antraeilių lavinių—giesmės, himnai paprastai palieka vaikų sieloje gilų įspūdį. Gerai giedamas himnas dažnai labiau padeda vaikui atsiversti, negu karščiausi paraginimai. Nekalbant, kad giesmė yra malda, ji turi dvejopą didelę vertę mokant religijos, būtent: ji pamoko ir paskatina. Visas tikėjimo tiesas, visus didžiuosius dorovės įsakymus, visus stipriausius motyvus, kurie šalina mus nuo pikto ir stumia prie gero, randame bemaž kiekviename giesmyno puslapyje. Begiedodami tuo pačiu metu, daro įvairius religijos aktus — tikėjimo, vilties, meilės, gailesčio aktus ir gerus pasiryžimus. Šventąsias giesmes giedodamas, kiekvienas save moko ir ragina, kaip sako šv. Povilas (Kolos., III. 16), žodžiams padeda galinga muzikos įtaka, paveikdama jusles, vaizduotę, jausmus — visą būtybę. „Giedant himnus, sako vysk. Dupanloup, aš galėdavau kartais šį tą padaryti su vaiku, iš kurio jau maža bebuvo galima tikėtis. Kai mums sunku būdavo dirbti su visa pirmosios komunijos katechizmo klase, kai didysis jaunųjų sielų darbas neatitiko mūsų troškimų, mes padaugindavome ne tik savo uolumą, bet taip pat stengdavomės juos išmokyti gerai giedoti himnus" [1]). Vaikai, suprantama, turi suprasti giesmes, matyti jų grožį ir pajusti jų jėgą ir įkvėpimą.

V. Malda.

Vienas didžiausių katecheto dvasinių patarnavimų vaikams — išmokyti juos melstis kaip reikiant. Jei vaikai gerai meldžiasi, jie niekad neužmirš šventų tikėjimo tiesų: nesiliausjomis sąmoningai gyvenę. Jei jie meldžiasi netobulai ir nekarštai, jie visuomet neteks kai kurių malonių ir Dievo palankumo. Ir atvirkščiai; beaugdami jie gali sunykti, bet anksčiau ar vėliau

---

[1]) Op. cit., 183.

jie grįš į Dievo namus ir bus išganyti. Dėl to paprastosios ir liturgiškosios maldos reikšmė turi būti jiems išaiškinta. Ir iš jų pačių tenka reikalauti, kad išaiškintų kiekvieno žodžio prasmę. Tik šituo būdu išmoksta melstis, ir jų protas ir valia atsiliepia į maldoje pareikštas mintis, pasiryžimus; jų širdis paseks jų ausis ir liežuvį; jie įeis į maldos dvasią, ir pati malda juos apvaldys.

VI. Įspėjimai.

Keli katecheto žodžiai prieš maldą ar po jos, pamokos pradžioje ar gale čia vadinami įspėjimais, arba pastabomis. Įspėti, pastabas daryti tenka dėl paties katechizmo, vaikų paklaidų, jų ydų ir dorybių, esminės krikščioniškojo gyvenimo praktikos, vaikų pareigų tėvams. Čia vaikai sveikinami už pažangą, peikiami už apsileidimą, tinginiavimą, neatėjimą į pamokas ir t. t. Šituo laiku iškeliami maži sąžinės atsitikimai.

Norint ką įspėti, reikia gerai prisiruošti, turėti tam tikrą planą. Dažnas ir paprastai visiškai nelauktas, savo laiku tartas kam reikia įspėjimo žodis turi didelės vadovaujamosios ir taisomosios reikšmės. Nelengva įspėti, reikia didelio takto, kad pataikytum, kur reikia, kad nugalėtum tokią ar kitokią kliūtį, kad supurtytum susnūdusią sielą. Tai yra tam tikra dvikova su blogybe, taip reikalinga ir neišvengiama, kurią tačiau laimi tik įgudęs katechetas.

VII. Katechizmo pamokos padažas.

Kad būtų galima visiškai atlikti katechizacijos uždavinį, retkarčiais reikia pamokas ir lavinius „pagardinti“ tam tikru „prieskoniu“, paspalvinti. Šitoks padažas atgaivina ir pradžiugina auklėtinius. Vaikai yra labai jautrūs maloniems įspūdžiams, tam, kas meilu ir žavinga. Jų prigimtis paprasta ir atvira. Nesunku pasiekti jų širdis ir vaizduotę. Pirmieji nemalonūs įspūdžiai katechizacijos metu gali palikti nenugalimą religijos nemėgimą. Jie gali klaidingai įsivaizduoti, kad krikščioniškasai mokslas yra kietas riešutas, sausas ir šaltas, gyvenimui svetimas formulių rinkinys.

Šv. Sulpicijaus metodo siūlomos priemonės pamokoms paįvairinti yra šios:

1. *Dovanos.* — Dovanos padeda laimėti vaikų širdis ir paraginti juos prie gero. Dovanų dalinimas (šventųjų paveikslėliai, knygos, medalikėliai ir t. t.) ir pati pamoka esti maloniai atsimenama. Atsakymai, už kuriuos vaikai laimėjo dovanas, giliai įsispaudžia jų atmintyje. Šv. Pranciškus Salezietis dovanas labai vertina. Nuo jų žymiai pareinanti mokslo pažanga. Jis buvo papratęs savo kišenėje nešiotis mažas dovanėles. Kardinolas Belarminas elgėsi taip pat.

2. *Šventės.* — Ypatingai švenčiamos yra katechizuojamų vaikų Kūdikėlio Jėzaus, Šventosios Šeimynos, Visų Šventųjų, Nekalto Prasidėjimo ir šventųjų bernelių šventės. Šitos šventės

nutraukia pamokų monotonišką vienodumą ir sukelia mokinių uolumą. Šventei prisiartinus, bažnyčia ir altorius papuošiami taip, kad galėtų žavėti vaikus ir palikti jiems malonių atsiminimų. Šitokia proga vartojamas vienas iš šių lavinių:

a) *Bilietai* — skaitomi ir aiškinami. Šitie bilietai — įstabus Pére Romillon, įžymaus katecheto, išradimas — yra trumpos krikščioniškos refleksijos, sudarytos klausimų ir atsakymų forma, apie šventės charakterį, istoriją ir objektą. Jas skaito pasižymėję mokiniai (kartais apsitaisę kaip angelai, nešą raštą iš dangaus), paskui vienas kunigų trumpai aiškina su moraline išvada ir praktišku pritaikymu. Bilietai esti trumpi ir precizuoti, rūpestingai parašyti ir paskaityti. Tą pačią dieną paskaitoma ne daugiau kaip šeši bilietai [1]).

b) *Dialogai.* Šitas lavinys ypač domina vaikus. Jis apima maldingumo, dogmos, dorovės dalykus. Čia patys vaikai pareiškia, ką jie mano apie tam tikrą objektą, kaip jį aiškina, kuo jie labiausiai stebisi žiūrėdami į Šventojo gyvenimą.

c) *Konferencijos.* Šis lavinys traktuoja religinį objektą priekaištų ir atsakymų forma tarp dviejų katechetų. Kad nebūtų pavojaus suklaidinti auditoriją, diskutuojamas dalykas iš anksto yra tinkamai paruoštas. Taip pat nedera nieko sakyti, kas galėtų sumažinti Dievo namų ir Jo žodžio pagarbą. Klausimai neturi būti subtiliški, ir priekaištai atsimenami ne lengviau kaip patys atsakymai. Priekaištai liečia ne pačią tiesą, bet reikalingus paaiškinti abejojamus dalykus.

VIII. Lenktyniavimas.

Jaunosios širdys ypač yra jautrios lenktynėms. Savimyla yra natūralus vaikų ir suaugusių palinkimas; abiem atvejais jis yra tam tikra pavydo forma. Šitą aistrą, tinkamai normuojamą, galima panaudoti prieš įgimtą vaikų tinginį ir ištižimą. Šv. Jeronimas, laiške apie jaunuolės auklėjimą, pataria jai turėti draugę, kuri sukeltų jos pavydą, paskatintų jos susnūdusią energiją prie gero [2]). Bet, kaip sako Fénelon, mes turime vaikus skatinti nesvaigindami jų išdidumo, įprasmindami jų veikimo motyvus.

1. *Katechizmo klasės viršilos.* — Kiekvienoje katechizmo klasėje yra įvairūs viršilos, parinkti iš vyresniųjų mokinių, kurie turi tam tikras pareigas, naudojasi tam tikromis privilegijomis ir užima garbingesnes klasėje vietas. Tai žadina varžymąsi mokinių tarpe ir kelia norą šitą garbę pasiekti. Patys tėvai didžiuo-

---

[1]) Katechetas duoda vaikui klausimą; vaikas atsako skaitydamas bilietą Vyskup. Dupanloup, *op. cit.*, 82, nurodo mums skaitytinus bilietus Kūdikėlio Jėzaus šventei: 1. Kokią šventę jūs minite taip iškilmingai? 2. Kodėl Kūdikėlio Jėzaus šventė parinkta katechizmo besimokantiems? 3. Kuriomis Kūdikėlio Jėzaus dorybėmis jūs galite pasekti? 4. Kaip Kūdikėlio Jėzaus pavyzdys moko jus klusnybės. 5. Ar paslėptas ir nuošalus Jėzaus iš Nazareto gyvenimas nemoko jus mylėti nuolankumą ir darbą? 6. Kurias mintis jūs parsinešite iš šios šventės?

[2]) Ad Gaudentium de Pecatulae infantulae educatione.

jasi, matydami savo vaikus kylant į kurią nors aukštesnę vietą. Tačiau negalima šitoms pareigoms skirti mokinį, kurs praleidžia pamokas ar į jas vėluojasi; kurie neišmoksta pamokos ar atsakinėja silpnai; kurie yra nemandagūs ir šiurkštūs, kurie kalbasi su kaimynu ar juos ragina šnekėtis; kurie, pagaliau, duoda progos nusiskųsti mokytojams ar tėvams, nes jie davė blogą pavyzdį kitiems.

Viršilos ar seniūnai renkami ne visam laikui, bet po tam tikro laiko keičiami; tai ir vėl proga lenktyniuoti.

2. *Analizė.* — Analizė yra išnagrinėjimas raštu pamokos, paruoštos namie iš užrašų pamokos metu. Ją taip pat vadina *diligence* — stropumu, nes šitas darbas ypač pareina nuo mokinio stropumo sekant katechizmo pamokas. Vaikai, kurie tiksliai užsirašinėja, paprastai stropiai lanko pamokas ir klauso atsidėję. Tiesioginis paties vaiko bendradarbiavimas religinėje formacijoje esti įvertinamas stropumo pažymiu.

Vaikas, rašydamas analizę, nuodugniau susipažįsta su savo dalyku. Jei nagrinėjama, sakysim, kokia nors yda, kurią pats vaikas turi, jis žiūrės į ją su skaudama širdimi ir pasibiaurėjimu. Analizės visuomet baigiasi išvadomis ir malda: išvada, kurios jis pats reikalingas, plauks iš jo paties sielos; malda, kuri, gal būt, ilgai snūduriuoja jo dvasioje, dabar prasiverš ne tik iš lūpų, bet ir iš širdies. Šituo būdu vaikas pratinamas įeiti į didįjį krikščioniškojo gyvenimo darbą. Jam pradeda švisti didžioji dvasinio gyvenimo paslaptis.

Įvairaus dydžio ir spalvos antspaudas, prispaustas prie pirmojo analizės puslapio, rodo įvairius atsižymėjimo laipsnius. Didysis antspaudas, garbės antspaudas, duodamas kiekvienu atžvilgiu geriausiam rašto darbui. Reikia paisyti ar vaikai savo analizės neišrašė iš knygos ir ar tėvai nėra jos padiktavę. Katechetas visuomet turi taisyti rašto darbą. Jam turi rūpėti, ar vaikai gerai suprato jo pamoką.

3. *Paveikslėlių dalinimas.* — Penkis ar šešis kartus metuose stropiausiems mokiniams dalinami paveikslėliai. Prieš dalindamas, katechetas nagrinėja paveikslėlio turinį, daro pamokomąją išvadą.

4. *Iškilmingas dovanų dalinimas.* — Kiekvienais metais kiekvienoje katechizmo klasėje iškilmingai įteikiamos dovanos. Šita priemonė, be abejo, paskatina vaikus būti uolesnius. Dovanos dalinamos su tam tikra išviršine pompa ir iškilmingomis aplinkybėmis. Kurs nėra laimėjęs dovanos, gauna kokį nors gražų paveikslą su klasės antspaudu ir pažymėjimu. Visi eina iš tokio posėdžio patenkinti, laimingi ir padrąsinti kitiems metams.

5. *Klebono vizitas.* — Jei klebonas patsai negali katechizuoti, retkarčiais bent aplanko katechizuojamus. Vaikai stropiau mokosi, žinodami kleboną atsilankysiant, net klausinėsiant, ir norėdami savo atsakymais pasižymėti.

6. *Bausmės* vartojamos labai retai ir taktingai. Vaikai turi būti įsitikinę, kad mums labai skaudu juos bausti, kad mes tai darome, tik norėdami jų gerovės ir juos tikrai mylėdami.

IX. Katechizmo klasių suskirstymas.

Šv. Sulpicijaus metodas priėmė tokį katechizmo klasių padalinimą, kurs remiasi amžiaus, aplinkybių ir mokinių reikalų skirtumais.

1. *Mažasis katechizmas* skiriamas vaikams nuo šeštų ar septintų ligi dešimtų metų. Jo turinį sudaro biblinė istorija ir Jėzaus Kristaus gyvenimas. Jis ruošia vaikus prie pirmos privatinės komunijos.

2. *Pirmosios iškilmingosios komunijos katechizmas.* — Vaikai neturį dešimties metų, neprileidžiami prie šito katechizmo. Su katechizmo tiesomis mokiniai supažindinami pagal visas šv. Sulpicijaus metodo smulkmenas.

3. *Savaitinis katechizmas.* — Prieš prileidžiant prie pirmosios (iškilmingosios) komunijos, sudaromas sąrašas vaikų, einančių prie Dievo stalo. Šito katechizmo pamokos esti maždaug per tris mėnesius po du kartu savaitėje.

4. *Perseveranso (ištesėjimo) klasės katechizmas.* — Šio katechizmo uždavinys yra patikrinti, kiek vaikai ištesėjo po pirmosios iškilmingosios komunijos, supažindinti plačiau ir nuodugniau su krikščioniškuoju mokslu ir įkvėpti jiems dorybių meilę ir norą jas praktikuoti. Silpnesnieji gali prarasti Dievo malonę, susidūrę su blogais pavyzdžiais; svarbu tad sustiprinti juose gerus įpročius, kurie jiems įdiegti vaikystės metais. Pamokslai negali patenkinamai atsiekti šito tikslo, nes dažniausiai jie neliečia jaunuolio ar jaunuolės gyvenimo problemų.

Perseveranso katechizacijos pamokos paprastai trunka trejus metus. Šito laiko turėtų pakakti, atsimenant, kad jie turi metuose trisdešimt pamokų, neskaitant vasaros ir švenčių.

Pirmaisiais metais dėstoma dogma, antraisiais dorovės mokslas, trečiaisiais Sakramentai ir liturgika. Perseveranso katechizmo klasė stengiasi kiekvieną mėnesį eiti išpažinties; turi dažnas rekolekcijas.

Katechizmo klasės *vieta*, tenka pastebėti, turi ypatingos reikšmės, šv. Sulpicijaus metodo prisilaikant. Jėzaus Kristaus mokykla, kurioje vaikams praskleidžiamos amžinojo gyvenimo paslaptys, turi šitą tikslą atitikti.

Jei nėra patogios vietos bažnyčioje, mokoma zakristijoje, ar didesniame klebonijos kambaryje, ar mokykloje. Vieta turi būti dirbamam darbui tinkamai paruošta. Mūsų Išganytojo paveikslas, krucifiksas, Panelės Marijos, šventųjų paveikslai turi būti gražūs ir papuošti. Jei tik galima, turi buti mažas, tinkamai paruoštas altorius, statulos, kiti papuošalai. Šitie objektai prikala vaikų dėmesį maldos metu ir malšina jų judrumą.

Pagaliau, šv. Sulpicijaus metodas stato kai kuriuos reikalavimus katechetui, kad jo darbas būtų sėkmingas ir pašvęstų vaikų sielas. —

1. *Vaikų meilė ir mandagumas.* — Jie turi vengti žiaurumo ir storžieviškumo. Ne jėga, bet meiliu įtikrinėjimu ir tėvišku jautrumu galima laimėti vaikų širdis ir palenkti jų valią prie Kristaus.

2. *Uolumas besirūpinant vaikų išganymu.* — Katechetas privalo mylėti vaikus gryna ir antgamtine meile; dirbti atsidėjęs, turėdamas galvoje jų išganymą. Su silpnais jis yra silpnas; jis yra visiems viskas, kad visus galėtų laimėti. Tai tegalima padaryti gaivinamam tikro uolumo, kurs sugeba pasipriešinti kiekvienai ydai, pašalinti kiekvieną netvarką, sustiprinti visų įsakymų vykdymą.

3. *Dievotumo ir maldos dvasia.*—Uolumas, apie kurį čia kalbama, tegalima atsiekti vienybėje su Dievu, jo malonės įtakoje. Tik gilus, skaidrus ir kilnus maldingumas gali atversti vaikus ir papildyti šventus įspėjimus, kurie reikalingi lavinamiems dorybėse. Iš šaltos širdies negali kilti ugningi žodžiai.

Šv. Sulpicijaus metodas labiau tinka pavasario ar vasaros katechizacijai, į kurią susirenka vaikai nelanką mokyklos, kaip religijos pamokoms mokykloje.

Metodas patsai save rekomenduoja. Jo vartojami įvairūs dėstomosios medžiagos objektai ir daugeriopas mokinių savarankiškumo skatinimas yra teigiamos jo savybės. Sekmadienių Evangelijų skaitymas ir jų atkartojimas laipsniškai supažindina vaikus su Naujojo Testamento bibline istorija. Švenčių minėjimas ir bilietų praktika įveda vaiką į liturgiškuosius metus. Darbo principas pavartojamas gerų pažymių pavidalu, darant užrašus pamokos metu, analizę, „bilietus", dialogus ir t. t. Šių veiksmų padarinys — palaikomas vaiko dėmesys ir veiklumas.

Vaiko širdis nepaprastai yra jautri ir plastiška susidūrus su kilniu jausmu. Kas yra įskiepinta vaiko mintims ir širdžiai jaunystėje, ilgainiui giliau įleidžia šaknis ir virsta pastoviu tvirtu nusiteikimu. Retai žmogus praranda vaikystėje gautus įspūdžius ir įgytuosius polinkius. Nė vienoje auklėjimo srityje šita tiesa nėra taip tikra, kaip religijos. Jei religijos pamokos vaiką vargino ir įkyrėjo, jei jis susidarė apie dorybę liūdną ir atšiaurią idėją, jame palieka silpnas religijos vengimas per visą gyvenimą, o gal net pastumia jį į netikėjimą. Jei religija atrodo jam negyvas formalumas ar kietas įstatymas, jei jis ją praktikuoja iš bėdos, o ne iš meilės ir su entuziazmu, mokytojo visas darbas nuėjo niekais. Jei jis nepaslankus, mokydamas katechizmo, ir linksmas savo žaidimuose, ar galima stebėtis, kad jis tingiai imasi pirmojo darbo ir skubiai energingai vejasi kitą?

Šv. Sulpicijaus metodas, kartais, atrodo, per daug vertina pagyrimus ir dovanas, taigi šiuo atžvilgiu yra pavojingas, nes

įveda klaidingus motyvus. Vartojant šias skatinimo priemones, tenka pramatyti ir rūpestingai šalinti nepageidaujamus vaisius. Norėdamas patraukti prie katechizacijos, katechetas panaudoja visus įgimtuosius vaiko polinkius (net jo ydas) ir stengiasi perkelti juos į gėrio ir tiesos tarnybą.

VII. SKYRIUS.

Psichologinis arba Stieglitzo metodas.

Psichologinį metodą katechetikoje ypač remia pietų Vokietijos patyrę katechetai. Nepatenkinti ydinga katechizacijos procedūra, sunkia ir abstraktiška daugumos katechizmų kalba, jie griebėsi reliatyviai naujos katechizavimo krypties. Šis metodas yra žinomas kaipo „Stieglitzo metodas" (nes vyriausias jo autorius yra H. Stieglitz), arba „Miuncheno metodas", nes jis yra iškeltas Miuncheno Katechetų draugijos narių [1]). Mėnesinis draugijos organas *Katechetische Blätter* jį geriausiai aiškina ir populiarizuoja.

Miuncheniškis metodas, nors ir sutinka, kad Jėzaus Kristaus ir pasaulietiškas mokslas negalįs būti lygiai traktuojamas, ir kad religijos dėstytojas, net besinaudodamas pasaulinės didaktikos metodais, privaląs visų pirma atsiremti Dievo malonės asistencija, taip pat pripažįsta, kad malonė negriauja prigimties, nuosekliai, kad korektiškas katechetikos metodas negalįs prieštarauti pasaulinių mokslų didaktikos nustatytiems dėsniams.

Pagrindinis psichologijos dėsnis sako, kad intelektualinis pažinimas, dėl substancialinio sielos ir kūno vienumo, pareina nuo juslinio pažinimo. *Nihil est in intellectu quod non prius fuerit in sensu* — yra senas scholastikos posakis [2]). Mūsų proto objektas kyla iš juslinio ir medžiaginio objekto. Dėl to geras metodas, kaip Aristotelis visuomet pastebi, eina iš žinomo dalyko prie nežinomo, iš konkretiško prie abstraktiško [3]).

Taip pat yra pagrindinis dėsnis, kad vaikas nepažįsta iš karto objektą intuityviniu būdu ar pilnai, bet pažįsta jį išviršinėse apyvokose ir laipsniškai. Pirmiausia jis objektą suvokia, paskui supranta ir įsitikrina, pagaliau ateina praktika [4]). Senų retorikų reikalavimai rodo tą pat trejopą padalinimą: surasti medžiagą, ją apmąstyti ir pagaliau ją išreikšti. Įvairūs jaunuomenės brendimo laipsniai bemaž visuomet eina ta pat tvarka:

---

[1]) Šį metodą dar vadina sintetiniu, genetiniu, vystomuoju. Apie jį yra susibūrę ir jį populiarizuoja rimčiausi pedagogai-katechetai: Weber, Thalhofer, Stieglitz, Goettler, Bernheck, Bühlmayer, Hartmann, Schreiner, Pichler, Svaboda, Grunwald ir kiti. Žiūr. doc. M. Morkelis, Analytinis ir sintetinis katechizmo mokymo metodai, „Soter" n. 1, 1931 m.

[2]) Summa theologica, I, qu. 85, art. 1.

[3]) I lib. Physic., cap. 7; I lib. Metaphysic., c. 2.

[4]) Gatterer, Katechetik (3 Verl., Innsbruck,1924),p. 195—197, duoda šitokią katechizacijos lavinių tvarką: Glaubenserkenntnis, Glaubensfestigkeit, Glaubensbetätigung, Erkentniss Christi, Liebe zu Christus, Nachfolge Christi.

kūdikis (maždaug ligi dešimtų metų) gyvena įspūdžiais; charakteringas vaiko bruožas yra noras suprasti; jaunuolis (maždaug nuo šešiolikos metų) stengiasi savo supratimus įgyvendinti. Trys mokymosi tarpsniai iš mokinio pusės suponuoja tris atitinkamus mokymo būdus iš mokytojo pusės: įvaizdavimą, išaiškinimą ir pritaikymą. Pagaliau, kiekvienas sąmoningas ir savarankiškas veiksmas daugiau ar mažiau kooperuoja su keturių galių veikimu: protu, valia, vaizduote ir emocijomis.

Miuncheniškis metodas atsižvelgia į vaiko prigimties pažinimo ir geidimo reikalavimus: įvaizdavime katechetas apeliuoja į jusles ir vaizduotę; išaiškinime ir pritaikyme — į protą ir valią.

Šis metodas reikalauja pirmiausia, kad kiekviena katechetinė pamoka sudarytų metodiškąją ar *katechetiškąją* vienumą, tai yra suktųsi apie vieną objektą. Tai nereiškia, kad vienas katechizmo klausimas sudarytų pamokos objektą; reikia taip pat ir kitus su juo susijusius klausimus nagrinėti, nors ir ne taip nuodugniai jie būtų gvildenami. Dar daugiau, galima dėstyti, net skirtingus dalykus per tą pačią pamoką, bet reikia griežtai juodu atskirti ir aiškinti ne kartu, bet vieną po kito. Šitokiu atveju pamoka turi dvi katechizacijas. Atvirkščiai, gali atsitikti, kad vienas dėstomasis dalykas nusitęsia per dvi pamokas iš eilės. Katechetiškosios vienumos, nuosekliai, neapsprendžia laikas, bet išvidinė racija. Metodiškosios vienumos nauda yra kad ji palengvina suprasti aiškinamąją doktriną ir daro stipresnės įtakos širdžiai. O taip pat, jei pritaikymas tebūtų padarytas po kitų, išaiškintų doktrinų, jis neturėtų gilesnės įtakos. Gerai sutvarkytoje pamokoje paraginimas būva trumpas, nes ilgi paraginimai vaikų nemėgiami.

Katechetiškoji vienuma, be to, nėra nepriklausamoji vienuma, ne kiekviena iš jų yra lygiai svarbi. Miuncheno metodas reikalauja, kad viskas kryptų prie Kristaus, viso išganymo istorijos ir doktrinos centro. Jis ypač pabrėžia, kad vaikai būtų susipažinę su tomis doktrinomis, kurios yra krikščioniškojo gyvenimo pagrindas. Kitais žodžiais, katechetas neprivaląs paviršutiniškai eiti iš klausimo į klausimą, iš skyriaus į skyrių. Ne visos tikėjimo ar dorovės doktrinos yra lygiai svarbios krikščioniškam gyvenimui, pavyzdžiui: malda, gailestis už nuodėmes ir sakramentų priiminėjimas turi didesnės reikšmės krikščioniškam gyvenimui negu doktrina apie angelų chorus. Jei visos doktrinos būtų statomos į tą pat planą, gal ne vienas vaikas, visų jų pakankamai gerai nesupratęs, gyventų fatališkoje ignorancijoje, nežinodamas būtiniausių išganymo priemonių.

Katechetiškoji pamoka turi du įžanginiu laipsniu. Pirmasis *paruošimas* (Vorbereitung) reikalauja, kad katechetas prisilaikytų gerai žinomos aksiomos: iš žinomo prie nežinomo. Jis privalo nurodyti santykį tarp naujai patiekiamos medžiagos ir ankstyvesnės jam žinomos medžiagos. Apercepcijos ar asociacijos dėsnis — naujųjų vaizdų ir sąvokų susidūrimas su senais — visuomet yra svarbioji mokymo proceso dalis. Žiūrint

kaip geriau, paruošimas priima trumpo pakartojimo formą ar apžvelgia dėstomos ar ankstyvesnės pamokos žinias.

Šitą įžangą tuoj seka temos *tikslo* nusakymas (*Zielangabe*). Kad būtų galima sužadinti nuo pat pradžios vaikų dėmesį ir susidomėjimą ir sukelti juose žinojimo troškimą, reikia objektą nusakyti aiškiai, tiksliai ir viliojančiu būdu. Tikslas, sako Stieglitzas, yra žvaigždė, kuri šviečia vaikams einant į pažadėtąją žemę [1]).

Šita praktika suįdominti savo klausytojus buvo vartojama ne tik šv. Augustino ir Bažnyčios Tėvų, bet ir patsai Kristus taip elgėsi, pavyzdžiui, kalbėdamas su Samariete, su Nikodemu ir su savo apaštalais, pasirodęs pirmą kartą po prisikėlimo.

Pažymėję didįjį psichologiškąjį principą, kuriuo remiasi Miunheno metodas, ir trumpai paaiškinę įžanginius laipsnius, panagrinėkime esminius šio metodo tarpsnius.

I. Įvaizdavimas (Darbietung).

1. *Vaizdumas* (Anschaulichkeit) [2]). — Kad vaikai galėtų pilnai suprasti tikėjimo doktriną, katechetas ypač privalo paisyti vaizdumo. Kadangi intelektualinis pažinimas pareina nuo jį lydinčio juslinio veiklumo, tenka ypatingai juo susirūpinti, kad tuo būdu protas galėtų suprasti dvasinį objektą. Vaikas, labiau už suaugusį, priklauso nuo juslių ką nors suprasdamas, pažindamas. Dėl to katechetas privalo taip dėstyti, kad vaikas matytų, jei ne savo akimis, tai bent savo vaizduote.

Šito vaizdumo siekiame keturiais keliais: pirmiausia, parodydami *pačius daiktus*, pav. relikvijas ir liturgiškus objektus. Antra, parodydami *daiktų kopijas*, kaip statulas, žemėlapius, biblinius, liturginius, istorinius paveikslus, modelius ir t. t. Paveikslai privalo būti rimti ir neapkrauti nesvarbiomis smulkmenomis. Pirmenybę turi spalvuoti paveikslai, nes jie labiau akstina vaiko vaizduotę. Dėsnis: paveikslai rodomi dalyką išdėsčius, o ne prieš ar mokymo metu. Trečia, paaiškinimai giliau sminga galvon, jei svarbiausios tiesos užrašomos ant *lentos*; definicijos dalis lengviau atsiminti iš užrašų ant lentos, negu iš pasakymo jų žodžiu. Pagaliau, šių dienų didaktika daug tikisi iš *projekcijų* ir *braižinių* (altorius, bažnyčia, simboliai, diagramos).

2. *Kalba* (visuose mokymo tarpsniuose). — Miuncheno metodas religijos tiesoms vaizduoti labai vertina istorinę medžiagą ir palyginimus. Jie palengvina suprasti atitrauktas sąvokas ir pačiam dėstymui tiesia pagrindą. Istoriški papasakoji-

[1]) Ausgeführte Katechesen über die katolische Glaubenslehre, (11 laida, München, 1922), VII. Psichologiniam metodui pažinti verta pasiteirauti pas Wolff-Habrich, Der Volksschulunterricht, Freiburg im Br., 1917, p. 41 sqq.; H. Schmitz, Die religiöse Unterweisung der Jugend, Köln, 1920, p. 30 sqq.; O. Grunwald, Philosophische Pädagogik, Paderborn, 1917, p. 129; A. Weber Die Münchener Methode, München, 1905.

[2]) Cfr M. Gatterer, op. cit., p. 160 sqq.; F. Krus, Pädagogische Grundfragen (2 laida, Innsbruck, 1920) p. p. 321—337; J. B. Hartmann, Anschaulichkeit in Religionsunterricht, München, 1907.

mai imami iš Šventojo Rašto, Bažnyčios istorijos, šventųjų gyvenimo ir iš viso krikščioniškojo gyvenimo. Pasaulinės istorijos įvykiais privalu tik tuomet naudotis, jei jie yra tikėjimu atgaivinti. Negalima naudotis pramanytais pasakojimais, nes jie nėra Dievo malone atgaivinti ir gali sukompromituoti mokytojo autoritetą. Nėra reikalo duoti kelis istoriškus pasakojimus; geriau vieną pilnai pavaizduoti, negu papasakoti dešimts iš eilės sukelti vaikų smalsumą. Pagaliau istorijos neprivalo būti ilgos, apkrautos nesvarbiais detaliais; vaikų dėmesys jų visvien negali sugriebti.

Klaidinga būtų nepakankamai įvertinti vaikų intelektualinį sugebėjimą; lygiai klystama dažnai perdaug jį vertinant. Gan dažnai vartojami nesuprantami žodžiai ir posakiai, o iš jų kyla netikslios sąvokos. Psichologinis apercepcijos dėsnis kaip tik liepia jungti naujus objektus su kitais jau žinomais.

Be to, atsimenant kilnųjį religijos tiesų charakterį, nedera vartoti vulgariškus žodžius, gramatiškai nekorektiškus ir netinkamus posakius. Tinkamos kalbos galime išmokti skaitydami gerus katechetikos veikalus; tikslumo galime išmokti gerai pažindami mokomąjį objektą ir rūpestingai ruošdamiesi prie pamokų.

3. *Klausinėjimas.*—Dėstymą reikia jungti su klausinėjimu. Dėstymas yra svarbesnis už klausinėjimą, nes, tik dalyką gerai išdėsčius, galima tirti mokinio žinojimą klausinėjimais. Klausinėjimas turi dvejopą tikslą: pirmas, sukelti vaiko dėmesį ir paakstinti jį prie intelektualinio veiklumo ir asmeniško bendradarbiavimo; antras, patikrinti, ar vaikas pakankamai suprato išaiškintą dalyką.

Dėstymas ir klausinėjimas negali būti chaotiškas. Vaikas turi atskirti, kur yra paties dalyko išaiškinimas, ir kur tiriamas jo mokėjimas. Pagaliau, išdėstytą dalyką reikia atkartoti nuosekliais klausimais.

Klausinėdamas katechetas privalo prisilaikyti aukso vidurio: neperdaug ir nepermažai klausinėti. Retkarčiais jis privalo klausinėti visus mokinius, gabesnius ir tinginius; jei jis klausinėja kelis mokinius, mokinių dauguma nesidomi ir nuobodžiauja. Sunkesnius klausimus turi duoti gabesniems mokiniams, kad padaugintų jų uolumą. Klausimą reikia duoti visai klasei; paskui, kai visi turėjo laiko pamąstyti, iššaukti vieną mokinį, kurs atsakytų. Šituo būdu visų dėmesys susikoncentruoja apie klausimą. Kad susilauktume patenkinamo rezultato, klausimas teesie paprastas ir aiškus — tai yra, negalima klausti kelių dalykų tuo pat laiku ir tereikalauti vieno korektiško atsakymo. Nebent atsakymas turi būti išmoktas atmintinai, šiaip jau nereikalauti, kad būtų duotas žodis žodin. Vengti sarkastiškų pastabų. Maži vaikai dažnai nesugeba atsakyti, kadangi jiems stinga reikalingų žodžių atsakymui suformuluoti. Šituo atveju reikia juos paraginti duoti atsaką tokia kalba, kuria jie kalba namie. Reikia vengti tokių neracionalinių klausimų, kurie gali vaiką supainioti ar sukelti tikėjimo abejonių.

II. Išaiškinimas (Erklärung).

1. Vaiko intelektualinės galios nėra pakankamai išplėstos, kad jis nepadedamas galėtų suprasti. Dėl to reikia atsižvelgti į jo sugebėjimus. Jei išaiškinimas yra improvizuotas, vaiko galvoje gali atsirasti klaidingi supratimai, ir religinio auklėjimo priešai badys akis katalikams. Kad abstraktiškos katechizmo formulės būtų vaikui suprantamos, katechetas paprastai naudojasi vienu ar kitu metodu: senojo analitinio metodo šalininkas skaito katechizmo tekstą, jį suskaldo ir analizuoja, išdėsto jį į jo sudedamąsias dalis ir iš eilės aiškina kiekvieną dalį ir pagaliau dalis suveda į vieną visumą. Naujojo sintetinio ar psichologinio (Miuncheno) metodo šalininkai pradeda pavyzdžiu, istorija — įvaizdavimu, iš jo išveda doktrinos elementus ir, juos kombinuodami, gauna esminį katechizmo atsaką; pagaliau skaitomas katechizmo tekstas ir aiškinami jo žodžiai ir sakiniai.

Šitos racijos kalba už miuncheniškį metodą: pirmiausia, jis yra lengvesnis vaikui kelias, nes, jei kartą vaikas suprato doktrinos esmę, trumpas ir abstraktiškas katechizmo tekstas jam nesudaro sunkenybių. Antra, jis yra įdomesnis procedūros būdas: gyvas susidomėjimas atpasakojamu pavyzdžiu nuteikia vaiką suprasti dėstomąjį dalyką, ko negali padaryti sausas katechizmo tekstas. Labai svarbu pagauti vaiko širdį ne tik akstinant jo dėmesį ir susidomėjimą, bet padaryti jį tiesos entuziastu. Šito tegalima pasiekti ryškia, gyva istorija, pageidaujama iš Šv. Rašto, kuri tinka kalbamam dalykui. Trečia, sintetinio metodo reikalauja ypatingas katechizmo, kaipo religijos vadovėlio, charakteris. Katechizmo aiškinimas yra trumpas ir suglaustas, jo kalba nevaikiška. Katechetas privalo jį papildyti konkretiškomis smulkmenomis, vaizdais. Pagaliau, šiuo metodu naudojosi ne tik garsūs katechetai, kaip Bossuetas, Gruberis, bet taip pat ir šv. Augustinas, o net ir patsai Išganytojas.

2. *Katechetiški įrodymai.* — Gilus įsitikinimas, tikėjimo srity turįs didžiausios reikšmės, tegalimas yra žinant, kad tiesa yra Dievo apreikšta. Dėlto svarbiausias tikėjimo dalykuose įrodymų uždavinys ir yra parodyti, kad dėstomoji tiesa yra apreikštoji tiesa. Katechizmo įrodinėjimai tad privalo remtis Šv. Rašto, Tradicijos, Bažnyčios argumentais. Vaiko religiniai įsitikinimai stiprės, kuomet jis supras, kad jis remiasi Dievo autoritetu ir, dieviškosios malonės padedamas, lavins savo valią dažnais tikėjimo aktais. Proto įrodymai tėra antraeiliai argumentai, jie grindžia kelią tikėjimui, duoda jam ginklą apsiginti nuo daromų priekaištų, bet jie niekuomet negalės pakeisti pirmaeilių. Vienas dieviškasai posakis gali dažnai daugiau nusverti, negu keli žmogiško proto įrodymai; sielos nemirtingumas, pavyzdžiui, lengviau įrodomas Atpirkimo daviniais, negu nuodugniausiais svarstymais apie sielos vientisumą, dvasingumą ir t. t.

Jaunesniems vaikams katechizmo žodis ir mokytojo pavyzdys užbaigia įsitikinimą. Jiems įgimta pagarba katechetui, jų neprietaringumas, jų laisvė nuo įtarinėjimo, abejonės ir dieviškosios malonės įtaka, visa tai padeda išvengti ilgos argumentacijos. Suaugesniems vaikams, be esminių įrodymų, reikia duoti ir antraeilių, kad sustiprintume juos kovoje su ateistais, klaidatikiais ir apsaugotume nuo religinio indiferentizmo. Ne žiaurūs nekatalikų puolimai, bet pagrindinis, aiškus ir ramus klaidos išgriovimas apsaugos jų tikėjimą.

III. Pritaikymas (Anwendung).

1. *Atspaudimas tiesos mintyje.* — a. - *Mokymas atmintinai.* — Kadangi vaikai mokomi gyvenimui, o ne mokyklai, krikščioniškosios religijos tiesos turi būti pastovus jų dvasinis turtas. Vaikai privalo pažinti vyriausias tiesas aiškiai ir tiksliai, o ne bendrais bruožais ir apytikriai. Religijos mokslo negalima paversti atminties darbu, bet negalima visiškai nepaisyti mokymosi atmintinai ir kartojimų, jei norima, kad vaikas galėtų nuolat naudotis gautomis religijos pamokomis.

Mokant jaunesnius vaikus, atminties darbas tegalimas gerai išaiškinus dėstomąjį dalyką (tai dar nereiškia, kad visai jaunučiai vaikai neišmoktų atmintinai poterių). Tik paskutiniais vieneriais ar dvejais mokykloje metais vaikai sugeba išmokti atmintinai platesnius anksčiau išaiškintus dalykus, kadangi jie jau turi tam tikrą žinių kiekį, kurį su nauda gali atmintinai pasisavinti. Katechizmo tekstą jie privalo išmokti raidė raidėn ir korektiškai, nes religijos dalykuose šitoks akuratiškumas labai svarbus. Mokytojas gali tenkintis daugiau ar mažiau artimu tekstui atsakymu; ypač jis neprivalo spausti gabesnių mokinių, kurie atsakinėja bemaž korektiškai. Akuratiškas atminties darbas stiprina stropumą, lavina dėmesį ir šalina klajojančias mintis. Skiriant atminties uždavinius, reikia paisyti vaikų sugebėjimų: geriau mažiau, bet geriau pasisavinti, negu daug, bet blogai suvirškinti.

Miuncheno metodas reikalauja, jei tikybą nedėsto pasaulietis mokytojas, kad katechetas pamokytų, kaip vaikai turi mokytis atmintinai. Jie neprivalo skaityti visą pamoką mechaniškai ir tik paskui mokytis atmintinai; „globalinis“ atminties darbas, kai kurių eksperimentalinės psichologijos ginamas, reikalauja energingo dėmesio, kurs têra galimas ypatingais atvejais. Geresnis metodas yra padalinti pamoką paragrafais, juos apsvarstyti, skaityti juos balsiai su supratimu ir atjautimu ir tik paskui mokytis atmintinai. Kai kas mokosi greičiau rytą, tačiau vakaras, rodosi, yra tinkamesnis laikas atminties darbui, nes išmoktą dalyką ne taip greitai išstumia nauji įspūdžiai.

b. — *Apžvelgimas.* — Paskutines kiekvienos pamokos minutes reikia skirti apžvalgai, kad būtų galima patikrinti, ko išmokta. Reikia vengti mechaniško atkartojimo. Apžvalga privalo

apimti ne tik tekstą, bet taip pat ir išaiškinimą, pavyzdžius ir pritaikymus. Katechetas privalo paraginti mokinį, kad jis savais žodžiais išaiškintų, kaip yra supratęs tą ar kitą doktriną, ir kaip jis gali ją taikyti gyvenime. Jis privalo pasinaudoti mokinių atsakais, kad galėtų jų atsakus išplėsti, kuomet reikia.

Naujoji pedagogika, kalbėdama apie apžvelgimą, dažnai vartoja imanentinės rekapitulacijos terminą. Šio lavinio esmė yra tame, kad, diskutuojant objektą, kiti koreliatyviniai objektai, anksčiau išaiškinti, tuo pat laiku apžvelgiami. Šitas koreliatyvinis tiesų tarpusavio sumezgimas jas pačias geriau išaiškina, iškelia jų praktišką reikšmę vaiko religiniame gyvenime ir ypač stiprina jo religinius įsitikinimus, pasaulėžvalgą.

Bet būtų klaidinga ir nepraktiška daryti iš imanentinės rekapitulacijos vienintelę taisyklę; sąmoningas ir patvarus religijos pažinimas susidaro dėl dažno ir tvarkingo apžvelgimo.

Egzaminai turi didelės reikšmės ir padeda vaikui įvertinti religijos svarbą. Bet jie taip pat turi savo spragų. Svarbiausias dalykas, mokant religijos, yra ne patsai dalyko mokėjimas, bet praktika, gyvenimas suderintas su apreikštąja tiesa; apie tai vienas Dievas sprendžia. Ne vienas egzaminuojamas vaikas gali geriausiai atsakinėti, o Dievo akyse jis pasigailėjimo tėra vertas [1]).

IV. Religinis auklėjimas.

Pačių žinių padaugėjimas, kaip ką tik sakyta, nebūtinai reiškia pažangą dorybėse. Pati intelektualinė kultūra neatstovauja civilizacijos; dorovingumas nevisuomet eina kartu su intelektualine pažanga. Protinimosi galia yra labai apribota. Nuodėmės, tiesa, negalima pašalinti iš sielos, kol, pirmiausia, klaida ir tamsa iš jos neišnyks. Tikroji Dievo ir Jo šventojo įstatymo meilė nepasiekiama be antgamtinio apšvietimo. Bet jei katechetas tariasi atlikęs savo uždavinį vaikus *išmokęs*, jis labai apsirinka. „Ne įstatymo klausytojai teisūs pas Dievą, bet įstatymo vykintojai“, [2]) ir vėl „teisusis iš tikėjimo *gyvena*“ [3]). Pakol mokytojo pamokymai nepalenkė vaikų religijos idealams ir nesukūrė jų širdyse meilės ir atsidavimo, geriausiu atveju jie virsta paprastu protiniu balastu.

---

[1]) Norint susipažinti su psichologiniu metodu katechezėse, patartina pasinaudoti šiais veikalais: *J. Bernbeck*, Katechetische Skizzen, München, 190a; *K. Buhlmayer*, Ausgeführte Katechesen für das erste Schuljahr der katholischen Volksschule, 3 Verl., München, 1922; To paties autoriaus Ausgeführte Katechesen für das zweite Schuljahr, 2 Verl., München, 1923; *H. Stieglitz*, Ausgeführte Katechesen über die katholische Glaubenslehre, 11 Verl., München, 1923; Ausgeführte Katechesen über die katholische Sittenlehre, 10 Verl., München, 1922; Ausgeführte Katechesen über die katholische Gnadenlehre, 2 Band., 8 Verl., München, 1922; *Kun. A. Liepinis*, Katechezės, 2 tom., Kaunas, 1929.

Biblijos istorijai šį metodą taiko, pavyzdžiui, *K. Raab*, Der Weg Gottes 2 tom., Donauwörth, 1924. Bažnytinei istorijai *K. Buhlmayer*, Ausgefürte Katechesen über katholische Kirchengeschichte, München, 1925.

[2]) Rom., II, 13.

[3]) Rom., I, 17.

Protas, sako šv. Tomas Akv., griežtai kalbant, yra kilnesnė pajėga už valią, nuosekliai, Dievo pažinimas yra kilnesnis už Dievo meilę. Tačiau taip yra danguje, kur mes džiaugsimės „per amžius *pažinę* tikrąjį Dievą“, [1] kur protas turės pirmenybę. Bet pakol mes esame šiame pasauly, „mes matome atspindyje lyg mįslę“ [2]). Pažinti Dievą čia žemėje reiškia pažinti dieviškąją Būtybę atitinkamai žmogaus išgales. Tik per meilę mes kylame prie Dievo Jo esmėje, Jį tiesioginiu būdu mylime, bet netiesioginiu būdu pažįstame [3]).

Mes esame gavę Apreiškimą ne tik protui apšviesti, bet visų pirma valiai palenkti amžinam įstatymui. Apreikštosios tiesos mums yra paskelbtos kad mes savo sielas išganytume. Nuosekliai, nėra dogmos, net tokios kaip Filioque, kuri neturėtų praktiškos reikšmės. Religija nėra gryna *formulė*; ji yra, *gyvenimas*. Motyvai paimti tik iš apreiškimo gali širdį sutvarkyti, nors aistros, apsivylimas, kliūtys ir nepasisekimai mus stumtų nuo dorybės. Natūraliniai „naudos“, „pareigos“ ir kiti motyvai, nebent tik išimtinais atsitikimais, sukelia karžygiškumą, liepia pasiaukoti.

Didžiosios vidurinių amžių teologiškosios sintezės, kurios turėjo įtakos ir mūsų katechizmui, buvo abstraktiškos, šaltos ir kritiškos. Didieji tų laikų teologai jokiu būdu nemanė, kad būtų galima įsileisti jausmus į tiriamąją tiesą. Tačiau jiems nebuvo svetimi jausmai, nes jie ieškojo tiesos su visu atsidavimu, net aistringumu. „Suteik, aš maldauju Tave, o Viešpatie, šaukia šv. Anzelmas savo gražioje *Meditatio XI de Redemptione Humana* [4]), kad aš galėčiau patirti meile tai, ką aš patiriu protu; kad aš jausčiau širdimi tai, ką aš paliečiu protu“. Ar šv. Bernardas ne dėl to vadinamas *doctor mellifluus*, kadangi neaprašomai meilus, griežtas ir tuo pat laiku švelnus, kas charakterizuoja jo stilių ir įsisunkia į pat sielos gelmes, kaip dieviškoji malonė? Kieno, jei ne šv. Tomo Akv. tobulą gyvenimą puošė šaltas protas ir karšta širdis? Apie jį galima pasakyti, jog jis norėjo pažinti Dievą, kad labiau mylėtų; taip pat, kadangi jis mylėjo, jis troško vis geriau ištirti savo meilės objektą. Jo kilnūs Eucharistijos himnai gal geriausiai įrodo, kad aukšta spekuliacija ir tiksli doktrina nenustelbė jo prigimties jausminio elemento. Visi šitie teologai tik pasekė didžiuoju teologu, šv. Povilu, kurs, giliausias tiesas benagrinėdamas, galėjo pakilti į aukščiausią Dievo meilę ir sušukti: „Jei kas nemyli mūsų Viešpaties Jėzaus Kristaus, tas tebūnie atskirtas“ [5]).

Dėlto religinis mokymas privalo galutinai reguliuoti mūsų veiksmus, jausmus, žodžius ir darbus ne tik jaunystėje, bet ir

[1]) Jonas, XVII, 3.
[2]) I Kor., XIII, 12.
[3]) Sum. theol., I, qu. 82, art. 3.
[4]) P. L., CLVIII, 769.
[5]) I Kor., XVI, 22.

vėlesniame gyvenime. Jis privalo nuskaidrinti mūsų vaizduotę, sustiprinti valią ir sudvasinti emocijas. Jis privalo padaryti vaiką klusnų ir save gerbiantį, meilų ir švelnų, stiprų pasipriešinti pagundoms, aiškiai besusiorientuojantį Dievo kryptimi. Katechetas, lavindamas krikščioniškąją vaiko sąžinę, privalo nuolat taikyti krikščioniškąjį mokslą prie kiekvienos dienos konkretinių gyvenimo sąlygų ir išvesti iš jų praktiškas, vaiko amžiui atitinkamas, išvadas. Šitą dalyką galima vykusiai pavaizduoti palyginus su pasauliniais objektais. Mokant kalbos, pavyzdžiui, nepakanka išaiškinti gramatikos ar sintaksės taisykles; kad vaikas galėtų lengvai šitomis taisyklėmis naudotis, jis privalo dažnais pratimais taikyti jas praktikai. Taip pat ir krikščioniškasai gyvenimas reikalauja ne tik mokslo, bet nuolatinės antgamtinių tiesų ir taisyklių praktikos.

Pritaikymas privalo natūraliai, be prievartos eiti iš doktrinos. Jis neprivalo būti atsitiktinis; privalo liesti ypač dabartinį vaiko gyvenimą, bet ir ateities negalima nepaisyti. Prie svarbesnių pritaikymų (maldos, malonės, gailesčio ir t. t.) reikia grįžti atvejų atvejais, kol vaiko sąžinė nebus galutinai suformuota. Katechetas turi būti diskretiškas besirinkdamas pritaikymus; patsai jų kalimas galėtų kaip tik duoti priešingų padarinių, nustelbti dorovinį jausmą. Tik per stropų pasiruošimą teologijoje, meditacijoje, kasdienio gyvenimo stebėjimą katechetas sugeba šito uždavinio siekti. Jis turi būti nuoširdžiai įsitikinęs apie sekančius principus, kuriais remiasi visos valios ir širdies lavinimas.

A. Tikėjimo dorybė. — Katechetas privalo atsiminti kad krikštytas vaikas turi dvejopą pažinimą: įgimtą proto pajėgą ir antgamtinę pažinimo galią, būtent, įteiktą tikėjimo dorybę. Ši pastaroji nėra atskiras protas, bet habitualinė, pastovi paties proto savybė. Draug su šita habitualine tikėjimo dorybe Dievas įteikė sielai antgamtinio pažininimo troškimą. Šituo galima paaiškinti, kodėl vaikas, dar neištvirkęs, skubiai įsigyja krikščioniškąsias dorybes. Tikėjimas, panašiai kaip ir protas, trejopai auga: ekstensyviai, intensyviai ir laiko atžvilgiu. Mes įsigyjame naujas tikėjimo tiesas, žiūrime giliau į tikėjimo motyvus ir vis pilniau lenkiame savo valią prie Dievo taip, kad tikėjimas yra vadovaujantis mūsų gyvenimo principas. Jei pasauliniai objektai gali būti reikšmingi veiksniai ugdant tikėjimą koreliacijos būdu, tai kurti gyvenimą atremtą tikėjimu yra kilniausias ir tiesioginis katecheto uždavinys.

Vaiko tikėjimas privalo remtis Dievo žodžiu, Dievo autoritetu ir Bažnyčios liudijimu. Dievas nori, kad antgamtinis tikėjimas būtų skleidžiamas žmonių tarpe ne žmogiškos spekuliacijos priemonėmis, kaip kad yra su filosofinėmis tiesomis, nei žmogiško proto argumentais su autoritetu, pagaliau nei privatiniu atskirų asmenų gautu apreiškimu, bet Dievo įparei-

gotų pasiuntinių, liudininkų.[1]) Tokia buvo Aukščiausiojo Bažnyčios Steigėjo valia, kad apreikštosios tiesos turi būti tų liudininkų saugojamos ir skleidžiamos, kuriems galima patikėti, nes jie yra matę ir girdėję tai, ko jie moko, tų pasiuntinių, kuriems Jis pažadėjo niekad neklystančią ir saugojančią juos nuo klaidos Šv. Dvasios globą. Katechetas privalo aiškiai pasakyti vaikams, kad jie yra Dievo ir Bažnyčios pasiuntiniai (Dievas, Kristus, apaštalai, vyskupai, kunigai).

Šv. Augustinas stipriai pareiškia šitą tiesą toje savo katechetinio pamokymo dalyje, kurią jis vadina „narratio". „Narratio" yra objektyvus fakto išdėstymas. Klausytojai šitą fakto išdėstymą priima, jam tiki, nes jis remiasi patikimais liudininkais. Atitinkamai šiam principui, vidurinių amžių katechizmai skiria klausimą vaikui ir atsakymą mokytojui. Taip yra, sakysime, plačiajam Belarmino katechizme. Bažnyčia žino ir visuomet žinojo tik vieną kelią, kuriuo žmogus gali įsigyti antgamtinę tiesą: gauti ją iš Bažnyčios, patikėti jos neklaidingu autoritetu. Ne vienas priekaištas, daromas šitokiam autoritatyviniam religijos dėstymui, lengvai gali būti atremtas, atsimenant kitų objektų dėstymą. Ne tik mokinys, bet ir mokytojas daug tiesų suponuoja besiremdamas kitų autoritetu. „Jei mes priimame žmonių liudijimą, tai Dievo liudijimas yra didesnis".[2])

Katechetas dėlto privalo taip nuteikti vaiko sielą, kad jis jaustųsi visiškai priklausąs nuo Dievo ir visiškai pasiduotų Bažnyčios autoritetui. Šalia proto akto tikėjimas yra taip pat laisvas valios pasidavimas Dievo apreiškimui, su kuriuo Bažnyčia, teisėtas apreiškimo organas, supažindina. Juo vaikas yra nuolankesnės dvasios, juo pilniau jo siela prasiveria aukštybių šviesai, tikėjimas giliau įleidžia šaknis į jo širdį.

Tik kai katechetas visiškai persunks vaiką šitokiais nusiteikimas, jo tikėjimas ilgainiui stiprės ir nugalės ateities abejonių puolimus. Tik šituo būdu vaikas įgyja įsitikinimą, kad žmogaus protas gali dažnai suklysti, o dieviškoji įstaiga negali klysti ar prigauti.

Kadangi tikėjimo žmogus gyvena tiesa, o ne abejone ar klaida, katechetas privalo rupestingai vengti to, kas galėtų sukelti abejonių vaiko mintyse. Klaidingas būtų tokis mokymo būdas, kurs manytų esą reikia atremti tikėjimo tiesas pirmiausia proto parodymais, o tik vėliau antraeiliais apreiškimo parodymais. Katechetas niekuomet neprivalo taip išsireikšti, kad dėstomoji tiesa reikalinga įrodinėti. Atėjęs į katechizmo pamokas vaikas jau yra motinos paruoštas, kuri jį ant savo kelių mokė poterių. Jei vaikas girdi katechetą kalbant apie Dievo buvimą kaip apie nežinomą faktą, kurs reikalingas įrodinėjimo, ir jei vaikas nesugeba suprasti duodamų įrodymų, jis pasiliks abejonėse ir netikrovėje. Katechetas privalo labiau gaivinti tikėjimą,

---

[1]) Ap. Darb. I, 8.
[2]) I Jono, V, 9.

negu jį ginti, akstinti, negu globoti. Ir nors jis turi apginkluoti vaiką rimtais argumentais prieš puolimus, jis visuomet privalo atsiminti, kad ne šitas yra jo tikėjimo pagrindas.

Ekscesyvinis ir netinkamas klausinėjimas gali parodyti religijos doktrinas esančias abejotinas ir klaidingas. Kilusi vaikui abejonė kelia mintį, ar patsai mokytojas yra tikras dėl siūlomos doktrinos. Kartais katechetas, norėdamas atsakyti į kokį nors priekaištą, formuluoja jį ir nepastebi, kad jo atsakas yra abstraktiškas, ir nepatenkina nepasiruošusių klausytojų šitokioms delikatiškoms distinkcijoms. Abejonė vaiko protė bus neišvengiama pasėka. Jei vaikai gyvena aplinkumoje, kurioje girdi tam tikrus priekaištus, katechetas privalo išaiškinti tas doktrinas, kurios atremtų priekaištus, tačiau ramiai ir be antagonizmo. Klaidos rūkai negali nustelbti spindinčios tiesos galybės.

B. **Unkcija katechizacijoje.** — Kuomet pamokymas giliai užgauna širdį ir iššaukia religines emocijas, kurios turi pastovios įtakos valiai, sakoma, pamokymas yra pilnas unkcijos. Tikras religijos jausmas nieko neturi bendro su keistais susijaudinimais, su paika tuštybe, neprotingu uolumu, tuščiu nudavimu. Du veiksniai ją sudaro.

a. *Malda.* — Kadangi priemonės privalo atitikti tikslą, žmogaus įgimtosios proto ir valios pajėgos negali atlikti antgamtinio veiksmo, pakol jos pirmiausia nėra iškeltos į antgamtinę malonės tvarką. Be malonės vaikai negali padaryti tikėjimo akto ar pildyti įsakymų. Katechizmo pamokos yra veiksmas, nuo kurio pareina daugelio sielų, Dievo paveikslan sukurtų ir brangiausiu Kristaus krauju atpirktų, išganymas. Šitoks uždavinys reikalauja Šv. Dvasios globos ir visuomet turi būti karštos maldos lydimas. [1])

b. *Asmeniškas katecheto stropumas.* — Jei mokytojas yra šaltas akivaizdoje tikėjimo tiesų ir faktų, pamokymas yra sausas ir neįdomus. Negalima laukti iš vaikų stropumo, jei jie mato abejingą dėstytoją. Vaikai instinktyviai abejoja apie šaltai ir abejingai dėstomą dalyką. Jei, antra vertus, katecheto širdis įkaista, suliepsnoja religijos idealams, ši išvidinė liepsna greit matoma ir įkvepia vaikų širdis.

C. **Motyvai.** — Motyvas, kaip čia suprantamas, yra religijos tiesoje glūdinti galia sukliudyti visus sensualizmo polinkius, sužadinti meilę amžinybės dalykams, pakelti sielas nuo žemės į dangų. Kadangi apreiškimas turi kelti žmogų prie Dievo, realizuoti mūsų širdžių atsivertimą, sėkmingiausi motyvai, aišku, yra tie, kurie plaukia iš šito šaltinio; pavyzdžiui, Dievo meilė matoma mūsų atpirkimo veikale ir t. t. Katechetas privalo lavinti vaiko proto ir širdies palinkimus, kad jis mielai visur pasiduotų Dievo valiai. Neužtenka mokyti vaiką to, ką įsakymai liepia ar draudžia, ir kurių priemonių reikia imtis jiems pildyti. Jis privalo, be to, kelti vaikų širdyse meilę ir norą

---

[1]) Cfr. J. Rutché, Saint Ésprit et l' Éducation, Paris, 192?.

paklusti Dievo valiai, pasibiaurėjimą ir baimę, kad jos neįžeistų. Jei dėstomoji tiesa tiesioginiu būdu neliečia jokio įsakymo (kaip, pavyzdžiui, Dievo privalumai), mokytojas privalo rūpestingai apmąstyti, kokiu būdu juos pritaikytų vaiko gyvenimui.

Taip pat reikia atsargiai vartoti motyvus. Negalima išimtinai kelti naudingumo motyvų, dorinti, rodant laikinąsias gėrybes ar bloguosius padarinius už atliekamus ar nepildomus veiksmus. Šitoks mokymas gamina egoistus, kurie vargu išvengia dvylipumo ir neteisingumo. Jis nukreipia širdį nuo Dievo ir orientuoja ją prie žemos savinaudos. Be to, pasaulietiškas išskaičiavimas dažnai apvilia. Žmogus, tarnaująs Dievui dėl žemiškų išrokavimų, ilgainiui, įvykus nelaimei ar nuostoliams, kelia maištą prieš Dievą ir praranda tikėjimą. Gamtiniai motyvai, laikinos gėrybės už dorybės praktiką ir blogi padariniai, ateiną iš nuodėmės, turi būti minimi kaip antraeiliai motyvai. Juos reikia traktuoti taip, kaip apreiškimas reikalauja: laikinoji laimė ar nelaimė — dorybės ar ydos padarinys, yra Dievo meilės ir teisingumo atpildas ar bausmė, bet tai yra tik dalinis ir įžanginis atlyginimas, kurio pilnai belieka laukti amžinybėje.

Gal būt nėra kitos katechizmo pamokos, kurioje būtų taip stipriai keliami naudingumo motyvai, kaip ketvirtojo įsakymo dėstyme.

Vaikams siūlomi motyvai dažnai yra šitie: kuomet jūs buvot kūdikiai, be tėvų pagelbos nieko negalėjote; net dabar paaugę, jūs negalite patys save aprūpinti; taigi, žiūrėkite, kaip daug tėvai jums yra padarę, kaip jie jus myli ir kaip jūs atsidėkodami turite juos mylėti, ir panašiai. Ši procedūra yra klaidinga, kadangi ji remiasi išimtinai natūraliniais motyvais, egoizmu, savinauda. Korektiškas metodas yra paremti pamokymą iš pradžių Dievo autoritetu ir apreiškimu. Išaiškinęs pirmuosius tris dekalogo įsakymus, kurie liečia Dievą, katechetas privalo pastebėti, kad po Dievo mes labiausiai turime būti dėkingi tėvams. Dangiškasai Tėvas, mus sutvėręs, davė mums tėvą ir motiną, kurie užima Jo vietą ir rūpinasi mumis. Mes juos turime mylėti ir jų klausyti, nes taip darydami mes patinkame Dievui. Pasipriešinti jiems, reikštų pasipriešinti Dievui ir t. t.

Katechetas, dėstąs šeštąjį įsakymą, ypač pabrėždamas biaurius paleistuvystės padarinius sielai ir kūnui, panašiai apeliuoja tik į natūralinius motyvus. Dievo ir angelo sargo akivaizdoje buvimas, kūno — Šventosios Dvasios būstinės vertingumas, pašventimas liežuvio ir širdies per šventąją Komuniją, būsimas prisikėlimas, tvanas, Sodoma ir Gomora — šitie ir kiti motyvai reikia pirmiausia turėti prieš akis. Vaikas privalo suprasti, kad mirtinoji nuodėmė visuomet ir visų pirma yra įžeidimas be galo gero Dievo, ir kad tokią nuodėmę padaręs užsipelno amžinąją bausmę. Dievo valia, pareikšta teisėto autoriteto nuostatuose,[1]) privalo visuomet būti pagrindinis motyvas, dėl kurio vaikai

[1]) Cfr. Rom., XIII.

klauso mokytojų, pasaulinės vyresnybės ir t. t. Dievo visur esimas ir Jo absoliutinis teisingumas — o ne tik žmogiškas respektas ar susirūpinimas savo socialine padėtimi — yra sėkmingiausias ir pastovus vaistas nuo melo, keiksmo, kreivos priesaikos ir t. t. Visose šitose nuodėmėse ir dorybėse dieviškasai atžvilgis turi imti pirmąją vietą.

Galutinis visos motyvacijos uždavinys yra Dievo meilė. Kaip šv. Augustinas mano, kiekviena katechizacija turi duoti suprasti vaikui, kaip Dievas jį myli ir trokšta būti mylimas. Mintis, kad mus kas myli, labiausiai skatina atsilyginti meile. „Quis amantem non redamet?“ Klusnybė ir meilė sėkmingiau veikia vaikus už baimę. Gryną ir neydingą širdį greičiau paveikia dėkingumo ir meilės jausmai, negu amžinojo pasmerkimo svarstymai. Kadangi savimyla ir puikybė yra didžiosios dieviškosios meilės ir apskritai viso antgamtinio gyvenimo kliūtys, katechetas privalo nuo pat kūdikystės, primindamas Išganytojo atsižadėjimo ir nuolankumo pavyzdžius, kultivuoti savo auklėtinių širdyse nuolankumą, atsižadėjimą, aukos dvasią.

Yra dvi klaidingos dieviškosios meilės koncepcijos, kurių katechetas privalo vengti. Pirmoji mažina Dievo teisingumą ir jį pakeičia nesveiku sentimentalizmu. Antroji yra rigoristinė Dievo meilės koncepcija imanti savo pradžią iš jansenizmo. Ji tvirtina, kad tobula meilė negali vaduotis jokiais mūsų gerovės sumetimais. Ji negali remtis Dievo mums teikiamomis gėrybėmis, dėkingumu, bet išimtinai remtis pačiu Dievu. Šis rigoristinis supratimas nėra nei skriptūristinis, nei psichologinis. Šv. Raštas ragina mus mylėti Dievą, „kadangi Dievas pirmas yra mus numylėjęs“.[1]) Dievo malonių apsvarstymas yra tikriausias kelias į tobulą Dievo meilę. Kas medituoja apie Dievo mums suteiktas dovanas, ypač Įsikūnijimą, Atpirkimą, savaimingai pradeda mylėti patį Davėją.

Tūli katechetai mano, kad kai kurios tiesos (kaip Dievo visažinojimas ir visuresimas, Šv. Trejybė, gimtoji nuodėmė ir t t.) yra perdaug vaikams neaiškios, nuosekliai, nenaudingos ir nepraktiškos. Jei šitokią teoriją norėtume griežtai taikinti, turėtume prieiti išvados, kad reiktų vaikams aiškinti labai mažai tiesų, nes jų dauguma ne tik vaikams, bet ir suaugusiems sunkiai prieinama. Vaiko proto ribotumas dar nekliudo tikėjimo kūrybai; jis negali didžiuotis savo proto didybe, ir tikėjimas gali laisvai jame plisti. Vaiko siela, gavusi per krikštą nekaltybę ir malonę, savaimingai linksta prie kilnių antgamtinių doktrinų, prie maldos ir dieviškosios tarnybos.

Paskutinio Patepimo, Kunigystės, Moterystės klausimai ir Bažnyčios įsakymai taip pat turi būti aiškinami. Nėra reikalo, kad vaikai žinotų visas įvairių gyvenimo luomų pareigas. Bet reikia jiems duoti reikalingiausių žinių, nes jie turės šituos įsakymus praktikuoti vėliau. Kadangi būsimasis vaiko gyvenimas

---

[1]) I Jon., IV, 19.

glaudžiai rišasi su dabartimi, vaikas turi įsitikinti, kad šitie įsakymai remiasi dieviškuoju mokslu. Jis privalo pratintis prie tų Dievo valiai atsidavimo aktų, kurių reikalaus jo tolimesnis gyvenimas. Atsidėti pamokslais negalima, nes nėra garantijos, kad iš pamokslų jis to išmoks. Pagaliau, kadangi žmogiškos aistros greičiau auga, negu jas galima pamatyti, jų augimą turi lydėti tinkamas apšvietimas, kad jų konfliktas su pareiga nesužalotų sielos.

Miuncheno metodas rado daug šalininkų ne tik Vokietijoje ir Austrijoje, bet ir plačiame katalikų pasauly. Geros pasekos, kurių susilaukiama, tinkamai įvertinamos. Ir pas mus šis metodas pradeda vyrauti.

Kiek jis remiasi gerai žinomais ir tvirtai pagrįstais principais, Miuncheno metodas yra neginčijamas. Ir kodėl, pagaliau, religinis mokymas privalo eiti individualiniu keliu, ir kodėl jis negalėtų pasinaudoti paskutinių laikų pasaulietiškais didaktikos metodais? Mes anksčiau konstatavome, kad Jėzaus Kristaus mokslas ir pasaulietiški mokslai negali stoti ant to pat piedestalo, ir kad religijos mokytojas, besinaudodamas pasaulietiškų mokslų didaktikos priemonėmis, turi taip pat pasitikėti dieviškosios malonės asistencija. Bet taip pat tiesa, kad malonė negali naikinti prigimties, nuosekliai, korektiškas katechizacijos metodas negali prieštarauti didaktikos taisyklėms pasaulietiškų mokslų nustatytoms. Dabar, kokiu būdu dažnai teikiamas vaikams religijos mokslas? Dažnai jis yra tik atminties apkrovimo procesas ir skrupuliatiško akuratiškumo abstraktinių formulių reprodukcija, kurias vaikai gali drąsiai pakartoti, bet mažiau jas suprasti. Daug vaikų kartoja katechizmo atsakymus tuo pat būdu, kaip tarnautojai prie mišių recituoja *Confiteor* ir mušasi į krūtinę. Jų širdies ir valios neliečia šitie intelektualiniai „šposai", kaip ir daugybos lentelė. Net didžiausias išdykėlis duoda geriausią atsaką. Dažnai šitie žodinės atminties pratimai, užuot išplėtę vaikuose teisingą katalikišką instinktą, sukelia pasibiaurėjimą religija. Abstraktiškos formulės, užuot ugdytų krikščionišką sąžinę, virsta negyva atminties medžiaga, kuri paraližuoja ir nustelbia protą. „Vaikas, sakoma, atsimindamas žodžius ilgainiui, protui pribrendus, sugebės įvykdyti žinomus dalykus". Būtų galima maitinti kūdikį dideliais mėsos gabalais ir pasakyti kad, kuomet jis išaugs, tai suvirškins.

Mes taip pat negalime sutikti esą, kaip nori moderniškieji teoretikai, jie atradę ir pritaikę psichologinius principus auklėjimo srity, ir kad katechetai privalo griežtai prisilaikyti pasaulinių objektų dėstymo būdų. Tiesa yra čia, kad dabartiniai auklėtojai priėmė ne tik katalikų Bažnyčios principus ir metodus, bet patį Kristų seka. Iš tikrųjų, labai įdomu, kaip, pavyzdžiui, Kristus paruošia per palyginimus prie kilnių tiesų konstatavimo. Kristus galėjo paskelbti savo mokslą labiausiai literaliniais terminais, ar tiksliausiai precizuotomis formulėmis, kokių ir mokyčiausi teologai su savo techniška kalba nėra su-

gebėję išreikšti. Bet ne! Jis paprastai įveda savo klausytojus į gilią dvasinę pamoką ar tiesą, pasinaudodamas palyginimais, kuriuos jis ima iš gamtos faktų ar paprastos gyvenimo patirties. Teisininkams klausiant: „kas yra mano artimas", jis atsako palyginimu. Jis taip pat atsako Simanui fariziejui apie nuodėmingą moterį. Jis atsiliepia į opiausius klausytojų reikalus. Jis kalba piemeniui apie ganymą, žvejui apie žvejonę, vynuogių daržininkui apie vynuoges, teisininkui apie teisę ir t. t. Šituo būdu klausytojų dėmesį sukėlęs ir prieš laukiamąjį atsakymą pastatęs, jų norą sužinoti paakstinęs, paruošdavo dvasinei tiesai priimti. Paskui, kiekviena nauja patirtis ir kontaktas su palyginimo objektu ar įvykiu padėjo giliau įspausti klausytojams Kristaus pasiuntinybės tiesą. Šitas mokymo būdas buvo vartojamas ne tik Kristaus laikais, bet visais amžiais; jei jis tarnavo tuomet kilnioms dvasiškoms tiesoms paskleisti, kodėl jis negali būti vartojamas ir šiandien?

Tiesa, kad entuziastiški Miuncheno metodo sekėjai retkarčiais perdeda palyginimų — pavyzdžių naudą. Pavyzdžių gausumas gali greičiau nukreipti katecheto dėmesį į įvairumą, negu į vienumą, į tariamąjį dalyką, negu į realinį. Jie gali virsti tam tikru pamokos pasismaginimu. Dėl to Miuncheno metodo autoriai pabrėžia, kad pavyzdžiai būtų ryškūs, kad neperdaug būtų smulkmenų, kurios galėtų aptemdinti vaiko dėmesį— žodžiu, kad istorija būtų priemonė tikslui siekti, o ne pats tikslas.

Toliau, Miuncheno metodas jokiu būdu nemažina atminties darbo. Religinė pamoka, duodama prisilaikant psichologinio metodo, turi natūraliai ir logiškai prieiti prie katechizme randamo atsako. Tiksli katechizmo formulė giliau sminga atmintin, ir lengviau klaidos išvengiama.

Retkarčiais šitam metodui daroma priekaištų, bent pritaikymo daly, esą vaikas pasilieka bemaž visiškai pasyvus ir receptyvus. Moderniosios pedagogikos tendencija yra kaip tik įvesti vaiką į bendrabiavimą su mokytoju ir į savarankišką veikimą. Tiesų supratimas turįs vykti aktualinės patirties dėka. Mokymas klausant pakeičiamas mokymosi veiksmu. Dėstomasis dalykas yra rodomas, kaip gyvenamasai patyrimas, o ne kaip atmintinai išmokstomoji formulė. Ne taip, kaip Miuncheno metodas, kurs apeliuoja į klausos ir regėjimo jusles, „Arbeitsschule" gynėjai apeliuoja į vaiką, į visas jo jusles ir pajėgas. Intelektualinių pajėgų progresas turįs eiti kartu su fizinių jėgų augimu. „Arbeitsschule", auklėdama vaikus gyvenimui, teisingai gali vadintis „Lebensschule" [1]).

Miuncheniškio metodo autoriai yra pirmieji „Arbeitsprinzip": „Lernen durch Tun" — vykintojai. Akcija, anot Gatterer [2]), turi dvejopą uždavinį. „Lebensschule": ji yra mokymo pradžia

[1]) F. Weigl, Bildung durch Selbstum, 2 tom., München, 1923.
[2]) Katechetik, 8 laida, Innsbruck, 1924, p. 183.

ir pabaiga; veikimas veda prie supratimo, o supratimas prie akcijos. Kol vaikas aktyviai ir asmeniškai kooperuoja įsigydamas tiesą ar sąvoką, akcija turi didaktišką reikšmę. Kuomet pažintoji tiesa taikoma gyvenimui tvarkyti, akcija įgyja auklėjamosios prasmės. Katechizacija, sako tas pats autorius, privalo būti „Arbeits und Lebenschule“ [1]. „Arbeitsprinzip“, turi įeiti ne tik į pritaikymą, bet ir į paruošimo ir į pavaizdavimo tarpsnį [2]. Apreiškimo tiesos skirtos ne tik paakinti mūsų protą, bet ir atversti mūsų širdis ir pakeisti mūsų elgesį. „Arbeitsprinzip“ turi padėti katechetui pasiekti dvejopo katechizacijos tikslo: tikėjimo pažinimo ir praktikos.

Bet „Arbeitsprinzip“ turi ribas. Norint pilnai pasinaudoti šituo principu, reiktų skirti dvigubai daugiau laiko religijos pamokoms, negu turima. O vėl, klausimas ar šį principą galima būtų taikyti tokioms tiesoms, kaip Trejybė, Įsikūnijimas, Sakramentai ir t. t. Ypač, kad tikėjimas gaunamas per autoritatyvinį pamokymą, o ne per vaidinimą. Kuomet pasauliniuose mokslo objektuose itin svarbus yra išviršinis veiklumas, katechizacijoje neregimoji Šv. Dvasios malonė ir išvidinis dorybės aktas vaidina pirmaeilę rolę. Be jų visi išviršiniai katechetiniai veiklumai tebūtų vienas burbulas. Kad katechizacijoje būtų sėkmingas „Arbeitsprinzip“, jis privalo palenkti prie Dievo protą ir širdį. Jis privalo atspausti sieloje antgamtines tiesas tokiu būdu, kad vaikas namie ar mokykloje, privatiniame ar viešame gyvenime, visuomet vaduotųsi tikėjimo principais.

VIII. SKYRIUS.

Eucharistinis metodas.

Svarbiausius Eucharistinio metodo punktus susintetino ir aiškiai suformulavo maldingas Belgijos kunigas dr. Eduardas Poppe (1890—1924) savo veikale „La Méthode Eucharistique" [1]). Pagrindiniai veikalo principai lengvai suprantami kunigui, katechetui ir mokytojui. Dar bestudentaudamas Leono XIII seminarijoje, kunigas Poppe įsigyveno į liturgiškąją dvasią benediktinų vienuolyne Cesario kalne. Čia jis išmoko suprasti, įvertinti liturgiškojo kulto esmę, mišiolo reikšmę maldai ir meditacijai, ceremonijų prasmę ir įstabiai gražią bažnytinių metų santvarką. Vėliau, kaip kunigas ir katechetas, jis dažnai nusivesdavo vaikus į bažnyčią ir stropiai aiškindavo jiems šventus objektus, knygas, rūbus ir t. t. Jis versdavo ir aiškindavo jiems liturgiškas maldas, taip, kad mažutėliai galėdavę geriau suprasti mišių grožį ir didingumą. Jis ragindavęs vaikus dažnai priiminėti šventąją komuniją, kuri yra integralinė mišių dalis.

Eucharistinio judėjimo promotoriai Belgijoje ir ypatingai Averbodo premonstratiečių vienuolynas ėmė įkvėpimo iš Eucharistinio metodo, organizuodami savo dažnos komunijos apaštalavimą. Žodžiu ir raštu jis mokė savo sekėjus ir narius eucharistinio gyvenimo ir praktikos. Jo rūpestingos pastangos buvo apvainikuotos nepaprastu pasisekimu. Eucharistinė dvasia laipsniškai sunkėsi į įvairias Belgijos organizacijas ir mokyklas. Platus eucharistinio metodo pasisekimas pareina nuo to, kad jis, negriaudamas veikiančiųjų katechetinių sistemų, gaivina jas atgamtine dvasia, stiprina jas antgamtine energija ir padeda žmogui realizuoti savo aukščiausią paskyrimą.

Griežtai kalbant, Eucharistinis metodas savo priemonėmis ir procedūra nėra naujenybė. Jo vartojamos antgamtinės priemonės — šv. mišios, šventoji komunija, sakramentai ir sakramentalijos — yra taip senos, kaip ir pati Bažnyčia. Metodas vadinasi „Eucharistinis", kadangi jis ypač stengiasi įgyvendinti jaunuomenės auklėjime Popiežių dekretus, liečiančius dažnąją komuniją. Jo pedagogiškoji procedūra, kuri remiasi pastangos specializacijos dėsniu, labai glaudžiai jungiasi su katalikų asketiška tradicija. Metodas nori pašalinti esamą užtvarą tarp sakramentų ir natūralinės pedagogiškos procedūros.

---

[1]) La Méthode Eucharistique. 2-oji laida, Averbode, Belgique, 1924. Cfr. taip pat B. Van Havere, Une Ame-Apôtre. Termonde, Belgique, 1926; Manuel du catéchiste eucharistique; La direction spirituelle des enfants ir L' Ami des Petits. Averbode, Belgique.

Krikščioniškasai auklėjimas, kaip dr. Poppe jį apibudino, yra „metodiška reformacija vaiko, gimtosios nuodėmės deformuoto, norint suformuoti jame Kristų“ [1]). Eucharistinis metodas remiasi principu, kad dabartinės sąlygos, kuriose mes privalome dirbti savo išganymui, yra sunykusios ir tik atitaisytos žmogiškosios prigimties sąlygos. Krikščioniškasai auklėjimas yra laipsniška restauracija mumyse dieviškojo paveikslo, kurio mes netekome per nuodėmę. Šis laipsniškas vaiko suformavimas Kristaus paveikslu turi būti išviršinis ir išvidinis; jis privalo apimti privatinį ir viešąjį vaiko gyvenimą. Vaikas privalo įgusti, derindamas savo mąstymą su Kristaus mokslu ir savo elgesį su Kristaus įsakymais, patarimais ir pavyzdžiais, ne tik savo griežtai religiniuose santykiuose su Dievu, bet ir šeimoje su savo tėvais, broliais, seserimis, savo socialiniuose santykiuose su klasės draugais, bičiuliais ir priešais, savo civiliuose santykiuose su tautiečiais ir civiliniais autoritetais, parapijos santykiuose su kunigija ir parapiečiais. Kadangi susiderinimas su Kristumi yra antgamtinis uždavinys, krikščioniškasai auklėjimas turi būti antgamtinis ir savo priemonėmis ir savo tikslu. Be Šventosios Dvasios malonės mūsų prigimtųjų pastangų visiškai nepakanka. „Be manęs jūs nieko negalite“ [2]). Katechetas dėl to turi pavesti savo vaikus Dievui kiekvienos dienos mišiose ir maldose. Jis turi ne tik kalbėti vaikams apie Dievą, bet ir Dievui apie vaikus.

I. Dogmatiški principai.

Pirmasis visų malonių šaltinis, ypač auklėjimui reikalingas, yra Švenčiausioji Trejybė. Nuopelnų šaltinis yra aukščiausioji Dievo — Žmogaus, Vyriausiojo Kunigo, Jėzaus Kristaus auka Kryžiaus Auka, taip dažnai mūsų primenama darant kryžiaus ženklą, yra tikrasis visų malonių šaltinis. Vyriausias visų amžių Kunigas Kristus suteikė Petrui, savo apaštalams ir jų įpėdiniams, įgaliojimus ir galybę, ypačiai galią visus žmones mokyti, pašvęsti ir valdyti. Per visus amžius Kristus moko, pašvenčia ir valdo per hierarchinę kunigystę. Kalvarijos malonės naujinamos ir taikomos šventųjų mišių aukoje. Mišios yra liturgijos ir krikščioniškojo gyvenimo centras. Šv. Tomo Akv. žodžiais tariant,[3]) jos yra visų sakramentų pabaiga ir įvykdymas. Jos atnaujina Kristaus kančią ir auką, kurios dėka veikia sakramentai. Kunigiškoji hierarchija dėlto yra tiesioginis ir oficialus Kristaus auklėjamosios pasiuntinybės paveldėjimas. Auklėtojai apaštalauja priklausydami jo doktrinos, įsakymų ir malonės. Pasauliečiai katechetai ir vienuolės turi didelės garbės bendradarbiauti su kunigais ir jiems padėti.

---

[1]) Op. cit., 17.
[2]) Jonas, XV, 5.
[3]) Summa Theol., III, qu. 65; art. 3; qu. 73, art. 3.

Katalikiškasai auklėjimas turi dėlto pasižymėti hierarchine ir eucharistine dvasia. Bažnyčioje, klausykloje, sakykloje ir katechizmo pamokose vaikas turi žiūrėti į kunigą, kaip į Kristaus atstovą. Kaip Kalvarijos auka yra visos istorijos centras, taip šventosios mišios turi būti visų antprigimtųjų ir auklėjamųjų mūsų gyvenimo pajėgų centras ir šaltinis. Auklėtinių, o ir auklėtojų gyvenimas, privalo suktis apie šventąją mišių auką. Mokiniai šito siekia dalyvaudami mišiose ne tik sekmadieniais, bet ir šiaip paprastomis dienomis, kada tik galima. Jie privalo kreipti savo mintis į mišių auką, nuolat daroma visose pasaulio dalyse, ir jungti su ja savo veiksmus. Glaudžiausias būdas dalyvauti mišių aukoje, sėkmingiausia priemonė pasinaudoti auklėjimui šventąja auka, yra komunija, integralinė mišių auka ir kilniausias sakramentas. Dėl to reikia skatinti vaikus, kad jie kuo dažniausiai priimtų komuniją, juos ruošti komuniją gerai priimti ir, kiek galint, geriau pasinaudoti jos malonėmis.

Pati malonė nėra šventumas ir tobulybė, bet tik šventumo ir tobulybės pradas. Tobulybę reikia taikinti vaiko elgesiui ir plėsti atsižiūrint į jo temperamentą ir sugebėjimus. Ją reikia vartoti metodiškai taisant vaiko ydas, skatinant juos įsigyti Kristaus dvasios ir dorybių. Tik šituo būdu mišių, komunijos ir kitų sakramentų malonės bus naudingos, suformuos vaiką ir padarys jo gyvenimą panašų į Jėzaus Kristaus gyvenimą. Bet kuris pedagogiškas procesas turi vaikui pritaikyti šitas malones?

II. Pedagogiški principai.

Pedagogika ir asketinė teologija sako mums, kad negalima iš karto įgyti visų dorybių ir iš karto atsikratyti visomis ydomis. Malonės galią, kaip ir individo dėmesį ir jėgas, reikia taikyti atskiram, griežtai apibrėžtam gyvenimo punktui, būtent, vyraujančiai ydai ar jai priešingai dorybei. Atskirą objektą apsprendžia ir kontroliuoja elgesio lakštelis (*cartes de conduite*), savaitinė apyskaita (*billets de la semaine*) ir savaitinė sąžinės sąskaita (*revue hebdomadaire*). Atskirų uždavinių siekiama ne tik tiesioginiu būdu, bet ir šiaip kituose pamokymuose. Aprašykime trumpai Eucharistinio metodo pedagogišką atžvilgį.

A. *Elgesio lakšteliai* (*Cartes de conduite*).[1]) — Mokytojas turi tam tikrų spausdintų ar rašytų lakštelių ir duoda po vieną kiekvienam vaikui. Kiekvienas lakštelis turi uždavinį daryti tam tikrą darbą dėl Jėzaus.

Mano vaikeli,
Šią savaitę Jėzus nori:
kad tu būtum guviai klusnus mokykloje.

Šitas elgesio lakštelis įpareigoja mokytoją surasti ir apibudinti atskirą uždavinį. Mokyklos drausmė, vaiko elgesys mokykloje,

[1]) Cfr. Les series de cartes de conduite. Averbode, Belgija.

gatvėje, bažnyčioje gali būti iš eilės šitų lakštelių objektas. Averbodo vienuolyno spausdinti lakšteliai belgų mokykloms yra suderinti su liturgišku sezonu ir vaiko darbais. Šie dalykai yra įvairių serijų: 1 Elgesys bažnyčioje (mišios ir šventa komunija); 2 Nusimarinimas (Gavėnia); 3 Mirtis (lapkritys); 4 Elgesys namie (atostogos); 5 Drausmė mokykloje; 6 Principai ir tiesos (doktrinališki punktai).

Paskirtą savaitėje dieną atsikiri serijos lakšteliai sudedami į gražiai papuoštą pintinėlę. Vaikai traukia lakštelį iš pintinėlės, bet jo neskaito, kol visi vaikai ištrauks kiekvienas savo lakštelį. Dabar kiekvienas tyliai pasiskaito ištrauktąjį lakštelį. Mokytojas kalba maldą, kad kiekvienas galėtų sėkmingai pritaikyti gyvenimui lakštely pažymėtą atskirą uždavinį. Tuomet lakštelius rūpestingai paslepia į pulpitą. Retkarčiais, ar prieš rytmetines pratybas ar prieš paleisdamas vaikus namon, mokytojas primena vaikams apie lakštelius ir jų ypatingą uždavinį. Vaikai gali savo „atskirą uždavinį" išreikšti ir parašyti maksimos ar trumpos maldos forma. Jei jų gautasis uždavinys yra „meilumas", maksima gali būti: „Būk meilus", ir atsidūsėjimo malda: „Jėzau, meilios ir nuolankios širdies, padaryk mano širdį panašią į tavo širdį". Kad paliktų glaudus ryšys tarp auklėjimo ir malonės šaltinių, auklėtojas skatina prisiminti savo ypatingąjį uždavinį, ypač per mišias ir šventąją komuniją. Geri pasiryžimai sąryšy su atgailos sakramentu turi taip pat suktis apie ypatingąjį uždavinį.

B. *Savaitinė apyskaita* (*Billet de semaine*)[1]. — Savaitiniai bilietai yra rašyta paties vaiko elgesio apyskaita. Ji daroma kas savaitė. Šituo būdu vaikas įpranta tirti savo sąžinę; tatai ypač vėliau praktikuos; įpranta kontroliuoti savo uždavinį, o taip pat ir savo dvasinį gyvenimą, derinti savo elgesį su mišiomis ir šventąja komunija. „Bilieto" tikslas yra sukti jo visą gyvenimą ir dvasinius lavinius apie liturgiją, Eucharistiją.

Lavinys atliekamas su didžiausia diskrecija, nesigiriant ir neveidmainiaujant. Vaikai raginami rašyti „bilietus" nuoširdžiai, atsimenant visuresantį ir visažinantį Dievą. Mokiniai niekuomet nepasirašo apyskaitos, ir mokytojas niekuomet nesiremia kuria nors ten įrašyta individualine klaida ar yda. Kai išdalyti bilietai jau yra surašyti, juos surenka į pintinėlę (dėžutę) ir padeda prie Šv. Jėzaus Širdies, Panelės Marijos ar šv. Juozapo statulos. Pirmąjį mėnesio penktadienį ar keturiasdešimties valandų atlaiduose juos deda prie Šv. Sakramento. Vaikams sakomas tinkamas paraginimas ir kalbama malda. „Bilietus" vėliau sudegina ar suplėšytus į gabalėlius barsto procesijoje prieš Šv. Sakramentą.

C. *Savaitinė sąžinės sąskaita* (*Revue hebdomadaire*) — Savaitinė apžvalga yra kolektyvus sąžinės kratinėjimas forma pašnekėsio su eucharistiniu Kristumi. Ji praverčia tada, kada

---

1) Cfr. Les billets de semaine. Averbode, Belgija.

negalima tinkamai vartoti „savaitinių bilietų". Lavinį anksčiau reikia išaiškinti; vedėjas pavyzdžiais pailiustruoja, kaip kiekvienas savo širdies gelmėse gali atsakinėti į klausimus. Pradėdamas lavinį vedėjas primena vaikams, kad jie yra Dievo akivaizdoje. Keli tam tikri klausimai parenkami kiekvienam laviniui. Juos rinkdamas vedėjas atsižvelgia į dalyvių reikalus. Galutinis tikslas yra įpratinti pačius vaikus, be vedėjo pagalbos ir be klausimų, daryti sąžinės sąskaitą. Kolektyvines pratybas visuomet geriau daryti prie Šv. Sakramento. Ypač šituo momentu eucharistinis Kristus sėkmingiau kooperuoja, naujindamas mūsų dvasinį gyvenimą.

III. Atskiri uždaviniai.

Atskiri uždaviniai turi būti glaudžiai vykdomi lygiagrečiai su visu katechizacijos mokymu ir apskritai su katalikišku auklėjimu. Eucharistiniam metode yra šie trys neatskiriami vienas nuo kito elementai: išaiškinimas, pritaikymas ir antgamtinių veiksnių (Eucharistijos, Sakramentų) parama. Kiekviename auklėjimo procese mes aiškiname, pritaikome ir nurodome priemones, kuriomis siekiam tikslo. Praktiškai pamoka vedama ar pritaikoma auklėtinių elgesiui laikantis atskirų uždavinių metodo. Atskiras uždavinys turi būti pabrėžtas ir konkrečiai determinuotas visose tiesioginėse pamokose, netiesioginiuose pamokymuose ir mokytojo individualiniuose santykiuose su auklėtiniais ir tėvais

A. *Tiesioginis mokymas.* 1. — *Katechizmas.* — Katechizmo pamokos nuo pat pradžios gretinamos su Eucharistija. Mokytojas primena mokiniams apie rytmečio mišias, komuniją ir švelniai užsimena, kad vaikai, dalyvavę šventose paslaptyse, lengviau suprasią pamoką. Tie, kurie šito neatliko, privalo papildyti šitą spragą dvasiška komunija ir, kalbėdami maldą prieš pamoką, sužadinti intenciją, kuri leistų jiems pasinaudoti pamokos vaisiais. Dėstydamas pamoką mokytojas turi rūpintis dogmatišku korektiškumu ir akuratiškumu. Jis dažnai grįžta prie vadinamojo vaizdumo dėsnio, apsakymų ir aprašymų. Retkarčiais jis veda vaikus į bažnyčią, išaiškina jiems altorių dalis ir įvairius šventus dalykus, vartojamus liturgijoje. Jis ragina juos išvesti iš dėstomos pamokos sau tinkamus atskirus pasiryžimus. Geriausi pasiryžimai įrašomi lentoje, ir vienas bendras nusistatymas parenkamas visai klasei. Tuomet mokytojas garsiai skaito kitus uždavinius, po kiekvieno daro pauzą ir leidžia vaikams tyloje pasirinkti tinkamiausią jam pasiryžimą. Šis individualinis pritaikymas tedaromas vieną kartą savaitėje; mokiniai tada raginami aukoti savo mišias ta intencija, kad derintų savo elgesį su pamoka ir pasiryžimu.

2. *Istorija.* — Pasakojami Senojo Įstatymo biblinės istorijos įvykiai yra gretinami su būsimuoju Mesiju ir su Naujuoju Testamentu. Vaikai mokomi spręsti Senojo Testamento faktus ir įvykius pagal krikščioniškąją dorovę ir sau taikyti pamoką.

Kitais atvejais procedūra, ypač Naujojo Testamento biblijos istorijoje, yra ta pati, kaip ir katechizmo pamokoje. *Pasaulinės istorijos* faktai ir įvykiai yra panašiai vertinami doroviniu ir katalikišku atžvilgiu. Mokytojas stengiasi sužadinti mokiniuose pasibiaurėjimą peiktinais veiksmais ir sukelti juose troškimą pasekti kilniais, karžygiškais darbais. Jis visuomet rūpinasi suderinti gerus pasiryžimus su malda po pamokų ir rytdienos mišiomis ir komunija.

3. *Pasauliniai objektai.* — Kiti pasauliniai objektai yra glaudžiai gretinami su religija. *Aritmetikoje* mokytojas iškelia kiekvienos dienos problemas ir pasiūlo dorovinį ir krikščioniškąjį sprendimą ir pritaikymą. *Geografijoje* mokytojas dažnai pakyla prie pirmosios visų daiktų priežasties — Kūrėjo ir stengiasi sukelti mokiniuose padėką Dievui. Jis nepamiršta misijų kraštų, pabrėždamas Bažnyčios nuopelnus jų civilizacijai, nurodo apaštalus ir šventuosius, kurie yra savo gyvybę atidavę už religiją ir, pasigaudamas paveikslų, aprašinėja įžymesnes jų šventoves. *Skaitant, rašant,* mokytojas sumaniai retkarčiais primena dorovės ir natūralinės religijos maksimas ir dalykus.

B. *Atsitiktinis mokymas.* — Ar tai būtų vaiko asmeniškas gyvenimas, susijęs su kasdienine atsakomybe ar mažais priešingumais, ar šeimos gyvenimas, ar socialinis gyvenimas, vaikai mokomi vertinti kiekvieną įvykį ir situaciją antgamtiniu ir krikščionišku atžvilgiais. Jie pratinami gretinti visus įvykius ir problemas su savo išvidiniu ir išviršiniu apaštalavimu ir su savo gyvenimo pašaukimu. Jie kviečiami aukoti savo mišias ir komunijas, savo maldas ir nusimarinimus tam, kad galėtų vykusiai išspręsti dienos klausimus. Jie raginami gvildenti tas pačias problemas tarp savęs ir su savo tėvais, bet visuomet iš antgamtinio atžvilgio. Jie skatinami pamąstyti, kaip jie pasielgtų ir kaip jie mano pasielgti sutikę panašias kliūtis.

C. *Santykiai su mokiniais.* — Katechetas savo individualiniuose santykiuose su mokiniais privalo paraginti, patarti, pabarti ir pabausti dėl Jėzaus meilės. Tardamasis su vaikų tėvais, jis privalo raginti bendradarbiauti juos: saugoti vaikus, duoti gerą pavyzdį, melstis už savo vaikų krikščioniškąjį išauklėjimą. Jei mokinio elgesys yra nepatenkinamas, jis privalo pasikviesti pačius tėvus ir nurodyti jiems jų bendradarbiavimo ir paramos svarbą. Prieš atostogas jis privalo įspėti tėvus apie šio laikotarpio pavojus. Jis turi priminti jų pareigą išleisti vaikus mišių, išpažinties ir komunijos. Tėvai privalo dažnai patikrinti vaikų žaidimus. Iš sakyklos katechetas privalo atsitiktinai paraginti tėvus ir moterų draugijas ir t. t.

Metodiška eucharistinio metodo įtaka turi siekti ne tik visus vaikus apskritai, bet ypač ji turi sustiprėti organizuodama parinktų (elito) vaikų branduolį. Šis branduolys yra viešas ar slaptas, atsižvelgiant į mokinių nusistatymus ir nusiteikimus ir į vedėjo samprotavimus. Jų apaštalavimo dėka įsigali mokinių tarpe krikščioniškoji dvasia ir geri įpročiai. Narių skaičius yra

pribotas, ir įstojimo sąlygos griežtos. Nariai privalo stropiai laikytis visų mokyklos nuostatų, gyventi taikingai su draugais, kasdien klausyti šv. mišių, kiekvieną savaitę priimti komuniją ir t. t. Kad grupės nariai galėtų sėkmingiau apaštalauti, jie gauna atskirus pamokymus savo susirinkimuose. Dvasios vadas ir nuodėmklausis, kuris artimai pažįsta savo penitentus, vaidina žymią rolę šitos elitos dvasinėje formacijoje. Eucharistinio būrelio nariams eucharistinis gyvenimas yra vyriausioji apaštalavimo priemonė. Malonė yra būtinas pasisekimo veiksnys.

Metodo pasisekimas žymia dalimi pareina nuo pavyzdingai tvarkomo dvasinio gyvenimo ir nuo *paties auklėtojo* nuoširdaus bendradarbiavimo. Šv. mišios, komunija, pamaldumas į Panelę Mariją, kasdieninė meditacija ir net prisimarinimai turi būti vertingi šio kilnaus darbo resursai. Jų motto — obalsis turi būti paties dieviškojo Auklėtojo Jėzaus Kristaus žodžiai: Tas, kurs *daro* ir moko, vadinsis didelis dangaus karalystėje "[1]); „Už juos aš pašvenčiu pats save, kad ir jie būtų pašventinti tiesoje "[2]).

Aprašinėdami eucharistinį metodą, mes dažnai pabrėždavome, kad pedagogikos principai turi eiti lygiagračiai su Eucharistijos malone. Baigdami, norime atkreipti dėmesį į išviršinę, sakytume, auklėjimo asociaciją su Eucharistija, būtent, į „Aukos laikrodį" (Cadran du Sacrif ce) [3]). „Aukos laikrodis" yra pedagogiškoji mokymo priemonė pakreipt. visiems kasdieniams vaiko laviniams, darbams ir sielvartams prie mišių Aukos. Laikrodis (ciferblatas) vis vien kurią dienos valandą primena jiems kraštą, kuriame Kristus pasiaukoja už mus ir kuriame Jis teikia šviesos, stiprybės ir malonės. Kristaus Auka per kiaurą dieną aukojama, patampa vaiko gyvenimo centru ir daro galingos įtakos mintims ir širdžiai. Dažnai pakanka vaikams pažvelgti į Aukos laikrodį, kad sukiltų juose susikaupimas, tyla, noras tinkamai pasielgti. Kaip dažnai vaikas staiga nutraukia ginčą, prisiminęs, kad šį momentą kuriame nors misijų krašte Jėzus naujina savo didžiąją auką, ir vaikas deda savo mažąją auką ir nusigalėjimą ant dabar kunigo pakeltos patenos! Kristus jiems yra Visuotinis Tarpininkas, per kurį šiaip auklėjami mokiniai aukoja savo maldas ir darbus dangiškajam Tėvui. Jų troškimas dalyvauti laikomose mišiose yra savaiminga dvasinė komunija. Laikrodis padeda jiems geriau apibranginti mišių vertę ir skatina juose troškimą vis dažniau ir geriau jose dalyvauti. Šituo būdu mokiniai laipsniškai derinasi su Kristumi, savo Pavyzdžiu, išvidiniame ir išviršiniame gyvenime. Šventoji Bažnyčia, Kristaus mistiškasis kūnas, vis geriau prisitaiko prie savo dieviškosios Galvos ir Vado.

---

[1]) Matas. V. 19.
[2]) Jonas, XVII. 19.
[3]) Le Cadran du Sacrifice. Averbode, Belgija.

IX. SKYRIUS.

Dr. Shields „Primary Methods“.

Mes, kaip sakoma, turime katalikiškas mokyklas. Kame gi yra jų katalikiškumas? Mat, jose dėstomos tikybos pamokos. Bet šitos pamokos dar nesudaro jų katalikiškumo. Nes, kaip teisingai pastebi Šv. Tėvas Pijus XI savo enciklikoje *„Divini illius Magistri“* apie krikščioniškąjį jaunuomenės auklėjimą (1929 m. gruodžio 31 d.), „dėl to vieno fakto, kad dėstoma tikyba (dažnai perdaug šykščiai), mokykla dar netampa suderinta su Bažnyčios ir krikščioniškosios mokyklos teisėmis, nei netampa verta katalikų auklėtiniams ją lankyti. Tam tikslui būtinai reikia, kad visas dėstymas ir visa mokyklos santvarka, mokytojai, programos ir knygos kiekvienoje mokslo šakoje būtų krikščioniškos dvasios tvarkomi, Bažnyčios, kaip motinos, saugojami ir prižiūrimi, tokiu būdu, kad tikyba iš tiesų būtų viso dėstymo, visuose laipsniuose, tiek pradžios, tiek aukštesniajame ir aukštajame moksle, pagrindas ir vainikas. Leono XIII žodžiais tariant: „Būtinai reikia, kad ne vien tam tikromis valandomis tikyba būtų dėstoma jaunuoliams, bet kad visas kitas ugdymas kvepėtų krikščionybės religingumu. Jeigu to trūksta, jei tas šventasis dvelkimas neina per ją, nešildo nei mokytojų, nei mokinių sielų, tai maža naudos gali būti iš bet kurio mokslo; dažniausiai iš jo būva tik žalos ir tai nemažos“.

Šitą Popiežių tvirtinimą niekas gal nėra taip nuosekliai ir sistematiškai gynęs ir pagrindęs, kaip Dr. Shields (skaityk Šilds), originalus mintytojas ir didelių sugebėjimų amerikietis auklėtojas. „Pragaištingas yra nusistatymas tų katalikiškų mokyklų, sako jis, kurios retkarčiais kopijuoja nukrikščionintų mokyklų programą. Pridėdamos kasdien pusvalandžio tikybos pamoką, gali su šaknimis išrauti katalikų tikėjimą iš mokinių sielos“... [1]) Nemanome čia supažindinti mokytoją su Dr. Shields veikalais. Mums svarbu iškelti pagrindinius principus, kuriais remiasi jo sistema, ir trumpai nurodyti, kaip jis juos taiko [2]).

I. Korelacijos principas.

Korelacijos principas, anot Dr. Shields, reikalauja to, analogiškai organiškam gyvenimui [1]), kad naujas minties elemen-

---

[1]) Teachers Manual of Primary Methods. Washington, 1912, 100-101 p.

[2]) Dr. Shields metodas turi trejopą šaltinį. Jis, pirmiausia, pagrįstas jo paties kūdikystės apsimąstymais. Dr. Shields buvo vienas iš tų vaikų, kurį netikę metodai ir tėvų bei mokytojų neišmanymas padarė auka ir žiopliu (pal. jo autobiografijos veikalą įvardintą „The Making and Unmaking of a Dullard“ Washington, 1908). Jo mokymo metodas atvaizduoja jo liūdną gyvenimo is-

tas santykiautų su ankstybesniu minties turiniu, ne tik išilgai struktūriškos linijos, bet abipusio aktingumo atžvilgiu. Kitais žodžiais tariant, kiekviena nauja idėja turi taip jungtis su ankstybesniu minties turiniu, kad, skleisdama savo šviesą ant kiekvieno anksčiau asimiliuoto pažinimo, irgi savo ruoštu gautų iš jo reikiamo nušvietimo. Vienas iš svarbiausių pradžiamokslio knygos uždavinių yra padėti mokytojui, kad jis mokėtų jungti įvairias vaikui teikiamas žinias. Panašiai kaip medžio syvai, kol iš kamieno subėga į atskiras šakeles, pirmiau pasiekia šakas, taip pat visos mokyklos programos šakos turi eiti kartu per šį ankstyvąjį vaiko minties plėtojimosi laikotarpį. Izoliuotos tiesų sistemos virsta nefunkcionaliniu minties kroviniu, kurs greičiau kliudo, negu kad plečia proto akiratį.

Didelė yra klaida vartoti atskiras knygas įvairiems mokymo objektams pirmame ir antrame skyriuje. Vienuma yra opiausias vaiko reikalas šiuo plėtojimosi laiku, ir įvairių knygų perduodamas objektas apsunkina šito objekto supratimą. Skaitymas, skaičiavimas, estetika, mokslas ir t. t. turi taip glaudžiai susiheti bemokant pirmame ir antrame skyriuje, kad visiškai neleistina medžiagą suskirstyti į atskirus vadovėlius. Įvairių sričių pradžios tiesos turi būti sujungtos į vieną, simetrišką ir išaugusį žinojimo kūną.

Katalikiškoji mokykla, nepaisanti šitos koordinacijos, turi didesnių nuostolių už pasaulietišką (public-viešąją) mokyklą. Nes katalikiškoji mokykla, kaip sako dr. Shields, tam ir yra, kad patikrintų religijos koreliaciją su kitais programos objektais. Katalikiškoje mokykloje religija turi būti visos tiesų sistemos branduolys ir centras; ji turi būti kiekvieno įsakymo, kurio vaikas mokomas klausyti, gaivinantis pradas [1]) Be šitos koreliacijos religija ir pasauliniai objektai tegali nukentėti; ir religija natūraliai kenčia daugiau, nes ji esti nepalaikoma, kada pasauliniai objektai vienas kitą žymiai palaiko. Be šitos koordinacijos religija tėra sekmadienio rūbas, ir pirmadienį jis padedamas spinton, kuomet tikrasis gyvenimas prasideda [2]).

Koreliacijos principas turi rasti trejopą kiekvienoje mokykloje pritaikymą. Jis turi įeiti į programos struktūrą, turi tvarkyti kiekvieno objekto medžiagos organizaciją, ir turi aiškiai

torija ir stengiasi surasti šitos nelaimės priežastis. Antrasis jo metodo šaltinis buvo jo moksliškos biologijos studijos. Šitoms studijoms jis ypač pasišvenčia baigęs mokslus Johns Hopkins universitete Jo auklėjimo pažiūrą ir filosofiją giliai persunkia biologija (pal. jo „Philosophy of Education“, Washington, 1917). Pagaliau, Dr Shields, kaip ir jo artimas bendradarbis, Dr. Pace, žiūri į Kristų kaip į Mokytoją pavyzdį ir semiasi įkvėpimo ypač iš Kristaus palyginimų.

[1]) Dr. Shields laikais patenkinti kai kurių leidėjų pa eidavimams, pasistengta paruošti skaitymui katalikiškas knygas, įterpiant kelis šventus paveikslėlius ir himnus į pasaulietiškas skaitymui knygas. (Pal. „Primary Methods“, 84—85 p.). Dr. Shields įniršo prieš šitokią profanaciją ir pasiryžo parašyti skaitymui knygas, kuriose religinis elementas būtų „pirmuose vaiko mokyklos metuose centralinis, vadovaujantis, koordinuojantis elementas. (Pal. *Catholic University Bulletin* 1910, XVI, 153—154).

[2]) *Catholic, University Bulletin*, 1908, XIV, 774.

įsikūnyti mokykloje vartojamuose vadovėliuose. Jei jis neįsigyvena vadovėliuose, geriausios mokytojo pastangos eina niekais; geriausiu atveju, jis gali įterpti religiją į pamokų tarpą, kuriame religijai bemaž vietos nėra. Šituo būdu išeina dažnai daugiau žalos negu naudos, nes religija, atrodo, varu įsiveržė, ir vaiko jau yra nemėgiama. Šitokio pasikėsinimo padarinys yra negyvas atminties kalimo darbas. Pirmame ir antrame skyriuje, ypač, neturi būti atskiro religijos mokymosi vadovėlio, nes šitokia procedūra negali laiduoti tikros korelacijos.

II. Instinktyvinis pagrindas.

Vaikas ateina pasaulin su nustatytais instinktyviniais palinkimais.

Penki pagrindiniai instinktai apsprendžia vaiko nusistatymą prie tėvų:[1])

1. Pasitikėjimas tėvų meile;
2. Pasitikėjimas tėvais dėl maisto;
3. Pasitikėjimas tėvais dėl apsaugos;
4. Pasitikėjimas tėvais dėl pagalbos;
5. Pasitikėjimas tėvais kaip jų sekimo pavyzdžiu.

Veikdamas šių penkių instinktų įtakoje, vaikas visko reikalauja ir nieko neduoda; žodžiu, vaikas, kiek jis vaduojasi instinktu, yra visiškas egoistas. Jei auklėjimo darbas eina šia prigimties linija, kaip to nori materialistinio auklėjimo pranašai, aukščiausias auklėjimo padarinys būtų puiki gyvulių rasė, apsišarvojusi bezdžionės ir tigro metodais kovoje už būvį.

Krikščionio mokytojo uždavinys yra transformuoti šiuos instinktų palinkimus į jiems priešingus — į dorybes, kurios yra krikščionybės pagrindas individo sieloje.[2]) Jis turi mokyti vaikus mylėti, kaip ir reikalauti meilės, duoti, kaip ir gauti, užtarti silpnąjį, padėti pavargėliui ir duoti gerą pavyzdį savo kilniu gyvenimu. Be to, vaikas privalo išmokti pakelti savo akis į dangiškąjį Tėvą ir plėsti jo atžvilgiu penkeriopą pasitikėjimą, kurį jis turi tėvams; jis turi pasitikėti Jo meile, prašydamas kasdienės duonos, maldaudamas apsaugoti nuo pagundų ir išvaduoti iš pikto, ir turi laikyti pakreipęs savo akis prie Jo, kaip sekimo pavyzdžio.

III. Socialinis paveldėjimas.

Be dieviškosios malonės veikimo kitos priemonės, kuriomis mokytojas naudojasi, atbaigdamas šitą vaiko transformaciją, yra socialiniai vaiko paveldėjimai, kurių paprastai priskaitoma bent penki. Šitie paveldėjimai yra:

1. *Mokslas.* Vaikas turi išmokti prisitaikyti prie fizinio pasaulio, kuriame jis gyvena.

---

[1]) Pal. The Catholic Educational Association Bulletin, 1908, 221 p.
[2]) Ibid., 205, 220 p.

2. *Raštija.* Vaikas turi susipažinti su sakomu ir rašomu žmogaus žodžiu, kuris yra rasės amžių patirties padarinys, kad, kaip dieviškasai įsakymas liepia, žmogui vadovautų žengiant per gyvenimo klaikumą.

3. *Įstaigos.* Visi aukštieji gyvenimo uždaviniai tegalimi atsiekti per įstaigas, kaip šeimą, bažnyčią, mokyklą, valstybę ir t. t.; vaikas turi išmokti prisitaikyti prie šių įstaigų.

4. *Estetika.* Kadangi vaikas turi pakilti aukščiau gyvulio, aukščiau fizinio geismo viešpatystės, jo siela privalo išmokti atsiliepti į grožį visose jo formose.

5. *Religija.* Kadangi jis turi atsiekti savo aukščiausią paskyrimą kaip Dievo vaikas, jam privalu Dievą pažinti, Jį mylėti ir Jam tarnauti.

Šitie penki vaiko socialinio paveldėjimo atžvilgiai yra neatskiriami ir turi susipinti į glaudžią vienumą, plėsdami jo visą būtybę. Stebėdamas gamtines apraiškas, vaikas turi išmokti matyti dangiškojo Tėvo veidą; jis turi girdėti Dievo balsą žmogaus kalboje; jis turi matyti šeimos rate savo santykiavimo su Dievu atspindį; jis turi susižavėti Dievo grožiu, kurį jis skiria saulei besileidžiant ar jaučia gėlėms kvepiant. Žodžiu, jis turi matyti Dievą ir Jį jausti visuose daiktuose ir rasti Jame vienumos centrą visam plačiam pasauliui ir sau pačiam. Šituo būdu tegali vaiko mintis plėtotis normaliai, kaip socialinės ir etinės būtybės ir kaip Dievo vaiko.

IV. Pirmoji knyga.[1])

Pirmoji knyga dalinama į penkias sekcijas, iš kurių kiekviena stato sau uždavinį pakeisti vieną iš penkių didžiųjų instinktų, kad jie butų nusiteikę priimti krikščioniškojo charakterio formaciją, ir ant šių prigimtų palinkimų būtų galima statyti atitinkamas dorybes[2]). Yra tai kartu skaitymui knyga, gamtos studijų knyga, šeimos gyvenimui tirti knyga, elementarinis religijos vadovėlis ir meno knyga, liečianti trejopą estetinės pajėgos išlavinimą, būtent, formos, spalvos ir ritmo atžvilgiu. Kiekvienas knygos skyrius nuosekliai dalomas į šias dalis:

1. *Gamtos studijos* yra pagrindas vaiko būsimoms mokslo studijoms ir socialinių bei religinių pamokų vaizdavimo priemonė.

2. *Šeimotyros* pamokos jungiamos su gamtamoksliu. Jų uždavinys yra duoti vaikui aiškesnį tėvų meilės, tos meilės palaimos įvertinimą, pakeisti vaiko savimylą, plečiant jame kilnius impulsus.

3. Tiesos, susijusios gamtamoksly ir šeimotyroje, plečiamos trečioje kiekvienos sekcijos dalyje — religijos pamokose. Šitos pamokos sukasi apie mūsų Išganytojo asmenį. Trys

[1]) Knyga orginaliai buvo išleista su antrašte: „Religion, First Book“ (Religija, Pirmoji Knyga), norint pabrėžti, kad religija yra katalikiškojo auklėjimo centras. Antraštė, tačiau, davė nesusipratimų dėl knygos uždavinio, ir buvo pakeista antrašte: „First Book“.

[2]) Primary Methods, 114—121 p.

kiekvieno skyriaus dalys eina paraleliai su trimis mūsų Viešpaties palyginimuose paprastai randamais elementais. „Žiūrėk į laukų lelijas“, yra analogiška į gamtos istoriją; „Ir kas iš jų, jei jūsų sūnus prašytų duonos, duotų jam akmenį“, analogiška į šeimos gyvenimo sceną; „Juo labiau jūsų dangiškasai Tėvas žino, kaip duoti gerų daiktų tiems, kurie Jį myli“, analogiška į religinę temą. Daugelyje pirmosios ir antrosios knygos skyrių, kaip ir Kristaus palyginimuose, laipsniškai plečiama ši cenralinė mintis, einant nuo konkretiško ligi abstraktiško jos apibrėžimo.

4. Vyriausiąją kiekvienos knygos skyriaus temą išreiškia *dvi giesmės*. Š tuo būdu vaikas geriau atsimena studijuojamus dalykus. Kartais kiekviena giesmė talpina savy visą pamoką; kitą kartą dvi giesmės viena kitą papildo. Giesmės turi savo melodijas. Jas sukomponavo Pijaus X liturgiškosios muzikos mokyklos steigėjas Justinas B. Ward. Ketvirtame skyriuje yra gregorioniškas giedojimas.

5. Knygos skaitymus ir pamokas iliustruoja paveikslai. Vaizdai, kuriuos vaikas patsai gali paspalvinti, yra durpinės spalvos. Naujojo Įstatymo scenos, kuriose vaizduojamas mūsų Išganytojas, yra spalvuotos; mat, vaikas negali šių scenų patikrinti besiremdamas savo patirtimi ir, be to, spalvuotos scenos kelia jame daugiau pasigėrėjimo Kristaus asmenybe. Su mažomis išimtimis paveikslai yra geriausių menininkų reprodukcijos. Šitaip vaikas įstatomas į tikrąjį kelią, kad net be sąmoningų pastangų, kuris veda jį į meno kultūrą, apsaugojamas nuo mūsų dienų storžieviško materializmo. Estetinė paiėga lavinama, ne darkoma, duodant vaikui bet kokių, nors ir šlykščiai išmargintų, paveikslų.

V. Antroji knyga.

Po to, kai atsiliepta į pagrindinius vaiko instinktus ir juos stengtasi transformuoti, sekantis laipsnis — ir svarbiausias — yra išplėsti vaiko mintyje dieviškojo įstatymo idėją; Dievo valios pildymas yra svarbiausias uždavinys, mokant Šventojo Rašto, Dekalogo ir Bažnyčios įsakymų. Charakteringas krikščionybės bruožas yra visus įstatymus, ne tik žmogiškus, bet taip pat ir fizinio pasaulio, atremti aukščiausiu įstatymu — Dievu, parodyti, kad visi įstatymai priklauso Jo kontrolės ir tam tikrose aplinkybėse Jo gali būti atšaukti ar suspenduoti. Svarbu, kad vaikas nuo jauniausių metų giliai įspaustų savo mintin visa tvarkančio įstatymo supratimą.

Septynios antrosios knygos dalys traktuoja septynias klusnumo fazes. Tobulos klusnybės atlyginimą rodo angelo apsireiškimas P. Marijai. Pirmąją klusnybės, maldos ar privatinio maldingumo, užbaigą rodo piemenėlių vizitas. Antrąją klusnybės, viešojo maldingumo, užbaigą vaizduoja trijų karalių ceremonialinė adoracija. Kad klūsnybė yra mums naudinga, apie tai kal-

ba angelų įsakymas Juozapui bėgti į Egiptą. Tobulos klusnybės idealą vaizduoja kūdikio Jėzaus atradimas bažnyčioje, kur jis klauso savo dangiškojo Tėvo; žemiško autoriteto šaukiamas, jis grįžta į namus ir yra klusnus Juozapui ir Marijai Klusnybės padarinį vaizduoja Kristaus įsakinėjimas gamtos jėgoms, gi šito kulminacinis punktas yra Jairo dukters išgydymas. Mūsų pirmųjų tėvų neklusnumą ir jo padarinius rodo VI dalis, ir apie šito neklusnumo vaistą kalba aiškindamas Atpirkimo doktriną [1].

Paveikslai ir čia, kaip ir pirmoje knygoje, iliustruoja svarbesniąsias teksto mintis. Kiekvienos dalies padalinimas yra iš pagrindų tas pats, kaip ir pirmoje knygoje, bet jis laipsniškai plečia jau labiau sudėtingą čia traktuojamą medžiagą.

Antroji knyga turi du naujus bruožus: pirmas, vaiką supažindina su katalikiškos literatūros poemomis; antras, kiekvienos studijos gale pridedami klausimai.

Panašiai kaip pirmoji knyga, ši knyga yra vienintelė vaiko naudojama knyga antrame skyriuje. Likusiąją pamokymų medžiagą galima pavaizduoti ant rašomosios lentos, žemėlapiais.

VI. Trečias skyrius.

Kiekvieno skyriaus keturios dalys pirmoje ir antroje knygoje (būtent, gamtos studijos, šeimotyros pamokymai, religijos pamokos ir giesmės) taip išaugo, kad jau pravartu trečiams skyriuje duoti atskiras šitų dalykų knygas. Knygos vienumoe griežtai prisilaikoma; tačiau, keturios knygos viena kitos taip priklauso, kaip ir pirmosios bei antrosios knygos kiekvieno skyriaus keturios dalys. Todėl knygos vartojamos ne iš eilės, bet kartu. Kalbant apie trečiojo skyriaus knygą, religinė tema apsprendžia ir kontroliuoja kitų knygų temas.

A *Trečioji religijos knyga.* — Šita knyga, skiriama Atpirkimo veikalui, kuris yra pavaizduotas Sename Testamente ir įsikūnijęs Naujame, dalinasi į keturias dalis. Pirmoji dalis ima Senojo Įstatymo tipus, figūras ir Naujojo Įstatymo įvykius, kad vaikas suprastų, jogei išganymas įvykstąs klausant Dievo ir teisėtai įsteigto autoriteto. Antroji veikalo dalis stengiasi priartinti vaikui aukos reikšmę ir reikalą. Ji prasideda su Kaino ir Abelio atnašaujama auka ir siekia savo viršūnės Kalvarijos aukoje. Trečioji dalis plečia eucharistinės aukos prigimtį ir reikalingumą, nes ketvirtoji dalis rodo, kaip žmogus reikalingas Dievo prezencijos, kad apsaugotų jį nuo nuodėmės ir nuvestų dangun. Kiekvienoje pamokoje Šventojo Rašto istorijos sudaro dėstymo pagrindą.

Spalvuotų paveikslų nėra, nes visi knygos paveikslai rišasi su religinėmis temomis, ir nėra reikalo pabrėžti jų kontrastą. Kalba ir žodynas imami iš angliškos Biblijos (English Bible),

[1]) Primary Methods, 124-147 p.

kuri suvaidino žymų vaidmenį anglų kalbos formacijoje; knyga dėl to ne t k lavina vaiko skaitymo skonį, bet ir jo išsireiškimų jėgą. Parinktos poemos ruošia jį suprasti bažnytinės liturgijos himnus. Faktiškai, trečioji knyga stengiasi tinkamai paruošti vaiko mintį Bažnyčios sakramentų ir liturgijos studijoms, nes ji pati yra šventosios istorijos bruožai, pritaikinti vaiko amžiui.

B. *Trečioji skaitymui knyga* (*Šeimos studijos*). — Kadangi trečioji knyga atpasakoja vaikui žmogaus santykius su Dievu, trečioji skaitymui knyga aiškiai kalba apie žmogaus santykius su žmogumi Dievo įstatymo ir sąžinės šviesoje. Nes, kaip šv. Jonas sako, „jei kas nors sakytų mylįs Dievą ir nemylėtų savo artimo, tas yra melagis ir nėra jame tiesos". Dėl to trečioji skaitymui knyga tiesia pagrindus krikščioniškam socialiniam gyvenimui ir aiškina didžiuosius pagrindinius principus, kurie turi valdyti socialinį žmogaus veikimą. Jos uždavinys yra ruošti vaiką prie tų veiksmų, kuriuos jis savo laiku turės atlikinėti, kaip pilietis ir regimosios Bažnyčios narys.

Ši knyga dalinasi į tris dalis. Pirmasis uždavinys — išaiškinti sąžinės vaidmenį ir jos funkcijas visuomenėje. Antroji dalis kalba apie tvirtybę ir jos rolę, kurią ši dorybė vaidina, kuriant civilinę visuomenę; ši, tad, dalis stengiasi kultivuoti patriotizmą. Trečioji dalis aiškina Aukščiausiojo sankcijonuotą artimo meilę; nuosekliai ji kalba apie regimąją Bažnyčią ir jos santykius su civiline visuomene. [1]) Kadangi trečiosios religijos knyga ypač yra liturgiška, ir jos kontekstas dažnai paimtas iš Biblijos, trečiosios skaitymui knygos uždavinys yra pritaikinti esamą literatūrą vaiko reikalams.

VII. Ketvirtasis skyrius.

A. *Ketvirtoji religijos knyga.* — Ketvirtoje knygoje vaikas pradeda apsprasti su kai kuriomis Senojo Įstatymo figūromis, tipais ir jų realizacija Naujame; ji rodo perėjimą iš Senojo į Naująjį Testamentą. Šitoje knygoje jis randa šitų didžiųjų tiesų pritaikymą sau ir pasauliui, kuriame jis gyvena. Iš šitos knygos jis sužino viską apie mišias, centralinį malonės šaltinį, kurs stiprina jį gyventi kilniai Dievo karalystėje. Jis mokomas, kaip reikia garbinti Dievą individualiniu ir socialiniu atžvilgiu.

Čia pasireiškia glaudus ryšys tarp ketvirtosios knygos ir ankstyvesniųjų knygų, kuriose duodami estetiniai pamokymai. Bažnyčios įtaką menui ryškiai įrodo bažnyčių statyba, altoriai ir visoki objektai, susiję su kultu. Vaikas mato, kad geriausios žmogaus pastangos turi krypti prie Dievo, ir tik šituo būdu žmogaus kūryba pasiekia savo tobulybės. Nors ketvirtoji knyga nėra priemonė vaiko meniškumui ugdyti, tačiau jis, besinaudodamas šia knyga, privalo pastebėti, kad aiškinamosios tiesos atsispindi religinio meno kūriniuose. Praplėstos vaiko mintys

[1]) Primary Methods, 166-168 p.

randa poezijos ir muzikos lyčių išreiškimą liturgiškuose himnuose, kurie pradeda ir baigia kiekvieną skyrių ir kurie visuomet derinasi su tekstu.

B. *Ketvirtoji skaitymui knyga.* — Ketvirtoji skaitymui knyga tiesia vaiko mintyje tuos supratimo pagrindus, kurie sako, jog dvasia turi nugalėti brutališkas žmogaus prigimties jėgas, rodo moderniškosios civilizacijos istoriją, kuriai vadovauja ir kurią įkvepia katalikų Bažnyčia. Ji vaizduoja, kaip Bažnyčia laipsniškai įgyvendina teisingumo ir meilės principus, kurie turi kontroliuoti socialinį gyvenimą, moko pagonis gerbti darbą ir malšina jų kariškumą. Trečioji knyga baigėsi Konstantino atsivertimu; kryžiaus ženklas, kurį jis pamato danguje su parašu „Su šiuo ženklu laimėsi", yra ketvirtosios knygos užbaiga, kurioje paaiškėja krikščioniškosios civilizacijos laimėjimas.

„Trečioji ir ketvirtoji skaitymui knyga", sako Dr. Shields, turi ruošti vaiką prie sąmoningų istorijos ir literatūros studijų. Mūsų katalikiškų mokyklų programoje ketvirtąją skaitymui knygą penktame ir šeštame skyriuje turi pakeisti literatūros skaitymai ir pasaulinės istorijos bruožai; literatūrą turi lydėti gramatika, pastarąją—Jungtinių Valstybių istorija, kurią savo ruožtu aštuntame skyruje reikia atbaigti civilinės Jungtinių Valstybių valdžios studija [1].

* * *

Vertinant Shields metodą tenka pastebėti, kad autorius kaip pradžios mokyklos mokytojas, turėjęs mažai patirties, ir kad jis mirė anksčiau, negu jo metodo principus galima buvo nuodugniai išbandyti. Jo metodo technika yra ne tiek praktikos, kiek introspekcijos padarinys. Kuomet kitos knygos davė bendro pasitenkinimo, Pirmoji Knyga sukėlė didelius ginčus. Šios knygos įvaizdavimo tvarka — gamtos studijos, namų scenos, religijos pamokymai — nėra tiksli psichologiniu atžvilgiu. Tikslesnė tvarka būtų ši: namai, gamta, religija. Klasifikuojant instinktus, meilės negalima traktuoti kaip atskiro instinkto, nes jis įeina į visus ir yra jų pagrindas. Pirmoji knyga pasirodė persunki; jos žodžiai netinką pirmojo skyriaus vaikų sugebėjimams. Revizija dabar eina ta prasme, kad prieš šią knygą eitų paruošiamoji knyga. Pagaliau, pirmąją, kaip ir kitas knygas, gali naudoti tik tie mokytojai, kurie yra susigyvenę su Dr. Shields metodu. Mokytojas, sako autorius, privaląs nuodugniai susipažinti su naudojamo teksto dvasia [2]. „Primary Metods" vadovėlis mokytojams, kurs atpasakoja šio metodo principus ir detales, nelengvai suprantamas paprastam mokytojui.

Dr. Shields išvadžiojimai teisingai protestuoja prieš mechaniškąjį katechizmo mokymą. Religijos, jis tvirtina, reikia mokytis prisilaikant tų pačių bendrų metodų, kaip ir kitų objektų. Vaikas turįs tuos pat smegenis ir tą pat protą, ir proto veiki-

---

1) Primary Methods, 163-164 p.
2) Pirmosios knygos įžanga.

mą valdą tie patys pagrindiniai dėsniai, visvien kuris bebūtų mokslo turinys Jei religijos reikia mokytis šituo metodu ir kito objekto anuo metodu, religija negali daryti įtakos individo mintims, jausmams ir veiksmams; ji nėra savo vietoje, esti dirbtini pobūdžio dalykas, neduodąs laukiamų padarinių. Vaiko mintis nėra išplėsta, ir negalinti pati savaime prisitaikyti prie šių radikalinių mokymo metodų pakeitimų. Dr Shields vaiko prigimtis yra auklėtojo dėmesio centras. Mokytojas privaląs stebėti vaiko neišplėstos prigimties ir natūralinės ekspresijos žingsnius ir pritaikyti savo metodus. Jis neturįs būti viešpats, bet tarnas, kanriai patarnaudamas prigimčiai, kad susilauktų norimų vaisių. Jis privaląs teikti peno protui panašiai, kaip penas teikiamas kūnui. Dėstomasai objektas ir įvaizdavimo metodas turįs derintis su vaiko plintančiu protu. *Quidquid recipitur, recipitur secundum modum recipientis.* Mokytojas privaląs žinoti, kaip padėti protui kylančiam žinijon. Jis privalo suprasti, kad vaiko mintis nėra rezervuaras, kurį tereikią „prikrauti žiniomis".

Dr. Shields metodas veda prie abstraktiškų religijos tiesų per viliojančius ir konkretiškus pavaizdavimus, kurie užgauna vaiko vaizduotę ir kelia jo' entuziazmą. Šituo atžvilgiu Dr. Shields sutinka su šv. Augustino „narratio" ir su miunchen'iškio metodo principu: „pradėk nuo istorijos". Religiniai paveikslai ne tik kad lavina estetinį skonį ir moko vertinti korektišką varsų kombinaciją, bet ir tinkama aiškinamam dalykui istorija, varsų sustiprinta, kelia aikštėn tai, ko mes norime, kad vaikas labiausiai mylėtų — būtent, Kristų. Kadangi vyriausias jo vadovėlių uždavinys yra patiekti atitinkamų vaikui idėjų, Dr. Shields yra tos nuomonės, kad mintijimo procesui žymiai padeda patsai veikimas. Jo vartojamoji technika pilna visokių savarankiško veikimo formų (Arbeitsprinzip). Vaikas pratinamas išreikšti teksto mintis plastiško meno pagalba, rankų darbu, paišyba, tapyba, molio modeliais, smėlio statyba, dramatišku veikimu ir t. t. Šituo būdu vaikas veikdamas mokomas mintyti.

Dr. Shields asimiliacijos principas savaime veda jį prie svarbiausio korelacijos principo. Tai buvo jo pastovus nusistatymas, kad pirmaisiais mokyklos metais religija yra ne tik centralinis, koordinuojąs ir valdąs vaiko darbą elementas, bet ji turi eiti su kitu mokslu išilgai minties. Šį faktą, kad mintis pasisavina idėją, apsprendžia ne tik naujosios minties partikuliarinė prigimtis, bet taip pat ir jau įgytosios sąvokos charakteris. Jei naujoji idėja yra svetimesnė turimam minties turiniui, ji tepritilps įnamio teisėmis. Ji liks neasimiliuota ir turės mažai reikšmės ugdant protą. Jei, antra vertus, ji susitiks su bendros prigimties ir korelatyvinių idėjų grupe, ji bus gyvastinga ir pastovi gyventoja. Jei religijos tiesos tebus įterptos į tikybos pamokos pusvalandį ar paliktos sekmadienio mokyklai, ar atidėtos ligi subrendimo metų, jos sunkiai prigis. Jas net galima bus vertinti kaip nereikalingas ir kenksmingas. Jos neatrodys kaip didžiausios reikšmės tiesos, kurios turi vadovauti dienos gyvenimui ir elgesiui.

X. SKYRIUS.

„Sower“ metodas.

Anglijoje Manchester'y šv. Bedo kolegija išleidžia keturis kartus per metus auklėjimo žurnalą vardu „*The Sower*“ (sk. souer — sėjikas). Sower metodas ir gavo šito žurnalo vardą.

Katalikų vaikų dauguma lanko parapijos mokyklas, kuriose yra nustatytos tikybos mokymo valandos. Iš senų laikų mokymasis katechizmo atmintinai prasidėdavo vaikui turint penkerius amžiaus metus, ir šis darbas tęsdavosi ligi vienuoliktųjų metų. Po to vis dar buvo mokoma religijos, ir mokyklos vizitatoriai klausinėdavo vaikus. Mokytojai, dėstą religiją, negalėjo nepastebėti šitokio metodo trūkumų.. Katechizmas ligi gyvo kaulo įkyrėdavo mokytojams ir mokiniams, ypač kad šitokis procesas tęsėsi devynerius metus, ir reikėdavo mokyti jau pribrendusius mokinius. Labai platus katechizmo aiškinimas skriaudė kitus, susijusius su religija, objektus, kaip bažnytinę muziką, Šventąjį Raštą Jėzaus Kristaus gyvenimą, Bažnyčios istoriją. Be to, konstatuota, kad abstraktiškas katechizmo formules dažnai vaikai atmintinai išmokdavo, visiškai jų nesuprasdami. Katechizmas, aišku, nesiderino su vaikų psichologija, ypač, kad jis buvo taikomas, su mažais pakeitimais, visiems vaikams. Tokia nevykusi katechizacija šaukėsi būtinos reformos.

Kokiu būdu diecezijos superintendentai turėjo atitaisyti šitą klaidą? Ar reikėjo visiškai pašalinti katechizmą iš mokyklos? Šitokis klausimo sprendimas būtų buvęs netinkamas. Jie būtų palikę mokyklos mokytoją be nieko, nes, šiaip ar taip, dieviškųjų tiesų žodinis apibudinimas yra reikalingas. O gal jie turėjo įvesti trumpesnį ir paprastesnį katechizmą, parašytą vaikų kalba, kurs, mažiau paisydamas ginčytinų klausimų, daugiau kreiptų dėmesio į centralines tikėjimo tiesas? Šitokia procedūra galėjo atrodyti perdaug naujoviška Anglijos katalikams, ir būtų reikėję ilgesnio laiko jai ginti, kolei mokykla priimtų. O tuo tarpu reikėjo tuojau patenkinti mokytojus ir mokinius. Minėtas žurnalas ir pasiūlė vadinamą „Sower Scheme“, arba kompromisinį šio klausimo sprendimą. Buvo siūloma priimti katechizmą kaip jis yra, bet iš keturių šimtų klausimų palikti tik šimtą klausimų, kuriuos reikėtų išmokti atmintinai. Kitus klausimus reiktų išeiti atskira programa. Katechizmas turėtų buti skiriamas tik vidurinėms klasėms, nuo aštuntų ligi dvylikos metų vaikams, nes tada vaikų protas greit auga, ir jų atmintis gyviausia.

I. Religijos mokymas.

„Sower Scheme“ stengiasi suderinti religijos mokymą su pagrindiniais dėsniais, kurie tvarko vaiko minties ir suvokia-

mųjų galių augimą. Ji (schema) ima dėmesin įvairius vaikų minties tipus įvairiais amžiais. Ji reikalauja, kad turinys ir metodas, tinkamas ankstyvai jaunystei, nebutų panaudotas vaikystės ir dar labiau kūdikystės laikotarpiu. Ji siūlo suskirstyti religijos programą į tris vyriausius laikotarpius, kuriuose kiekviena programos dalis turėtų pilnutinę katalikybės apžvalgą ir atitinkamą turinį, metodą ir drausmę. Šitie trys religijos mokymo laipsniai yra: 1) vaiko amžius nuo penktų metų ligi aštuntų; 2) nuo aštuntų ligi vienuoliktų; 3) nuo dvyliktų ir toliau.[1]

„Plačiau kalbant, sako Fr. Drinkwater,[2]) pirmame laipsny mes mielai ir gražiai žaidžiame, bet tik žaidžiame; antrame — mes mokomės faktų ir krauname į vaikystės tamprią atmintį; trečiame — mes protaujame ir darome pritaikymus". Šitą koncentrišką sistemą, sako tas pats autorius kitoje vietoje,[3]) galima palyginti su kopimu į bokštą, kurs turi tris balkonus, iš kurių galima matyti tos pačios apylinkės plačiuosius vaizdus; ir palyginimas gali būti tikslesnis, jei kiekviename balkone naudosimės žiūronu — kiekvienas žiūronas aukštesniame balkone bus stipresnis, negu žemesniame. Lipąs bokštan matys tas pačias apylinkes kiekviename balkone, bet vis didesnį plotą ir taip pat daugiau detalių[3]).

A. Pirmasis laikotarpis (nuo penkių ligi aštuonių metų). — Šito laikotarpio religijos mokymas turi apimti visus katalikiško gyvenimo esminius punktus ir doktriną, bet elementariniu būdu, kaip tinka kūdikystės amžiui, kiek galima, paprasčiausiai. Per šį visą laiką, kurio kulminacinis punktas yra pirmoji komunija, nevartojamas katechizmo tekstas, vaikai mokomi maldų ir himnų, ypatingo dėmesio kreipiama į religines praktikas mokykloje ir bažnyčioje. Paprasčiausias dėstymo būdas yra paveikslai, istorijos, pašnekėsiai, piešyba ir tt.[4]) Fr. Drinkwater linksta prie Dr. Shields nuomonės, kad šiame ankstyvame laikotarpy religija neprivalo skirtis nuo kitų dėstomų dalykų

---

[1]) Trejopas Miuncheno metodo suskirstymas remiasi bendra vaikų žinija ir jų sugebėjimais: 1) tie, kurie tik pradeda mokytis, ar bent netobula yra šio to pramokę, moką skaityti ir rašyti; 2) tie, kurie yra žymiai pažengę skaitydami ir rašydami (tarpvidurinės klasės); 3) tie, kurie jau stovi aukščiau už pastaruosius.

[2]) A. Scheme of Religions Instruction, London, 1922[2], Introduction, VII p.

[3]) The Givers, New York City, 1926, 178 p.

[4]) Miuncheniškis metodas pažymi, kad šiuo laikotarpiu reikia mokyti religijos naudojantis Biblijos istorija. Atitrauktos katechizmo formulės netinka nei protui, nei širdžiai. Kadangi šitos formulės yra sunkiai suprantamos, vaikai gali tik atšalti nuo religijos. Ji tėra jiems suprantama per biblinę istoriją. Ši, kompetetingo mokytojo žinioje, sukelia jų dėmesį, džiaugsmą ir norą klausyti, paskatina juos sekti gražiais dorybių pavyzdžiais ir vengti nuodėmės. Miuncheno metodas pataria, kad esminiai biblinės istorijos dalykai būtų duodami katechizmo žodžiais; pirmame skyriuje nereikią naudoti paties katechizmo teksto, bet koncertinis atsakymų pakartojimas turįs pavaduoti knygą. Antrame ir trečiame skyriuje galima duoti į rankas vaikams katechizmą, kad jie galėtų lengviau išmokti biblinės istorijos pamokų išvadas.

bet turi persunkti visą mokyklos darbą. Šiam laikotarpiui galima patarti Sesers Mary Eaton „The Little Ones".[1]

B. Antrasis laikotarpis (nuo aštuonių ligi dvylikos metų). — Šis tarpsnis yra taip pat pilnutinė krikščioniškosios doktrinos apžvalga, bet katechizmas čia yra teksto knyga. Katechizmo atsakymai pirmiausia formuluojami vaikų kalba ir paskui perkeliami į katechizmo sakinius, pagaliau išmokstami atmintinai. Ir toliau mokiniai mokomi maldų ir himnų. Žaidimo metodas dar turi savo reikšmės. Istorijos užima didesnį plotą, ir imamos iš Šv. Rašto ir Bažnyčios istorijos. Vaikai protingais akstinais raginami eiti savo religines pareigas, bet atsargiai, kad dėl religijos ar jos atstovų nepavargtų. Per šį laikotarpį patariamos šios knygos: „Catechism of Christian Doctrine",[2] „Teaching the Catechism",[3] „Stories in School",[4] „Short Instruction on the Mass for Children".[5] Pažvelgti į vaiko vaizduotę ir į jo išvidinį dvasios gyvenimą galima, pasiskaičius įdomų mažą veikalėlį „The Way into the Kingdom".[6]

Darbo principas stipriai laikosi savo pozicijos ir per šį antrą ir vidurinį laikotarpį. Mokiniai raginami mokytis veikdami. Be dramatizacijos, klausimų sprendimo, einamų pareigų bažnyčioje ir tt., svarbiausias šio tarpsnio darbas yra namie daromas katechizmas, kurį kiekvienas mokinys turįs atlikti. Katechizmo darbai yra atsiradę ypač A. M. Scarre „The Sower" trijų straipsnių dėka. Kiekvienas vaikas, mokydamasis katechizmo mokykloje, daro savo katechizmą, prisilaikydamas glaudaus kontakto su spausdintu katechizmu. Šį namų darbo katechizmą galima parengti trejopu būdu: pirmas būdas — vaikai gali pasidaryti knygelę rankdarbių pamokos metu; antras — gali pasidaryti patogesnę užrašų knygelę iš paprastų linijuotų popierio lakštų, vieną klijybai ir kitą rašybai, galima pasirinkti; trečias — galima panaudoti patį katechizmo tekstą: knygą dalimis išardžius, į teksto puslapius įterpiami popierio lakštai, kurie naudojami komentarams, iliustracijoms, klijybai. Pirmaisiais metais knyga paprastai yra paveikslėlių albumas. Iliustracijos vaizduoja katechetinius pamokymus, ar atitinkamas biblinės istorijos scenas. Po paveikslais dažnai dedamos tam tikros ištraukos iš katechizmo. Antraisiais metais knygos turinys auga: katechizmo atsakymai ir paaiškinimai, biblinės istorijos, liturgikos klausimai ir himnai užima vis daugiau vietos. Trečiaisiais metais knyga turi tris sekcijas: doktriną, šv. mišias ir biblinę istoriją. Doktrinališki dalykai dažnai pateisinami tam tikromis ištraukomis iš Šv. Rašto. Šv. mišios ir biblinė istorija ne retai iliustruojami iškirptais paveikslėliais iš katalikiškų kny-

---

1) London, 1923.
2) London, 1925.
3) London, 1925.
4) London 1923.
5) Birmingham, 1922.
6) London, 1922.

gynų katalogų. Vaikų komentarai yra asmeniški ir individuališki, rodą jų veiklųjį ir mąstantįjį protą. Ketvirtaisiais metais knyga yra platesnė ir geriau paruošta. Ji turi šias rašytas sekcijas: katechizmą, Bibliją, liturgiką ir maldas. Braižiniai, piešiniai, eilėraščiai, ištraukos, originališkos kompozicijos, individualinės pastabos ir tt. sudaro šį tomelį

The Sower redaktorius, nagrinėdamas šį namie daromą katechizmą, rašo: „Panelės Scarre idėja turi paprastumą, sukombinuotą su begaliniais galimumais; ši idėja pasižymi ypatingu originališkumu. Kodėl mes anksčiau apie tai nesame pagalvoję? Ji turi visus charakteringus tikrojo mokymo metodo pažymius. Knygų „darymas" tenkina pastovius religinio mokymo siekimus (nereikia painioti jo su paprasta darbo išraiška, nes jis yra patsai darbas). Jis palaiko vaikų darbingumą, duoda progos *šį tą dirbti* ir dirbti savomis pastangomis, praskleidžia didelį plotą individualinių skirtumų sumanymams ir sugebėjimams, lenktyniavimams, duoda savotiško laisvumo mąstyti (ir vaikai mielai galvoja, jei tik jiems leidžiama). Jo nauda mokytojui taip pat aiški; jis atleidžia jo įsitempimą, kilusį iš daug atliktų pamokų, ir palengvina palaikyti tvarką klasėje, kuri lyg atostogauja, kai mokytojas gali laisvai juos saugoti ir stebėti, eidamas aplink mokinių suolus ir duodamas jiems sugestijų, pastabų, informacijų, padrąsinimų, — trumpai, praktikuoja atsitiktinio mokymo meną geriausiose aplinkybėse".[1]

C. Trečiasis laikotarpis (nuo dvylikos metų ir vėliau). — Vaikas dabar įeina į naująją gyvenimo fazę. Juslingumo laikotarpį dabar bemaž pavaduoja kritiškumo ir analizės laikotarpis. Jis jaučia reikalo įgytąsias žinias taikyti praktikoje. Nuosekliai, vaizdiniai pamokymai turi apeliuoti į vaiko protaujamą sprendimą ir turi ypač pavaizduoti religiją kaip tam tikrą veikimą. „Visi *The Sower* metodo schemos punktai, sako Fr. Drinkwater,[2]) yra svarbus, ir kiekvienas jų turi savo raciją; bet, jei yra vienas punktas svarbesnis už kitą, tai juo yra tas, kurs duoda praktiškos reikšmės religijos pamokoms ankstyvais jaunystės metais. Kai tik mes pamatome, kad religija yra gyvenimas, šaukiąs mus tarnauti Dievui ir žmogui, prasiskleidžia mūsų akims platūs horizontai ir neribotos galimybės su begalinėmis individualinio temperamento varijacijomis. Knygos ir žodžiai pasitraukia į savo tinkamą vietą, ir mes pradedame atrasti savo dalį Įsikūnijimo paslapty, savo dalyvavimą kilniose ir jautriose Advento paslaptyse ir Kalėdų angelo mums sakomų žodžių reikšmę: *Ecce evangeliso vobis gaudium magnum*".

Per šį trečią laikotarpį katechizmas jau nėra kasdienis vadovėlis, bet autoritetinga pasiteiravimo knyga. Dabar visi metodai skuba tarnybon: rašomoji lenta, žemėlapiai, paveikslai, individualiniai tyrinėjimai ir rašto darbai. Svarbiausias iš visų,

---

[1]) Editorial Notes in *The Sower* (June, 1921), 3—4 p.
[2]) The Givers, 21—22 p.

kad vaikai mokomi daryti tvarkingus pamokos užrašus. Geri užrašai yra vienintelė vaikų teksto knyga. Kaip šv. Sulpicijaus metodo įsteigėjai visuomet pažymi, kad bemaž visas klasės darbas einąs niekais, jei vaikas neturi, kas jį primintų. Užrašai, ragina teirautis, ką kiti autoriai sako, pratina tyrinėti ir tenkina šio amžiaus intensyvinę grupės dvasią; šio laikotarpio vaikams malonu telktis į būrius ir drauge ieškoti naujos medžiagos. Šalutinius veiklumo kelius ir praktiškus patarnavimus vaikai randa Altoriaus, šv. Vincento Paulietčio ir Katalikiškosios Tiesos draugijose.

Šitame trečiame laipsny visos krikščioniškosios doktrinos ir praktikos laukas dar labiau sustiprinamas. Tačiau ne tiek paisoma sistematiškai viską išeiti, kiek pilnai susigyventi su katalikybe. Kursan įeina nuodugnesni pamokymai, liečią dvasinį gyvenimą; mokoma naudotis Sakramentais, įvairiais įsakymais ir patarimais, dažna komunija ir t. t. Mokiniams duodama, kiek tik galima, gyva ir reali idėja apie Dievo prigimtį ir savumus, nes, kurs kartą yra įsigijęs tikrą Dievo idėją, tas niekuomet negali būti ateistas ar laisvamanis. Mokiniams reikia parodyti, kad Įsikūnijimas, taip sutrumpintai katechizmo aiškinamas, yra visa apimantis katalikų tikėjimo ir gyvenimo faktas. Jį reikia paremti istorine Evangelijų realybe taip, kad, jei kartais jiems pakliūtų į rankas, pavyzdžiui, Renano komentarai, jie nesumištų ir mokėtų atskirti pelus nuo grūdų. Jie taip pat mokomi bažnytinės istorijos; jie turi susipažinti su Bažnyčios plitimo progresu ir žinoti, kodėl Bažnyčia Pijaus XI vadovaujama yra labiau sudėtinga, negu Bažnyčia šv. Petro laikais. Jie turi žinoti, ką reikia manyti ypač apie anglišką ir amerikietišką ereziją — kad esą nesvarbu, kurią religiją pasirinksi, jei tik padoriai gyvensi. Jie turi būti pakankamai pasiruošę atsakyti į priekaištus, imamus iš Senojo Testamento. Jiems taip pat neturi būti svetimi socialinio teisingumo principai ir socialinių problemų sprendimas, paremtas šiais principais. Jie turi būti mokomi sąmoningai dalyvauti liturgijoje. Trumpai, juos reikia įvesti į visapusišką katalikų tikėjimo gyvenimą tokiu būdu, kad jie, iš mokyklos išėję, palaikytų gyvą ryšį tarp religijos ir tūkstantinių gyvenimo interesų. Per šį laikotarpį patartinos šios knygos: „Twelve and After“ [1]) ir McLaughlin'o „Catechism Theology“ [2]). Garsūs pastarųjų metų katechizmo komentarai gali būti taip pat naudingi šiuo ir viduriniu laikotarpiu.

Šio laikotarpio metodo uždavinys yra paruošti mokinį sąmoningu tikėjimo šalininku. Principai — o ne faktai ir detalės — yra vyriausias siekimas. Nors programa atrodo plati, tačiau Fr. Drinkwater siūlo ją sutraukti ir susisteminti, pasiremiant koreliacijos principu, nes, nors ir daug yra dėstomų objektų, jie vieni su kitais vis dėlto susiję. Biblijos istorija ir

[1]) New York City, 1925.
[2]) London, 1922.

Bažnyčios istorija yra viena nenutraukiama istorija. Katalikiškoji doktrina, liturgika ir apologetika yra ne skirtinga fakto sritis, bet daugiausia tik skirtingi atžvilgiai, iš kurių stebime gyvąjį katalikybės organizmą.[1])

Kas yra pasakyta aukščiau, aiškėja, kad „Sower Scheme" yra pilnas katalikiško mokslo katechizmas, svarbiausiais bruožais išeinamas kas antri ar treti metai. Šis koncentriškas metodas atsižvelgia į skirtingus vaikų amžius. Jis paiso pagrindinių psichologinių dėsnių, taikydamas juos mokinių sielos plėtotei; svarbu, kad jis vis tiksliau ir nuosekliau būtų suprantamas. Dažna apžvalga ir aplikacijos įvairioms gyvenimo padėtims yra labai svarbus veiksnys dėstomai tiesai pagilinti. Praktiška racija, kalbanti už apibrėžtą metodą, yra ta, kad jis kinta, atsižvelgiant į vaikų psichologines atmainas. Vistik yra didelis pavojus neišaiškinti visos katalikiškos doktrinos. Bent tik tada galima taip elgtis, kai trumpu laiku negalima būtų šito uždavinio atlikti.

Retkarčiais prikišama koncentriniam metodui, esą jis nustelbiąs mokinių susidomėjimą dėstomu dalyku ir esąs nemėgiamas dėstymo būdas. Priekaištas, be abejo, tuomet teturi pagrindo, jei mokytojai tą patį dalyką dėsto neįdomiai, įpuola į rutiną ir mechaniškumą. Koncentris metodas neturi favorizuoti mechaniško kartojimo, bet pabrėžti tą tiesą, kad kartą suprastoji tiesa gali būti dar nuodugniau suprasta ir išaiškinta, kad ji tėra šito supratimo pagrindas. Nepasitikėti šituo mokymu ir tvirtinti, esą žinomų dalykų atkartojimas po vienerių ar dvejų metų tegali įkyrėti, tai reiškia atsilikti nuo šių dienų psichologinių metodų. Jei dalykas yra dėstomas įdomiai, jei jame jaučiamas antgamtinis įsitikinimas, jis negali labiau įkyrėti už liturgiškas šventes, klasiškus meno ar literatūros istorijos skaitymus ir tt. Mes neturime pataikauti moderniškosios jaunuomenės nuovargiui. Pagaliau, mes neturime užsimiršti, kad naujų žinių padaugėjimas gali pažadinti smalsumą, bet nebūtinai ugdyti tvirtą maldingumą.

II. Religinis auklėjimas.

Netikslu būtų tvirtinti, esą „Sower Scheme" autoriai daro perdaug griežtą skirtumą tarp religinio *mokymo* ir religinio *auklėjimo*. Teisingai pastebi Fr. Drinkwater,[2]) kad religijoje būtinai turi dalyvauti valia ir širdis. Nesunku įtikinti, kad raštas, aritmetika, prancūzų kalbos mokėjimas bus naudingas. Bet negalima įrodyti religijos naudos, kol jos neišmokstama ir ja negyvenama.

A. Malda. — Neabejotinai didelės reikšmės, formuojant krikščioniškąjį charakterį, turi malda — ta mokyklos laiko dalis, būtent, kuri yra skiriama religinėms pareigoms atlikti. Kai

[1]) Cfr. The Givers, 183—184 p.
[2]) The Givers, 49 p.

vaikai meldžiasi, jie ne tik mąsto apie religiją, bet ją taiko praktikoje. Kuris yra tikrasis *mokykloje* kalbamųjų maldų tikslas? Paprastai duodama trejopa racija: pirmoji, kad vaikai išmoktų kasdien kalbamų poterių; antroji, kad galima būtų įsitikrinti, jog vaikai bus atkalbėję savo kasdienines maldas (rytmetines ir vakarines, prieš ir po valgio), bent mokyklą lankomomis dienomis; trečioji, kad pašvęstų savo visus mokykloje atliekamus darbus, kad pasimelstų įvairiomis intencijomis, kylančiomis iš korporacinio mokyklos gyvenimo, ir kad susidarytų maldos dvasia melstis visuomet. Iš šitų trijų racijų, aišku, tik paskutinė turi tikrąjį pagrindą. Kad vaikai išmoktų reikalingiausių poterių — yra religinio mokymo, o ne praktikos dalykas; maldų revizija ir žodinis jų recitavimas savaime nekelia minties ir širdies prie Dievo. Pats maldų-formulių mokymas turi būti traktuojamas panašiai, kaip ir kiti atmintinai mokomi dalykai. Antroji racija, įsitikrinti, kad vaikai tą dieną bus atkalbėję poterius, yra visiškai netikusi racija. Mokytojas turi mokyti vaikus, kaip jie turi maldas kalbėti, dažnai jiems priminti, kad jas atkalbėtų, bet niekuomet neturi kalbėti dėl to, kad, esą, jie gal nėra atkalbėję. Kitaip jie niekuomet neįpras kalbėti patys savo maldų namie.

Jei norima įvesti vaikus į maldos dvasią, reikia viską maldos metu padaryti, kas galima. Maldos turi būti tikros ir trumpos. Atsitiktinai galima pridurti kai kurias maldas, bet jų negali būti daug ir teesie neilgos. Mokytojas neturi prie mokyklos maldų prijungti visokių maldingų atsišaukimų, atsidūsėjimų, kurie, gal būt, jam pačiam naudingi, bet vaikams turi nedaug reikšmės. Be to, neleistina, kad viešosios maldos virstų ilga mažų dievotumo praktikų virtine, dirbtinai tarp savęs surištų. Antra vertus, reiktų labai ir labai pageidauti, kad vaikai susipažintų su Bažnyčios liturgiškomis maldomis, kurios yra trumpos, aprėžtos, kilnios ir žadinančios dvasią. Taip pat reikia paisyti, kad vaikai nekalbėtų savo maldų mechaniškai ir giedamu būdu — būdu, kurs griauna kiekvieną tikrąjį maldingumą. Šitoks neskanus poteriavimas, su savo beprasmišku intonacijos pakėlimu ir nuleidimu, kurs yra lygiai nepageidaujamas, kaip ir deklamavimas, gali būt, kalba apie ritmo ir giedojimo reikalą. Fr. Drinkwater ypač pataria giedoti himną, kiekvieną pamoką pradedant, ar bent ryto metą prieš pamokas. Net grynai pasaulietiško auklėjimo atžvilgiu galima daug pasakyti apie giedamą himną pamokos pradžioje: tai tenkina plaučius, prablaivo mintį, nuramina dvasią ir padeda tolimesniam darbui.

Ką turi daryti mokytojas maldos metu? Ar jis turi melstis, ar jis turi stebėti vaikų elgesį, ar jis, pagaliau, turi ir melstis ir vaikus stebėti? Trečioji alternatyva yra bemaž negalima, o ir vaikai dėl šitokio mokytojo elgesio susidarytų labai menką nuomonę apie maldą. Jeigu jis negali melstis ir vaikų saugoti, kurią iš dviejų likusių alternatyvų tenka pasirinkti? Ste-

bėti vaikus, jiems besimeldžiant, tai reiškia pakišti jiems mintį, esą jie blogai elgiasi. Geras pavyzdys turi vaikui didesnės reikšmės, negu saugojimas; nuosekliai, mokytojas turi nuoširdžiai prisidėti prie maldų.

B. Sudominimas. — Katalikiškųjų mokyklų uždavinys yra išauklėti gerus praktiškus katalikus, lavinant jų valią. Neįmanomas yra lavinimas, nesukėlus troškimo. Troškimo atmosferą sudaro samprotavimas, žinija, vaizduotė ir emocijos; įvairus šių veiksmų susiliejimas iššaukia susidomėjimą. Mokyklinio amžiaus laiku vaikas pereina per ištisą susidomėjimų ir sugebėjimų seriją, ir mokymo metodai turi sekti šitas atmainas. Mokytojas tegali sukelti vaiko susidomėjimą, atsižvelgdamas į vaiko amžių, į dabar jo turimas žinias ir patyrimą ir į vyraujančius jo instinktus. Vaiko pažanga turi būti vedamasis susidomėjimui kelti rodiklis.

Antra, sudominimas priklauso tikslo. Įdomu mokytis dalyko, žinant, kokiam tikslui jis tarnausiąs, ir norint šį tikslą pasiekti. Sudominti tai nereiškia pašalinti patį kietąjį darbą, bet tik patikrinti pastangų sėkmingumą. Religijos mokytojas negali nepaisyti šitos sąmoningo tikslo siekimo galios. Ar tylomis, ar garsiai — mokiniai visuomet klausia „kodėl", ir įdomiausias pamokos laikas yra tas, kurs jiems rodo vedamąją mintį. Šitas tikslas, kurį mes atsargiai pažymime, turi buti ne bendrasis ar tolimasis: sakysime, raginti vaikus mokytis katechizmo, nes su jo pagalba mes siekiame savo galutinio tikslo, jo priklausąs mūsų išganymas, būtų perdaug neaprėžtas, bendras ir tolimas. Pamokymai turi siekti tiesioginio ir konkretiško tikslo: kaip pirmosios komunijos, geresnio šv. mišių klausymo, tikslesnio pasninko supratimo ir tt. Net labiausiai doktrinalinius religinio mokymo dalykus galima orientuoti prie apčiuopiamos išvados, ar bent visuomet galima nurodyti, kaip viskas telkiasi apie vieną centrą — Kristų. Kad iš tikrųjų mokymo procesas šitokio aiškaus tikslo siekia, galima pastebėti ir iš to, kad, kur šitokio tikslo stinga, tai statomas bet kuris tikslas, dažniausiai „egzaminas". Lenktyniavimas, kai stinga teisėto mokymo tikslo, yra blogas dalykas; kai kurios lenktyniavimo lytys (kaip dovanos, vietos keitimas) yra visiškai blogos, antisocialinės. Baudimai ir pažymėjimai yra antrosios rūšies motyvai, nuosekliai, antraeiliai veiksniai mokyklos darbui ir drausmei palaikyti.

C. Autoritetas. — Yra tikras dalykas, kad mokyklos gali sudaryti priešingą religijai atmosferą. Sakysime, ateina vaikai mokyklon pirmadienio rytą, ir prasideda jų inkvizicija, kodėl tas ir tas nebuvo vakar mišiose, pasivėlavo; kaltinamieji aiškinasi, velka aikštėn šeimos trūkumus ir tt. Vaikai pradeda religiją rišti su nemaloniausiais mokykloje momentais. Mokytojas tuo būdu formuoja jų mintyse antireliginį nusiteikimų „kompleksą" ir nuteikia juos nemėgti sekmadienio mišių per visą gyvenimą [1]).

[1]) Fr. Drinkwater, The Givers, 154 p. daro šias pastabas: „Jei mes pasitikime mokyklos drausmės spaudimu varyti vaikus į mišias, mes juos mo-

Šitoks metodas gali duoti, daugiausia, vidutinių rezultatų mišioms klausyti, kai vaikai lanko mokyklą. Bet kas bus atėjus atostogoms? Kas bus išėjus iš mokyklos? Tą pat galima pasakyti ir apie kitus dalykus, sakysime, išpažintį. Vaikai retkarčiais eina išpažinties būriais. Nemažas pavojus šituo atveju gresia vaikams, kad jie įpras žiūrėti į šitokią procedūrą, kaip į mokyklos rutiną, ir liausis eiti išpažinties išėję iš mokyklos.

Fr. Drinkwater anaiptol nemano, kad reiktų palikti vaikus jų pačių pomėgiams. Visų amžių vaikams reikia padėti, priminti, akstinų, moralinio spaudimo. Bet reikia atsiminti tai, kad šituos varžtus, akstinus, spaudimus reikia laipsniškai ir protingai atleisti pagal vaiko subrendimą, kad jo paties valia galėtų veikti, kad vaikas, apleidęs mokyklą, bemaž butų, kiek galima, autonomiškas religinių praktikų srityje. Jei mes norime, kad valia veiktų kintamose aplinkybėse, mes turime viską daryti, kad ji veiktų be šių aplinkybių; mes turime duoti jai laisvai pasirinkti nuosekliai paruoštas progas. Kitaip, mūsų numatytos priemonės padėti gali virsti tikra kliūtimi.

D. Motyvai. — Nusiteikimas susidaro iš laisva valia atkartojamų veiksmų. Drausmė, paremta baime—fizine ar moraline—neformuoja pastovių nusiteikimų; ji gali palaikyti tvarką laikinai, bet negali paruošti gyvenimui [1]). Dėl šitokios drausmės vaikas nusistato prieš pamokas ir įpranta vertinti jas kaip nenatūralinį procesą. Antra vertus, drausmė neprivalo remtis meilumais, jausmais. Drausmės uždavinys yra kontroliuoti instinktus. Bet žmogiška baimė ir žmogiškas jausmingumas kartu rišasi su instinktais, ir vieną instinktą panaudoti kitam instinktui valdyti, tai eiti prie galutinio bankroto. Jei instinktai turi būti proto ir valios valdomi, drausmė turi atsiremti ne žmogaus baime ar meile, bet baime ir meile Dievo. Niekas, išskyrus Dievą, negali ramiai pasakyti: „Kad man patiktum, daryk tai“, arba „Jei mane myli, pildyk mano įsakymus“ Dirbti Jam patinkant, visuomet gera ir teisėta Drausmės paslaptis praktikoje yra ta, kad mokytojas ir mokinys, abu, klauso to paties Įstatymo ir abu to paties idealo siekia, tinkamos tvarkos prisilaikydami.

Daugelio katalikų mokytojų patirties ir svarstymų pagaminta „Sower Scheme“ turi daug gerų savybių. Nuolatinė apeliacija į *Arbeitsprinzip* duoda šiam metodui viską, kas yra moderniškoje pedagogijoje geriausio. Religijos pamokos nuovargį paįvairina įvairios vykusio veiklumo formos. Naudojimas istorijos ir paveikslo, ypač per pirmą laikotarpį, be abejo, įrodo didelį vaiko psichologijos supratimą; istorija įgyvina, įvaizduoja

---

kome *neiti* mišių klausyti. Jei mes spiriame juos eiti bažnyčion klausyti mišių, nors jie dar nesupranta, ką tai reiškia mišios, mes juos mokome *neklausyti* mišių. Jei mes juos siunčiame išpažinties ir prie komunijos kaip kaimenę, mes juos mokome *neiti* prie šv. Sakramentų. Jei mes jiems liepiame atkalbėti rytmetines maldas prieš pamokas ir vakarines po pamokų, mes juos mokome *nekalbėti* rytmetinių ir vakarinių maldų“...

[1]) Th. Givers, 170 p.

katechizmo pamoką, o paveikslas dar labiau ją konkretizuoja ir daro aiškesnį tai, ko žodžiai nesugeba išaiškinti. V durinei mokyklai teisingai skiriamas atminties darbas. Atminties darbas turi būti ne pirmas, bet paskutinis laipsnis, atbaigiąs išaiškinimo ir supratimo procesą. Trečiasis laikotarpis ruošia mokinį gyvenimui, mokyklą apleidus. Jis ne tiek stengiasi apkrauti mokinį visokiomis d talėmis, kiek sukelti jo entuziazmą, nagrinėdamas įvairius katalikybės atžvilgius. Ypač Anglijoje ir Amerikoje svarbu išaiškinti šituos atžvilgius, nes tikėjimas nuolat susiduria su daugybe sektų. Metodas neduoda ramybės mokytojui: jo gausūs vadovėliai padeda mokytojui pasirinkti medžiagą ir siūlo įvairius kelius jai pertiekti. Pagaliau, metodas pats save rekomenduoja, atsimenant, kad jis nuolat ragina valios ir jausmų lavinimą.

XI. SKYRIUS.

Fuldos „Lehrplan".

Vyskupų Konferencija Fuldoje paskelbė religijos mokymo planą, pritaikytą įvairiems mokyklos laipsniams [1]). Katechetiškos medžiagos parinkimas ir sutvarkymas vaduojasi religijos mokymo uždaviniais ir tikslu. Katalikiškasai auklėjimas bendrai, sako mums *Lehrplan*, turįs harmoningai plėsti vaiko gamtines ir antgamtines pajėgas. Jis privaląs taip ugdyti šias pajėgas, kad vaikas savarankiškai atlikinėtų Apreiškimo ir Bažnyčios dedamas pareigas. Jis privaląs įvesti vaiką į išganymo istoriją, pamokymus ir padrąsinti jį žodžiu ir pavyzdžiu priimti antgamtines tiesas tikėjimo dvasioje. Jis privaląs paruošti jį sąmoningai dalyvauti Bažnyčios liturgijoje, maldingai klausyti šv. mišių, priiminėti šv. sakramentus, pasinaudoti dieviškosios malonės šaltiniais. Mokymo šakos, kurias išskaito *Lehrplan*, ir kurios šito tikslo siekia, yra: Biblija ir Bažnyčios istorija, katechizmas, liturgija, maldos ir himnai, daiktinės pamokos.

I. „Grundschule" (6-10 metų).

Taikindamas Fuldos paskelbtą studijų programą „Grundschule" (pradžios mokyklai), katechetas turįs atsiminti šiuos svarbiuosius principus:

1. Religijos mokymo uždavinys pradžios mokykloje yra išaiškinti, koordinuoti ir išplėsti vaikų religinius įspūdžius ir tikybos supratimą tokiu būdu, kad vaikai įsigytų sintetišką ir pilną Dievo išganymo darbo vaizdą. Toliau, reikia vaiką įpratinti atlikinėti jo pareigas tėvų namuose, mokykloje ir bažnyčioje; jis turi apsiprasti su liturgišku parapijos gyvenimu ir pasiruošti naudingai priiminėti atgailos ir Eucharistijos sakramentus.

2. Pirmaisiais ir antraisiais pradžios mokyklos metais vaikai nesinaudoja religijos vadovėliu; visus religijos pamokymus per visą šitą laiką duoda mokytojas. Trečiais ir ketvirtais mokyklos metais vartojama trumpa *Schulbibel* (mokyklos Biblija), trumpas katechizmas ir diecezijos maldų ir himnų knyga.

3. Religinis mokymas turįs, kiek tik galima, skatinti vaiko intelektualinį bendradarbiavimą ir savarankišką veikimą, palenkti jo valią prie dorovingų veiksmų. *Arbeitsprinzip* (darbo principas) reikia naudoti išmintingai. Jei norėtume jį perdaug plačiai panaudoti, daug laiko reiktų sugaišti, ir pats religijos dėstymas nukentėtų. Katechetas turįs visuomet atsiminti tą faktą, kad ti-

---

[1]) Lehrplan für den katholischen Religionsunterricht in der Volksschule, herausgegeben im Auftrage der Fuldaer Bischofskonferenz. Paderborn, 1925.

kėjimas ateina per malonę ir klausą, o ne žaidžiant, ir kad tikėjimo įsitikinimai remiasi Dievo autoritetu, o ne išvidiniu aiškumu. *Werkunterricht* (mokymas darbu) tėra antraeilė priemonė ir yra tam, kad pavaizduotų dėstomą dalyką, kad būtų galima tiesą pilniau pažinti.

4. Biblijos scenų pasakojimas turįs prisilaikyti trumpos *Schulbibel* nurodytos tvarkos, nors pirmais dvejais metais vaikai ir nesinaudoja tekstu. Biblijos istorijas reikia nušviesti paprastais paaiškinimais, palyginimais ir paveikslais. Istorinės tiesos negalima nei iškraipyti, kaip moderniškoji egzegezė to norėtų, nei atskirti jos nuo tikrosios aplinkumos, laiko, vietos ir papročių. Paaiškinimas neprivaląs nei iškreipti Biblijos fakto religinę reikšmę, nei sugretinti jį su kasdieniniais gyvenimo patyrimais.

5. Religijos pažinimas, įgytas pradžios mokykloje, yra tolimesnio pažinimo pagrindas ir brangus indėlis gyvenimui. Dėl to šitos pagrindinės religijos tiesos turi būti visiškai asimiliuotos. Abejonės ir netikruma blogai paveiktų tolimesnį vaiko religinį gyvenimą. Svarbesnius Biblijos faktus ir Bažnyčios mokslą reikia atmintinai išmokti. Šitų tiesų pritaikymas kasdieniame gyvenime padeda asimilacijos procesui.

6. Svarbesnis už patį religijos tiesų žinojimą yra gyvenimas, suderintas su tikėjimu. Dėlto tikėjimo tiesų pritaikymas turi užimti svarbią religijos dėstyme vietą. Šitas pritaikymas privalo ne tik valią įkvėpti dorybės meile, bet privalo nustatyti protą kiekvienu atveju spręsti apie įvykius krikščionišku ir antgamtiniu atžvilgiu.

7. Religijos pamokos greičiau pasieks vaiko širdį, jei katechetas dažniau žadins juose tikėjimą, meilę ir pasisikėjimą dangišku Tėvu. Ši glaudi vienybė su Dievu tuo pat metu padės vaikui melstis, kadangi jis yra išmokęs Juo pasitikėti.

8. Katechetas privaląs nuolat vadovauti vaikų pastangoms, jiems žengiant dvasiniame gyvenime. Jis turįs laipsniškai įpratinti juos bendrauti su Dievu maldoje apie klasėje dėstytus dalykus (tikėjimo, džiaugsmo, padėkos, meilės, gailesčio išsireiškimais). Jis turįs juos lenkti prie savaimingos minties maldos ir pagaliau į ją įvesti. Kad kartais jie nepradėtų kalbėti žodinių maldų mechaniškai, turįs retkarčiais pakeisti jas minties malda.

9. Išlavintas protas ir drausminga valia nebūtinai laiduoja gerą gyvenimą. Nuolatinis pasiryžimų keitimas ir krovimas gali auklėjimui greičiau kenkti negu padėti. Dorybę sėkmingiau galima įgyti, jei valia per tam tikrą laiką susikoncentruoja apie tą ar kitą religijos ar dorovės tiesą. Pareigos Dievui, tėvams, artimui ir tt., vis tai yra tinkami dvasinių pratybų uždaviniai, kuriuos galima vienaip ar kitaip suskirstyti ir juos atskirai siekti per ilgesnį ar trumpesnį laiką.

10. Kad kilnios religijos tiesos sudarytų tvirtus įsitikinimus ir gyvenimą palenktų tikėjimo tiesoms, jas reikia apvaisinti Šv. Dvasios malone ir katecheto pavyzdingu gyvenimu.

A. *Pirmieji metai.* Per šį laikotarpį religijos pamokos stengiasi išmokyti vaikus pažinti ir mylėti Dievą, kaipo jų dangiš-

kąjį Tėvą, ir Jėzų Kristų, kaipo jų dieviškąjį draugą. Šituos dalykus reikia glaudžiai surišti su vaikų gyvenimu namuose, draugijoje, mokykloje ir bažnyčioje; be to, mokytojas tesistengia visus vaikų patyrimus įgyvinti tikra krikščioniška dvasia. Šitam reikalui gali patarnauti šie lavinimai ir šios pamokos: 1. Pasivaikščiojimas ir gamtos stebėjimas sąryšy su pasaulio sutvėrimo pamoka — rytmetinė malda; kontempliacija ir kryžiaus išaiškinimas — vakarinė malda; 2. aplankymas bažnyčios ir liturginių daiktų paaiškinimas; Marijos altorius — „Sveika Marija"; sekmadienio šventimas; 3. Angelas Sargas; mūsų pirmieji tėvai rojuje; Visų Šventųjų ir Visų Sielų diena; Kalėdos; 4. Jėzaus gyvenimas Nazarete; Jėzus bažnyčioje; jaunuolio iš Naim prikėlimas; Jėzus laimina vaikelius; Jėzus moko Apaštalus melstis; Jo kančios, mirtis ir prisikėlimas.

Biblijos istorijas, kiek galima, reikia pavaizduoti spalvuotais paveikslais. Vaikai raginami daryti savo pastabas ir refleksijas apie kalbamąsias religijos ir dorovės tiesas. Pagaliau, daromos praktiškos išvados ir mokomos atmintinai koncertiniu kartojimu. Šitą praktišką tiesą gera išreikšti epigrama ar žinomu Šv. Rašto posakiu, ar žinomos giesmės žodžiais.

B. *Antrieji metai.* — Vaiko protas dabar yra pakankamai paruoštas suprasti savo santykius su Dievu ir jį saistančias pareigas. Dėlto šiais antraisiais metais religijos pamokos turi nutiesti pagrindus gyvam tikėjimui į teisingąjį ir visagalintį Dievą ir išvidinei Jo pagarbai ir meilei. Vaikas turi būti mokomas garbinti Dievą, noriai praktikuodamas tikėjimo, vilties ir meilės dorybes. Dievo visagalybės, gerumo ir teisingumo vaizdas remiamas parinktomis istorijomis ir Senojo, ir Naujojo Testamento. Biblinė istorija iš tikro vyrauja antraisiais mokymo metais. Biblijos istorijas pasakojant ir kartojant, ištikimai prisilaikoma Eckerio **Schulbibel** išsireiškimo formų. Išvestoji iš istorijos pamoka išreiškiama trumpu sakiniu, suimama, kiek galima, trumpojo katechizmo žodžiais. Atskirų katechizmo pamokų nėra.

Per šv. krikštą siela gauna antgamtinių dorybių. Jos auga; krikščioniškos sielos pareigos didėja. Nuo septintų metų vaikas turi pareigą dalyvauti šv. mišių aukoje sekmadieniais ir šventadieniais. Taip pat nuo šio laiko vaikas privalo marinti savo kūną, savo blogus palinkimus, susilaikydamas nuo mėsos pasninko dienomis.

Biblijos istorijos aprašinėja įvairius Dievo savumus: 1. pasaulio, angelų, žmogaus sutvėrimas; 2. pirmųjų tėvų nuodėmė ir jų bausmė; Kainas ir Abelis; Juozapas ir jo broliai; Mozė ir 10 Dievo įsakymų; 3. Apreiškimas, Kristaus užgimimas Betliejuje; piemenys ir karaliai; šv. Šeimos bėgimas į Egiptą, Jėzus Bažnyčioje; 4. Kanos stebuklas; jaunuolio iš Naim prikėlimas; Eucharistijos įsteigimas; agonija Getsemano sode; Jėzaus kančios, mirtis, prisikėlimas ir įžengimas į dangų.

C. *Treti ir ketvirti metai.* — Trečiųjų ir ketvirtųjų metų uždavinys yra laipsniškai paruošti vaiką priimti atgailos (trečių

metų gale) ir Eucharistijos (ketvirtųjų metų gale) Sakramentus. Vaikas jau yra susipažinęs su dieviškuoju atpirkimo planu ir išganymo pasiuntinybe. Dievo darbai, kilę iš begalinio gailestingumo ir meilės, yra pavaizduoti Biblijos istorijomis iš trumpos *Schulbibel.* Kadangi Naujojo Įstatymo istorijos yra reikšmingesnės už Senojo, joms tenka daugiau ir laiko skirti.

Dievo išganymo pasiuntinybė pasakojama vaikams iš katechizmo, kurs dabar įeina atskirai nuo Biblijos istorijos ir mokomas kaipo atskiras dalykas. Katechizmo pamokos dėstomos per dvejus metus šitokiu būdu: trečiais metais išeinamos reikalingos žinios atgailos sakramentui priimti (būtent, dieviškoji malonė, Dievo ir Bažnyčios įsakymai, nuodėmė, krikštas ir atgaila); ketvirtais metais išeinama I katechizmo dalis (Tikiu) ir smulkmeniškiau aiškinama malonė, sakramentai ir ypač šv. Eucharistija. Ir trečiais, ir ketvirtais metais pamokos prasideda su maldos aiškinimu. Svarbu, kad vaikai galėtų visiškai apsiprasti su didžiuoju malonės šaltiniu ir priemonėmis, kurios palaiko glaudžią vienybę su Dievu.

Liturgiški metai su savo visuotinėmis ir vietinėmis šventėmis taip pat įeina į dėstomas pamokas. Liturgikos pamokos ypač vaikams įdomios, kai jos pavaizduojamos spalvuotais paveikslais ar lempos nušviestais stiklais. Religiniai paminklai, procesijos, himnai ir maldos — ne vienos pamokos darbas. Trys katechetiškos šakos — Biblijos istorija, katechizmas ir liturgika — glaudžiai suderintos, sudaro vieną visumą vaiko minty.

Trečiųjų metų suglausta programa taip atrodo:

Biblinė istorija. — 1. Pasaulio, angelų, žmogaus sutvėrimas; pirmųjų tėvų nuodėmė ir bausmė; Kainas ir Abelis; tvanas; stabmeldystė. 2. Abraomas; Melchizedekas; Izaoko auka; Juozapas; Mozė. 3. Izraelitų kelionė per Raudonąsias marias; tyrų manna; dešimts Įsakymų; palapinės ir kunigai; Dovydas ir Saliamonas. 4. Atpirkėjo troškimas; Apreiškimas; Kristaus užgimimas; piemenys; atnašavimas bažnyčioje; bėgimas į Egiptą; Jėzus bažnyčioje.

Katechizmas. — 1. Malda; „Tėve mūsų" prašymai. 2-3. Du didieji meilės įsakymai; nuodėmė; Dievo ir Bažnyčios įsakymai; 4. Malonė; krikštas; atgaila.

Liturgika ir krikščioniškoji praktika. — 1. Velykų laikas — garbingoji rožančiaus paslaptis; kryžiaus dienos; įžengimas dangun. 2. Dievo Kūno šventė; šv. Širdies šventė; mišios; spalvos ir drabužiai; klausykla; P. Marijos dangun ėmimo šventė; 3. Spalių mėnuo — himnai Marijos garbei; Visų Šventųjų ir Uždūšinė diena; Adventas; nekaltas P. Marijos prasidėjimas; Kalėdos. 4. Trys karaliai — džiaugsmingoji ražančiaus paslaptis; Grabnyčios; Pelenų diena; Gavėnia — skausmingoji ražančiaus paslaptis; Gavėnios giesmės; Verbų sekmadienis; Didžioji Savaitė.

Ketvirtais metais biblinė istorija privalo pilnai parodyti žavintį ir neišnyktamą mūsų Išganytojo garbingą asmens paveiks-

lą. Ji reikia paspalvinti ryškia Eucharistijos spalva ir kalti vis didesnį susidomėjimą eucharistiniu Kristumi, visuomet esančiu su mumis. Dėstant biblinę istoriją, svarbu pabrėžti dieviškąją Kristaus galybę, su kuria jis tvarko savo kūrinius. Ji turi parodyti, kaip Kristus yra davęs savo apaštalams ir jų įpėdiniams galybę pakeisti duoną ir vyną į savo Kūną ir Kraują, kad tuo būdu Kalvarijos auka galėtų kasdien atsinaujinti ir nuolat maitinti išbadėjusias sielas.

Ketvirtųjų metų religijos programa yra ši:

Biblinė istorija. — 1. Jėzaus krikštas; Kanos stebuklas; stebuklinga žvejonė; raišo žmogaus pagydymas; šimtininko tarno pagijimas. 2. Jėzus nuramina audrą jūroje; padauginimas duonos; meilės įsakymas; atsimainymas; Geras Ganytojas; Jėzus moko apaštalus melstis; Verbų sekmadienis. 3. Paskutinis teismas; Eucharistijos įsteigimas; Kristaus kančia. 4. Prikryžiavimas, Prisikėlimas; Atgailos sakramento įsteigimas; Petro primatas; įžengimas dangun; Sekminės; Bažnyčia.

Katechizmas. — Malda; „Tėve mūsų“ ir „Sveika Marija“; Tikiu; malonė ir Sakramentai.

Liturgika ir krikščioniškoji praktika. — Svarbiausios liturgiškųjų metų šventės ir laikotarpiai; bažnyčia ir jos daiktai; naudojimasis himnų knyga; mišių maldos, maldos prieš išpažintį, prieš Komuniją ir po išpažinties ir Komunijos; Kryžiaus keliai (stacijos); litanijos.

II. **Keturi aukštesnieji „Volkschule“ metai** (10—14 metų).

Šio laikotarpio religijos mokymas tiesia tvirtus ir pastovius pagrindus tolimesniam vaiko krikščioniškam ir katalikiškam gyvenimui. *Katechizmo* dėstomoji medžiaga taip yra suskirstyta, kad II dalis (Įsakymai) išeinama penktais metais, I dalis (Tikiu) šeštais, III dalis (Sakramentai) septintais; aštuntais metais susikoncentruojama apie tuos tikėjimo ir dorovės klausimus, kurie reikalingi, sprendžiant vėlyvesnio vaiko gyvenimo problemas ir keblumus. Toks katechizmo suskirstymas leidžia mokytojui giliau pabrėžti kiekvieną doktrinos punktą ir atspausti jį vaikų protuose ir širdyse. Katechetas turįs visuomet atsiminti, kad katechizmo pamokos nėra tik mokymo laikotarpis (*Lehrstunde*), bet taip pat ir auklėjimo laikotarpis (*Erbauungstunde*); jis privaląs plėsti protą ir stiprinti valią. Dievo išganymo pasiuntinybė pareiškia mums savo meilę ir nori pažadinti meilę mūsų širdyse. Kiekvienas katechetas, siekdamas šito dieviškojo uždavinio, privaląs būti klusnus įrankis.

Biblinė istorija yra taip sutvarkyta, kad Senasis Testamentas ir ankstybasis Kristaus gyvenimas yra aiškinamas penktais metais, o viešasis Kristaus gyvenimas—šeštais metais. Apaštalų Darbai, parinktos vietos iš Bažnyčios istorijos ir kai kurie Senojo ir Naujojo Testamento straipsniai sudaro biblinių pamo-

kymų objektą paskutiniais dvejais metais. Biblinė istorija stato prieš mokinių akis ryškiu ir įstabiu būdu Dievo gailestingumą ir kilnų Kristaus asmens grožį.

Bent pusę valandos savaitėje vaikai mokomi *liturgikos*. Jie rūpestingai supažindinami su liturgišku gyvenimu ir su įvairių švenčių dvasia. Sekmadienio Evangelijų aiškinimas liečia ne tik žodžių ir doktrinos supratimą, bet taip pat pagrindinę idėją, kuri grindžia tam tikrą liturgišką sezoną. Smulkesnis šv. mišių struktūros paaiškinimas, ceremonijų tikslo supratimas padeda vaikams glaudžiau susivienyti su atnašaujama auka. Dėl savo didelės religinės ir dorovinės reikšmės, paprastai, giedami himnai, giesmės ir maldos smulkiai išaiškinamos.

Vaikų paruošimas *krikščioniškam gyvenimui* yra svarbiausia ketecheto pareiga šiuo laikotarpiu. Jaunuolio įžengimas į gyvenimą reikalauja iš jo nuosaikumo, savivaldos ir savarankiškumo.

Penktais ir šeštais metais katechetas privaląs plėsti ir stiprinti vaikų meilę prie Eucharistinio Kristaus. Septintais ir aštuntais metais svarbiausios religijos ir dorovės tiesos gyvendinamos kasdieninėje praktikoje.

Kad pati valia orijentuotųsi, katechetas nurodo vadovaujančią maksimą ar idėją kiekvienam mokyklinio meto laikotarpiui. Idėja primenama religijos pamokų pradžioje ir taikoma vaikų instinktams ir polinkiams, o ir įvairioms gyvenimo problemoms ir situacijoms. Šitą idėją galima pasirinkti iš tam tikros katechizmo dalies, kuri ir nėra šiuo metu studijuojama; šituo būdu seniau dėstytos pamokos su nauda pasikartos. Septimtiems metams patariamos šios *Leitgedanke:*

Nuo Velykų ligi Sekminių: pažanga geruose darbuose.
Nuo Sekminių ligi spalių mėn.: nuodėmės neapkentimas.
Nuo spalių mėn. ligi Kalėdų: pažanga dorybėje.
Nuo Kalėdų ligi Velykų: tobulėjimas [1]).

Aštuntų metų dorovinis auklėjimas stengiasi sugretinti įvairius dorybės veiksmus su keliais pagrindiniais principais. Taip krikščioniškąjį gyvenimą galima pavaizduoti kaipo Dievo meilės ir ją lydinčių dorybių praktiką: atsižadėjimą ir prisimarinimą; tikėjimo, vilties ir meilės gyvenimą. Nuosekliai priimtinas šitoks, planas:

Nuo Velykų ligi spalių mėn.: pareigos Dievui.
Nuo spalių ligi Kalėdų: pareigos sau.
Nuo Kalėdų ligi Velykų: pareigos artimui.

Labai svarbu pavaizduoti krikščioniškojo gyvenimo tiesas ir praktikas aktualiniu *Leitgedanke* atžvilgiu.

A. *Penktieji metai.*—Šių metų katechetiški pamokymai stengiasi įsąmoninti vaiką, kad jis turi pasijusti laimingas, būdamas

---

[1]) Reikia atsiminti, kad Vokietijoje mokslo metai prasideda nuo Velykų ir šiaip dalinasi: 1. Velykos—Sekminės, 2. Sekminės—spalių mėnuo; 3. Spalių mėn.—Kalėdos; 4. Kalėdos—Velykos.

Eucharistinio Kristaus kūdikiu, Šv. Dvasios šventykla ir Šv. Trejybės būstyne. Katechizmo pamokos lavina krikščioniškąjį charakterį, ankštai susieidamos su Eucharistine praktika. Vaiko maldos gyvenimas stiprėja, pakartojus ir sustiprinus pamokas apie maldą ir malonę (III dalis). Kuomet dėstomojo dalyko (II dalis) negalima sudrumsti šitais atkartojimais, pamokos apie maldą prasideda Velykų pamokų pradžioje, o pamokos apie malonę—Sekminių pradžioje. Šituo būdu abi tiesos statomos tinkamon švieson ir duoda tinkamų elgesiui motyvų.

Senasis Testamentas iliustruoja didžiąją Dievo meilę, su kuria jis siekia savo planų, nepaisydamas žmogaus ištvirkimo. Įvairios istorijos spiečiasi apie pagrindines temas, Biblijos pamokos tuo būdu esti įdomios, ir jų įtaka galingesnė. Kristaus kūdikystės ir vaikystės istorija savaimingai turi didelės reikšmės šio amžiaus vaikams. Jos ypač sėkmingos, aiškinant jas Kalėdų laikotarpy.

Dorovinis šio laiko *auklėjimas* pratina vaikus garbinti Dievą privačiai ir viešai ir skatina dorovinį jausmą. Šitie abu dalykai yra tarp savęs glaudžiai susiję kasdieniniame gyvenime. Dorovinių praktikų patiekia liturgiški metai, ir svarbu, kad jos būtų ištikimai pildomos. Kadangi su šitomis praktikomis eina tam tikras susitvardymas ir kontrolė, reikia skirti kelias katechizmo pamokas atsižadėjimo ir prisimarinimo dorybėms.

Svarbesnieji, penktųjų metų programos punktai:

Katechizmas. — Dievo ir Bažnyčios įsakymai; gera daryti ir bloga vengti; pakartoti atgailos ir Eucharistijos pamokas.

Biblinė istorija —. Pasaulio ir žmogaus sutvėrimas, nuopuolis; Kainas ir Abelis; tvanas; Nojaus auka; Nojaus vaikai. 2. Abraomo pašaukimas; sutartis; Abraomo bandymas; Ezavas ir Jokūbas; Mozės pašaukimas ir pasiuntinybė; Raudonoji jūra; tyrai. 3. Įstatymo paskelbimas ant Sinai kalno. Mozės mirtis; pažadėtoji žemė; teisėjai, Saulius; Dovydas, šventykla; Saliamonas; karalystės padalinimas. 4. Elijas; izraelitų karalystės galas; Tobijas; Izaijas; Judos karalystės puolimas; Danielius ir jo draugai; žydų grįžimas iš nelaisvės; Eleazaras; septyni broliai Machabėjai, laiko užsibaigimas.

Liturgika ir krikščioniškoji praktika. — Mišių maldos ir šventosios giesmės (himnai); rytmetinės ir vakarinės maldos — geroji intencija ir sąžinės sąskaita; gegužinės pamaldos — geras pavyzdys kitiems; Šv. Juozapas — susidomėjimas Bažnyčios misijomis, Kryžiaus dienos; įžengimas dangun; Sekminės. 2. Dievo Kūno šventė — eucharistiški himnai; Šv. Jėzaus Širdies šventė — nuolankumo, meilumo ir kantrybės praktika; šv. Aloyzas — akių valdymas; Angelai Sargai. 3. Ražančius — įvairūs kalbėjimo būdai; Visi šventieji ir Vėlinės — kitų džiaugsmuose ir sielvartuose dalyvavimas; šv. Elžbieta — duosnumo ir kantrybės praktika; Adventas — kova su ydomis kasdien save tiriant; šv. Nikalojus — broliška meilė; Kalėdos — prisimarinimas kūdikė-

lio Jėzaus garbei. 4. Šventoji Šeima — klusnybė; Gavėnia — pojučių marinimas; Kryžiaus keliai.

B. *Šeštieji metai.* — Dogmatika ir Kristaus gyvenimo istorija sudaro šeštųjų metų objektą. Jie tad patiekia akstiną krikščioniškai praktikai ir glaudiems santykiams su Kristumi.

Per šiuos metus tenka nuodugniau ir sistematiškiau išnagrinėti gerus darbus, malonę, dienos pašventimą, krikštą, šv. mišias. Atgailos ir Eucharistijos sakramentus teko arčiau panagrinėti šių sakramentų iškilmingo priėmimo proga. Dažnai kartojamas žodines maldas (kaip „Tėve mūsų", „Sveika Marija", „Viešpaties Angelas" ir kit.) tenka periodiškai aiškinti, kad būtų galima išvengti mechaniškumo jas kalbant. Dorovinis auklėjimas eina ta pačia tvarka, kaip ir penktais metais.

Šiais metais dėstomoji medžiaga yra:

Katechizmas: Tikiu.

Biblinė istorija: Kristaus gyvenimas.

Liturgija ir krikščioniškasai gyvenimas: ta pati penktųjų metų programa, pridėjus: Dievo akivaizdos praktika; bendroji ir ypatingoji sąžinės sąskaita, tobulos meilės ir tobulo gailesčio aktai; punktualumas gulant ir keliant; punktualumas pamaldose; kryžiaus ženklas; maldos prieš valgį ir po valgio, dienos darbų pašventimas; Šv. Sakramento lankymas.

C. *Septintieji ir aštuntieji metai.* — Svarbiausias šių metų siekimas religijos ir dorovės srity yra krikščioniškas susivaldymas ir atsižadėjimas. Jauniesiems krikščionims, netrukus einant į gyvenimą, šios dorybės ypač reikalingos. Savivalda yra galima, pažinus vyraujančią ydą ir paskelbus jai kovą, kasdien darant sąžinės sąskaitą. Abu šie laviniai reikia pritaikyti vaikų protiniams ir dvasiniams sugebėjimams.

Savęs kontroliavimas ir atsižadėjimas yra glaudžiai susijęs su Dievo meilės praktika. Savęs atsižadėjimas palaiko ir daugina Dievo meilę, kadangi jis primarina nuodėmingą savimylą. Galima susilaukti pažangos Dievo meilėje, suėjus sielai į glaudžią vienybę su Dievu. Dėlto katechetas privalo laipsniškai įpratinti vaiką vaikščioti Dievo akivaizdoje. Katechizmo, biblinės istorijos, liturgikos pamokos duoda galingų akstinų kelti ir ugdyti Dievo meilę. To ypač patogu siekti paskutiniais metais, nes ši pagrindinė idėja tampa viso mokymo centru. Kai ši Dievo meilės *Leitgedanke*, kuri grindžia ir apsupa visą mokymą, pastatoma prieš trejopą pageidimą, mokymas esti dar labiau sėkmingas. Trejopą pageidimą ir jam priešingas dorybes galima šiais metais taip svarstyti:

Nuo Velykų iki spalių mėn.: Gyvenimo puikybė: puikybė — nuolankumas; užsispyrimas — klusnybė; pyktis — meilumas.

Nuo spalių iki Kalėdų: Kūno pageidimas: seksualizmas, nesitvardymas, neskaistybė, tinginystė, nekantrybė — akių, ausų, liežuvio, skonio, smalsumo, tinginio marinimas.

Nuo Kalėdų iki Velykų: Akių pageidimas: gobšumas, šykštumas, pavydas, vagystė, melagystė, apkalbėjimas — pasiten-

kinimas, sąžiningumas, prielankumas, meilė, užuojauta, duosnumas.

Sekmadienį ir šventadienį trumpai aiškinamos Evangelijos. Supažindinama su šventės dvasia iš tos šventės bažnytinio himno. Aiškinamos šv. mišių maldos praktišku atžvilgiu. Prieš šventes studijuojami šventųjų gyvenimai, turį reikšmės visuotinėje Bažnyčioje ar diecezijoje, ar toje parapijoje.

Religijos kurso turinys *septintais metais*:

Katechizmas (vedamoji mintis pažymėta anksčiau). — Malonė; Sakramentai; malda.

Biblijos ir Bažnyčios istorija. — 1. Petro primatas; Apaštalų išsiuntimas; dangun įžengimas. *Apaštalų darbai*: apaštalo Motiejaus išrinkimas; Šv. Dvasios atsiuntimas; raišojo pagydymas; Ananijas ir Safira; Apaštalų atsparumas; šv. Steponas; samariečių atsivertimas. 2. Elijopiečio atsivertimas; taip pat Sauliaus ir Kornelijaus atsivertimas; Petras kalėjime; šv. Povilo kelionės; Jeruzolimos susirinkimas. *Bažnyčios istorija*: persekiojimai (šv. Laurynas); Bažnyčia ir Konstantinas, herezijos (šv. Augustinas); tautiniai apaštalai; Bažnyčia ir Grigalius VII. 3—4. *Sintetiška Senojo Testamento apžvalga*: žmonių giminės pradžia; Abraomas, Patriarchai; Mozė; Teisėjai; Karaliai; Izraeliaus ir Judo karalystė; Babilono nelaisvė; Žydai romėnų valdžioje; Mesianiški tipai ir pranašystės.

Liturgika ir krikščioniškasai gyvenimas. — Darbo pašventimas; gera intencija; rytmetinės ir vakarinės maldos; Dievo akivaizdos praktika; bendroji ir ypatingoji sąžinės sąskaita; Panelė Marija ir skaistybė; būtino atsitikimo krikštas; pamaldumas prie Šv. Dvasios; Sutvirtinimo troškimas; Šv. Sakramento lankymas ir minties malda; šv. mišių klausymas; pasiruošimas prie komunijos ir dėkojimas po komunijos; dvasinė komunija, trijų teologiškų dorybių aktai; tobulas gailestis; kiekvienos dienos atsilyginimas už laikiną bausmę už nuodėmes; maldos su atlaidais; laimingos mirties maldos; gailestingumo darbai; maldos už tėvus ir Bažnyčios autoritetus; dievotas naudojimasis sakramentalijomis; Kryžiaus keliai; ražančius.

Religijos kurso turinys *aštuntais metais*:

Katechizmas. — 1—2. *Svarbiosios tikėjimo tiesos*: Dievas ir pasaulis; Dievas ir žmogus; Kristus Atpirkėjas; Bažnyčia; Jėzus Kristus — mistiško kūno Galva. 3—4. *Svarbiosios dorovės tiesos*: Dievo ir Bažnyčios įsakymai; nuodėmė ir jos priežastys; pareigos Dievui, artimui ir sau pačiam; Evangelijos patartys; krikščioniškas gyvenimo dėsnis.

Biblijos ir Bažnyčios istorija. — 1. Pakartojimas pamokų apie Bažnyčios įsteigimą; *Apaštalų Darbai.* 2. *Bažnyčios istorija*: ankstyvesnių pamokų pakartojimas; kryžiaus karai (šv. Bernardas); herezijos; Tridento susirinkimas; misionierių veikimas; naujieji Popiežiai; Pijus XI. 3—4. *Naujojo Testamento sintetiška apžvalga*: Kristaus jaunystė; Kristus—dieviškasai Mokytojas; Kristus — stebukladaris; Kristus—mūsų pavyzdys; Kristus—mūsų aukščiausias Kunigas.

Liturgika ir krikščioniškoji praktika. — *Vedamosios mintys:* Dievo meilė — prisimarinimas; bendroji ir ypatingoji sąžinės sąskaita; įprotis matyti Dievą visuose daiktuose; nugalėjimas puikybės nuolankumu; pasitikėjimas Apvaizda; kova su vyraujančia yda ar aistra; nugalėjimas užsispyrimo klusnybe; glaudi vienybė su eucharistiniu Kristumi; mokėjimas kentėti draug su Atpirkėju; įveikimas pykčio meilumu; maldos už Kristaus karalystės praplėtimą; Šventųjų bendravimas; tikėjimo, vilties, meilės aktai, kasdieninė kova su sensualizmu ir savimyla.

Tik trumpais bruožais panagrinėjus Fuldos studijų programą, aiškėja faktas, kad *Lehrplan* priima pagrindinius Stieglitzo metodo pricipus. *Lehrplan* apeliuoja ne tik į vaiko atmintį ir regėjimo bei klausos jusles, bet į visas jo pajėgas. Nuosaikus *Arbeitsprinzip* naudojimas skatina vaiką veikti savarankiškai ir bendradarbiauti intelektuališkai. Jis veda prie abstraktiškų katechizmo formulių per konkretiškus biblinės istorijos faktus. Jis gretina Biblijos ir Bažnyčios istoriją, liturgiką ir šv. himnus su katechizmu. Jis akcentuoja „fundamentalinį" katechizmą ir prisilaiko tos tvarkos, kad išganymui reikalingos tiesos ne tik išsiskirtų nuo kitų, bet kasmet būtų kartojamos. Programoje pažymėtos maldos ir jų įvairios formos, sąžinės nagrinėjimas, prisimarinimas ir t. t., primena šv. Pranciškaus Saleziečio idealą, iškeltą jo veikalėly „Įvade į maldingąjį gyvenimą".

Fuldos *Lehrplan*, kreipdamas dėmesį į visų pajėgų išlavinimą, lenkia jas praktiškai visose gyvenimo smulkmenose realizuoti krikščioniškojo gyvenimo idealą.

XII. SKYRIUS.

Išvados.

Mūsų laikų katechetiškų metodų apžvalga baigta. I, II, III, IV skyriai liečia katechetiškų pamokymų sritį; IX, X ir ypač XI skyrius nurodo katechetiškos medžiagos parinkimą, suskirstymą ir sutvarkymą sąryšy su įvairiomis mokyklos klasėmis; kiti skyriai siūlo įvairius kelius, kuriais einant galima sėkmingiau įspausti į vaikų protus ir širdis apreikštųjų tiesų kompleksą. Šitie metodai, pasirėmę pedagogikos ir psichologijos principais, patiekia vertingų priemonių dažnai šiandien peikiamam ir ydingam religijos mokymui.

I. Pirmiausia, tikslus pedagogiškas metodas reikalauja, kad mokytojas eitų iš žinomo dalyko prie nežinomo, iš konkretiško fakto prie abstraktiškos sąvokos, nuo juslinio pažinimo prie protinio pažinimo, nuo fakto prie definicijos. Juslės ir protas sudaro vieną natūralinį vienetą. Dabartinėje mūsų situacijoje tikrasis proto objektas kyla iš juslinio, medžiaginio objekto. Intelektualinis pažinimas pareina nuo jį lydinčio juslinio veikimo. Dabar, kur nagrinėjame katechizmo turinį, mes turime pasakyti, kad jis yra abstraktiškas, suglaustas ir – kalba nėra vaikų kalba. Versti vaikus, kad jie atmintinai išmoktų sunkias teologiškas formules, kurias jie vargais negalais gali ištarti, o dar mažiau jas suprasti, visiškai yra nepsichologiška. Priemonės, su kurių pagelba suglaustą katechizmo turinį būtų galima priartinti prie vaikų supratimo, yra žodinis katecheto paaiškinimas. Jis privalo eiti prie jų su konkretiškomis smulkmenomis, kurių katechizmas, trumpai išsireikšdamas, negali duoti.

Psichologinis, arba Stieglizo, metodas šituo atžvilgiu yra tinkamiausias. Sekdamas paties Kristaus, Bažnyčios liturgijos, šv. Augustino, Gruberio ir Bossueto pavyzdžiui, miuncheniškis metodas eina nuo konkretiško prie abstraktiško dalyko. Jis pradeda nuo istorijos — pageidaujama Biblijos istorija arba parabolė. Paskui istorija pavaizduojama ir konkretizuojama paveikslais, piešiniais ant rašomosios lentos, dramatizacija ir tt. Iš šitų konkretiškų elementų jis išveda svarbiausius doktrinos punktus ir, juos kombinuodamas, galų gale gauna esminį katechizmo atsakymą. Skaitomas katechizmo tekstas — jo žodžiai ir sakiniai išaiškinami. Kai jau yra suprasta doktrina, trumpas abstraktiškas katechizmo tekstas nesudaro sunkenybių. Gyvo susidomėjimo, kurį sukelia istorija, sausas katechizmo tekstas negali sužadinti. Vaiko dėmesys akstinamas, ir mintys susikaupia. Įvaizdavimo būdas ir dėstomasis objektas turi būti taip tvarkomas, kad lavintų protą. Mūsų metodai turi derintis su natūraliniais vaiko

brendimo laipsniais ir jų pasireiškimu. Suprasdami vaiką, kaip jis yra nusiteikęs, kad galima būtų su juo taip, o ne kitaip elgtis, ir jeigu taip jis yra traktuojamas, mes turime daugiau pasitikėti jo kooperacija, negu savimi.

Sulpicijaus metodas taip pat reikalauja, kad katechetas eitų prie abstraktiško dalyko per konkretiškus palyginimus, pavyzdžius. Smalsumas yra natūralinis impulsas, kurį patenkinę esame pamokos pusiaukely. Šitą vaikų smalsumą labiausiai skatina ir jų minties nuovargį malšina palyginimai, paimti iš apčiuopiamų, vaiką apsupančių ir jo juslėmis pasiekiamų daiktų. Jie kalba į jo vaizduotę ir jį domina. Katechetas, kalbėdamas apie juos ir pavaizduodamas paveikslais, skatina vaikų dėmesį ir palaiko smalsumą; ir, kuomet ateina pritaikymas, jų veidai įkaista nuo siurpryzo, ir paslaptis džiugina jų širdis.

Dr. Shields panašiai šito tikslo siekia. „Gamtos studijas" seka „namų studijos"; abejos taip yra sutvarkytos, kad tinkamai paruoštų religijos pamokoms. Pasakojamas istorijas papildo paveikslų serijos, kurios iliustruoja tekstą.

Sower metodas taip pat pabrėžia didelę gyvo pasakojimo reikšmę ir atpasakojamos istorijos, fakto paspalvinimą „vietinėmis spalvomis".

II. Taip pat yra pagrindinis psichologijos dėsnis, kad dėstomąjį dalyką vaikas pasisavina ne iš karto, bet laipsniškai. Pirmiausia jis jį nuvokia, paskui supranta ir pagaliau praktikuoja. Šitie trys mokymo tarpsniai suponuoja iš katecheto pusės tris atatinkamus mokymo būdus: *įvaizdavimą*, kurs sukelia ryškų ir gyvą paveikslą vaizduotėje; *išaiškinimą*, kurs tiksliai pasako daiktų „kokiu būdu" ir „kodėl„; *pritaikymą*, kurs, atspaudęs tiesą mintyje, mokant vaikus atmintinai, ir patikrinęs, ar jie yra supratę išmoktą tiesą, siekia dar toliau, nes daro išvadas pritaikintas vaiko amžiui ir liečiančias jo kasdieninio gyvenimo konkretiškas aplinkybes. Miuncheno metodas su savo trimis pagrindiniais tarpsniais nuostabiai tenkina psichologijos reikalavimus šiuo atžvilgiu.

Be to, šis pats dėsnis rodo, kad, dėstomąjį objektą atkartotinai paaiškinus ir pagilinus, vaikas pagaliau jį tobulai supranta. Dėlto katechetui tenka atsižvelgti į įvairius vaiko minties tipus skirtingais amžiais. Nuosekliai, turinys, metodas, drausmė, taikoma jaunystės amžiui, turi skirtis nuo kūdikystės amžiaus. Mechaniškas pamokų suskirstymas, vaikams nuo šeštų ligi keturioliktų metų, į proporcionaliai lygias dalis yra nepsichologiškas. Pasauliniai objektai — skaitymas, aritmetika, pavyzdžiui — nesinaudoja tais pačiais vadovėliais visuose skyriuose, bet prisilaiko gerai apgalvotos sistemos ir laipsniavimo. Naudotis žemesniuose skyriuose tekstu, kurs tinka aukštesniems skyriams, tikrai būtų neprotinga. Kodėl nereikėtų šito paisyti dėstant religiją?

Trys *Sower* schemos tarpsniai atsižvelgia į tris vaikų skirtingus laikotarpius. Miuncheno ir Fuldos *Lehrplan'o* „koncen-

triškas ratas“ irgi atatinka psichologijos reikalavimus. Laipsniuotas katechizmas, kurs turi gerų savybių, kaip ir Vokietijos katechizmai, labai pageidautinas ir mūsų mokyklose.

III. Kiekvienas sąmoningas veiksmas susideda iš juslių, vaizduotės, emocijų, proto ir valios veiksmų. Miuncheno metodas atsižvelgia į visas vaiko prigimties pajėgas. *Arbeitsprinzip*, kurį vartoja šis metodas, apeliuoja į visą vaiką su visomis jo juslėmis ir pajėgomis. *Įvaizdavime* katechetas atsikreipia į klausos juslę per pavyzdžius, palyginimus, paklausimus, į regėjimą — per pačius daiktus, daiktų kopijas, paveikslus, žemėlapius, piešinius ir tt. *Dėstymu* jis paliečia protą, *pritaikymu* veikia valią ir emocijas. Šituo būdu katechetas pagelbinėmis priemonėmis taip pat naudojasi kaip ir pasaulinių objektų mokytojai.

IV. Kita dažnai pastebima klaida katechizacijoje yra perdidelis atminties darbo paisymas. Vaikai mokomi atmintinai nesuprantamų katechizmo formulių, spiriami su skrupulatišku tikslumu pakartoti atsakymus. Neasimiliuotos abstraktiškos formulės ne tik kad neugdo religinio gyvenimo, bet yra negyvas atminties krovinys. Žodinės atminties pratybos, pagaliau, atgraso nuo pačios religijos. Ji esti nepakenčiama. Kas drįstų įtikinėti suaugusį žmogų, kad jis suprasiąs aiškinamąją tiesą ne proto, bet atminties pratybomis? Vaikas atsiminsiąs žodžius, o vėliau sakoma, bręstant protui, jis ir pačią tiesą suprasiąs. Taip galvoti tai vis vien, kaip kad sakyti, jog galima vaikui duoti kietos mėsos gabalą, kurį jis suvirškinsiąs suaugęs. Kodėl religijos mokymas turėtų griežtai atsiskirti nuo kitų pasaulinių objektų ir nesinaudoti didaktikos metodais? Jeigu malonė ne tik kad negriauna prigimties, bet ją tobulina, korektiškas katechetikos metodas negali prieštarauti didaktikos nustatytiems dėsniams. Vaikas turi tuos pačius smegenis ir tą patį protą visiems objektams, ir dėsniai, valdą proto veiksmus, yra iš esmės tie patys kiekvienam mokslui. Abstraktiška katechizmo formulė yra viso protavimo proceso išdava, formulė išaugusi iš visos daugybės konkretiškų faktų. Mokyti katechizmo formulių be konkretiškų faktų, kuriais jos turi atsiremti, tai reiškia prieštarauti visiems psichologijos dėsniams. Dėlto miuncheniškis metodas pabrėžia, kad atmintis dirba tik tada, kai vaikams dalykas pilnai yra išaiškintas. Sower schema irgi reikalauja, kad vaikai pirmiausia atsakinėtų savais žodžiais, paskui jų atsakymą reikia perkelti į katechizme pažymėtą atsakymą ir pagaliau jį mokytis atmintinai. Tuo būdu mokymasis atmintinai yra ne pirmas, bet paskutinis mokymo laipsnis, kai dalykas jau išaiškintas ir suprastas. Iš to neišeina, kad nereiktų pasyti atminties darbo. Nekintamos dieviškosios tiesos reikalauja tikslaus ir precizuoto jų išreiškimo. Suglausti ir tikslūs katechizmo atsakymai lengviau įsispaudžia atmintin ir leidžia išvengti klaidų.

V. Mūsų dabartiniam katechizmo mokymui dažnai prikišama, kad religijos tiesos esti atitrauktos nuo kasdienio gyvenimo aplinkybių ir faktų. Tiesa, jei katechetas, išmokęs vaikus *suprasti* tikybos tiesas ir pakankamai jas *atsiminti*, manytų atlikęs savo darbą, jis labai klystų. Pats žinių padaugėjimas dar nereiškia pažangos dorybėse, ir dorovingumas nebūtinai eina drauge su protiniu pažangumu. „Nes ne įstatymo klausytojai bus teisūs pas Dievą, bet įstatymo vykintojai bus nuteisinti“ [1]. Mes esame gavę apreiškimą ne tik, kad protas būtų apšviestas, bet ypač tam, kad mūsų širdys visiškai prie Dievo palinktų. Katecheto pamokos turi sukelti vaikuose entuziazmą religijos idealams ir įžiebti jų širdysna dieviškosios meilės ugnį. Tikras katechizacijos metodas visuomet jungia religinį *auklėjimą* su religijos *mokymu*. Miuncheno metodas pirmojo uždavinio siekia per *pritaikymą*; dr. Shields „Primary Methods“ per „mintis mums“ ir Sulpicijaus metodas per homilijas, išvadas ir pastebėjimus. Šitas katechizacijos momentas grūdina valią kovoje su geiduliais, stiprina amžinų dalykų meilę ir kelia sielą nuo žemės į dangų. Iš kitos pusės, pats pritaikymų krovimas, nepaisant dvasinės pažangos, galėtų duoti priešingų padarinių, būtent, nustelbti dorovinį jausmą. Žmogus negali iš karto įgyti visas dorybes ar išrauti visų ydų šaknis. Eucharistinis metodas ir Fuldos *Lehrplan* kreipia dėmesį į „partikularinį punktą“ ar į *Leitgedanke*, kurį primena ir atspaudžia protę ir širdyje per ilgesnį laiką.

VI. Mūsų religijos mokymas ne kartą perdaug remiamas autoritetais. Vaikai eina išpažinties, komunijos visi drauge. Ryto ir vakaro maldos, maldos prieš valgį ir po valgio kalbamos drauge. Šitokia tvarka gali virsti paprasta mokyklos rutina ir išnykti, kai vaikai išeina iš mokyklos. Šitą pavojų Fr. Drinkwater yra tiksliai pavaizdavęs ir nurodęs nuo jo apsisaugoti praktiškų priemonių. Jis nemano, kad vaikus reikėtų palikti jų pačių užgaidoms. Vaikai reikalingi pagelbos, akstinų, pastabų ir tt. Bet jis sako, kad įsakinėjimus reikia laipsniškai mažinti, nes juo vaikas daugiau bręsta, juo labiau jis nori ir gali savarankiškai veikti. Netikslu vaikui savo nuolatiniais įsakinėjimais kulnis minti. Juo labiau vaikas yra savarankiškas religinėje praktikoje baigdamas mokyklą, juo jis geriau išmoks pats save tvarkyti, juo jis tikriau gyvenime atsispirs nuo pagundų, juo jis bus ištikimesnis praktikuodamas religiją. Dėlto Miuncheno metodo autoriai reikalauja, kad vaikui, jo protui atbudus, būtų duodami įsakinėjimo motyvai. Svarbiausia klusnumo racija yra Dievo valia, pasireiškianti per autoritetus, kurie šiuo atveju mus moko, auklėja, globoja. Klusnybė, tik paremta Dievo valia ir išmintimi, yra protinga, kilni ir žmogui tinkama; tik šitokia klusnybė vadovaus vaikui per visą gyvenimą ir apsaugos jį nuo vergiškumo ir veidmaniškumo.

VII. Kita dažnai pastebima yda tikybos mokyme yra natūralinių dorybių neįvertinimas. Natūralinės dorybės yra tam tik-

---

[1]) Rom. II, 13.

kros proto ir širdies savybės, kurios, nekreipiamos į antgamtinį tikslą, pasilieka grynai natūralinės. Rafinuotos manieros, kalbos rafinuotumas, diskrecija, mandagumas, asmeniška elegancija, gera nuotaika, pasitikėjimas savimi, savigarba, punktualumas pasižadėjimuose, ištikimas pasižadėjimo ištesėjimas ir ypač padorumas — visos šitos tobulybės, iš esmės yra protingos prigimties pažymys net be santykio su antgamtiniu tikslu.

Daug yra priežasčių, dėl kurių nepaisoma šių dorybių. Viena jų yra klaidingas manymas apie gamtinių ir antgamtinių dorybių skirtumą. Kartais jų tarpe esantį skirtumą taip griežtai sukontrastuoja, kad gaunama įspūdžio, jog, kas yra natūralu, yra iš esmės bloga. Ir vėl, jei mokyklos drausmės yra žiauri, jei vaikas yra suveržtas visokiais įspėjimais, jei kiekvienas jo veiksmas kamantinėjamas ligi nagų juodymo, jis dažnai griebiasi nepadorumo priemonių, melavimo. Apsigynimo instinktas verčia jį griebtis nepadoraus pobūdžio priemonių. Nuolatinis šnipinėjimas plečia veidmainystę ir daugina įtarinėjimą ir nepasitikėjimą. Nenuoširdumas mokykloje dažnai įvyksta dėl šių trijų priežasčių: pažadėjimų neištesėjimas, prigavimas vaiko, kad iš jo pralaimėjimo būtų malonumo; išmušimas vaiko iš kelio suktais klausimais ir kraštutinis mokytojo žiaurumas bausmės taikyme.

Ugdydamas natūralines dorybes, mokytojas turi atsiminti, kad antgamtinės dorybės remiasi gamtinėmis, kad jos tobulina, o ne griauna gamtines dorybes, jas sukrikščionina. Ypač patsai mokytojas turi pasižymėti natūralinėmis dorybėmis. Jei jis yra šiurkštus ir piktas, jei jis laužo mandagumo taisykles, jei jis yra šališkas elgesyje su mokiniais, jam kaip tik stinga žmoniškumo ir kilnumo. Jis tad privalo skirti pasitikėjimą savimi nuo puikybės, drąsą nuo žiaurumo, išviršinę išvaizdą nuo tuštybės, mandagumą nuo ištižimo ar barškinimo žodžiais. Už natūralinių dorybių laužymą reikia smarkiau bausti, negu už atvirai prisipažintą ydą. Bausdamas mokytojas privalo vengti viso to, kas įžeistų vaiko padorumo jausmą; kitaip jo bausmė nepasiektų tikslo. Mokytojas privalo lavinti mokiniuose tvirtą charakterį, kurs tebijotų paties visažinančio Dievo, nepaisydamas, ką žmonės pasakys, ir žengdamas teisybės keliu, pasityčiotų iš viso pasaulio. Tinkamai vedami lengvosios atletikos žaidimai, fiziniai laviniai dažnai plečia savikontrolę, drąsą, pasiryžimų sustiprinimą ir kilnumo dvasią.

VIII. Nesinaudojimas Šventųjų gyvenimais, kad vaikai turėtų gyvus sekimo pavyzdžius, yra taip pat religinio mokymo netobulumas. Natūralinis impulsas lenkia vaiką pasekti rodomu jam pavyzdžiu. Kodėl nereiktų patenkinti šitą jo prigimties reikalą? O kas, jei ne Šventieji, gali geriau pavaizduoti, kaip reikia krikščioniškai gyventi? Sekimo reikšmę auklėjime Bažnyčia yra labai gerai supratusi, organizuodama liturgiškuosius metus. S a n c t o r a l e Ji siūlo mums modelius, kurie savo gyvenimu įrodė, kad mes ne tik turime, bet ir g a l i m e Kristaus mokslą įgyven-

dinti. Ji drąsina mus eiti tų vyrų ir moterų pėdomis, kurie turėjo atkakliai kovoti su tikromis kliūtimis ir pagundomis, mūsų irgi sutinkamomis, panašiai kaip ir jie visas pastangas padėti, o net ir gyvybę paaukuoti, kad laimėtume dangaus karalystę. Sanctorale įtegalime gerai suprasti, skaitydami Šventųjų gyvenimus. Sulpicijaus metodas šiek tiek supažindina vaikus su šventaisiais per minėtus „fêtes“ ir „billet.“ Miuncheno metodas pabrėžia glaudų ryšį tarp katechizmo pamokos ir istorijų, paimtų iš Šventųjų gyvenimo. Katechetas, naudodamasis Šventųjų gyvenimais, neprivalo atvaizduoti juos kaip ne žmones, ar įvilkti juos į visokias dievotas melancholijos formas. Tik stiprios ir gyvos asmenybės, masiną modeliai traukia prie savęs. Minkštas, delikatiškas, sacharinu pasaldintas šventojo pavidalas, kaip menas dažnai šventuosius vaizduoja, negali turėti auklėjamosios įtakos.

IX. Kristus yra kelias, tiesa ir gyvenimas. Biblijos istorijoje Kristus vaizduojamas kaip kelias, katechizme — kaip tiesa ir liturgijoje — kaip gyvenimas. Religijos mokyme trys katechizacijos šakos turi artimai kooperuoti. Istoriniu atžvilgiu Bažnyčia skelbia žmogui linksmą naujieną šituo trejopu būdu.

Pirmiausia, ji skelbia žmogui svarbiausius išganymo istorijos faktus, tilpusius Šventose Knygose. Šios knygos rodo, kaip pažadėtasis Adomui išganymas atėjo per Kristų. Kadangi Bažnyčios mokslas nėra tik teoretiškas, bet ir praktiškas, ji parenka kai kurias vietas, galinčias atnaujinti žmogaus dvasią.

Paskui, Bažnyčia suglaudžia Biblijos mokslą į kai kurias trumpas ir aiškias formules, kurios turi apsaugoti krikščionis nuo klaidų ir yra tikrojo tikėjimo ženklas. Šituo būdu buvo nutiesti katechizmo pagrindai.

Pagaliau, tiesos ir malonės turtus Bažnyčia naudoja, švęsdama liturgiškuosius metus, teikdama palaiminimų, keldama šventes, o ypač atnašaudama šv. Mišių auką ir dalindama šv. Sakramentus. Liturgija ir šventas giedojimas kondensuoja Šv. Rašto ir Tradicijos turinį, kurs yra giedamas, išpažįstamas, kuriuo meldžiamasi, kurs sudaro gyvastingąją mūsų gyvenimo dalį. Biblijos ir Bažnyčios istorija, katechizmas ir liturgija nėra skirtingi religijos faktai, bet tik įvairūs katalikybei skelbti atžvilgiai. Jie neprivalo sudaryti atskirus ir skirtingus vienetus, bet turi vieni su kitais susieiti.

X. Religijos kursas turi sudaryti organišką visumą su vadinamomis pasaulinėmis mokslo šakomis. Mokykla, kuri naudojasi nekatalikiškais vadovėliais, kurioje moko nekatalikai mokytojai, kuri priima nekatalikus mokinius, kuri tesivadina katalikiška dėlto, kad turi savyje dvi religijos pamokas, yra tik iš vardo katalikiška.

Mūsų šventoji religija, sako Pijus IX, turi būti viso auklėjimo siela. „Visos mokymo šakos turi glaudžiai jungtis su religija, ir visus studijų tipus turi nušviesti katalikiškosios tiesos spinduliai“. Panašiai Leonas XIII skelbia, kad „religija turi skersai ir išilgai informuoti ir valdyti kiekvieną dėstomąjį objektą“.

Nepakanka pasitikėti mokytojo sugebėjimais, kad jis mokėsiąs derinti religiją su kitais objektais. Pats vadovėlių tekstas turi įrodyti šitą gyvastingąjį ryšį tarp religijos ir pasaulinių mokslų. Šita buvo Dr. Shields mintis, kurią jis tikėjosi realizuosiąs su savo „Religion Books.“ Tai buvo nuolatinis jo sielvartas, kad religija būtų centralinis, koordinacinis ir vadovaujantis elementas nuo pirmųjų mokslo metų, ir kad jis privaląs įsiterpti į visus kitus mokslus. Jei religijos tiesas apriboja tik dvi valandos, o ypač jei būtų norima jas atidėti ligi subrendimo amžiaus, jos atrodo kaip nedaug ką reiškiąs priedas ir neturįs gilesnės reikšmės konkretiškoms gyvenimo aplinkybėms.

Norėdami bent iš dalies užkišti šią spragą, įžymūs katechetai, pagal kai kuriuos minėtus metodus, ypač pagal „Sower Scheme“ ir Miuncheno metodą, paruošė mokytojams vadovėlius, kurie pasižymi pedagogišku ir doktrinališku akuratiškumu. Visi metodai, ypač Eucharistinis metodas, pabrėžia antgamtinį katechizacijos charakterį.

Kad būtų galima reformuoti gimtosios nuodėmės deformuotą vaiką, kad jis būtų panašesnis Kristui, kad jį būtų galima paruošti palaimintųjų vizijai ir išgelbėti jo sielą, visa tai prašoka mūsų žmogiškosios prigimties pastangas ir reikalauja malonės pagelbos.

Mes turime šito darbo imtis su vaikų pagarba ir meile, su visu sielų gelbėjimo uolumu, su maldos ir dievotumo dvasia. Karšti žodžiai neina iš sušalusios širdies.

Katechetikos Bibliografija

I. Katechetikos Teorija

A. Bendro pobūdžio veikalai:

Antonia, Sr. M., The Preparation of the Religions Teacher, Washington, 1926.

Bugg. L. H., The Correct Thing for Catholics, New York City, 1891.

Burns, J. A., The Catholic School System in the U. S. Principles, Origines, and Establishment, New York City, 1912.

Idem, Growth and Development of the Catholic School System in the United States, New York City, 1912.

Idem, Catholic Education, New York City, 1917.

Christian Brothers, The Catechist's Manual, Philadelphia, 1912.

Christopher, J. P., Augustine's „de catechizandibus rudibus", Washington, 1926.

Concannon, H., A. Garden of Girls, New York City, 1928.

Dunney, J. A., The Parish School, New York City, 1921.

Eaton, Mother M., Consider the Child, New York City, 1925.

Eleanor, Sr., Talks with Our Daughters, New York City, 1928.

Esther, Sr. M., The Christian Teacher, Milwaukee, 1928.

Feeney, B., The Catholic Sunday School, St. Louis 1907

Furfey, P. H., The Gang Age, New York City, 1926.

Garesché, E., Training for Life, New York City, 1928.

Hull, E. R., Formation of Character, St. Louis, 1921.

Idem, Collapses in Adult Life, New York City, 1920.

Kelly, M. V., Catechism Teaching.

Idem, Zeal in the Class Room [2], Chicago, 1922.

Kirsch, F, M„ The Catholic Teacher's Companion, New York City, 1924.

Mać Eachen, R., The Teaching of Religion, New York City, 1921.

Marie Paula, Sr., Talks with Teachers, New York City, 1925.

Idem, Shibboleths, New York. City, 1928.

Messmer, S. G., Spirago's Method of Christian Doctrine, New York City, 1901.

O' Hara, E. V, The Church and the Country Community, New York City, 1927.

Sharp, J. K., Aims and Methods in Teaching Religion, New York City, 1929.

Spalding, J. L., Means and Ends of Education, Chicago, 1901.
Idem, Religion, Agnosticism, and Education, Chicago, 1902.
Fierney, R. H., Teacher and Teaching, New York City, 1914.
Willmann—Kirsch, The Science of Education, 2 t. Beatty, 1921.

— . . . —

Boumard, P., Formation de l'enfant par le Catéchisme [3] 2 vol., Paris, 1927.
Bricout, J., L' Enseignement du Catéchisme en France, Paris, 1922.
De Hovre, F., Essai de Philosophie pédagogique Bruxelles, 1927.
Delbant, P, L' Année préparatoire à la Communion solennelle, Avignon, 1927.
Desers, L., L'Instruction et Éducation au Catéchisme, Paris, 1908.
Eymieu, A., Le Gouvernement de soi-même, 3 vol., Paris, 1924.
Gillet, M. S., L' Éducation de la Conscience, Paris, 1918.
Idem, L' Éducation du Coeur, Paris, 1917.
Idem, L' Éducation du Caractère, Paris, 1921.
Idem, La Valeur éducative de la morale Catholique [4], Paris, 1918.
Idem, La Virilité Chrétienne, Paris, 1918.
Idem, La Doctrine de Vie [4], Paris, 1919.
Idem, Religion et Pédagogie, Paris, 1914.
Grandmaison, de L., La Crise de la Foi chez les Jeunes [2], Paris, 1927.
Henin-Quinet, Pédagogie du Catéchisme, Paris, 1912.
Hervé-Bazin, Le Jeune Homme Chrétien [7], Paris, 1912.
Hoornaert, G., Le Combat de la Pureté, Paris, 1923.
Lecencier, A., L' Éducation du Jeune Home par lui même, Paris, 1918.
Noble, H. D., La Conscience Morale, Paris, 1923.
Idem, L' Éducation des Passions, Paris, 1919.
Perreyve, H., Lettres du R. P. Lacordaire [19], Paris, 1920.
Portehault, R., Nos Réunions, 1912.
Rutché J., Le Saint-Esprit et l' Éducation, Paris, 1928.
Saubin, A., Traité du Devoir de conduire les Enfants à Jésus Christ (Gerson), Paris, 1909.
Sertillanges, A. D., La Vie Catholique [2], Paris, 1922.
Tissier J., Le Christ de la Jeunesse, Paris, 1922.
Idem, Le Bon Esprit au Collège, Paris, 1920.
Vuillermet, F. A. Les Sophismes de la Jeunesse, Paris 1910.
Idem, Les Divertissements et la Conscience Chrétienne Paris, 1923.
Idem, La Mission de la Jeunesse contemporaine, Paris, 1908.
Idem, La Conquête des Hommes, Paris, 1922.
Idem, Soyez les Hommes, Paris, 1908.

— . . . —

Bauschke, P., Die Methodik des katholischen Religionsunterrichts, Breslau, 1909.

Bürgel Fr. W., Handbuch der Geschichte und Methode des katholischen Religionsunterrichts, Düsseldorf, 1909.

Drobig—Weinstein, Kehreins Geschichte der Erziehung und des Unterrichts,[16] Paderborn, 1922.

Eising, J. Die katechetische Methode vergangener Zeiten in zeitgemässer Ausgestaltung, Wien, 1905.

Eitl, O., Katechetische Didaktik und Pädagogik, Graz, 1931.

Feilzer, P., Kehreins Psychologie und allgemeine Unterrichts — und Erziehungslehre,[18] Paderborn, 1922.

Idem, Kehreins besondere Unterrichtslehre oder Methodik der einzelnen Unterrichtsfächer,[16] Paderborn, 1922.

Foerster, F. W., Erziehung und Selbsterziehung, Zürich, 1921.

Gatterer, M., Katechetik,[3] Innsbruck, 1931.

Göttl'er, J., Religions und Moralpädagogik, Münster i. W., 1923.

Grunwald, G., Philosophische Pädagogik, Paderborn, 1917.

Habrich, L., Pädagogische Psychologie, 3 tom., München, 1921—1922.

Hartmann, J. B., Anschaulichkeit in Religionsunterricht, München, 1907.

Kretschmer, K., Lesebuch zur Geschichte der Pädagogik,[3] Habelschwerdt, 1916.

Krieg—Grunwald, Lehrbuch der Pädagogik,[5] Paderborn, 1922.

Krus, F., Pädagogische Grundfragen,[2] Innsbruck, 1920.

Mayer, H., Religionspädagogiche Reformbewegung, Paderborn, 1922.

Prantl, R., Kinderpsychologie, Paderborn, 1923.

Raue, P. S., Christus als Lehrer und Erzieher, Freiburg im Br., 1902.

Weigl, F., Bildung durch Selbsttun, 2 t., München, 1923.

Willmann, O., Didaktik als Bildungslehre,[5] Brunswick, 1923.

Wolff — Habrich, Der Volksschulunterricht, Freiburg im Br., 1917.

Zeif—Zlabinger, Unterrichtslehre,[3] Wien, 1917.

B. Laikraščiai:

The Catholic Educational Review, Washington, D. C.

The Sower, St. Bede's College, Manchester, England.

Pharus, Donnauwört, Deutschland.

Katechetische Blätter, München, Bayern,

Christlich — pädagogische Blätter, Wien, Oesterreich.

Les Semailles, Champagne-au-Mont-d' Or', (Rhône), France.

La Bonne Semence, Nancy, France.

Religionspaedagogische Zeitfragen, herausgegeben von J. Göttler und E. Dubowy, München, J. Kösel und F. Pustet.

C. Šv. Sulpicijaus Metodas:

Aubégny (d'), Formation chrétienne de „Mes Tout Petits", Paris, 1927.

Bouvet, Premières notions d' Instruction Religieuse.

Charles Eug„ Le Catéchisme par l' Évangile, Marseille, 1931. Šio veikalo yra trys knygos: I Le livre du prêtre; II Le livre des mères et des dames catéchistes; III Le livre des tout petits. Le livre du prêtre nurodo gausingą katechizacijos literatūrą.

Dupanloup Mgr., L'oeuvre par excellence, (III skyriaus gale).

Dupont H., Pour apprendre la Religion aux Petits, Avignon, 1929.

D. Psichologinis arba Müncheno Metodas:

Bernbeck, J., Katechetische Skizzen, München, 1909.

Buhlmayer, K., Ausgeführte Katechesen für das zweite Schuljahr der katholischen Volkschule,[8] München, 1922.

Idem, Ausgeführte Katechesen über katholische Kirchengeschichte,[3] München, 1924.

Gatterer, M., Katechetik,[3] Innsbruck, 1924.

Grunwald, G., Die Münchener katechetische Methode, Münster i. W., 1910.

Pichler W., Katechesen für die Unterstufe der Volksschule,[5] 3 t. Innsbruck, 1925.

Pichler, J., Katechesen für die Oberstufe. I b. Glaubenslehre,[3] 1922; II b. Sittenlehre; III b. Von Gnade und Gnadenmitteln,[2] 1918. Innsbruck.

Pichler, J., Der Weg zum Leben,[3] Innsbruck.

Raab, K., Der Weg Gottes, 2 t., Donauwörth, 1923.

Schrems, K., Zweiter katechetischer Kongress München, Donauwörth, 1928.

Stieglitz, H., Ausgeführte Katechesen über die katholische Glaubenslehre,[11] München, 1922.

Idem, Ausgeführte Katechesen über die katholische Gnadenlehre[8], 2 t., München, 1922.

Idem, Ausgeführte Katechesen über die katholische Sittenlehre,[10] München, 1922.

Idem. Katechetische Entwürfe für das dritte Schuljahr, München, 1918.

Weber, A., Die Münchener Methode, München, 1905.

E. Dr. Shields metodas:

Shields, T. E, The Education of Our Girls, New Jork City, 1907.

Idem, The Dullard, Washington, 1909.

„ Teachers Manual of Primary Methods,[2] Washington 1912.

Idem Philosophy of Education, Washington, 1917.
„ The Catholic Education Series. Firt Book. Second Book. Religion: Third Book. Third Reader. Religion: Fourth Book. Fourth Reader. Fifth Reader. Straipsniai ir pastabos apie auklėjimą *The Catholic University Bulletin* (1907-1910), The Catholic Educational Review (1911-1921).

F. „Sower" metodas:

A Scheme of Religious Instruction, [2] London, 1922.
Catechism of Christian Doctrine, London, 1925.
Teaching the Catechisme, London, 1925.
Stories in School, London, 1923.
Short Instruction on the Mass, Birmingham, 1922.
The Way into the kingdon, London, 1922.
Drinkwater, F. H., The Givers, New-Jork City, 1926.
Eaton, Mother M., The Little Ones, London, 1923.
Mc Laughlin, J. B., Catechism Theology, New Jork City, 1922.

G. Eucharistinis metodas:

Poppe, E. M. J., La Methode Eucharistique, [2] Averbode, Belgique, 1923.
Van Havere, B., Une-Ame-Apôtre, Termonde, Belgique, 1926.

II Katechizmai — komentarai

Albot, P. A., Manuel d'Instruction religieuse élémentaire, Paris, 1926.
Constantin, C., Recueil de Problèmes catechistiques.
D' Abigny, M. M., Formation chrétienne de, Mes tout-Petits, Paris, 1927.
Delband, P., L. Anné préparatoire à la Communion solennelle, Avignon, 1927.
Duplessy, E., Le Catéchisme en Problèmes, 2 t., 1927, 1928.
Idem, Histoires du Catéchisme, 3 t., Paris, 1925.
Quinet, Abbé, Carnet de Préparation d'un Catechiste, Paris, 1928.

Bernbeck, J., Katechetische Skizzen, München, 1909.
Börner, K., Die Stunde des Kindes.
Buhlmayer, K., žiūr. aukščiau Miuncheno metodas.
Fahnenbruch, F., Kinderpredigten, Freiburg im Br. 1923.
Hartmann, J. B., Aus Schule und Kinderleben, München, 1925.
Hörman, F., Lebendiger Unterricht, [2] München, 1925.
Huck, E., Der erste Bussunterricht, [6] Freiburg im B. 1905.
Mey, G., Vollständige Katechesen für die untere klasse der katholischen Volksschule, [11] Freiburg im Br. 1902.
Rogger, L., Lehrbuch der katholischen Religion, Hochdorf, 1923.

Schmitt, J., Anleitung zur Erteilung des Erstkommunikanten Unterrichtes,[11] Freiburg im Br. 1904.
Schreiner, G., Stundenbilder, München, 1922.
Schwab, J., Katechtische Beispiele[2] München, 1923.
Stieglitz, H., žiūr. aukščiau, Miuncheno metodas
Idem, Ein glaubensstarker Christ, München, 1922.
Idem, Ein wilensstarker Christ, München, 1922.
Idem, Ein ganzer Christ, München, 1923.
„ Reuemotive für die Kinderbeicht[5], München, 1921.
„ Kommunionlehren, München, 1922.

III. Liturgija ir šventosios giesmės

A. Bendrojo pobūdžio veikalai:

Flad, M., L, Éducation par la Liturgie, Paris, 1921.
Häfner, O., Katechetische Einführung ir das zweite Kinder-Messbüchlein, Freiburg im Br., 1929.
Schreiner, G., Heilige Zeiten, München, 1924.

B. Laikraščiai:

Orate Fratres, Liturgical Press, Collegeville, Minnesota
Bulletin Paroissial Liturgique. Lophem — les Bruges.
Les Questions Liturgiques et Paroissiales, Louvain, Belgique.
Ecclesia Orans, Maria-Laach, Deutschland.
Jahrbuch für Liturgewissenschaft, Maria-Laach.
Rivista Liturgica, Genova, Italia.

Turinys

Korektūros klaidų atitaisymas

	išspauzdinta:	— — — turi būti:
1^{2}	— καπηλέω,	— κατηλέω
4^{21}	— pasiapčių	— paslapčių
8^{18}	— laidimai	— leidimai
18^{8}	— aiškinamasa	— aiškinamasai
26^{18}	— atskiratinas	— atskirtinas
49^{5}	— jautrumą	— jautrumą.
82^{12}	— paskelbtos kad	— paskelbtos, kad
89^{13}	— bendrabiavimą	— bendradarbiavirᵃą
97^{1}	— prıbotas	— aprıbotas
97^{2}	— aikytis	— laikytis